

FRANCISCI
VALLERIOLE
DOCTORIS
MEDICI

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
Libri sex, nunc primum editi, & in lucem emissi.

In quibus grauissimorum morborum historiz, eorundem causz,
symptomata, atque euentus, tum & curationes
miro ordine describuntur.

Cum Indice rerum notatu dignarum locupletissimo.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM GRYPHIYM.

M. D. LXXIII.

Cum priuilegio Regis.

1573

FRANCISCI VALLERII DOCTORIS MEDICI

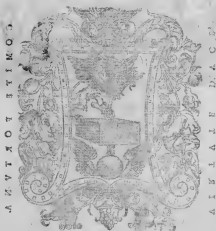

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM

Tabulae sunt primae editae in lucem missae.

*In quibus gravissimorum morborum historiae, eorumdem causae,
symptomata, acutae curantur, cum & curatio
minore ordine describuntur.*

Cum indice rerum notarum & synonymarum completissimo.

LAGDANI,
APUD ANTONIVM GRYPHIUM.
M. D. LXXIII.

Cum privilegio Regis.

9. f. a. ch.

ILLVSTRISSIMO
S. R. E. CARDINALI
PROSPERO S. CRVCIS,

Arelatenſium Archiepiſcopo digniſſ.

Franciſcus Valleriola S.

(143)

INTER eximia atq; praclara in hoc orbis theatro ad contemplationem diuinitus poſita, ampliſſime Pater, nihil certè Dei providentia admirabilius, nihil maius, nihil potentiſſus cerni quicquam uſquam poteſt. Ea enim fortiter attingens omnia, ſuauiſſimèque diſponens, diuinitatis ſuae ſummaq; potentia igniculos quosdam, ac veluti ſeminaria inſerere rebus omnibus, ad mundi tutelam ac conſeruationem, è pleno bonitatis ſuae fonte ubique voluit: vt nos religionis ac pietatis cultu, veritatis inquiſitione ac luce, diſciplinatum bonarum omnium agnitione, ad ſui amorem atque cognitionem in primis, ad rerum inſuper magnarum tractationem, quaſi ſemita quadam, paratàque in id via alliceret. Quisq; multa ſint, Proſper optime, qua mundum Dei providentia adminiſtrari teſtimonio eſſe poſſint, rerum admirabilis procreatio, propagatio, incrementum, ſtatus, conſeruatio, tot plantarum, tot animantium, vt forma ac ſpecie, ſic loco ac moribus diſſerentium, diſſimilis admirandàque natura, tot lapidum, metallorum, gemmarum verſicolor ſpecies, cœlorum perennis irrequietuſque motus, diurna nocturnaq; viciffitudines, decedentia & remeantia tempora, lucis pulcher aſpectus, artium ad uſus hominum inuentarum, excogitata ab hominibus ratio: tum nihil certè praſtabilius in hac tanta tantarum rerum mole, ratione ac mente haberi quicquam debet, per quam homo, mundi miraculum ac Dei imago, orbis moderationi quaſi princeps ſecundum Deum datus eſt, rebusque cum omnibus antecellere atque praefſe voluit Deus. Addiditque iuſti atque iniuſti ſcientiam, a qui atque iniqui: vt ea, ceu vinculis fortiſſimis,

hominum societas pacata seruari, virtus suis ornamentis ac premijs
 copiosius, vitium profligari omne, omnisque turpitudine quam lon-
 gissime posset. Rerum prater a maximarum atque admirabilium, &
 in natura intimis recessibus positarum cognoscendi cupiditatem ani-
 mis mortalium indidit, qua ab animo, tanquam ab oculis, caligi-
 nem omnem dispelleret. Quam Pythagoras & Academici veteres,
 Philosophiam, quasi amorem sapientie dicas, nuncupandam censue-
 re: omnium sanè bonarum artium atque disciplinarum parentem,
 quam & ipsam nihil esse aliud existimare debemus, quam Dei &
 inuentum & donum preclarissimum, ut cuius adminiculo omnia su-
 pera, infera, prima, media, vltima contemplerur, & eius vnus ope
 atque adiumento, ad Dei cultum & religionem, ad modestiam, ad
 omnia cum prudentia obeunda (in quo tu genere laudis, Antisthes
 clarissime, quum in ceteris emineas, in hoc longè excellis) ad tempe-
 ratè sedateque viuendum, ad amplectendam virtutem nos in-
 struit, ac veluti magistra morum ac vita informat, rerumque abdi-
 tissimarum naturam omnem, causas, effectiones, & qua in his acci-
 dunt euentuum & casuum mutationes demonstrat. Hac, inquam,
 ampla illa sunt prouidentia Dei in hominum animis sparsa semina-
 ria, quibus & se coli Deus, & rerum conseruationi intentum esse se
 testatum voluit haberi. At verò, ut firmiora eiusdem prouidentia
 Dei testimonia haberemus, hominem vnum, spectabile animal effin-
 xit, prouidum, sagax, plenum consilij ac rationis, mente pradium,
 (quod nemini est animantium alteri à natura tributum) & ad agen-
 dum & intelligendum natum, quasi terrenum quoddam numen pra-
 clara conditione generatum, rebus omnibus quas admirabili suo con-
 silio effecisset, praefecit: ut quum summa pulchritudine mundum exor-
 nasset Deus, bonitatemque suam, immensamque potentiam cuncta
 spirarent, parua hac esse futura ratus, nisi esset qui natura excellen-
 tia & dignitate isthac tam magna, tamque admirabilia, & mentis
 celeritate cognosceret, & cognita admiraretur, inque suam originem
 Deum, rerum effectorem omnium, cuncta referret. Atque eundem
 ipsum hominem, quasi diuina prouidentia testem & assertorem esse
 voluit: ut in quo mentem ipse, sui imaginem in se uisisset, in eodem ipso
 diuina maiestatis quasi simulachrum quoddam eluceret. Nec sanè
 alia ratione in sublime hominem erexisse Deum credi par est (quum
 ceteras animantes pronas ad pastum abiecisset) quam ut cælum aspi-
 ceret, hoc est (ut Galenus noster interpretatur) mente Deum con-
 templaretur atque suspiceret, eiusque intellecta natura, unde cuncta
 cœu è fonte uberrimo manât, & summa pietate coleret, & quam posset
 sancti

sanctissimè illius nomen reuereretur, seque totum ad res praeclaras gerendas, ad maximas contemplatione indagandas daret. Hac ipse mecum animo cogitans, Praesul sacratissime, in animum induxi, id quicquid vita mihi superest, duce & auspice Deo, omne in proferenda ac locupletanda medica arte exponere. Qua in cogitatione quum essem, atque ex hoc mihi iam diu proposito scopo multa in lucem protulissem, quae grata Medicina professoribus benèq, accepta fuisse intellexissem, desinendum ab hoc vita instituto, sanctoque labore minimè existimavi: turpe ratus, meta iam proximum, cursum remittere, at magis intendere dignum certè visum fuit. Tumque me ipse colligens, quem iam annos plus minus quadraginta in facienda medicina, agrisque curandis fuisset versatus, quid in hoc genere exercitij obseruatione dignum occurrisset (& sanè immensa propè & mirabilia multa occurrerunt) cogitare coepi: haud infructuosum fore opus, si quae in visendis agris, in morborum decretorijs, symptomatis & euentibus annotassem, ea omnia quasi in tabula expressa, legenda hominibus darem: ut morborum quorundam spectata varietate, periculo, magnitudine, noxa, tum verò natura in regendis morbis ac vindicandis solertiam, morem, potestatemque attendentes, & praesidiorum salutarem manum, Medicinam magis admirari & colere homines possent, illiusque professores reuereri. Eò à me factum est, Felicissime Prosper, ut huic operi, Obseruationum Medicinalium inscriptionem fecerim: quod in eo, quae diutina experientia in morbis eorundemque remedijs comprobata fidèq, obseruassem, ea hic omnia apposita essent. Certè exquisitissima quaeque huc congesi, ex quibus tuto mederi quis & methodo recta possit. Eum porro roto hoc opere ordinem seruauit, ut morbi historiam primùm nudis & simplicibus verbis, ut accidere ipse conspiciatus sum, tituli loco recenscam: dein ampla narratione medica historiam amplificem, causis utique morbi, symptomatisque enarrandis intentus: inde quae methodo in grauissimis quos hic tantum recensco morbis, sim vsus, trado: singularia ea adferens auxilia, quae diutino vsu comperita probatèq, habuisssem, & à quibus secundum Deum ab impendente discrimine leuati agri sint. Hac operis mei elucubrati ratio, hec summa fuit. Itaque quum cogitarem futura huic mea magnam ex te accessionem futuram, magnum etiam apud homines plausum, si sub tui nominis splendore ac gratia in lucem exiret: ausus sum, Pater amplissime, id tibi operis consecrare, quod à me esset magnis vigilijs elaboratum: idque ut facerem, magnis sum certè rationibus adductus. Primum, quod tu, ex quo tempore aditum tibi ad nos patefecisti, dum sponsam tuam Arelatensem Ecclesiam (cui tui sum-

mo tuo merito. Pastor & Pontifex datus es) inuiferes, magnum nobis omnibus, mihiq; in primis, humanitatis tuae specimen dedisti: ut iam exinde ea mihi de te polliceri auderem, quae de optimo ac praestantissimo viro, omnibus omnium & virtutum & literarum ornamentis exculto, adhuc summa dignitate ornato, expectari à quoquam merito possent. Tum vero praecipue, quod quum ego te, primo tuo ad nos aditu, publice, vniuersa ciuitatis nomine oratione ad te habitum salutasssem, idque tibi valde gratum extitisse omnibus significauisses, in spem veni, fore me tibi aliquando gratiosum & acceptum. Nec mea me sefellit spes: nam continuo me tu (quia tua est bonitas, & spectata in literarum professores fides) in familiaritatem tuam asciisti, & in intimis tuis esse voluisti. Quae quum ego tanta tua in me cumulatam amoris & beneuolentiae signa perspicerem, ausus sum me tibi totum in sinum dare. quid enim mihi non daret audacia bonitatis tuae fiducia, & opinio tui erga me amoris? Cuius mea in te obseruantia, quum testimonium tibi aliquod dare vellem, (posteaquam tibi mea quae scripsissem valde placere intellexissem) opus de locis Medicina communibus meum, muneris & gratitudinis ergo, tibi obtuli. Quod tu leges, quum & impense laudasses, & digno tuis virtutibus testimonio conueneras, palmare ego id à te de me factum iudicium existimaui: quum ea insignis & vera laus habeatur, quae à laudatissimis viris, tui quam similissimis proficiscitur. Nec contenta his spectata tua humanitas fuit, nisi tu in me ornando, & quanti apud te essem, liberalitate tua declarasses, qui me nihil de te promeritum insigni dono ornare volueris. Sed quo dicendi genere, aut quibusnam ipse verbis quae in ipsum me contulisti multa & magna, non amoris solum indicia, sed summa etiam liberalitatis, exprimere possim? Quod fauisti mihi ex animo semper, quod nomen meum & famam, alioqui exiguam, tuo testimonio tam studiose auxisti, quod tuum mihi patrocinium in meis fouendis liberis detulisti, ista vero quanti? Quae est tu (qui splendidus in omnibus & magnus esse soles) parui ducas, quum magna dederis, ego in maximis habenda iure censeo, praeserim à tanto viro, tanta auctoritate, tanta dignitate, tanto splendore, tantis ornamentis honoris, fortunae, ingenij, praedito? Itaque quum me tibi gratum & memorem praestare vno aliquo officij genere vellem, nec quicquam haberem amplum & insigne tua amplitudine dignum quod tibi offerre possem, ad molam salsam me contuli tibi offerendam, quum ihera mihi deessent, neque enim omnes thure linare possunt. Lacubrationem igitur hanc meam tibi, obseruantia in te mea symbolum, lubens offero: hac conditione, ut tu illam (si digna fuerit) in sinum tuum fouend

*fouendam auctoritate tua suscipias. Idque iure tuo facere sanè pote-
 ra. Nam quum sis rerum & optimarum & maximarum omnium
 diligentissimus observator: (quod legationes tuae pro summo Pontifi-
 ce ad potentissimos reges & principes susceptae indicant: in quibus tu
 pro tua prudentia, & tempora, & opportunitates, & mores gentium,
 & actus tum de quibus, & apud quos esset tibi de rebus serijs agen-
 dum, prudentissime & summa cum animi attētionē spectasti, omniāq;
 in commentaria elegantē & nitida orationē retulisti) quum, inquam,
 tantarum rerum sis prudentissimus observator: annon quae de me dicis
 observationibus monumenta edidisti tibi iure deberi es assensurus? Acci-
 pies igitur, Prosper Cardinalis ac Pontifex optime, lata fronte quae à
 me tibi mittuntur munera, non tam rei quae datur tenuitatem, quam
 donantis animum asstimans: ut hanc mihi partem reliquam saltem in
 hac officij delatione, ac praecleara mea in te voluntatis declaranda fa-
 cias. Ego verò contendam omni mea ope atque elaborabo, ut mea in
 te officia, & studia erga amplitudinem tuam, etiam si minus propter
 facultatum mearum tenuitatem, eximia magnaque fuerint, ab ani-
 mo tamen beneuolentissimo, & gratissima voluntate, omni cum ob-
 seruantia profecta videantur: eamque tibi fidem in amore & id stu-
 dium animi grati polliceor, quod cum tuā excellens virtus ac digni-
 tas, meritaque erga me plurima ac maxima, tum autem fides erga
 te in primis mea postulat. Vale Prosper, Pontificum decus & or-
 namentum, & me, quem iudicio tuo, tua gratia dignum fecisti, ea-
 dem ipsa perpetuò fouere velis.*

AD D. FRANCISCVM
 MEDICVM
 MEDICINAE OPTIMO CAROLI
 I. AURENCII EPISCOPI

*Gravissimam auctoritatem tuam proferre volumus cessare
 Tunc totius auctoritatem tuam
 Quod differret, prolo, saluberrime monitione medicis
 Tunc auctoritas tua proferre cessare*

PHILIPPI GVIELMI MEDICINAE

apud Auenionenses professoris, inlibros Observationum

Medicinalium D. Francisci Valleriola,

ad Medicinæ studiosum

Epigramma

(643)

Aeneas potuit telluris operta subire,

Ex auro rami nonnisi fultus ope:

Armata flammi potuit superare Chimaram

Pegaseo Hipponous nonnisi nixus equo.

Tu quoque si cupias occultos noscere morbos,

Atque horum dici velis animum:

Hac lege scripta senis doctissima Valleriola,

Aureus hac ramus, Pegasus ecce tibi.

D. VALLERIO LAE MEDICO,

omni literarum genere absoluto, Brixius.

Dogmata Pythagora fuerim si prisca sequutus,

Heredem rerum tu Ciceronis agis.

Tu quoque diuini spiras documenta Platonis,

Est tibi cum docto musa Marone gravis:

Smyrnaeumque refers plenus grauitatis Homerum,

Facundum te aio vincere Mercurium.

Hippocratemque tenes conclusum mente serena,

Artéque Galeni tu celebrande micas.

AD D. FRANCISCVM VALLERIO LAM

praestantiss. Medicum, vt suas in lucem proferat

Medicinales Observationes, Caroli

Laurentij Epigramma.

Grandia quid tandem proferre volumina cessas?

Phaëba toties iam vigilata manu?

Quid differs, quaso, salubres monstrare medelas?

Pharmaca quid renuis spargere lecta virus?

Doctis,

Doctis, crede mihi, cunctis tua scripta placebunt.

Delitias tollet Graius ad astra suas:

Gallia perpetuo ritu disertâ fouebit:

Hesperus hac tanquam numina sacra colet.

Hippocratem quondam coluit si prisca vetustas,

Et tulit ad superum sidera celsa deum,

Signa quod atrocis morbi causasque teneret,

Quum tamen hunc fugeres certa medela:

Ingenij factus celebris num laudibus ornet

Quos, Francisci, vomit nunc tua Musa graues?

Trudere lethiferos qui nostri corpore morbos,

Qui tectas causas, tectâque signa doces.

EIVSDEM ODE SAPPHICA

in laudem operis.

Turbidus vincit radiosa clangor

Astra, stellantem resonans olympum

Occupat murmur, placidos fragores

Gallia fundit.

Hesperii stridor resonat sonorus,

Italus mittit strepitum loquacem,

Tota clamores vomit ista curui

Machina mundi.

Nunc virum pallens stupor occupauit

Corde, mirantur rutilas pusillam

Corporis massam retinere gemmas

Mentis alumna.

Qui potest (aiunt) fieri pusillum

Corpus ut tantas agitare rerum

Abditas possit ratione causas,

Ingenioque?

Ast sinant cuncti penitus stupere,

Quum macrum cernant, videantque corpus

Non luto pinguis madidum sagina

Valleriola:

Libere ut celsas rutilantis arces

Pallados possit penetrare Graia,

Et Camænarum latebrosa quaque

Antra subire.

Scripta

*Scripta nunc monstrant animum perita,
Laudat auctorem liber almus æquum,
Auctor & doctum celebrat volumen
Commemorandus.*

*Certa morborum docet ipse signa,
Quos palus stagnans rapuit Charontis,
Rursus ad viuos vehit ille mente:
Res celebranda.*

NICOLAI VALLERIOLE, FILII

*Auctoris, de opere Obseruationum Medicinalium,
ad Medicinæ studiosum Epigramma.*

*Morbi si certas cupias agnoscere causas,
Præclaris scriptis Valleriola docet:
Qui tam complexu paruo atros continet omnes
Sanandi affectus, dogmata vera tenet.
Tempora nanque alium celebrarunt prisca Galenum,
Hippocratem veteres condecorare suum.
Et Socrates clarus gloriosumque ipse parauit
Nomen, & Arpinas egregiumque sibi.
Arpinam doctè sectaris, tuque Galenum
Valleriola refert, Hippocratémque simul.*

IOANNIS BRIXII IVRISCONSULTI

ad D. Valleriolam Epigramma.

*Metra corburnati quid non sint nostra Poëta?
Phœbeam cur hac non redolentque chelym?
Si mihi Diua foret, patrio qua nata cerebro,
Nunc canerem laudes Valleriola tuas.
At tua pertenuem quum vincat fama fragore
Musam, cedendum, iamque silere iuvat.*

INDEX OBSERVATIONVM MEDICINALIVM HÆS SEX LIBRIS

CONTENTARVM.

LIBRI SECONDI OBSERVATIONES.

LIBRI PRIMI OBSERVATIONES.

De mola duodecim menses gestata cum superfoetatione, tandem eiecta cum foetu illi alligato, vnde ægra in vita periculum adducta magno labore curatur. Observatio I. Pagina 1

De scirrhus phlegmonode cum hydropse sequente ad scirrhum hepatis, quum moritura ægra putaretur, sanata est tandem magna cura. Observatio II. Pag. 9

De cruris dextri resolutione menses totos decem & octo perseverante, post articulares dolores enata, & ligni sancti potione curata. Observatio III. Pag. 15

De pleuritide incocta & sine sputo, ægro à Medicis pro deplorato habito: sanatur tamen fluxu alui oborto præter omnium spem. Observatio IIII. Pag. 22

De pleuriide in puero annorum octo cum mirandis symptomatis coniuncta, ipsoque puero vi morbi pro incurabili derelicto, sancto tamen miraculo potius quam artis ope. Observatio V. Pag. 25

De argento sublimato epoto, curationeq; adhibita. Observatio VI. Pag. 29

De palpitatione cordis cum capitis & ventericuli dolore acuto: quibus affectibus curandis dum vehementer intētus medicus methodū omnem complet, fortuito casu misero ægro loco somniferi syrupi aqua sublimati præbetur, incogitato quidem & in noctis conticiniū, quum extinctum fuisset cubiculi lumen, diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longissimo tempore & magno labore. Observatio VII. Pag. 36

De grauißima pleuritide cum phrenitide, & casu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipsamet ægra sibi inflctis, & sublimati potione, quam ipsa ægra in furorem acta sumpsit, & fenestra in subditum solum lapidum se præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum summo frigore pene congelata mansit: curatur tamen integrè nutu Dei. Observatio VIII. Pag. 44

De quodam mirabili casu, nempe membrana eiecta per aluum in febre continente, quæ quidem membrana viginti & octo palmorum longitudinis erat: striata illa quidem, & qua eiecta semianimis mansit æger: curatur magna adhibita diligentia. Observatio ix. Pag. 48

De mirabili quodam eiectamento à mulieris vulua, quæ se prægnantem esse existimans, post sex gestationis menses membranacea substantiam quandam eiecit globosam totam, bullis aqua plenis refertam: quæ bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ diluta sanie plenæ erant, & per omnem qua integebantur membranam disseminatæ, tanto numero vt comprehendi non possent: à quo eiectamento ægra deplorata & pro mortua de relicta, conualuit tamen magno labore. Observatio x. Pag. 52

ΜΥΡΑΤΗΝΥΚΟΟ

LIBRI SECVNDI OBSERVATIONES.

DE locustarum prodigioso apud Arelaren prouentu, sata virentemque omnem herbam morfu vredinæque vastantium, sub Annum à redempto orbe M. D. I. I. I. I. Observatio. i. Pag. 58

De sanguinis copiosissima per os reiectione, cum omnium viscerum, ventriculi, hepatis atque lienis duritie & obstructione: quibus affectibus æger in discrimen vitæ incidit: curatur tamen nuru Dei. Observatio secunda. Pag. 67

De pulmonum vlcere, præcedente sanguinis spuro, indeque tæbe consecuta & purulento spuro multo: à quo affectu nobilis mulier curata fuit. Observatio tertia. Pag. 72

Vir resolutione multos annos laborans, incendij metu se præcipitem è succensa domo deiecit, derepente sanatur, & deinceps probe incedere coepit. Observatio quarta. Pag. 77

Vir ascite laborans, ventris tumore adeo grauis vt progredi non posset, vsu ligni sancti & brasicæ marinæ curatus. Observatio quinta. Pag. 83

De curatione febris continētis periculosissimæ in puella octo annorum, quæ vi naturæ, nullis artis præsidij, quum deploratæ valetudinis, ob morbi & symptomatum sæuitiam, habita esset, oborto alui fluxu liberatur. Observatio sexta. Pag. 89

De infania mirabili ex amore inducta, atque curata. Observatio septima. Pag. 92

De vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, adusque renū substantiam & intestinorum penetrante; ex quo magnis & lethali bus subsequitis symptomatis mors vndecimo secuta est. Observatio octaua. Pag. 109

De vulnere item in ventre accepto ad intestina vsque penetrante, ex quo quinto die mors insecure est: mortuoque in conspectu rei posito, mox sanguis è vulnere atque è naribus cum sonitu manare coepit, & vndenam id proveniat. Observatio nona. Pag. 113

De angina graui & præfocatiua, à qua conuerso extrorsum tumore & suppurato, liberatus æger fuit. Observatio decima. Pag. 115

LIBRI

LIBRI TERTII OBSERVATIONES.

- E**X leui vulnere in capite sine fractura scissurave vlla, inflammatione, paralyfi & convulsione cum delirio secutis, mortale vulnus efficitur, vnde cimo die mortuo iuvene. Observatio prima. Pag. 120
- Ex potione hellebori temere sumpta, æger in vitæ discrimen derepente incidit: liberatur integrè Dei auxilio, magna adhibita cura. Observatio secunda. Pag. 125
- De demorso à cane rabioso, & in graue periculum acto, eodémque magna difficultate curato. Observatio tertia. Pag. 128
- De dysenteria graui tres totos menses & eo ampliùs hominem diuexante præter spem curata. Observatio quarta. Pag. 134
- De calculo vesicæ & vlcere curato: relapsu tamen post diros cruciatus, quum æger se in manus Empirici cuiusdam nebulonis dedisset, miserè mortem obiit. Observatio quinta. Pag. 141
- De phthisi ad sanguinis reiectionem è pulmonibus secuta, eadémque curata quum ægra tota tabefacta moritura speraretur. Observatio sexta. Pag. 146
- De accessione comitali, eaque grauißima, vitio ventriculi derepente suborta, tandémque curata. Observatio septima. Pag. 151
- De vulnere in capite à lapide incusso, vnde mors secuta est. Observatio octaua. Pag. 157
- De phlegmone hæpatis lethali. Observatio nona. Pag. 159
- De scirrho hæpatis ad quem gangræna in crure dextro & tandem mors secuta. Observatio decima. Pag. 163

LIBRI QVARTI OBSERVATIONES.

- D**E pleuritide sinistri lateris graui in muliere prægnante, sine vllis prope medicamentis, sed solo naturæ ductu infra quantum diem sanata. Observatio prima. Pag. 167
- De puero monstruoso Arelate viso anno Domini M D L X I. Observatio secunda. Pag. 169
- Hydròpicus ascite laborans perforato vi naturæ vmbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curatur. Observatio tertia. Pag. 171
- De paralyfi dextræ partis in senè septuagenario sanata. Observatio quarta. Pag. 172
- De tumore insigni & circumscripto hypochondrij dextri cum dolore, ventris tumore, & spirandi difficultate, in nobili muliere sanato. Observatio quinta. Pag. 176
- De epileptica accessione ex puerperio difficili nata, & crebrò recurrente, purgationibus à partu etiã plus æquo nimium fluentibus, deque horum pathematum curatione. Observatio sexta. Pag. 180
- De vulneribus lethaliibus nobili cuidam iuueni inflictis, ad quæ mors con-

secuta, de qua mirabili puris copia in thorace inuenta. Observatio septima. Pag. 185

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus diebus sex ad libras xiiij. & fluxu alui ingenti subsecuto liberata nutu Dei iuuenula. Observatio octaua. Pag. 187

Iuuenis quispiam ab æneo tormento manuario quod incautus manibus tractabat, adacto in viscera globulo plumbeo tribus sub ventriculo digitis, emisso per anum post aliquot dies globulo sine vlla intestinorum noxa, perfectè sanatur. Observatio nona. Pag. 191

Miræ vulnerum obseruationes atque curationes in eo conflictu qui ad diui Aegidij pagum factus est anno restitutæ salutis M. D. LXXI. Observatio decima. Pag. 193

LIBRI QVINTI OBSERVATIONES.

DE eximiaphlegmonarum curatione prope spinam dorsii consistens, & suppuratarum, atque in vlcerâ conuersarum. Observatio prima. Pag. 201

Quibus mulieribus Arelate exectus sit infans chirurgica manu matre salua. Observatio secunda. Pag. 210

Ex dente putrido sine vlla vi euulso mira hæmorrhagia ex arteria gingivæ subdita emanans, quæ ut riuulus quidam à fonte manans prodibat, de qua curatione eius in annosa muliere. Observatio tertia. Pag. 212

Puero octo annorum bene habito pleuritide laboranti missus sanguis, atque septimo die integrè liberatur. Observatio quarta. Pag. 213

Mulier ex pleuritide suppurata tabida effecta, lactis vsu potissimum curatur. Observatio quinta. Pag. 215

Vir prudentissimus Ioânes Teardus fani diui Trophimi canonicus vlcere pulmonum phthisicus effectus magna cura liberatur. Observatio sexta. Pag. 217

Quidam è syphilide morbo in phlegmonem schirrosam prope coxendicem incidens in gangrænâ eius partis incidit, graui cum putredine paribusque symptomatis magno labore curatur. Observatio septima. Pag. 223

Nobilis quidam æneo tormento paruulo (*pistole* vulgò vocant) secutudum thoracem transversim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur. Observatio octaua. Pag. 227

Sutor quidam Auenionè graui vulnere in capite percussus, ad duram vllâque meningem pertingente vulnere, resolutione, conuulsione correptus, & sine voce mutus dies totos septem manens, magno labore nutu Dei curatur. Observatio nona. Pag. 230

Puerpera atq; primipara mulier iuuencula, ob frigus imprudenter admisso, altero à partu die, in grauem pleuritidè incidit, ut præspirandi difficultate præfocari sibi videretur. Missio sanguinis contra suorum omnium vocem, à nobis

à nobis tamen Medicis persuasis, aliisque opportunis auxiliis adhibitis
nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione. Obserua-
tio decima. Pag. 235

LIBRI SEXTI OBSERVATIONES.

EX apostemate & ulcere renis dextri curatus. Observatio prima.
Pag. 239

Vir & mulier pleuritide cõtagiosa & lethali affecti, paribus symptomatis
laborantes, cum sputis nigris & præfocatio spiritus, quisque vndecimo
die moritur. Observatio secunda. Pag. 244

Mulier carbone terribissimo circa os & labra correpta, curatur : sed defor-
mis mansit. Observatio tertia. Pag. 246

Ex casu ab alto distracta vniuersim caluaria, & sine voce, sine sensibus, &
propè apoplectico reddito ægro, curatur miraculo tamen. Obserua-
tio quarta. Pag. 248

Mulier iuuenula & bene habita in octauo gestationis, mense opisthorono
corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium pa-
rit, postero die conuulsa moritur. Observatio quinta. Pag. 249

Mulier in septimo gestationis mense graui pleuritide correpta sine sangui-
nis missione, sudore & spuro copioso manante, sub vigesimum diem in
tegrè curata fuit foetu saluo. Observatio sexta. Pag. 251

Medicus Lusitanus septuagenarius ex diuturna febre in lethargum inci-
dens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum : reuiuiscit
tamen paulatim, & vi naturæ tacitè operantis integrè sanitati restitu-
tus fuit. Observatio septima. Pag. 253

Mulier calidissimi temperamenti ex causo febre in mirabile delirium in-
cidens cum graui syncopa, vt moribunda putaretur, curatur magno la-
bore. Observatio octaua. Pag. 255

Mulier alia ex causo in rabitudinem deducta, vsu lactis asinini & vntio-
ne ad dorsum humectante longo tempore curatur. Observatio nona.
Pag. 258

Senex honoratissimus & ditissimus annorum septuaginta è angina præfo-
catiua, misso sanguine, & aliis opportunis auxiliis adhibitis, integrè cu-
ratur. Observatio decima. Pag. 259

INDICIS FINIS.

** 2 IN

IN LIBROS OBSER- VATIONVM MEDICINA-

LIVM FRANCISCI VALLERIOLOE

MEDICI AD MEDICINAE

STVDIOSOS, PRAEFATIO.

QUOD alijs meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo insitū esse, planēq; constitutū, ut quoad vitam mihi superstes Dei indulgentia fuerit, & quantum niti ingenij viribus ipse possim, id omne in amplificanda & illustranda scriptis meis Medicina (qualia tandem cunque ea fuerint) velle me collocare, id ipsum quoque nunc, hac meā recenti fœtura testatum volo: nec intermittendum mihi tempus vllum, quo sine linea (ut est in prouerbio) diem duxisse videri possim. Quid enim aut maius, aut melius facere viri literarum amans quicquam possit, quā ut se assidua bonorum auctorum lectione, rerum abstrusarum intelligentia, commentatione, interpretationēque exerceat? Hac profectō illa est plena bona frugis institutio, & ad cælum via, ut in agnoscendis naturæ arcanis, in promendis his quæ vsui hominibus sint futura, operam omnem nostram & studium ponamus. Hoc sanè est nomen immortalitati dare, hoc posteritati consulere, hoc denique in terreno hoc carcere, supra communem hominum sortem esse, & in mortali vita immortalium hominem agere. Quo quid præclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planè non video. Etenim, etsi durum fortasse videri cupiam potest, laboribus frangi, studio marcescere, impalescere charis, viribus dissolui, & studijs abrumpere vitam: is si cogitet studiorum suauitatem, intelligentia & eruditionis præstantiam, fructus cum adæctatione percepti, & ad omnes ex aquo manantis vbertatem, pro nihilo certè illa ducet. Vnde est illud Aristotelis, Disciplinarū radices amaras quidem esse, suauissimos autem fructus. Ego verò, quum huic me vita instituto vel ab ineunte ætate volens sciēsq; addixissem, iamque in eo cursu stadia plurima confecissem,

fecissem, cessandum mihi non putaui, quin priuata labore meo quantum possem commentando atque scribendo professioni meae adessem. Quumque iam in facitanda medicina, annos amplius quadraginta versatus non sine numine essem, visum fuit, ut quae plurima & animaduersione dignissima, in tractandis agris, in morbis diagnoscendis atque curandis, (ijs praesertim qui & grauiissimi & exitiales habentur) quae inquam à me obseruata essent (quae sanè multa & graua extiterent) ea omnia in chartis referrem, posteris monumenta futura. Illud enim quum cogitarem, artem medicam nostram ex experientia primum & obseruatione natam fuisse, indeque in artem redactam, (quod & Celsus, & Galenus, & nostri omnes affirmant) Hippocratem medicina tutelarem deum atque parentem imitari in hoc meo medicarum Obseruationum opere deindustria volui: qui quum ea omnia, quae agris accidere conspiciabatur, tacitus obseruaret, ea postea in tabulas referebat, enarrata agritudinis historia omni, & quid quoto quoque die, hora, atque momentis agro accidisset: & quid item ab ijs casibus, vel boni vel mali sequutum fuisset, de scripto protulit: nominatis etiam singulatim agris, quod Epidemiorum libri abundè testantur. Ad hunc ego morem atque Hippocratis institutum, mea hac quae in vestram omnium utilitatem scripta sunt, concinnaui: eos tantum recensens morbos, qui grauiissimi & dubiae curationis mihi sese obtulerunt, narrata in primis morbi historia, agrisque ipsis identidem nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obseruationis cuiusque explicatione, quod concisè in titulo obseruationis tractaueram, tantum nudam morbi rationem explicans, & quomodo, quæue ratio ne ager in hunc illumve morbum incidisset, cumulatè postea diffusèque tracto: occupatus utique in enarrandis morbi causis atque symptomatis, & quoto quaque die euenerint in rationes ducēs, quid item ex his futurum sperarem, quidque euenerit subtexens. Tum verò (quod caput rei est) curationes unicuique proprias ac maximè salutaris subijcio: quod omisisse Hippocratem in Epidemijs omnes scimus, sola contentum rei, ut euenerat, narratione. nam is illi scopus tum propositus tantum erat, narrandi quae accidissent, nulla remediorum habita ratione aut mentione ulla facta. Nos, nostro in hoc opere ne quid deesset, & remediorum copiam, quibus usi sumus, adiecimus. Quae verò praesidia in agris opem tulerint, quae minimè, ne id quidem omisimus: causas insuper mortis, in his qui vita è grauissimis & exitialibus morbis exceperunt: atque sanitatis adepta, in his qui euaserunt, subiungo: & quae auxilia maximè iuuerint, ea pro singularibus & fide probatis habenda propono. Hac operis quod nunc in publicum

PRAEFATIO.

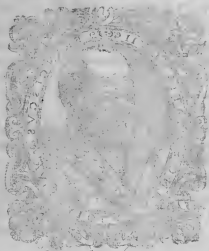
damus ratio, hic status est: atq; ob id **OBSERVATIONVM**
MEDICINALIVM titulum illi feci. Vos itaque, Medici-
na studiosi, quorum in gratiam hac à me magnis certè laboribus at-
que vigilijs elucubrata sunt, & in lucem emissã, a qui bonique consuli-
te: & commentarios à me in librum de constitutione artis Galeni iam
propè absolutos, magnòque studio elaboratos (quum nemo quisquam
adhuc nostra etate, quod sciam, manum operi admouerit, aut id ag-
gredi tentarit) fidentes ac lati propediem in lucem exituros sperate.
Non fallam opinionem vestram, si modò Deus clementia sua labori
meo adesse voluerit: & adfuturum confido, quoniam ipse faciētes ad-
iuuat. Quem supplex oro, vt & vestra studia dirigere, & confouere,
& meam in illustranda Medicina alacritatem beneficentia sua pro-
uehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicina can-
didati, animo meo charissimi: & indolem vestram bonis moribus,
virtute, ac literis exornate.

AD D. FRANCISCVM VALLERIOIAM
 Antonij Verderij veltigalium iudicis apud
 Forenses Epigramma.

*Corporis exigui cum sis, vir & ipse pusillus,
 Tu tamen ingenio Valleriolla vales.
 Tam magno studio versati sunt tibi libri
 Qui praebeant agris utile consilium:
 Clarus Apollinea videaris ut arte Machaon
 Alter, praeceptis alter & Hippocrates.
 Atticus in te lepos is inest, valeas ut haberi
 Eloquij Cicero Rhetoricaq; parens.
 Delitium patris Smyrnaei diceris ipse,
 Te colit Arblantis Nomius atque nepos.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
TEL: 773-936-5000
FAX: 773-936-5001
WWW.CHICAGO.EDU

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM. FRAN-

CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER PRIMVS.

OBSERVATIO PRIMA.

DVLCIS Gardiola vxor mea pragnantem se esse existimans, molam gerit in utero menses totos duodecim: subinde ea in gestatione grauida fit: quumque iam fœtus quadrimestris esset, ingētibz doloribus, febris grauisima, symptomatisque lethaliibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulsuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari discrimine vita, opportunis adhibitis auxiliis, molam vnā cum fœtu simul illi adligato eiicit, & pristina incolumitati, præter meam & omnium opinionē, Dei voluntate & misericordia restituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DIVINA virtute (qua sola, vt ait Gal. nat-
tus est homo veritatem videre) fieri existi-
mare oportet, vt ab squissimis & maxime
exitialibus morbis sæpe homines liberen-
tur: vt quū lethaliibus apparentibus signis,
symptomatisque, moriturum ægrum spe-
res, præter omnium spem atque expecta-
tionem rediuiuus ad se, quasi ex orci fauci-
bus ereptus, redeat eger, pristinaq; sanitati
restituatur. Hoc ipsum nulla humana ope,

10 nullis artis præfidiis, nullo consilio, sed sola Dei bonitate atque clemen-
tia fieri, bene instituti hominis fuerit existimare. Vnde est illud Regij pro-
phetæ in Psalms, Dei potentiam annunciantis: Ipse sanat omnes infirmi-
tates tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericor-
dia & miserationibus. Quod & Annæ matris Samuëlis canticò testatissi-
mum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuificat: deducit ad inferos

Gal. lib. 1.
de vsu par.
cap. 10.

al. quæ
y. q. 2
c. 10. q. 2

Psal. 101.

1. Reg. 2. 2.

Sapientie
16.b.

& reducit. Ac proinde magna subinde ratione sapientissimum Salomonem dixisse legimus: Neque herbam-neque malagma sanare, sed Domini sermonem, qui sanat omnia. Tu (subdit idem) es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Hic sermo-virtus Dei est, qui pro sua bona voluntate quoad vult, & quandiu vult rebus à se in subsidium hominum creatis adest: tumque adhibita in salutem remedia profunt, seruarique ab exitiosissimis & lethalibus morbis ægros diuina sorte contingit. Quòd si subtrahat Dominus manum suam, etiamsi omnem impleas artem, si operosissima manu omni labore atque studio mederi studeas, nihil quicquam proficies. Id prophetico 10

Psal. 103.

ore idem Rex & Propheta Dauid cecinisse Dei spiritu est visus: Aperiens te (inquit) te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem, turbabuntur. Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præsens adducta sunt, vt intelligi illud possit, siquando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum spem restituatur (vt vxori meæ carissimæ in tam diro & insolenti casu accidit) id non humanis viribus, non artis prædijs (quæ tamen illi cumulatissimè, pro meo in illam pio officio atque amore, adhibita sunt) sed soli Dei bonitati atque beneficentiæ tribuendū meritò existimet. Quamobrem vni tantum Deo Opt. Max. acceptum fero, quod à tam graui exitiâque morbo vxor mea leuata sit: tamque infelici enixu atque partu, tot lethalibus symptomatis oppressa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnâ mecum laudibus celebrare omnes possint, illiusque immensam potentiam admirari, historiam omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei benignitate fœcundissima vxor data sit, vt quæ & optimè temperata, & salubri corpore cum sit, & probè illi muliebres purgationes statotempore exeant, vterumque ad generandum optimè dispositum habeat (quæ quidem res omnes ad fœcunditatem plurimū faciunt, vel Hippocratis testimonio) felix ipse mihi prole multa & bene habita sanè videbar. In huius 30 felicitatis cumulo, (vt nihil est ab omni parte beatū) vxori menses sisti incipiunt: mox inappetentia, corporis grauitas, languor, desidia mulierem corripiunt (intò concepti fœtus indicium, si quid Hippocrati creditur) Si mulieri, inquit, purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre accedente: verum cibi fastidia ipsi accidunt, hanc in ventre habere existimato. Itaque quum ipsa sibi mulier vterū gerere existimaret, (paria nimirum quæ sæpe in veris gestationibus experta esset symptomata perpetuens) nihil de se sollicita, perstabat, fœtus motum suo tempore expectans. Quumque ad trimestre gestationis tempus aut paulò amplius peruenisset, turgeretque plus solito vterus: nescio quid obscuri motus percipere se aiebat, fœtusque similem motionem quādam: sed ea tamen existimatione delusa, res secus quàm putarat accidit. Nam etsi quadrimestri exacto tempore venter illi intumesceret, & mamillæ turgerent, re- 40 tentis vtique mensibus, motus tamen nullus conspicuus apparebat in ventre, qualis in imprægnatione sentiri ac percipi deprehenditur. Nam qui

Hippocra.
lib. 5. aph.

Hipp. li.
5. ap.
aph. 61.

qui motus, foetus motionem falsa imagine representans, ab vxore in ventre tum percipiebatur, à flatu potius in locis muliebribus coacto, & exitum sibi moliente, prouenire iure arbitrandum est, non à foetu qui nullum tum suberat. Motus namque infantis in materno utero longè ab eo qui sæpenumero in ementitis gestationibus, vel mensium suppressionibus fit, diuersissimus est. Genito namque infante, ubi eius extremitates corporis foras ramos sparserint, & ungues ac pili radices egerint, (quæ docta Hippocratis sententia est) tunc iam etiam mouetur: & tempus ad hoc fit, masculo quidem menses tres, foemella verò quatuor. sic enim

10 vtplurimum contingit. Mouetur autem primum masculus, quia fortior quam foemella est: primum quoque conformatur masculus: nam à fortiore & crassiore genitura fit. Itaque quæ à genito intra infante motio fit, ut ab interno principio proficiens, tanquam viventis animantis est: quòd pro locorum septo nunc huc, nunc illuc impellatur, propriosque sponte conciter motus: ut si manum tum ventri apponas, gesticulante infante, viventis rei impetum atque subsultionem percipias: contra quam in motu à flatulento spiritu concitato fieri cernitur. Hic enim etsi falsam motus pueri imaginem quandam repræsentat, non tamen subsultionem habet, sed ventrem distendens & exitum sibi parans, in tumorem attollit:

20 mólque discusso flatu subsidet ac detumescit venter. Si item menses
substiterint, vel vterus obstructione, scirrhus, moláve tentetur, dimoue-
ri nescio quid in vtero mulieris testantur. Sed non perinde ac foetus mó-
tio esse solet: Idque discriminis, præter motionis diuersitatem, accidit,
quòd in molæ gestatione quid graue & infixum in vtero ab gestante per-
cipitur, modò quidem in vteri ostiolo, modò verò in vniuerso vteri cor-
pore, quod lapidis duritiem referat. Est enim mola, auctore Galeno, caro
quædam inutilis atque informis, & oïo gallinarum subuentaneo propor-
tione respondens. Paulus verò, molam tumorem in vtero induratum esse
vult, lapidis duritiem referentem. Etsi parum exactè hac quidem in par-
te molæ rationem reddidisse Paulus videri possit, quum plures indurati
tumores cõsistere possint, qui molæ nec rationem nec nomen obtineant:
vt de scirrhus in matrice, de canero & indurato phlegmone est videre:

qui quum indurati tumores in vtero sint, molæ tamen nomine minimè sunt censendi: nimirum ab illius ratione longè diuersissima. Non itaque propriè molæ rationem atque speciem hac sua descriptione Paulus attigisse videtur. Rectius profectò Galenus, qui informem, otiosam, & inutilem in vtero genitam carnem, molam esse affirmavit: & cuius rei conferri ipsa posset (nempe ouis gallinarum subuentaneis) appositissimè expressit. Vt autem concipi in vtero mola solear. Hippocrates sciens.

Gal. li. 14. de suppart. cap. 7. & li. 14. metho. cap. 13.

40 fimē lib. i. de mulierum morbis, nos docuit in hæc verba: *ἡ γὰρ τῆς μήλας ἀνά-
σις, ἐν τῷ αἵματι, ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῶ ἐπιμαίεται ἐν τῇ γυναικὶ ἀνδρῶν καὶ νοσῶσιν φυλάττειν, οὕτως ὡς
μὰ διαγῶν γίνεσθαι, καὶ ἡ γαστήρ πλήρης αἵματος, ἀνδρῶν ἐκείνων δὲ αἵματι ἐν τῇ γαστρὶ, πολλὴ γὰρ ἐν
ταύταις ταῖς ἐγγίνεσθαι, σφραγὶς ἐστὶ τὸ σπῆμα, οὕτως ἐν αἵματι, πολλὰ αἵματι καὶ τῷ ἵματι, οὕτως ἔχει.*
Quod est, Molæ conceptus hæc causa est: Quum multi menses exiguum
& morbosum semen exceperint, neque conceptus rectus fit, & venter

,, plenus est veluti praegnantis. Nihil autem in ventre mouetur, neque lac
 ,, in mammis generatur. Mammæ autem turgidæ sunt. Hæc igitur ad duos
 ,, annos, sæpè etiam tres sic habet. Eadèmq; ab eodem auctore lib. de ste-
 rilibus denuò repetuntur. Fit itaque mola in vtero, quum mensium copia
 exiguum & minimè robustum semen virile conceperit: aut etiam mulie-
 bre. vtrumque enim ad foetus generationem concurrere, vel Hippocra-
 tis & Galeni testimonio compertissimum est. Igitur si seminis imbecillis
 vis reatrix à mensibus copiosioribus obtundatur, foetus generatio fieri
 omnino nequit: quòd motorium principium formando foetui desit, nem-
 pe masculi spermata: quod quum infirmum esse statuatur in molæ genera-
 tione, exiguum, aquosum, & minimè crassum, efficitur, vt foetus loco,
 caro quædam otiosa, informis, nec vlla ratione prolifica generetur. Sper-
 ma namque virile, ad prolis generationem calidum, multum, & crassum
 esse oportet: ob idque pudendum oblongum in viris factum est, ad ve-
 neream coniunctionem, & ad spermatis excretionem idoneum: quæ do-
 cta Galeni lib. 14. de vsu partium cap. 6. sententia est. Nimirum igitur, si
 deficiente motorio foetus principio, quod gignitur, à copiosioribus men-
 sibus semini exiguo, infirmoque & morbofo commixtis, informe sit, inu-
 tile, & minimè prolificum. Id autem mola est, auctore Hippocrate, quæ
 interdum adedò increfcit, vt gestationis veræ instar plurimû venter mam-
 mæque turgeant, & non rarò ad duos trèsvè annos ea gestatio ementiti
 foetus perduret: vt auctor idem Hippocrates est libris de mulierum mor-
 bis & de sterilibus. Iudicare verò & discernere molam oportet ex ple-
 nitudinis molæ (magis enim in molæ quàm in foetus gestatione venter
 impletur, duriórque efficitur, auctoribus Hippocrate atque Paulo) tum
 quòd nihil in ventre mouetur, neque lac in mammillis gignitur. Foetus
 enim si conceptus est, trimestri peracto mouetur, si mas fuerit, aut si foe-
 mella quadrimestri: vt præcatis locis, & lib. de natura foetus abundè
 Hippocrates docuit. Vbi igitur hoc transacto tempore motus nullus,
 quasi viuentis animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis
 apparet, de molæ gestatione suspicandum. Accedit præterea corporis
 macies, deprauatus color, cibi fastidium. Emaciatur porrò corpus,
 quòd probi alimenti materia (sanguis nempe bonus) desit: & quòd ano-
 rexia graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas
 omnino est necesse. Color ob id prauus apparet, quòd qui intrò conditi
 succi sunt, vitiosi, nec probè à natura elaborati sint. talem autem foras
 efflorescere colorem oportet, qualis humorum intus latentium fuerit natu-
 ra: vt lib. 1. Aphorif. com. 2. & pluries alibi à Galeno proditum est. Ci-
 bi fastidium, commune & grauidis & molam gestantibus pathema, ob
 id nascitur, quòd vitiosi humores ventriculum obfideant, quòdque à re-
 tentis mensibus halitus graues sursum repant, qui inappetentiam & fasti-
 dium generent. Adedò verò fallax & illusoria affectio hæc est, vt per initia
 in quibusdam mulieribus de foetu concepto suspicio sit, vt Paulus ait.
 Quod & vxori meæ cuenisse magno suo malo testari ipse plena fide pos-
 sum, quæ quum nescio quid motionis in ventre percipere se affirmaret,
 turg

Hipp. lib.
 de genitura
 & li. de na-
 tu. pueri.
 Gal. li. 14.
 de vsu part.
 cap. 11. &
 lib. de semi-
 ne.

Hipp. li. 1.
 de morb.
 mul. & lib.
 de sterilib.

Signa mo-
 læ.

Vbi suprâ.
 Paul. li. 3.
 cap. 69.

Pau. vbi su-
 præ.

Vbi suprâ.

turgeréntque & mammillæ & venter, cibique fastidia premerent, vtero planè se gerere existimabat. Mola conceptum expressimus: quod autem admirandum in vxore successit, id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad septimum octauumve mensem gestationis mola peruenisset, grauida fit vxor, seque in vtero habere testatur: augetur foetus, & suo tempore motitari incipit, nempe paulò post tertium mensem. quod quum mihi permirum videretur, vix vxori fidem habebam: etsi probè ab Hippocrate edoctus, noueram superfoetare posse mulieres. Superfoetant autem hæc, quarum vteri os post primum conceptum non clauditur ita valde: vt lib.

- 10 de superfoetatione Hippocrates demonstrauit. Sed quum à mola conceptæ magnitudine premeretur nouellus foetus, nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante, deficere ipsum penuria loci & alimenti necesse fuit: vnde mox dolores & cruciatus vterini, sanguinis tetri & concreti, valdeque corrupti profusio ingens, animi deliquia, enixus, febris grauis, insomnia, pulsuum defectio, pallor, angustia (symptomata planè timoris & periculi plena) oriri, valdeque mulierem premere cœperunt. Nec sanè iniuria, quod parturitionis enixus doloresque sæuissimi vrgerent: natura tanto se onere alleuare cupiente. Quum verò carneâ mola penitus vterq. infixâ esset,
- 20 nec elabi facilè posset, (durioribus vtique vinculis nexa) magnam pauperculæ laboranti noxam, ingentemque laborem adferebat: præsertim quodd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniuncta erat, & sanguinis profusio tanta, vt in præsens vitæ discrimen ægram adducerent. Hoc sanè est quod ab Hippocrate de mole conceptu disserente magna ratione dictum est: Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri potest vt superstes maneat. Si verò plures, erumpit ipsi per pudendum sanguis carnosus plurimus. Et si hoc moderatè fiat, seruat: sin minus, à fluxu correpta perit. Ob id ego secundum Dei bonitatem seruata coniugem meam arbitror, quod magna mole illius
- 30 carneæ pars vnâ cum sanguine putri intermixta per frusta prodiens, alleuationem laboranti attulerit. Prodibant namque trumbi sanguinis carnosique atque duri cum multa sanguinis profusione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuisset, id est (vt ego quidem interpreteror) si in vniuersum in se coacta tota integra maneat, nec frustatim prodeat, fieri nequit vt seruetur ægra: quod propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu, quàm solui molam sit necesse. Tandem verò quum in peius abire symptomata viderem, ægramque viribus deficere, malè tum de ægrotantis mihi carissimæ salute mœsus ac dolens sperare cœpi. Et vt ne in tanto discrimine dulcissimam coniugem desertam esse sinerem, & artis præsidii vacuam, resumptis viribus & animo firmato, maius aliquod audendum (si saluam mulierem vellem) mihi omnino proposui. quod scirem non lacrymis nec suppliciis muliebribus deorum auxilia parari, sed vigilando, agendo, probè consulendo prosperè omnia cedere: vt graui Catonis, in oratione sua apud Salustium, admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iu-

Salustius in Catilinaria.
Gal. lib. 1. de crisi. cap. 2.

uabar, qui generosi esse medici vult, difficillimis casibus & euentis, quæ sæpe in morborum decretoriis accidunt, non terreri: sed constantes aduersos morbo ire, naturæque motus solerti indagatione perspicere, remediisque paratos dritati morborum arte niri: Thucydidisque tum con-

Gal. li. 10. meth. med. filium sequi (vt idem Galenus alibi monet) qui in re dubia agere aliquid
 ,, vel periclitantes etiam iubet. Quibus, ait, alia salutis ratio non est, & quæ
 ,, vnica videtur, ea dubia est: necessum arbitror his est aduersos periculis
 ,, ire. Itaque in tam graui casu quid mihi faciundum esset diu multumque
 ,, mecum ipse animo meditatus, ad duo me conuerti presidiorum genera,
 in quibus salutis vxoris carissimæ scopum omnem fixeram: Precibus ad 10

Psal. 146. Deum, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, & salu-
 taribus artis presidiiis: vt in tanta & morbi & virium pugnancia, morbo
 quidem validissimo existente, viribus autem infirmisimis fieri poterat.
 Igitur ad firmandas vires primùm me conuerto: quòd hæc ipsa quæ de

Gal. lib. 9. meth. med. viribus sumitur indicatio, auctore Galeno, omnium prima atque potissi-
 ma sit habenda. Mox ad facilitandum partum, molamque eiiciendam,
 doloresque sedandos consilium omne dirigo. His enim propositis scopis
 fieri posse putabam, vt è tanto discrimine, annuente & protegente Deo,
 seruari moribunda mulier posset. Non enim alia patebat ad salutem via,
 quàm eiiciendæ molæ, sedandis cruciatibus, & viribus instaurandis. Qua 20
 igitur sim in hoc sæuissimò abigendo morbo methodo vsus, quibusque sit
 auxiliis bona Dei voluntate seruata mulier, iam dicere aggredior.

CURA
 TIO. PRIMVM omnium, quoniam dissolui virium naturæ robur ob dolo-
 rum sæuitiam, & profusionis sanguinis ingentem copiam videbam, huic
 rei toto nixu ante omnia incumbendum putaui, vt reficerentur vires, si-
 stereturque sanguinis tam immoderata profusio. Optimis itaque iuscu-
 lis, ex lectissimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum &
 succo carnis per expressionem excepto, indito margaritarum puluere
 ac corallorum ad sanguinis eruptionem compescendam, vsus sum: inter-
 dum iecusculo gallinæo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, li- 30
 quatis vnâ omnibus, vti egram iubebam. Sum & resumptiuo liquido vsus.

Resumptiuum liqui-
 dum vt fiat. Constabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, sericeo filo coccineo
 transmissis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attinge-
 rent, sed appensæ manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, corallò-
 que rubro, in tenuissimum pollinem deductis, omnibus in balneo Ma-
 riæ liquatis. sic enim maximè virtutis succus è carnibus emanat, qui va-
 lenter alit, & vires defectas restituit. Sed quod in admirationem omnes
 trahat, quòdque ob nouitatem miraculo esse possit, id est quòd proximè
 dicturus sum. Quum esset vxor mea abstemia (vt quæ nunquam vinum
 bibisset) horreretque eius odorem, nedum saporem, tanta cupiditate 40
 ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eoque
 potenti & generoso, satis satiari non posset, nulla præsertim aqua diluto,
 sed meraco & copioso. Ad eò enim sentire se à vino restitui dicebat, vt
 mox ab exhausto vires reparari, instaurari spiritus qui penè præ dolorum
 acerbitate & sanguinis profusione exhausti absumptique crant) sentire
 se test

se testaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis se curari releuarique quam vino testabatur: quod & illi optime sapiebat, & perfundi se totam, eo forinsecus ad pulsus, os & nares admoto, gaudebat. Vt verissimum illud sit à Galeno proditum: Celerrimè & vnuersum vinum corpus alere: & his qui citissima adiectione indigeant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum esse. Vinis autem colore rubris & substantia crassis inest (vt ait Galenus) & citissimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quod nimirum humidum alimentum, & præcipuè natura calidum (quale vtique vinum est) facilius

Gal. lib. 1.
apho. com.
men. 18.

Gal. lib. 1.
aph. com.
11.

Gal. li. 14.
meth. me.

Gal. li. 11.
meth. me.

Gal. li. 11.
meth. me.

Diosc. li. 3.
Cap. 4.

- 10 nutriat: vt idem auctor lib. 2. Aphorismorum Com. 11. affirmat. Mirari igitur desinemus mulierem hydropotam tantopere in grauibz illis symptomatis & vinum appetisse, & summa cum voluptate ac fructu ingessisse. Sagax enim & benedicta natura animantibus cunctis quid facto opus suggerit, eaque in tempore administrat quæ vsui futura sunt: gubernante vtique corpus natura, & ad id quod conducatur impellente: quæ docta Galeni lib. 10. meth. med. sententia est. Quoniam verò & spirituosæ corporis substantiæ non minus quam solidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium substantia, auctore Galeno, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis) illi per odores & aëris nitorem atque diffilationem commodam (erat namque æstas grauis & æstiuosa) prospiciendum cura vi. Itaque egrotatis cubile rosas multis sterni iussi, solum verò oxycrato multo madefieri, salicum & pampinorum vitis folia vbique spargi: naribus sæpè rosaceam aquam & florū citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, sed odorato, exceptis, admoueri iubebam, pulsibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In summa omni ope elaborandum tum erat, vt collapsæ reficerentur vires, quæ enixi, doloribus, profusione sanguinis, & crebris deliquiis ita concidebant, vt cafuræ prorsus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatum, conditioque ex conferuis rosarum, buglossi & violarum, adiecto
- 30 margaritarum tenui polline, ex saccharo vti sæpè iubebam. Roboratis vtique hac methodo viribus (qui alter curationis scopus propositus mihi erat) ad molam detrudendam sum conuersus. Sed quum ea valde in veteri sinu impacta esset, & grandi carnea mole constaret, difficilem omnino partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxantibus medicamentis foui, in hunc qui sequitur modum: ℞. Althææ, maluarū, amborum cū suis radicibus, ana M. j. radices aristolochiæ rotundæ & longæ (partus namque facilitandi vires summas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioscoridis testimonio) cuiusque manipulum: foliorum arthemisiæ, mercurialis, matricariæ, saluiæ, & hyssopi, & calamenti, cuiusque M. β. seminum lini, althææ, fœnigræci, anesi & libyistici, ana ʒ β. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, genistæ & arthemisiæ, ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydreleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicum partes calidè: moxque sequens linimentum, quod tum emolliendi, tum eliciendi partus vires habet, præfatis locis admoueatur: calens illud quidem, &

muliebribus locis probè à frigore munitis. ʒ. Vnguētū dialthēē ʒ iij. vnguēti seu cerati filij Zacharię ʒ ij. butyri recentis sine sale ʒ j. ʒ. axungię gallinę recentis & anseris, ana ʒ j. medullę cruris vaccæ ʒ j. styracis calamitæ ʒ ij. pulpę colocynthidis, pulueris radices, vtriusque aristolochię, ana ʒ j. olęorum de lilio & violacei, quātum sufficit. Misce: fiat linimentū, quo calente loci muliebres inungantur, forū prius adhibito. His admotis, quum nequicquam partus molāve procederet, instarentque sæui dolores atque enixus, ad aliā generosiora & valentiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebrium locorum. Dedi itaque potionem qualis sequitur: ʒ. Cinnamomi electi, myrrhæ electissimę (& erat mihi tum ad manum eius selectissimę, Alexandria Aegypti ad me à fororū meo Guiljelmo Guardiola, Gallorū ibi cōsulem agente, missæ copia) cuiusque ʒ ʒ pulueris aristolochiæ longę (ea enim partus magis rotunda adiuuat) ʒ j. pulueris diambriæ & diamargariti frigidij, ana ʒ ʒ. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel scriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyssopi & fæcolorum: mītē namque partus faciunt. Quod ad topica remedia pertinet, nullo magis quā oleo calente secundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitauī modum locos ex oleo calente fouendi minimè frequentem. Suillas vesicas multas asseruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primū aqua calente madefactas emolliui, quod aëris circumfusi actione induruisent: postea althæam, maluam, hyssopum, calamintham, arthemisiā cum floribus suis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vase iussi: moxque in vesicas suillas oleū illud calens infundibulo iniectum indusi, tumētibus modicè suillis vesicis, atque muliebribus locis admotis. Confestim pauperculæ agra leuamen sentire se affirmavit, graueque pondus ad pudendū ostium descendere, quod paulò post obstetricis etiam opē foras produxit: sed ita vt in illius emissionē consternata, ac planè viribus destituta, tanquam breui moritua, constiterit mulier: sed quam multa diligentia atque studio, Dei opē adiutus, reuocaui, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obseruationi huic colophonem imponam, quid ē vulua eiectum sit miserabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, crassa, dura, semiputris, & multis partibus lacera atque diuisa: cui quatuor vinculis fortibus infans masculus alligatus erat, quadrimestris ille quidem, aut eo etiam amplius, suis omnibus membris constans atque integer. Perinde autem molæ foetus alligari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientiæ fide constat: foetus autem in vtero per vasa chorij, seu secundæ membranæ (quę quidem vasa ex arteriis & venis vteri existunt) alligantur: vt est Galeni lib. de foetū formatione sententia. Ad vteros namque foetuum cōnexus eandem habent proportionem, quā fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibusdam continentur, sic & foetus quoque ipsi: vt Galenus lib. de foetuum formatione, lib. 1. de semine cap. 7. & lib. 4. aphorif. com. 1. affirmavit. Sed cur non infans hic qui vnā cum mola prodiit, vtero alligatus non esset, sed mola in promptu cau

Optimum
remedium
ad molam
excursiōdā.

10

20

30

40

ptu causa est: quòd in superfœtatione, quum cõceptus in vtero infans est, mola iam vteri sinum occupante, non patuit fœtui radicationi locus. Itaque substrata fœtui mola (quum, camea esset & sanguinis plena, & in vteri sinum immerfa) fœtui ipsi instar vteri, in quo radices ageret fœtus, fuit. Quæ res abortui ansam præbuit maximam, quòd non pro naturæ lege suo in natiuo solo (nempe vtero) sed in alieno (mola, inquam, camea) subsedisset fœtus. Similem quandam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatensis cuius, amici ac compatri mei, vxore vidi: quæ octauo gestationis mense puerum probè iam dearticulatum, & suis omnibus partibus

Alia de mola cum fœtu alligato hystoria.

- 10 constantem, molæ quinque vinculis alligatum, eiecit, magno cum vitæ discrimine. Vtramque autem Dei ope, & mea qualicunque opera seruata fuisse, & adhuc Dei clementia superstites esse, & plures postea fœtus gestasse, & foeliciter peperisse, testari plena fide possum. Deus autem Opt. Max. qui solus mirabilia facit in cœlo & in terra: & cuius est potentia, sapientia, & summa bonitas, & imperium: Deus inquam noster, hæc omnia fecit, & est mirabile in oculis nostris. Eius sapientiam quis enarrabit? quis satis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam, regi seculorum, inuisibili, immortalis, soli sapienti Deo, omnis honor & gloria in secula seculorum.

10

OBSERVATIO SECUNDA

DVL CIS Gardiola vxor mea, scirrho hepatis phlegmonode cum summa duritie & dolore affecta, in ingentem ventris tumorem incidit: hydropica prorsus reddita, cum summa totius extenuatione, annum totum perstat: vt moribunda putaretur, præsertim quòd hydropota esset, nec sibi à potu admodum temperaret. Liberatur tamen integrè congruis præsiidiis, nutu Dei.

30

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- VAE nostra sunt, quæque nobis carissima habentur, ea & plus diligimus, & si quando opis nostræ indigeant, accuratius tractamus: quòd in nostros naturæ lege officiosi & attentius magis (vt quorum de salute solliciti valde sumus: vt Res est solliciti plena timoris amor) esse soleamus. Qui enim suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, hic (vt Paulus ait) fidem negauit, & est infideli deterior. Ob id Celsus vtiliorem esse amicum medicum quam extraneum rectissimè pronunciauit. Siquidem qui amicus est, amoris impulsu attentè, accuratè, solerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura præsentia quæ insectant mala profligat atque aufert. Hoc certè mihi in vxore mea curanda, & ab hydropè scirrho fòque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauissimò viderem, & propè incurabili affectu premi (scirrhum namque he-

l. ad Tim.
Corn. Celsus libr. 1. in præfatione ad finem.

patis

10
Gal. lib. 2.
ad Glauco.
cap. 21. de
colene in-
aurato.

paris Galenus, si plures perseverauerit dies, insanabilem esse vult, nec se illum unquam sanare potuisse, nec qui sanauerit vidisse) magna cura incumbendum tanto profligando affectui officij esse ducebam. Narrabo igitur ut in illum atrocem inciderit vxor affectum, quæ perpessa sit, & quæ ratione curata: quibus absolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectum vxor inciderit, multæ hæ quidem atque iustissimæ causæ fuere. Primum immoerata sanguinis ab utero ex pluribus abortibus facta profusio: à qua quum valde hepatis concoctrix facultas deneci soleat, eiusque caliditas innata, cui, consequitur ut in malum habitum & aquâ intercutē cadere prouincit quibus sanguis immodicè fluit. Altera, eaque non minima causa, incauta & inordinata victus ratio à muliere demata, existimanda esse quod & abstemia quum esset, & largo aquæ frigida potu viscera distenderet, fructuum horariorum, leguminum, piscium, frumentaceorum, ferculorum, & obstruentium ciborum substantia plurimum velceretur. Victus autem ratio, quantum tribuendam merito sit, quantumque momenti seu in bona valetudine seruanda, seu aduersa profliganda habeat, pluribus in locis ab Hippocrate & Galeno dictum est. Salubris namque & moderati victus utilitates & commoda recensens Hippocrates, ad hunc modum disseruit, libro primo de ratione victus acutorum:

οὗτοι δὲ νόσοι καὶ αἰσὶν τῶτο τὸ σῆμα, καὶ ἀλλὰ ποῦ μὲν τοῖσι πλεῖστοι τῶν ἰγνῶν, καὶ ἐν- 20
καταστάσει, καὶ γὰρ τοῖσι πλεονεχέουσιν ἐν γὰρ μὲν τῶν δυνάμεων, καὶ τῶν ὑγίων ὅτι ἐν ἀφαι-

σιν, καὶ τῶν ὑγίων ἐν ἀφαισιν ἐν ἀφαισιν, καὶ ἐν ἀφαισιν ἐν ἀφαισιν. Id est, Dico speculatione hanc (de victus ratione loquens) esse & pulcherrimā & germanitate quadam plurimis eisdemque perquam vtilibus in arte rebus cōuenire: utpote quæ aegris omnibus ad sanitatem magnum quippiam potest, & quæ ad securitatem, seseque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod qui libet voluerit. Id ipsum quoque Galenus: Quemadmodum, ait in fa-

Gal. lib. 2.
de feb. dif.
cap. penul.

nis prauus victus agrotandi adfert occasionem, eodem etiam modo multo magis in laborantibus ex erroribus in victu admissis grauiores fieri ac-

Gal. lib. 2.
de alimen.
facult. cap.
de eucume
re.

cessiones. Ac proinde salubri consilio omnes idem auctor admonuit, ut ab omnibus prauis succis eduliis, quantumvis probè à nonnullis conficiantur, abstineant: quod clām sensimque longa dierum serie prauus in venis succus ex ipsis suggeratur atque accumulatur, qui vel leuicula putredinis arrepta occasione, febres sauiissimas & mirè cōtumaces excitet. Minimè mirum itaque videri debet, si quum insalubri & incauta victus ratione multos annos vsa vxor mea fuerit, holeribus crudis, acetariis, fructibus, piscibus, frumentaceis, caseo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti sanguinis per vterum profusione, quam ex multis abortibus perpessa fuerat: si, inquam, in hepatis scirrhusum tumorem obstructionemque validā inciderit. Quæ enim obstructions efficiūt causæ, quæque iocino- 40
ris imbecillitatem generare poterant, tum ex præincipiētibus causis, tum internis & corporeis omnes plane iterant. Obstructions enim pariunt multi, glutinosi aut crassi humores; ut nono methodi, & in arte medicinali Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præsertim sanguinis, creare solent: ut ab eodem est Galeno proditum:

Cap. 94.
Gal. lib. 9.
meth. med.

Quas quum vxor ob frequentes abortus crebro perpeffa esset, nimirum si inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tandemque in aqua intercumentar scirrhum inciderit. Iocinoris namque substantia, auctore Galeno, scirrhus maxime opportuna est, quod lutosum quippiam natura Gal. li. 13: meth. med. raliter conueat. Ob id si quis parum habita de iecore ratione, glutinoso cibo utatur (ait idem Galenus) sue nihil offerat quod tum obstructions exinat, tum detergeat, in scirrholo tumore plane incidet. Quod vxi meae euenisse, magno suo quidem malo, dolore autem meo, expertus sum: quae quum his quos antea memoravi cibis diu multumque vteretur, nec detergens quippiam, aut obstructions eximens recipere vellet, ab omni prorsus medicamentorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit.

Vbi supra
um media-
te.

Quae affectus causae fuerint, abunde dictum iam est: quae perpeffa sit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod secundo loco nos dicturos promissimus) iam promendum. Grauiissima sane atque difficillima erant symptomata ea quibus miserè torqueri carissimam mihi coniugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primum dolor phlegmonosus quidam in hypochondrio dextro cum circumscripto tumore percipiebatur, qui interdum tantus erat, ut tactum omnino non admitteret. Doloris huius duplex

Quae sym-
ptomata
passa sunt
hoc mor-
bo agra
haec.

causa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu crasse, viscida ac melleae substantiae, nempe sanguinis limosi, lutulenti, ac crassi, planeque atrabilarij: & soluta partis vnitas, quae a distentione, relaxu, & tumore creabatur. ob impletionem enim partis distentionem & tumorem fieri ex Galeno didicimus. Itaque quum productrices dolorum causae ambae inessent, partis utique intemperies & soluta vnitas (quae duae necessariae dolorum causae a Galeno in arte medicinali posita sunt) dolores inde creari in parte pro ratione influentis humoris omnino necesse fuit. Quumque esset humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & consistentia crassus, atque diu in viscere asseruatus, magnos inde creari

Gal. li. 13:
meth. med.
Idem li. 2:
art. cur. d.
Glaue. &
libr. de in-
aquali a-
temp.

dolores rationabile fuit: ut existimem scirrhum hunc phlegmonodem, non sane exquisitum ac legitimum fuisse. Scirrhum enim Galenus cum vult dici tumorem, si legimus sit, qui sine dolore affligat. Exquisiti namque scirrhi doloris expertes sunt, & curationem non admittunt, eodem Galeno auctore. Tumor porro circumscriptus atque rotundus in latere dextro prominebat sensibus conspicuus, ob infarctum in viscere humorem: indicabatque tum gibbam iocinoris partem affici, tum & suprapositos visceri musculos. Non enim solum viscus afficiebatur, sed & qui incumbabant muscoli: id quod tactu facile deprehendebatur. Qui enim in gibba hepatis parte consistunt tumores, tactu deprehenduntur: vel Aui-

Gal. li. 14:
meth. med.
Idem li. 2:
art. curat.
ad Glaue.
Vide Gale-
num li. 5:
de loc. af-
fect. cap. 6.
de iocino-
ris affecti-
bus.

cennae testimonio, Fen 14. lib. 3. tract. 3. cap. 2. & Galeni lib. 5. de loc. aff. cap. 6. Tumorem hunc ab infarctu procedente tensio & durities con-
sequebatur. Ex quo enim humor multus ac crassus viscus & incumben-
tes musculos obfederat, distendi quidem partem ipsam, & duram reni-
xu fieri, crasso utique & crudo subsistente humore, necessarium sane fuit.
Vbi verò affectus inueterasset, venter totus in ingentem molem attolli

coepit:

cœpit: partim ab aquoso humore, partim verò à flatu in vacuis ventris
spatiis inter peritonæum & subiacentes illi partes contento. hic enim est
locus, quo in hydrope affectis vel aquosum humorem, vel flatum conti-
neri, Galenus & Auicenna affirmarunt. Erat autem tumor hic magis à
flatu quàm ab aquoso humore: id quod signis plurimis deprehēdebatur.
Nam & in ingentem molem venter atollebatur, magis quàm in ascite
attolli ex more sit: & neque grāuitas suberat, qualis in ascite deprehen-
di solet, nec, reuoluto in alterutrum latus corpore, fluentis intus aque so-
nus audiebatur. Quum verò digitis pulsaretur venter, sonitus quidam in-
star tympani exaudiebatur, tensioque amplior apparebat: quod & rugi- 10
tus in ventre percepti, emissique ore ructus (à quibus plurimum, quum
emitterentur, alleuari se sentiebat) testari fidē certissima videbantur.
Hæc enim eius aquæ intercūtis quæ à flatu est, & à similitudine Tympani-
titim vocant, signa sunt: uti Auicennæ assertionē docemur. ob id au-
tē Tympanitis dicta hæc aquæ intercūtis species est, quod percusso
ventre sonus quasi tympani audiatur, flatuosa nimirum substantia per-
cussu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à similitudine ad
vnum aliquid, cui collata consensum ac similitudinem habere quandam
deprehenduntur, deducta esse, locupletissimus testis est Galenus, libr. 2.
methodi medendi: qui elephantiasin, cancrum, polypum, carbonem, & 20
pleraque talium (in quorum albo & tympanitis est) ob analogiam id no-
minis sortita esse conceptis verbis declarat. Alterum erat symptoma,
nec minus prædictis graue, inexhausta, qua assidue premebatur, sitis:
quod hydrope affectis peculiare esse solet, ita asserentibus Galeno atque
Auicenna. Fit autem sitis hæc, ut plurimum in sic affectis, ob vaporū ma-
lorum sursum repentiū copiam, tum ob partium tabitudinem, humo-
risque in faucibus priuationem. Extenuari autem plurimum, secundum
solidas corporis partes, qui ascite & tympania laborant, iam ab omni-
bus receptum est, & experientia ipsa testatur. Tabescunt porro defectu
proprij alimenti: quod neque cibis probè confici, nec commodè distri- 30
bui, ob viscerum obstructiones, in reliquum corpus possit: vnde nutri-
toriam facultatem non satis suo munere fungi consequens quidem est.
Fieri autem sitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam, bellis-
simè à Galeno dictum est. Accedebat & altera sitis causa, febricula qua
ferè semper mulier premebatur. Nimirum igitur, si tor concurrentibus
causis, inexhausta crearetur sitis. Inappetentia & cibi fastidium plurimum
etiam vrgebant: commune utique pathema iis quibus affectum est iecur,
vel Galeni testimonio: quod onustus crudis succis ventriculus, nec in-
anitus, plenitudinis sensum inferat, ita ut inappetentes fiant. Est enim
appetentia, cibi desiderium, seu impletionis cupiditas, quæ tum rectè fit, 40
quum partes intus alimento destitutæ, impleri naturali quodam ductu de-
siderant: tūque inanitæ, ex sibi vicinis partibus ad sese cibum alliciunt,
ut impleatur id quod erat inane: mox illæ rursus ex sibi vicinis, atque ex
ex sibi proximis. Ita ex proxima quaque parte facto semper celeri tractu,
perinde quasi in choro quopiam, tandem venæ ad ventriculum produ-
ctæ, inan

- &æ, inanes & ipsæ quoque euadunt: quæ & consueverunt & possunt cibum ex ventriculo ad se conuellere, veluti stirpium radices in terram demissæ. Indidit enim natura ventriculo facultatem qua penuriam sentiat, ut hoc tristi sensu ad cibum potionemque excitata animalia, implerentur: vocaturque huiusmodi plenitudinis desiderium, Appetentia, à penuriæ sensu ortum habens, quum venæ ex ipso ventriculo trahunt, veluti mulgentes, sugentesque: quam suctionem non ferens ventriculus, sed tanquam diuulsus, in huius molesti sensus remedium, cibum exquiri: idque appetentia est, vel Galeni testimonio. Deficit autem prorsus appetentia, vel suctionis sensu pereunte, vel suctione non facta, vel corpore non in-
 10 anito. Perit autem suctionis sensus, quum ventriculus nimio humore madens, crasso præsertim, crudo, ac lento se inaniri minimè percipit: vel tum etiam, quum per vehementes affectus sopita est ferèque prostrata illius sensifica vis: ut in vehementissimis intemperaturis, magnisque aliis morbis accidere consuevit. Suctio verò ipsa fieri desinit, vel ob nimiam plenitudinem vasa occupantem, vel quum pauca sit partium dissolutio, partibus utique impleri minimè indigentibus. Itaque quum & suctio ipsa in hac muliere fieri desineret, ob infarctos in ventriculo humores, eosque frigidos, crassos, & lentos, paucaque omnino fieret dissolutio: consequens certè fuit plurimum deiici appetentiam: præsertim quòd &
 20 in principe parte morbus ingens intemperiesque valida cum affluxu vitiosæ substantiæ inesset, & facultas vetriculi sensifica à magnitudine morbi quasi sopita prostrataque esset. Atque ea præcipuè deiectionis appetentiæ causæ fuere. Difficili item spiratione non minimè premebatur, quòd distentum epigastrium totum, atque vnà cum eo ventriculus nimio humore infarctus, septo transuerso, præcipuo respirationis organo, negotium faceret, à tam vasto tumore compresso: vnde non liberè duci spiritum consequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica asthmatis accessio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio mulier solebat, hereditarium hunc affectum à parentibus consequuta.
 30 Vnde minimè mirum, si ab iis duabus potentissimis causis, ventris, inquam, tumore septum transuersum comprimente, & infarctu pulmonum à crassa pituita in eum locum à cerebro defluente, spirandi in ea difficultas crearetur. Quæ verò febricula suberat, ea quum & tepida & mitis esset, haud magnopere urgebat: quòd alterius affectus pathema potius, quàm ipsa per se affectus esset. erat enim febris accidens non morbus. Hæc præcipua affectus huius symptomata. Nunc tandem curatione subiiciamus.
 QV V M grauiissimo affectu & periculi pleno laborare carissimam mihi coniugem cernerem, curationi exactissimæ omni studio innitendum
 40 duxi: quòd quæ grauiora sunt, & maius ab his periculum ægro impendet, maiorem curam desiderent: ut tertio & nono Methodi docet Galenus: præsertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum vinum imbecillitate coniuncta erat. quod quum euenit, incerta tum succurrendi ratio est, auctore Galeno: & aliàs insanabilis, aliàs spatio & ægrè curatur affectus huiusmodi: idque si magnum nactus sit medicum. Ita-
 b que

Gal. lib. 4.
de symp.
caus. ca. 7

summe
m

Gal. lib. 5.
de usu par.
cap. 15. &
li. 5. de loc.
affect. c. 3.
& libr. de
caus. respi.

CVRA
TIO.

Gal. lib. 9.
meth. med.

que primùm, instituta congrua victus ratione, emollientibus & flatu discutiendis clysteriis sum usus, tum & aliis paulò fortioribus, syrupis & decoctis deobstruentibus, viscus roborantibus, partim etiam serosum humorem trahentibus, catapotjis insuper, & confectionibus aromaticis, fortibus exsiccantibus, & flatu discutiendis: partim etiam emollientibus, vntionibus & emplastris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. feminum maluæ, althææ, lini, & fœnogræci, feminum anisi & marathri contusorum, ana ℥ ss. caricarū pinguium numero x. florū chamæmeli, mēmeliloti & stœchadis, ana P. j. fursurum macri P. j. Fiat omniū decoctio. 10
In colatura dissolue catholici ℥ j. hieræ compositæ Galeni 3 v. oleorum anethi, de lilio & violacei, ana ℥ j. ss. mellis cōmunis despumati ℥ j. Fiat clyster. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina impubis pueri, in qua modicū fermenti incoqui iubebam, cum anisi, anethi, & marathri feminibus, adiecto melle despumato ad vnciā vnā, clysterem parabam, quō mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quā hoc detumescere vētrem, aquosa excemi, & flatuosa discuti sentiebat: estque hic clyster mihi in eiusmodi affectibus familiaris atque probatus.

Optimus
clyster.

Apozema tale ad deobstruendum & hepar roborandum confecimus: ℞. Corticum radices fœniculi, petroselini, graminis, brusci, asparagi, & 20
rubia tinctorū, omnium mundatarum, & in vino albo temperatarū, ana ℥ j. radicum iridis recentium ℥ iij. radices asari, corticum radicis tamarici, & capparum, ana ℥ ss. cichorij vtriusq; vtriusque buglosi, omniū cum suis radicibus, ana M. j. agrimonie, herbarum capillarium, ana M. j. soldanellæ M. ij. foliorum senæ orientalis mundatorū, seminis carthami, ana ℥ j. ss. feminum anisi, marathri, & melonum, ana ℥ iij. passularum enucleatarum ℥ j. Interiorum cinnamomi electi 3 ij. cicērum rubeorum P. ij. florum borraginis, buglosi & genistæ, ana P. j. Fiat omnium decoctio colata ad ℔ ij. in qua dissolue syrupi de eupatorio, de radicibus, & de byzantiis, ana ℥ iij. syrupi de cichorio cum rhabbarbo, & rosati ex infusione rosarum, ana ℥ iij. sacchari electissimi 3 v. Fiat syrupus perfectè coctus, & cum santali citrini, cinnamomi electi, & radices iridis, ana 3 ij. aromatizatus. Dabam huius syrupi ℥ iij. semel in hebdomada cum decocto cicētum rubeorum, aut aqua decoctionis capillorum veneris, fumariæ, & cichorij. Optimè vacuabat, & absque molestia serosum humorem & pituitam multam detrahebat. Pilulis quoque aggregatiuis vocatis Mesug, cū pilulis de rhabbarbo mixtis, & succo iridis vel caulium exceptis, quandoque vti iubebam. Ab his ad confectiones roborantes & deobstruentes me conueri. ℞. Cōseruæ florū cichorij, borraginis, buglosi & capillariū, ana 3 ij. trochiscorū de rhabbarbo 3 ss. pulueris electarij, triū santalorū, duplicato rhabbarbo & diarrhodan Abbatis, ana 3 ij. cinnamoni electi 3 iij. Carnis passularū 3 ij. pulueris dialaccæ 3 j. ss. Misce, & ex syrupo de radicibus fiat confectio: de qua vnciæ dimidium, vel drachmas duas sumere iubebam. Vtbar interdū hoc decocto præstantissimo, cui ego secundum Deum primas in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicū iridis 40
recen

Optimum
decoctum.

recentium bene purgatarum & contusarū ꝑ j. foliorum soldanellæ (quæ recentem & copiosam Malsilia adferri curauerā) ꝑ ß. cinnamomi electi ꝑ ij. seminis anisi ꝑ j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorū per noscē: & fiat levis ebullitio, addēdo in fine rhabarbari electi ꝑ iij. vel ꝑ j. Fiat fortis expressio: quā semel in hebdomada sumere iubebā. Fouebam ventrem sequēti fotu: ꝑ. Radicū iridis recentū ꝑ iij. radicū ebuli lb. j. foliorū eiusdē M. ij. eupatorij veri, absinthij, origani, pulegij, calamēti, rutæ, ana M. j. maluæ & althææ cū radicibus, ana M. j. ß. soldanellæ M. j. florum chamemeli, meliloti, rorismarini, florum tyhmi, ana P. j. seminis cuscutoꝝ ꝑ j. feminum lini, foenogreci, althææ, ana ꝑ j. ß. semini anisi, anethi, marathij, & cumini, ana ꝑ j. fursurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua marina & vino rubro potēti, & cū filtro infuso & expresso vt decet, foueatur tūmēdus venter antē cibum. Post fotum, ventrem vngebam oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangæ, anisi, & baccarum lauri. Interdum emplastro ceræ cum cumino & de baccis lauri sumꝑ vsus. Quoniam verò abstēmia erat ægra, nec vino vnquam assuescere poterat, quū esset illi aqua, cū pestis, in hoc morbo nocentissima, excogitauī, quoad fieri potuit, quā minimē noxiam eam efficere, cinnamomi decocto. Duritiem porro iocinoris paucis quidem sed tutissimis medicamētis curauī. Cerato santalino, cui mastix, spica Indica, scheinanthos, absinthiū coma, cum paucō gallinaceo adipe essent coniuncta, & ex oleo mastichino excepta. Ita verò hoc curationis ordine profectus, vt Deo opifice & moderatore, in integram valetudinē sit mulier, quæ ab omnibus deplorata habebatur, restituta: quod Deī bonitati ac infidutgentiæ magis quā medicamentorum viribus tribuendū iure merito censeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuum. ad tis.

OBSERVATIO TERTIA

30 **NOBILIS** *Catherina Martina, Ioannis Bastonij Patritij, Arelatensis vxor, resolutione crurum, præsertim dextri, post dolores articulorum affecta menses totos decem & octo, summa adhibita cura: potione ligni sancti tandem curatur, integræ sanitati restituta.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **R**ECTISSIME illud à Galeno dictū est, vires vbi valentes sunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi infirma fuerint, abs quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatissimi succi esse; & ob actionum præstantiam morbis minimē obnoxia esse, vt quæ à iusto modo vix agereque dilabantur: quod eiusmodi naturæ, nempe valide, causis morborum diu multūque resistent: vt lib. de optima corporis constitutione idē auctor adstruxit. Ob id temperati naturam reliquis omnibus præstare, lib. de temperamentis primo scitis.

Gal. li. 10.
morbi me-
regit ab
idem Hæde
opt. corp.
consti.

mè dictum est. Quorsum hæc? Illud vt intelligi dilucidè possit, mirandū
 minimè esse, si nonnunquam naturæ potentia ac virtute, temperamentiq;
 bonitate, incurabiles propè morbi vincantur ac superentur: quod in hac
 præstanti muliere accidisse luce meridiana clarius omnibus factum est.
 Quæ quum optimo sanè ac saluberrimo esset corporis habitu, propèque
 temperamento proxima, etsi ad humidum paulum desceat, insuperabi-
 lem tamen morbum naturæ robustæ potentia vicit. Ea enim mulier arti-
 culariis morbis (hereditario malo à parentibus illatò) quum quandoque,
 sed leuissimè, premeretur: tandem vbi semel genuum & pedum dolori-
 bus laboraret, ab illis leuata doloribus, in resolutionem crurum, præfer- 10
 tim dextri, incidit: translata vtiq; quæ in articulos fluere solebat, in ner-
 uos materia: pituitosa, inquam, illa, glutinosa ac frigida, cerebro mittente,
 recipientibus verò in his partibus. Eò effectum est, vt & motu & sensu cru-
 ra priuarentur. Neque enim progredi cruribus, nec vllò voluntarij mo-
 tus genere dimoueri vsquam poterat, multòque minus vestigijs insistere.
 Sensus quidem in illis partibus stupidus atque obscurus remanebat, per-
 eunte motu, quod non perinde sensorij nerui atque qui voluntariū mo-
 tum perficiunt, affecti essent. ob id vsu venire sæpè videmus, vt altero il-
 lèso alter vicietur. Quarundam namque partium mouendi quidem ab im-
 petu functio resolui videtur, illæsa sentiendi facultate: quomodo rursus 20
 aliæ mouentur quidem, sed non sentiunt: quod in lingua & oculis, si quan-
 do id acciderit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum
 genere participant. At vbi eadem in parte tum sentiendi tum voluntarij
 motus functio eodem neruo perficitur, maiorem tum res difficultatem
 habet. Cur, inquam, resoluta motus functione illèsus in eadem parte sen-
 sus maneat, vt in hac ægra penè accidisse compertum habuimus: in qua
 secundum crura motus voluntarius omnino perierat, sensu non vsque-
 quaque pereunte. Non enim sensus integer in iis partibus remanserat,
 sed hebes tamen atque obscurus conspiciebatur. Cuius nos symptoma-
 tis causam hanc esse ducimus, quod tam qui in musculos ipsos, quam qui 30
 in cute dispersi nerui erant afficerentur: sed magis qui musculis inserti erant.
 Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quod qui secundum muscu-
 los distributi nerui essent, magnum vitium contraxissent, plurimo in illis
 impactò crasso, frigido, lètoque humore minoremi vtiq; noxam sentien-
 tibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in
 cute sensus, etsi non integer omnino: verum si nulla in cutaneo neruo no-
 xa accidisset, sensu perfecto prædita pars fuisset. Quod enim pereat mo-
 tus in parte, illæso manente sensu, ob hanc causam id euenire solet (au-
 ctore Galeno) quod neruus alterius, nempe musculi, læsus est: alterius
 verò, nempe cutis, mansit illæsus. Sic etiam fieri potest vt neruus per cu- 40
 tem dispersus offendatur, tumque sensus perit: qui verò per musculum
 spargitur, noxa careat, tumque voluntarius in parte seruetur motus: qua
 de re latius Galenus tum primò, tertio, & quarto, de locis affectis: tum
 verò quarto de symptomatum causis, capite quinto: & nos in nostris ad
 id caput cōmentariis abundè explicauimus. Nunc quæ & qualia passa
 fuit ægra

Gal. lib. 4.
 de sympt.
 cau. cap. 1.
 §. 1. in nos

fit ægra hæc symptomata toto morbi decursu, & quam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primum omnium, articulares dolores in genibus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, ut quæ patre podagrico genita esset) oriri cœperunt, longoque tempore ægrâ vexare. Si quidem quibus dolores podagrici fûnt (iuxta Hippocratis sententiam) hi sedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. Nec solum ad quadraginta dies, sed multò plures prorogatus est morbus: quod quum vnus membri inflammatio sedabatur, alterius noua oriebatur. Nec solum dolor partem affectam premebat, sed & stupor quidam crus dextrû

Quæ symptomata acciderint huic ægræ.

Hippocratis lib. 6. aph. 49.

10 inuadere post bimestre tempus à morbi initio cœpit, futuræ resolutionis quæ postea infecuta est indicium: siquid Auicennæ creditur dicenti:

Auicenna Fen. 2. li. 3. cap. 13. de stupore.

„ Quum perseverat stupor & prolongatur, perducit ad mollificationem. Hinc augescente morbo atque gliscente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & situm: ob quæ quum & imbecillæ essent partes, & in imo positæ, fluxioni excipiendæ paratiores, siquid Galeno creditur, factæ sunt: resolutio in eo ipso crure in quo stupor inerat, genita est. Priuabatur namque pars & sensu & motu, sed diuersimodè: siquidem motus actio abolita omnino erat, sensus verò diminuta. Erat enim in parte sensus aliquis, sed obscurus atque obtusus valde: ut

Gal. lib. de inæquali intemp. li. 10. & 13. meth.

20 nisi valde partem premeres, vix sentiebat: quod obstructis à crassa pituita sanguini mixta nervis, spiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. Vnde sensu & motu destitui partem consequens quidam fuit. Grauitas porro multa cum in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra percipiebatur, quod incumbentis cuiusdam ponderis rei que grauis sensum sentire se testaretur. Nec iniuria quidem, quod & copia multus, & qualitate viscidus ac lentus, & essentia crassus subsideret humor. Grauitas nempe percepta (siquid Auicennæ creditur) tum obstructione tum plenitudinem significat. Nec grauitate solum, sed & stupore pars affecta premebatur, tum verò frigore multo. tanta namque tangenti sese offe-

Auicenna Fen. 1. lib. 3. tract. 1. cap. 8.

30 rebat frigiditas, ut congelatam partem dicere posses. Nec mirum, quod & obstructio valida subesset, caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitosi ea in parte consistentia frigiditatem maiorem augebat: præsertim quod quum pinguiuscula esset ægra (solent autem pingues qui sunt, frigido ut plurimum temperamento esse, vel Galeni sententia) resperfa in carnibus secundum extimam superficiem pinguedo, frigiditatis sensum inducebat. Equidem malus esse solet ad crassitudinem excessus: quod in iis angustæ sint cum arteriæ tum venæ: atque ob id qui crassi sunt paucum omnino sanguinem habent atque spiritum, adeo ut quum ætate procefferint, citò ipsi vel parua ob causam calor natiuus

Gal. in arte medicinali ca. 53. nouæ versionis.

40 destruat: ut rectè Galenus lib. 2. aphor. com. 43. testatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quasi turgida facies apparebat: adhuc multa in somnum pronitas. Palloris faciei, paucitas spirituum & natiui caloris præfocario sub pondere pressi, & morbi longitudo in causa erant: prout inappetentiæ, ventriculi ad cerebrum consensus, intemperiesque frigida cum humoris pituitosi in eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio,

aut quàm paucissima fieret, obtundi inde necessario appetentiam consequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de symptomatum causis, & lib. de facultatibus natur. abundè testatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd va pores multi ex imis partibus eò delati, præsertim à ventriculo transferrentur, & altrix facultas non satis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde subtumidam apparere faciem, instar eorum qui leucophlegmatia morbo tenentur, necessarium quidè fuit. Pronitatis in somnum, cerebri perfrigeratio, & pituitosi humoris copia cerebrũ implentis, in causa fuit. eæ enim somni causæ tum ab Aristotele, tum à Galeno esse statuitur. 10

Arist. lib. de
somno &
vigilia.

Gal. lib. 4.
de sympt.
cau. cap. 8.

CVR A-
TIO.

Auicenna
fen 4. li. 1.
cap. 1.

Hæc potissima quæ morbum sequebantur symptomata erant, quorũ abundè causas retulimus. Nunc quæ simus in curando methodo vsi, quibuscque remediis ægram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui sermone dicemus.

QVONIAM verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu instrumentis perficitur, (vel Auicennæ testimonio) dieta, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantum vsi sumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vsu. Victum porro eum instituiamus, qui attenuare, siccare, & humorum redundantiam exhaustire posset. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abstinere ægram iussimus: quin & carniũ vsũ dies aliquot inhibuimus, & 20 vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex anisi seminibus confecto cibauimus: passulis & nucleis pinis ex saccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectioe, separatim vti eam, præsertim coenæ tempore, iuebamur. Quod si quando ob viriũ imbecillitatem carnibus vtendum foret, auiculas quæ in dumetis & salibus degunt, igni assas parabamus, columborum nedum domesticorum sed & syluestrium esum consuluimus: quòd eorum caro neruorum affectibus natia quadam virtute & sympathia bene faciat, præsertim resolutioni & tremori: si quid Auenzoari credendum. Pullorum cohortaliũ

In pro-
mio sui
Thesit.

paruorum, perdicum, ac turdorum carnibus assis vti ex intervallo iube- 30 bam. Iusculis nonnisi rarissimè & exigua quantitate vti sinebam, isque cinnamomo, vel myristica nuce conditis. A cibo, coriandri femina, vel cydoniatum, cydoniæ prunis cocta sæpe dabam. Non rarò verò panis albi igne assati micam sumere iuebam: vel nautici eius panis qui Pisis eleganti arte fieri solet, frustum dabam. Hydromelite ad multos menses vti ægram iussi: nonnunquam verò aquam decoctionis saluæ ex saccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hæc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, præscripta à me ratio. Aëre porro tenui, odorato, calido & sicco vti ægram iuebam, magno per hiemem accenso in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis sarmen- 40 tis: & si quando imbrifera esset temporis constitutio humensque, suffitibus siccantibus & odoratis cubiculi aërem vaporabam, iuniperi globulis, olibano, styrace calamita, aserpitio Indico, gummi hedere torrefacto, rosis, myrti granis, & similibus. Vigiliis imperabam magis quàm somnum. vigilia namque (vt auctor Galenus est) totum corpus exsiccat: & qui deflu- xionib

Gal. lib. 7.
meth. med.

xionibus tentantur, sibi, vigiliis, fame iuvari plurimum solent: dicente
vique Auicenna, Et sitiant, & vigilēt, & famem patiantur: quoniam est
initium curationis eorum. Plenitatem, vel inedia & somno, vel etiam
euacuatione per clysteres arcebam. Ab animi accidentibus, quæ motum
in humoribus creare possent, nempe moerore, metu, tristitia, quantum
maximè fieri posset, vti abstinere consulebam: spe bona animum foue-
re, & morbum virili animo ferre (quod & ipsa per sese lubens efficie-
bat, constantis animi mulier) suadebam: sicque iuuant Deo effe-
ctum est, vt in dies ex hac victus ratione in melius proficere se percipe-
ret. Iam verò ad medicamentorum vsum transeundum.

- 10 QVONIAM in hoc morbi genere non confestim & celeriter, sed
sensum & gradatim à leuioribus ad fortiora progrediendum est: quòd
crassus, crudus, & viscidus humor in neruorum substantia impactus, eu-
acuationi reluctetur, concoctionemque longiorem deposcat: (vti Aui-
cennæ sententia est) ob id leuioribus ab initio vfi sumus, mox tempo-
ris progressu ad fortiora processimus. Itaque primùm ad communes ma-
terias educendas minoratuum hoc sumere iussi: ℞. Medullæ cassiæ
pinguis recenter extractæ 3 x. pulueris hieræ Galeni 3 i. ex saccharo
fiat bolus: sumat in aurora. In crastinum ex humeraria dextri brachij
20 vena sanguinem pro virium & plenitudinis ratione detraho ad vncias xij.
postridie syrupum in hunc qui sequitur modum paratum sumere iubeo
ad dies sex: ℞. Hyssopi & saluæ, ana M. l. passularum mundatarū 3 i. anisi
3 ij. florum violarum, borraginis, buglosi, sticados & roris marini, ana
P. i. Fiat decoctio ad f. 1. 6. In colatura adde mellis rosati colati, oxymel-
lis simplicis, ana 3 iij. Misce cū saccharo. Fiat iuleb aromatizatum cū pau-
co nucis myristicæ: sumat sex diebus continuis. Finito syrupo catapotia
hæc sumere iussi: ℞. Massæ pilularum cocciarum & de hermodactylis
maiorum, ana 9 ij. mastiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle rosato for-
mentur catapotia. In crastinum verò sumat conferuæ rosarum & an-
30 thos, ana 3 i. mithridati electi 3 6. ex saccharo fiat bolus: quem capiet vj.
horis ante cibum. Interpositis ad recreandas vires diebus aliquot, rur-
sum humores valentioribus præsiidiis attenuandos & incidendos censui
in hunc qui sequitur modum: ℞. Radicis a cori 3 i. 6. radicū pæoniæ
3 i. borraginis, buglosi, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum:
summitatū hyssopi, betonice, sampsiuchi, melissæ, saluæ, iuæ arthriticæ,
chamædryos, chamæpityos, primulæ veris, ana M. 6. herbarum capillariū,
ana M. 6. corticum citrij sicci 3 iij. seminum anisi & marathri, ana 3 ij. gly-
cyrrhizæ rasæ & contusæ 3 i. medullæ carthami 3 x. polypodij quer-
cini recentis 3 i. trium florum communium cordialium, florum roris
40 marini, sticados & saluæ, ana P. i. Fiat omnium decoctio in aquæ f. 4. ad
consumptionem medietatis, & coletur. Colaturæ adde oxymellis scilli-
ni 3 iij. syrupi de betonica & de sticade, ana 3 ij. Fiat apozema cū melle
clarificatum, & aromatizatum cum nucis myristicæ, pulueris diamoschi
dulcis, ana 3 i. Fiat apozema pro sex aut octo matutinis. Dein sequentes
pilulas præscripsi: ℞. Pilularum foetidarum, de hermodactylis maiorum,

Curatio
per medi-
camenta.
Auicenna
Fen 2. li. 3.

ana ʒ ij. trochifcorum alaudahal grana ij. Cum aqua ſaluia fiant catapota ſeptem inaurata, quæ deuorentur debito obſeruato regimine. Et in craſtinum conſeruæ acori & roriſmarini ſeſquidrachmam cum ſcrupulo mithridati electi in aurora ſumere iuſi. Vbi hæc perfeciffem, congruēque humorem noxium repetitis vacuationibus pro maiori parte detruſiſſem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, curaque & neruoſas partes me conuerti, tum foras admotis, tum intrò ſuſceptis medicamentis, in hunc ferè modum: ʒ. Conſeruæ acori colati ʒ ij. conſeruæ ſlorum ſaluia, roriſmarini & ſticadis, ana ʒ ij. myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum, numero j. pulueris diamoſchi dulcis & pliriſarcoti. 1 o
ci, pulueris diambrae, ana ʒ j. nucis moſchatae ʒ ij. cerebri leporis aſſati ʒ iij. Miſce, & cum ſyrupo conſeruatiōis emblicorum fiat in modum opiatae, addendo corticis citrij conditi ʒ ſ. Sumat omni mane ad quantitatem caſtaneæ, colluendo os cum pauco vino giluo, ex aqua ſaluia diluto. Dein errhinis & apophlegmatifmis ad deriuatiōem materiæ per

Errhinon. proxima à capite uſus ſum: ʒ. Sampſuchi P. j. agarici albi & foemini ʒ j. zingiberis ʒ j. Fiat decoctio in aqua, & coletur. Colaturæ adde ſucci radicū betæ nigræ ʒ ij. mellis roſati colati ʒ j. Miſce: fiat caputpurgium: quo ieiuno ventre utebatur, ore aqua pleno. Interdum ex ſucco anagallidis purpureum ſorem gerentis errhinon feci: ʒ. Maſti. 2 o
ches ʒ ij. pyrethri ʒ j. carnis paſſularum quantum ſat eſt. Incorporentur ſimul, & mandat, expuendo ſaliuam, ieiuno ventre. Interdum ex oxymelite ſcillino, ex decocto hyſſopi, origani, & ſaluia, excepto cū pauco zingibere, gargarifmum parabam, ad pituitam ore detrahendam: & noctu nucem myrſticam contractā per fruſta ore cōtineri iubebam. Caput ſtuppis fumigatis roſis, thure, ſtyrace calamita, & laſere Indico fouebam. Feci & pileum conſutum & interpunctum, quo caput pilis raſum contegi iubebam: ʒ. Sampſuchi, meliſſæ, ſaluia, betonica, ſiccorum ana M. j. coriandri præparati ʒ ſ. granorum myrti ʒ iij. roſarum rubearum P. ij. granorum tinctorum, caryophyllorū, macis, nucis moſchatae, ana ʒ ij. ſtyra. 3 o
cis calamitæ ʒ j. Puluerizatis rectè omnibus, & ſindone rubra cum pauco xylino exceptis & interpunctis, fiat pileus, addendo, ſlorum roriſmarini & ſticadis, ana P. j. ſ. Clyſteribus nonnunquam paulò acrioribus ad pituitam detrahendam ſum uſus. ʒ. Foliorum maluarū, biſmaluæ, blii, mercurialis, foliorum centaury minoris, iuæ arthriticæ, betonica, primulæ veris, ana M. j. polypodij quercini granati ʒ x. hermodactylorum ʒ ſ. agarici in panno lineo raro ligati ʒ iij. ſeminum aniſi & marathri conquaſſatorum, ana ʒ iij. ſlorum ſambuci, ſticadis, roriſmarini & ſaluia, ana P. j. ſ. ſuifurum P. j. ſ. Fiat omnium decoctio ad ſb. j. In colatura diſſolue electarij Indi maioris, diaphœniconis & hieræ Galeni, ana ʒ iij. 4 o
mellis anthoſati ʒ ij. olei anethi ʒ iij. mellis roſati colati, ſacchari rubei, ana ʒ ij. Fiat clyſter. Quoniam verò topicis remediis ad reſolutionem arcedendam opus erat, euacuato prius vniuerſo corpore, vnctionibus ſequentibus & balneis ſum uſus: ʒ. Gummi ammoniaci, bdellij, diſſolutorū in aqua vitæ, ana ʒ ij. axungia taxonis & anferis, axungia anatis & vulpis,

Opiata cerebri & neruos roborans.

Errhinon.

Maſtiato rium.

Gargarifmus.

Pileus capitalis.

Clyſter.

Linimentum optimū ad reſolutionē.

ana ꝑ iij. pulueris ireos ꝑ x. foliorum rutæ, betonicæ, herbæ paralyfis, siccorum, ana ꝑ i. florum sticados & rorismarini ana ꝑ i. florum chamæmeli & meliloti, ana ꝑ β. styracis calamitæ, benjoini, ana ꝑ iij. caryophyllorum, olibani, nucis moschatæ, ana ꝑ i. olei vulpini, lumbricorum, & de costis, ana ꝑ iij. facis olei de lilio ꝑ iij. Cere quantum sar est. Fiat linimentum, quo spina dorsi à renibus infra calide inungatur, & crura etiam resoluta, desuper ponendo floccos lanæ succidæ fumigatæ olibano, styrace calamita, & lasere Indico. Mirè hoc linimento iuuabatur ægra. Locos affectos semel in hebdomada sequenti lotioni ablui iubebam, cuius

- 10 vis esset refrigeratos nervos calfacere, partem roborare, & quod impatum erat discutere per halitum. ꝑ. Betonicæ, sampluchi, rutæ, saluæ, summitatum lauri, ana M. ij. florum chamæmeli, meliloti, rorismarini, & sticadis, ana ꝑ i. radicum ebuli & acori, ana ꝑ iij. sulfuris ignem non experti ꝑ iij. salis ꝑ iij. aluminis ꝑ i. furfurum ꝑ iij. caryophyllorum contusorum ꝑ β. Fiat omnium decoctio in vino albo & lixiuio aquis partibus, & ex decocto fiat lotio crurum post vniuersales purgationes, ieiuno stomacho. Verùm etsi plurimum his remediis leuaretur, non tamen integrè pristina sanitati restituta videbatur, quum illi progressius morus liber adhuc non esset, sed magna cum difficultate crus affectum moue-

Lotio crurum in resolutione optima.

- 20 ret: tumque ad ligni sancti vsum trāseundum merito putavi, in quo vno, secundum Deum, præcipuum sanationis huius ægræ scopum situm esse existimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui sequitur modum præparavi, illique ad dies quadraginta, aut paulò amplius, potandum dedi: quo epoto, continuo integræ sanitati, nutu præpotentis Dei, restituta est, nulla resolutionis relicta labe, motūque voluntario plene restituto. Porro decocti ligni sancti vocati ratio hæc excogitata à me fuit: ꝑ. Ramentorum ligni sancti tenuissimè puluerisatorum ꝑ ix. corticum eiusdem ꝑ iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem, & ferueant in eadem aqua ad consumptionem medietatis: & prope finē

- 30 decoctionis adde, Coriandri præparati ꝑ iij. cinnamomi electi ꝑ ij. Fiat iterum levis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum sacchari finissimi libra vna, pro singulis vicibus quibus decoctum fiebat. Et vbi decoctum refrigisset, & colo transmissum fuisset, addeham vini albi electissimi & generosi libras quatuor: & ex hoc decocto sumere in aurora ꝑ viij. iubebam, eo calente accepto: vesperi verò vncias sex tantum dabam. Et in lecto constituta ægra, & stragulis bene operata, sudare præciperem, quantum ferre posset. Pro potu verò in prandio, & cœna sequens decoctum confecit: ꝑ. Ligni sancti in ramenta dissecti ꝑ iij. Infundantur in xij. lib. aquæ per diem & noctem, & bulliant in eadem

- 40 aqua ad consumptionem tertie partis: & coletur. Trāsmittatur per colū, donec clarificetur, addēdo sacchari ꝑ β. biberēque assatum ex hoc secundo decocto hora prandij & cœnæ iubebā. Quā vicius rationē tenuē, cum nautico pane & auculis nemoralibus quū quadraginta rotos dies rigide obseruasset, opratam valētudinē, progressiūmque motum, voluntate & beneficio Dei, integrè est adepta. Cui sit honos & gloria in omne æuum,

OBSERVATIO QUARTA.

ARDVINVS ab Stagno, **Patritius Arelatensis**, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris sinistri **Lutetia** correptus, nullo procedente spūto, & pro deplorato à medicis habitus, gravissimus & prope lethalius obortis symptomatus, spirandi summa difficultate, cum sublimi vocato spiritu, virium defectione, inappetentia summa, vigiliis, & animi deliquiis, superueniente die decimoquarto copioso alui fluxu, & multos dies perseverante, prater omnium spem atque expectationem Dei gratia servatus fuit, uti ad me **Lutetia** Honoratus **Castellanus**, **Regius medicus**, accuratè scripsit, anno 1561, mense Iunio; & ager ipsemet proprio postea retulit ore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RYSTERI interdum spe medicum, & ea accidere quæ minimè euentura sperarant; & certà experientia fide, & Celsi doctissima assertione, est comprobatum. Frustratur (inquit) spes medicum, & moritur is de quo securus primò fuit: uti contrà servari eum non rarò videmus, de quo medicus desperarat. Ea causa est cur sæpè deserti à medicis convalescant: quod præcari naturæ motus, quibus ipsa in servando fovendoque corpore vitur, & à mortis iniuria vindicando, non satis nobis perspecti sint. Unde merito fit, ut quod notarum indicio euenturum speres, non eueniat. Cur quoddam febrilis sit ars medica, rationemque coniecturæ ralem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Id in iuvene præstantissimo **Ardvino** ab Stagno, eximia spe, summæ virtutis adolescente, euenisse, inasperata è lethali morbo reddita sanitas palam fecit. Hic enim quum se **Lutetiam** **Parisiorum** ad quædam magni momenti curanda explendaque pro patre suo, viro clarissimo, & omni laude ob raras eximiasque virtutes cumulatifimo, negotia contulisset, in gravem prorsusque lethalem pleuritidem incidit: moxque gravis spirandi difficultas, febris acuta, dolor in latere tensus & punctorius, vigilia, delirium etiam omni cooperunt. Interea verò quum hæc gravia ægrum torquerent symptomata, nihil prorsus expuebatur: quod in pleuritide lethale esse omnium est sententia confirmatum. Sputum enim quod celerius & facilius prodierit, eò citius (si quid **Hippocrati** & **Galenò** creditur) ægrum liberat: contrà vero si ægrè tardèque procedit sputum, vel omnino non procedit, periculosum & plerunque lethale esse solet. Itaque quum in hoc ægotante gravissima subesset in succingente costas membrana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficilisque spiratio sequebatur, (mali utique morbi indicium, siquid **Cello** creditur) neque omnino sputum procederet, tussis autem valida premeret, febrisque in dies augetur,

Cel. libr. 2.
cap. 6.

Libr. 1. aphor. 12.

Cel. libr. 1.
cap. 4.

ret,

- ret, virēque inde collaberentur: quid miri si incoctam lethalemque pleuritidem hanc esse, Galeni more, subindeque moriturum ægrum medici prædixissent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis spatio finiuntur. At nullæ celerius enecare solent, quam in quibus cum symptomatum gravitate nihil prorsus expuitur: quod & ipsum vel morbi magnitudinem, vel extremam virium defectionem, vel materiæ pertinaciam demonstrat. Quumque isthæc omnia in præstanti hoc iuvene cumolata adessent, acutissima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, summa cum valida tussi spirandi difficultas, sputum nullum, extrema postremo virium imbecillitas, nonne hæc certissima mortis signa erant? Hisce namque notis Hippocrates, Galenus, Celsus, Avicenna lethales pleuritides iudicare solent. At verò etsi hæc non dubiis signis mortem portendere videbantur, ad eò ut æger etiam à Medicis tanquam deploratus fuerit relictus: provida tamen, & hominum verissima medicatrix natura (si quidem naturæ nostræ morborum medici sunt, auctore Hippocrate) tum arcanis suis motibus morbo diro insultans, sese ipsa intenta opposuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu sub decimum quartum diem, salutarem opem tulit. Nam etsi ab Hippocrate relictum sit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluviū adveniente corripī malum esse, nihilo secius tamen potest quandoque alui profluviū pleuritidi supercūiens prodesse ratione evacuationis: ut Galenus lib. 6. aphorismorum, com. 16. testatur: idque præsertim si concoctionis signa in morbo apparuerint. Verum quū hic crudus esset morbus, & æger à vehementi laterali morbo vexatus atque detentus (sic enim vocē eam *Habito* interpretatur Galenus) quī fieri potuit ut alui profluviū accedente, crudo morbo, multa cū virium deiectione, hominem liberaret, ac non prorsus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus deiectum perderet. Sed sic interdum ut malè inchoata, & vi morbi potius quam naturæ decernentis impetu effusa (quas disruptiones vocare Hippocrates solet) in bonum desinant: vbi exonerata natura eo quo veluti sarcina premebatur, supra reliquum potentior facta, morbum superat: sed non sine graui periculo. Ea causa fuit, cur in præsens discrimen æger hic inciderit: quod magno morbo & crudo intempestiuæ crisis accesserit. Intempestiuæ namque hæc crises Galeno dici solent, quæ ante statum fiunt, & ab excremento naturam irritante. Quæ enim in tempore fiunt, in statu & coctionibus fiunt, etiamsi nullum adsit irritamentum; quæcunque verò disrumpuntur (vocat autem sic Hippocrates omnia quæ ante statum ad crīsum ruunt) ob aliquod irritamentū id patiuntur. Quum enim natura materiæ non dominatur, nec proprias obire operationes potest, tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti sunt illius motus, quod nimirum succumbat prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati sunt illius motus, proindeque probè cogniti. Ob id rectissimè

Gal. lib. 2.
de loc. aff.
cap. 2.Hippocr.
lib. 6. Epid.Hippocr.
lib. 6. apho-
rism. 16.

Vbi supra.

Gal. lib. 3.
de crīsb.
cap. 10.

Vbi supra.

Hipp

Hipp. li. 6. Epid. Hippocrates coctionem, crisis celeritatem & salubrem securitatem portendere: cruda autem & incocta, & conuersa in abscessus, crifium defectum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum reuerfiones significare testatur. Nimirum igitur si à medicis ingenuus hic adolescens sit pro deplorato habitus, & morti ex symptomatum & signorum apparentium malignitate adiudicatus. Verum aliter Deo, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, visum est: aliter etiam naturæ occultè operanti, vt cuius ineffabilis atque recondita operatio quum sit, prorsusque longè nostra cognitione profundior (vt Galenus lib. An animal sit, quod in vtero continetur, doctissimè asserit) nimirum 10 etiam quod molitur ipsa in morituro corpore à mortis iniuria vindicando, nos latet. Indèque efficitur, vt in acutis morbis (quod rectissimè dixit Hippocrates) non satis certæ sint salutis pronuntiationes, aut mortis. Deo itaque, qui suos quum vult seruat, & cadenti ne collidatur supponit manum suam, iure merito adscribendum, quod seruatus hic iuuenis sit. Non enim sanguis missus, non linctus, fons, potiones, non operosa medentium manus, non herba neque malagma: sed prepotens manus eius qui sanat omnes infirmitates nostras, & redimit de interitu vitam nostram, illum seruauit, in spe contra spem: in spe naturæ contra spem artis. Id causæ esse Celsus affirmat, cur nonnunquam deserti à medicis conualescant: quòd etsi certa quedam futuræ mortis indicia sint, coniecturalem tamen artem medicinæ esse: rationemque coniecturæ talem esse, vt quum sepius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus rationem quamobrem hic morti adiudicatus, seruatus tamen sit. Sed quam ratione pleuritis grauis alui profluuio finiatur, quum nullæ viæ communes sint, quibus à parte affecta, succingente costas membrana, ad aluū deduci noxijs humor possit, quemadmodum sputo potest, nondum explicauimus. Id verò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores malos per varias vias mittere solere, vt modò per vrinas, modò per cutem, per insensilem transpirationem, per sudores, mariscas, menses, per 30 ventrem interdum vitiosos humores expurget: vt millies in mille locis est à Galeno assertum. qui sanè modi sunt quibus corpus natura in morbis ab excrementis alleuare solet: quòd ipsa videlicet (auctoribus Hippocrate & Galeno) materiebus semper viam inuenire solet, quum & per ossa abscessus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipse affirmauit. Confluxile namque & conspirabile est vniuersum corpus: siquidem confluxio vna, conspiratio vna, consentientia omnia: vt lib. de alimento. & lib. 6. Epidem. Hippocrat. dixit, atque Galenus lib. 3. de facult. natur. & lib. de vsu pulsuum. Videmus etiam & humorè illum qui est inter thoracem atque pulmonem in suppuratis, cum tussì expui, quum nullus 40 extet meatus patens, quo è cavitae pectoris in asperas arterias deriuari, subindèque sputo eiici purulentus humor possit. Id tamen fieri quotidie, certa experientiæ fide exploratum habemus: & testatur quoque Galenus. Non igitur neque in pleuritide omnino impossibile oportet arbitrari, fieri interdum ad ventrem transumptionem: & hoc ipsum agi à natura, per occult

Hipp. li. 2.
aphorism.
textu. 19.
Psal. 36.
Sapientia
16.

Psal. 102.

Cels. lib. 2.
cap. 6.

Gal. lib. 1.
aphorism.
com. 15.
& lib. 3.
aphorism.
com. 29. & lib.
3. de cris.
Hipp. li. 6.
Epid. & li.
7. aphorism.
textu 5. &
Gal. in Cō.
Hipp. li. de
alimento,
& lib. 6.
Epid. part.
6. aphorism.
Gal. lib. 7.
aphorism.
Com. 55.

occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducentem: ipsa sibi viam occulto operandi modo moliente natura, ut quum saniem per ossa manare facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, & salutem ægro molientis, munia sunt, quæ cognitionem nostram multò maximè superent: quòd (ut suprà de Galeni mente diximus) ineffabilis atque recondita sit, prorsusque nostra cognitione profundior naturæ occultè operantis ratio. Ne igitur miremur (quod initio dixi) frustrari concepta spe medicum, & seuuari eum quem moriturum crediderat: quod in præstanti hoc iuvene, ad maxima quæque nato, euenisse, ac plerisque aliis
 10 experimento didicimus. Ut est Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu suo regit ac moderatur, immensa sua misericordia cuncta fouens, & spi-
 ritus sui missione recreans & renouans omnia. Cui sit benedictio & laus perennis in infinita sæcula.

Gal. lib. an.
animal fit
quod in
vtero con-
tinetur.

Psal. 103.

OBSERVATIO QVINTA.

IOANNES Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre
 20 acutissima laborans, annorum octo quum esset, hieme summa ac frigidissima: sine sputo ullo procedente, tussi validissima infestante, difficili ac præfocatiuo spiritu, & cum stertore emissò, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & conuulsione tandem sequuta, summæque virium defectiōe, sine voce, sine sensibus factus, ut in singulas horas moriturus speraretur. & à pietissimo patre pro deplorato habitus: pro-
 rogato in vigesimum diem morbo, profluuiò alui circa id tempus ob-
 orio, còque copioso, miraculo puerum præter spem & naturæ ordinem rediuiuum, & pristina sanitati restitutum Dei ope vidimus: sed qui
 30 tamen per multos post menses exanguis, tabidus, imbecillus manserit: tandem verò summa Dei benignitate & sedula patris filij amantissimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxilium opportunum, perfectè sanatus incolumis euasit, superstesque mansit.

-3-
mu
-do

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RACEDENTI Obseruationi, hæc quæ me propius con-
 tingit, iure merito & argumenti affinitate, & affectus ac sym-
 ptomatum similitudine coniungi debet. Eam ob id hoc loci
 40 inserere congruum visum est. Natus est mihi filius septi-
 mestrus, Ioannes nomine, qui ob immaturum partum (etsi vitalis is esse
 fosseat) valde imbecillus bimestre totum à partu ita mansit, ut moriturum
 eum in momenta singula arbitraremur: ut qui nec lac sugere præ imbecil-
 litate, neque vitalem auram ducere vix posset: quòd pro Aristotelis sen-
 tentia qui septimo mense in lucem prodeunt, etsi vitales ij sunt, magna ta-

Arist. li. 7.
de nat. ani-
malium
cap. 4.

men ex parte infirmiores esse solent: ob id scilicet, quod id temporis ab utero egredi molientes, variisque agitati ac motu membranas diuellentes, exitum sibi parent. Vnde infirmiores reddi sic natos, labore tanto ac fatigatione, est omnino necesse. Quam rem pulchrè libro de septimestri partu cōceptis verbis expressit Hippocrates, inquiens, septimestres partus ex utero egressos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione solum præfata, & summorum virorum Hippocratis atque Aristotelis præiudicata sententia: sed & experimēto quoque discere possumus, ut quos septimo mense nasci contigerit, eos ceteris & infirmiores esse, & inconstantis valetudinis prorsus cernamus. Quod in hoc filio meo testatissima fide cōfirmare omnibus possum, qui in eo educando atque fouendo nullos non sim perpeffus labores, omnesque pertulerim molestias eas, quæ ab amantissimo filij patre percipi possunt: adeo & pusillo corpore, & exilibus membris, virtutēque infirma prodiit, ut Dei Opt. Max. beneficio potius quàm humana ope seruatus & altus videri possit. In quo tamen tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligentia, & industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura: ut puerum (etsi imbecilla alioqui natura) in meliorem statum retulerimus. Hunc itaque puerum sensim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octauūque iam attigisset annum, pleuritis grauis sinistri lateris corripuit: idque frigidissima hieme validissimis Aquilonibus sæuiente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tussis, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare solet. Nihil mirum itaque si tenui & calido illapso in succingente costas membrana à frigore expresso humore, pleuritis oborta sit: eaque in puero hoc grauis & periculosa, quod & multus subesset conclusus intrò humor, & à frigore meatus stipante retrusio humoris maior fieret. Vnde & tussis validior, & spirandi difficultas ingens oriebatur: tussis quidem, quod instrumenta respirationi inseruientia valde læsa tum ab infarcto humore, tum ab intemperie & externo frigore essent. Frigida namque pectori inimica, & tussis mouere solent, auctoribus Hippocrate & Galeno. Vnde quum & multus intrò conditus esset humor, quem valido motu explodere natura, ceu molestum, tentaret, & noxa respirationis instrumentis inde multa inferretur, tussim excitari validam fuit necesse: hoc est, vehementissimam efflationem, qua plurimus spiritus celerrimè foras erumpens, impetu suo extrahat explodātque excrementa meatum ipsius obstruentia. Is enim motus tussis nimirum est, vel Galeni sententia. Spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quod nihil expueretur, essetque pleuritis incocta: quodque aggestus & obstruens copiosus humor, & loco angusto conclusus, calorēque putredinali exagitatus, magnum liberæ respirationi incommodum adferret. Hæ enim ex causis difficilis respirationis esse omnino solent: uti Galeni lib. ad id dicato, & pluribus aliis locis mens est. Nec solum difficilis premebat ob prædictas causas & libræ respiratio: sed & præfocatiuus & cum stertore emissus spiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diuturno

Hipp. li. 3.
aphor. 5.

Hipp. li. 5.
aphor. 23.

Gal. lib. 5.
de loc. affr.
cau. cap. 4.
v. r.

Gal. lib. 4.
de loc. affr.
cap. 1. & 8.
& libr. de respiratio:
cau. puls.

turnove laborantes, in mortem decidunt, ij mortis proximi, cum sono & stertore inter respirandum emissio, ægre spiritum ducere solent. quod quum ventum est, pro deploratis ægri relinquendi sunt; & minimè curandi: sed de tristi futuro mortis euentu prælagendum: ut in aphorismis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmavit. At verò cur mortis proximi cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum emit tant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus quidem eos spiritum ducentes, ita respirare, ac murmure quodam spiritum trahere, perinde atque solet aqua per saxosa loca & scopulis referta decurrentis, dulci quodam murmure percepto fluere, aut in aqua ductibus per substratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quod aspera arteria dum coangustari & occludi præ siccitate, & facultatis vitalis impotentia incipit, spiritus sursum expiratione elatus, & foras prodire annixus, dum canalē quā illi exitus est, coangustatū adstrictūque inuenit, murmure quodam rauco, ob elisum in asperis arteriis spiritum, prodit, quod in annulos asperæ arteriæ cū in scopulos impingat: ob id sonitum exiens facit, faucibus & membris respirationi seruientibus aridis iam, & præ labore in respirando fatigatis existentibus. Spiritus itaque vnà accumulatus, & spumosa pituita in aspera arteria contenta immixtus, sonitum fluctuanti mari, & ad scopulos illidenti, similem facit. quod in omnibus morituris ferè euenit, crispatis vtique & corrugatis panniculis, & membris respirationi accommodatis. Quo fit, ut fractus & quasi reuulsus prodeat spiritus, vnde stertor creatur. Idque magis in corporibus crassis, bene habitis, & robustis euenit: ut Plinius Vesuium montem inuisenti, & à caligine foras prodeunte ocluso spiritu, accidisse Plinius Nepos scribit: quod esset illi propter amplitudinem corporis, meatus animæ (ut ille scribit) id est, aspera arteria, grauior & sonantior. His etiam qui morte violenta & inopinata rapiuntur, id ipsum vehementius accidit: ut in laqueo præfocatis, de quibus rectè dictum est ab Hippocrate, Non reuiuiscere eos quibus spuma fuerit circa os. Inde efficitur, ut qui crassos densosque habent spiritus, & humoris in aspera arteria contenti copiam, ij maiorem sonitum edant, & difficilius moriantur. Qui verò aut senes, aut imbecilli, aut longis morbis tenentur, ij & sensim ad mortem properant, nec tantus inter respirandum stertor auditur: quod minore impetu foras prodeat spiritus, & sensim non affatim collabatur natiuus calor: ut potius in somno quam in mortem labi videantur. In hoc itaq; miserando casu eò ventum erat, vnde funere magis quam de vita cogitaretur: quod sine voce, sine sensibus, exanguis, & tabescens summo cum stertore spiritum ducenti maneret. Ex quod horrendum magis erat, tam diris clamoribus ex interuallis exagitabatur, ut si membra illi vi è toto corpore abstraherentur, cum dentium stridore & conuulsuo oris & membrorum motu. Porro tam rigidi clamoris causam putavi fore ingentem punctorium dolorem in latere perceptum, respirationem impediētem. Quum enim crebra & angustia plena respiratione in puero esset, dolorque in latere perceptus, liberam fieri respi-

Gal. lib. 1.
aphorism.
Com. 8.
Hippocra.
lib. de arte.

del. cap. 17
et seq.

et al. 10
et al.

et al. 10
Plinius Ne
pos in epi
stola de Pl
nii aniculi
morte.

Hipp. libr.
2. aphorif.
43.

Gal. lib. 2.
de loc. aff.
cap. 2.

rationem non fineret, magnūque spiritum ducere puer vellet: fiebat
sanē vt conatu eo maximo ingens & clamorosus oriretur dolor, qui pue-
rum ad tam validos clamores & ciulatus vel inuitū concitaret. Dolorem
huiusmodi vnā cum Archigene stimulantem vocare iure possumus. His
omnibus symptomatis summa virium defectio coniungebatur, tum ob
morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob symptomatū vehemen-
tiam, & ætatis infirmitatem. Qui enim fieri poterat vt tanto morbo, tot
verendis casibus tenella pueri infirmisimæ ætas resisteret? Ad hunc mo-
dum itaque constituto puero, & ad vigesimum diem citra vllam salutis
spem prorogato morbo, naturæ arcano & imperscrutabili motu, alui fluxus
suboritur, isque copiosus: quem tamen exitialem futurum, iuxta Hippo-
cratis sententiam, ipse arbitrabar, iniquentis: A morbo laterali vel pul-
monia habitum, alui profluuiū adueniente corripī malum. Tantum ve-
rò absuit vt periculum aut noxam attulerit puero vllam, vt planē salutis
causa secundum Deū fuerit. Nam sensim alleuata quæ exangue pueri
corpus dispensabat natura, & exonerata eo quo veluti sarcina preme-
batur, facilius supra residuum potentior facta, morbum vicit: moxque pue-
ro restituta vox, sensus, virtus fuit: tantum valet in curandis morbis na-
turæ robur. Vnde illud à Galeno rectissimè dictum est, vires vbi valentes
sunt, omnia contemnere & tolerare: vbi verò infirmæ sint redditæ, abs
quouis offendi. Nam etsi in puero hoc vires vi morbi & grauisimorum
casuum valde deiectæ essent, viuax tamen persistabat intus recondita quæ-
dam natiui caloris aura atque spiritus, cuius merito integrum, quod alio-
qui moriturum sperabatur, corpus remansit. Ob id rectè à Galeno dictum
videri potest, calorem natiuum nostrum, facultatem quandam esse guber-
nantem corpora nostra, & naturalium omnium operum auctorem, esse
atque effectorem. Quamobrem quum in pueris plurimū is insit (vel au-
ctore Hippocrate) & ea in ætate natiui caloris salubris qualitas exquisita
habeatur (vt Galenus lib. aphorismorū primo, com. 14. prodidit) conse-
quitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor pos-
sit. Quod in meo filio effectū, in tam diro & exitiali morbo, testari ipse ple-
na fide possum, qui quum iam morti esset vi morbi & symptomatum adiu-
dicatus, signis id lethalibus apertè demonstrantibus, nihilo secius tamen
nutu Dei, & naturæ arcano quodā modo operantis, salus illi præter spem
parata est. Sed dicet quispiā, Nihilne in morbi sanatione artis methodo appa-
ratum est? nihil à patre filij amatissimo præscriptum in filij salutem? At
quid non præstitit arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia
sanē quibus iudare me agrū animo meo carissimum posse sum arbitra-
tus, illi sedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, syrapi, lactus,
foetus, clysteres, cucurbitulæ cum scarificatione, quū sanguinem mittere pro
ætatis ratione mihi non liceret. Sed nihil quicquam omnia profuerunt,
quod vel non fumerentur à puero, vel assumpta mox reiceretur. Vt quod
seruatus sit puer, & incolumis manserit, non artis præsidis, non operosæ
patris medicæ cures, sed vni summi Dei voluntati adscribendum merito
cenſeo. Cui sit honos, gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

OBSERVATIO SECTA.

NOBILIS quædam bene habita, veneno diro, nempe argento sublimato, epoto; quod illi quum syrupos quosdam ad purgationem de more dari solitos assumeret; clanculum datum fuerat, de industria intra syrupum injecto veneno, diris cruciatibus afficitur; torminibus ventris, erosione maxima percepta, nausea, vomitu, animi deliquio, oris & faucium putredine cum terro odore, urina omnimoda suppressione, in præsens discrimen deducitur. Acceritur medicus, & ex signis & symptomatis re coniectura artificiali cognita, sedula opera, & summa arte medetur; tantumque medendo proficit, ut multis adhibitis præsiidiis, mulierem Dei ope integrè sanarit, vivitque nunc, & valet vegeta & constans, & saluberrimo statu prædita.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NTER vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis esse, rectissime est à Galeno pronuntiatum. Quid enim admirabilius, dici quicquam potest, quàm esse vnam quampiam substantiam ita substantiæ nostræ aduersariam, ut planè deleteria sit, momentoque vitam rapiat. Sunt enim quædam eius generis, quæ quum vix nulla sui parte à natura possint, corpus omnino vincunt ac mutant; prorsusque aduersaria quædam qua prædita sunt facultate, interimunt. Quæ verò talia sunt, venena dici consueverunt. Id enim venenum est, quod homini tota sua substantia atque natura contrarium, ipsius substantiam euertere atque corrumpere potest. Ex medicamentorum enim genere quæ eiusmodi sunt, ut nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota seruata integra, corpus ita afficiunt atque immutant, ut grauiâ, perniciofa, & naturæ animalis corruptentia sint, totum eorum genus deleterium, pestilens, atque venenum dici meretur: ut libr. 3. de temperamentis scitissimè dixit Galenus. Ut verò venenum interimat, & nostri corporis substantiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit inuestigare, si quis propius rei naturam spectet, & ab ipsius essentia tractationem omnem ingreditur; quod iis qui cum demonstratione quippiam sunt, dicturi faciendum rectissime Galenus edixit. Itaque venenum omne intra corpus assumptum, omnibus suis facultatibus, naturæque proprietate, cibo quo nutrimur prorsus opponitur. Ut enim cibus similitudine quadam substantiæ, naturæ caloris actione, in nostri corporis substantiam vertitur, fitque sanguis alendo corpori aptissimus: tandemque facultatis alterius ope in omni sui parte membris quæ præcipuè nutrit, similis efficitur, locum illius quod à nobis continuè effluit subintrans; ita venenum contrario se modo habens, corpus ac membra quibus primò adhaeret, in sibi peculiarem ven-

Gal. lib. de
theriaca
ad Pisonē.Venenum
quid.Gal. lib. 3.
de sympt.
caus.

nenatam naturam transfert. Vnde quemadmodum quæ in alimoniam cedere possunt, si à nobis edantur, in nostram demutantur substantiam : sic contrario prorsus modo, venenata in corpus assumpta, vniuersa corporis nostri membra, valde immutandi facultate quam continent, venenata quoque reddunt: quod omne agens, eò in quod agit potentius esse oporteat. Vnde merito fit, vt venenum vi sua agendi valde nostrâ vincat eueratque substantiam, in suam venenatam naturam homini exitialem transferens: perinde atque ignis, vi sua agendi potentissima, subditam materiam, paleas, ligna, stipulam, celerime in seipsum conuertit, ac conficit. Ob id igitur sapientissimi rerum indagatores dixisse videntur, vt inter-
 Venenum
 vt interi-
 mat.
 mat. venenum homines interficere, corrupta corporis temperie & compositione, fractis contraxerat quadam corporis viribus, & dissoluto naturæ calore: siue congelatione, siue putrefactione aut erosione, aut naturæ dissimilitudine, & aduersaria qualitate tandem fiat. Naturæ autem caloris dissolutio & extinctio, auctore Galeno, mors est. Venenorum porro etsi multæ differentiæ sunt, vt quædam à plantis, alia ab animalibus virus eiaculantibus, non pauca à metallicis & mineralibus desumantur: (vt latius nos in nostris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hic tamen tantum de ea agemus specie, quæ è mineralibus effluens, pe de argeto sublimatò, lethali plane & præsentaneo veneno, quod hæc
 29 generosa mulieri propinatum fuit. Itaque antequam symptomata quæ grauissima huic paupereule mulieri acciderunt, narrationem ingrediar, quid argentum sublimatum sit, quæue illius natura atque potentia, & quomodo clanculum datum sit, edisseram. Argentum itaque sublimatum, quod vocant, sciticia quædam res, non sponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, esse deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & sale quod Ammoniacum vocant, vtrisque simul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in fornacem positis, vt hæc ignium vi in vasis sublimæ tollantur: vbi salis modo quæ in sublime lata sunt, concresecunt, lapidescuntque faciem candore: idque quod sic condreuit, sublimatum
 30 merito vocatur, à sublimi vasis loco in quo concretum reperitur. Graue utique & exitiale venenum id est, erosione & putredine necans, & diuis cruciatibus viscera, & quæ attingit membra lanians: vt in hac nobili muliere plena sensuum fide experiri licuit. Nam quum hæc grauitatem corporis, sponte eamque quandam lassitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem persentiret, (morbi futuri, si
 quid Hippocrati credidit, certa indicia iam enim dicere pergo, vt iteque hæc mulier dirum venenū sumpserit, & quæ inde hausto veneno symptomata passa sit) me in consiliū adhibuit, vt quid illi facto opus esset ad morbum aduentantem propulsandum bona fide consulerem. Ego vero ex enarra-
 40 tione & signis aliis, ex plenitudine, & humorum cacochymia isthæc quæ pateretur oriri symptomata iure arbitratus, consulto vt cauta victus ratione, sanguinis missione, atque purgatione congrua, celeriter venienti morbo occurrat: futurum alioquin vt in grauem aliquem morbum incidere. Illa monitis meis obtemperat: dumque apta illi ad
 medel

Venenum
vt interi-
mat.

Gal. lib. 2.
de temp.
Et Aristo-
teles li. de
vita &
morte.
Lib. 3. cap.
18. in 1. 10
et 10. 11. 12.

Argentum
sublimatum,
& illius co-
fectio.
Hipp. li. 4.
aphor. 40.

Hipp. li. 4.
aphor. 40.
argenti ob-
litas

- medelam praesidia compono; clysteres & apozemata: mala forte factum est, & clām quidem, sed studio & de industria fortasse, noctu intra syrū-
pium, quem crastino die in aurora de more sumptura erat, bona argenti sublimati portio iniecta sit. A quibus verò; & quā id ratione factum sit, ignorationis silentio inuoluendum est. Vbi illuxisset dies, misera potio-
nem petiit, & propter dolor, pro salutari potione lethalem & venenatam accipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hausisset, dolum percipit & graui oborta in faucibus, gutture toto atq; ore acrimonia, nau-
sea, caliginēque consequentibus, venenatam se esse palam prae dicat. Sta-
timque ipsa digitis ori admotis, vomitum sibi concitat. Sed tamen veneni vis fatius sese perdidit: moxq; acutissimus in uentriculo & intestinis dolor inq;ascitur, tormina grauiā in imo ventre, vix omni modis suppressio,
grauis & foetens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depauescentia, ita
ut dentes omnes commoti sint, torua facies, angustia, defectio animi
tribra, miseram de repente inuadunt: necdum tamen inter tot mala ac-
cessit medicus. Tandem verò accersit ipse, qui praesens ex signis &
symptomatis rem ut erat deprehendens (quum id explicare nemo assiden-
tium auderet, aut non veller) mox venenatam esse mulierem, ipsamque
dicunt, & ex erodentium genere sumpsisse venenum inerepidè pronun-
cio, eisq; illi, ut venenò affecta, copiosa & celeri manu succurren-
dum, atque vbi haec pro mei muneris ratione protulisset, certiore nar-
ratione res mihi tota patefacta est. Tumq; magna diligentia succurren-
dum ratus, protinus oleum copiosum butyro recenti admixtum mihi da-
ri praecipio: ea inuicem commisceo, & miserae agrotanti deuorandum
in manus do: iubeoque ut mox impositis ori digitis, pennaque gallina-
cea oleo & butyro imbuta, vomitum promoueat. quod quum effecisset
ipsa, concitatus est vomitus. Sed quod euomebatur, tam acre & mordax
erat, ut vix sibi guttur & fauces agra, tanquam in incendio posita, testat-
retur: moxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, sua-
deò. Eodemq; momento clysterem iniici iubeo ad acrimoniam in in-
testinis genitam & tormina compescenda. Costabat autem clysteris com-
positio ex refrigerantibus, emollientibus, mucilaginosi & pinguibus,
atque etiam satis valide humores detruidentibus; in hunc quisequitur mo-
dum. 24. Maluæ, bismaluæ, matrum violarum, brancæ vrsinae; folio-
rum lactucae, cucurbitae & portulacae (erat enim aestas) cuiusque M. j. se-
minum frigidorum maiorum cum cortice contusorum; seminum lini,
altheae & fenograci, ana ʒ j. seminum anisi & anethi (ad flatus discer-
tiendos) ana ʒ. ʒ. florum chamameli & meliloti, ana P. j. furfurum ma-
cri P. j. Fiat omnium decoctio ad lb. j. & coletur in colatura dissolu-
40 catholici ʒ j. calsiae cum saccharo, hierae picrae Galeni; ana ʒ. ʒ. olei
violati ʒ. iiii. mucilaginis seminis lini & tragacanthae recentè extractae
ʒ. j. sacchari rubri ʒ. ʒ. Misce. Fiat clyster. A clysteri iniecto & emissio
dolores ut cunq; remitti. visi sunt: sed paulo post cum insultu & paracri-
monia redierunt: tumque ex lacte & oleo violaceo multo clysterem
aliū parari iubeo, quem iterari etiam sub vesperam iussit. Mirè hoc in-
med

iecto clysteri & repetito dolores sedati sunt. Porro ad veneni compescendam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem dari præcipio, ubi vomitu & clysteribus venenum & visceribus detrusissem: idque in hunc modum: ℞. Catholici ℥j. rhabarbari electi in aqua endiuiae cum paucis cinnamomi electi infusi, & mane fortiter expressi, ℥ij. electarij rosati Mesue ℥ij. pulueris crystalli purissimi ℥j. (est enim peculiare antidotum aduersus argenti sublimati vim deleteriam) syrupi violati & de limonibus, cuiusque vnciam vnam. Fiat potio cum decocto communi medicinae: quam postridie ab accepto veneno sumpsit, leuamenque ab illa non minimum sensit: quod in huiusmodi casu confertum ac prope veneni seminarium sit omnino restinguendum, & a corpore explodendum vacuantibus medicamentis, ne venenum mora in corpore lethalem noxam adferat. Idque præcepisse visus est Hippocrates quid dicit, Medicari in valde acutis, si materia turget, eadem die tardare enim in talibus malum est. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis morbus, ob idque confestim ad veneni educationem & illius lethalem vim restinguendam est omnino properandum, atque a maximis (ut iubet Galenus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdum cessabant, & ventriculi ardor perstabat; fotum paravi, ad ardorem huiusmodi compescendum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum solatri, lactucae, portulacae & plantaginis, ana M. j. foliorum absinthij & menthae, ana M. ss. pampinorum vitis M. j. rosarum rubentium P. ij. florum nymphæae, chamemeli & meliloti, ana P. j. semen maluae, althæae, lini, fenograci, anisi & anethi conuasculatorum, ana ℥. ss. caryophyllorum contritorum ℥j. Fiat omnium decoctio in aquae & vini partibus æquis (erat autem vinum album tenue & aquosum) & cum filtris infusis, expressis, & admotis ventriculum fouebam ante cibum. A fotu verò sequenti vnguine inungi ventriculum iubebam: ℞. Oleorum mastiches, cydoniorum, nenufaris, rosati & lentiscini, & de absinthio, ana ℥ij. vtriusque coralli, rosarum rubentium, feminis sumac, ana ℥j. crystalli purissimi ℥j. ss. caryophyllorum, cinnamomi electi, calami odorati, ana ℥ij. theriacae electæ ℥iiij. mastiches, olibani, ana ℥ ss. Cum cera alba fiat in modum linimenti, quo ventriculus post fotum inungatur. Ad veneni seminaria frangenda potiones & antidota quotidie dabam, interdum semel, interdum etiam bis. Erant autem huiusmodi: ℞. Pulueris crystalli purissimi ℥iiij. pulueris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris rosatae nouellæ, cuiusque ℥ij. syrupi cotoneorum, & de nenufare, interdum violaceum apponebam, ana ℥j. Ex aqua decoctionis scabiosæ, oxalidis, & portulacae potionem, quæ vice alexipharmaci esset, propinari iubebam, quoad se vis & impetus veneni remisisset. id quod ex symptomatum & casuum remissione coniicere erat. Ad octo continuos dies potionibus iis sum magno & felici successu usus. Porro in iusculis etiam (quæ ego ex pinguisimis capis & gallinis, pinguisque castrato parari iubebam, ad erosa vi medicamenti lethalis membra laeuiganda) crystalli pollinem & diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta & illigata, infundi iubebam,

Hipp. li. 4.
aphor. 10.

Gal. lib. 5.
meth. me.

APHOR.
10.

bam, ut in iusculum crystalli vis ebullitione transfret: antidotum utique præfens noxæ à veneno illatæ remouenda. Cæterum ad oris vlcera, palati & linguæ, variis sum collutionibus & gargarismatis. vsus: modò ad reprimendum, inflammationemque sedandam: modò ad putredinem sistendam, modò ad læuigandum & agglutinandum quod exulceratum fuerat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & sua quoque peculiaria admoui præsidia. Horum hæc fuit à me seruata ratio. ^{xxxv} Ad oris vlcera ex tempore: ʒ. Aquarum solatri, prunorum syluestrium (quæ vulgus Arelatense Agrenes vocat, & styppim maximam habent, valdeq;

Lo succentem humorem repellunt) aquæ peculorum rosarum, myrti, & nym-
phææ, ana ꝑ iij. diamor^{en} ꝑ ij. succi granatorum musorum ꝑ iij. syrupi
myrtini, mellis rosati colati, ana ꝑ ij. Misce : fiat gargarismus. Hoc etiã
gargarisma confici: et ꝑ. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, cen-
tinidæ & lentisci, ana M. s. lentium ꝑ j. rosarum rubrarum ꝑ j. seminũ
fenac & plantaginis, ana ꝑ j. ordeĩ cum cortice ꝑ j. Fiat omnis decoctio
ad libram vnam, & coletur. In colatura dissolue syrupi cotoneorum, suc-
ci granatorum musorum, syrupi de berberis, ana ꝑ ij. Fiat gargarisma.
Interdum verò hoc altero sum vsus, ad agglutinandum & leniendum,
vbĩ iam finita esset putredo. ꝑ. Passularum pinguium exacinarũ nu-

200 **mero** xx. Iuiubarum, febesten, ana paria v. caricarum, pinguium numero
vj. amyli, tragacanthi, ana 3 j. glycyrrhizae mundatae & contusa 5 ss. Fiat
omnium decoctio in aqua ordei recenter & studiosè facta ad librā vnam.
In colatura adde syrupi violacei & capillorum; ana 3 ij. sacchari candi,
penidiorum, ana 3 j. Fiat gargarisatus, seu collutio oris. Quia & in id
relinctibus vsus sum; huiusmodi: 26. Pulueris diatromis & diatragacanthi
frigidi, cuiusque 5 ij. carnis passularum sine arillis 30 pulueris glycyrrhi-
zæ 5 j. sacchari candi, penidiorum, ana 5 ss. Ex syrupo violaceo excepta
fiat linctus. Putredinē porro, quæ multa in ore & palato suberit, ne fer-
peret, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis &
300 rosarum excepta, inhibuimus. Dentes verò commotos, gingiuasque

30. *foliarum excepta, inhibuimus. Dentes vero commotos, gingiuaſque nigrefactas atque eroſas, iis præſidiis iuuuenus: ℞. Boli Armenii præparati, ſanguinis draconis, coralli rubri, ana ꝑ j. maſticheſ, margaritarũ ſelectarum, ſeminis plantaginis, ana ꝑ iiij. cinnamomi electi ꝑ j. granorum tinctorum, radicis iridis Florentiæ, ana ꝑ j. ſ. Miſce fiat omniũ pulvis ſubtiliſſimus: & applicetur gingiuis & dentibus cum pauco vino electo, colluendo poſtea os. Vti iubebam ad firmandos dentes decocto lentilicij, ſummitatum oliuæ ſylueſtris, plantaginis & aluminis. Nigritiem è dentibus abſtulit aqua ſublimationis ſalis communis, aluminis, & radicis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari, fruſtulo è lentisco*

4. in dicta aqua madefacto: & mox sordes in dentibus haerentes magna facilitate detergebantur, laetiorque & candor ac firmitas dentibus restituebatur. ad id enim praefata aqua mirè efficax est. Hæc dentibus & gingivis adhibita providentia. Quoniam verò urinae suppressio maximè urgebat (biduum namque totum suppressa in hac ægrotante, malefica veneni vi urina fuerat) huic symptomati magna cura instandum duxi. Itaque

portionem parò huiusmodi ad id præstantem: 22. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & saxifragiæ, ana M. ss. gly cyrrhizæ contusæ 3 ss. seminum melonum mundatorum 3 ij. Fiat omnium decoctio in aqua ad ss. j. & colesur. Colaturæ adde mellis electi 3 ij. butyri recentis sine sale 3 j. sacchari candi 3 ss. Despumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione; & ubi refraxerint, ad usum seruetur decoctum: ex quo sumere iubebam vncias nouem; ieiuno ventre: addebamque syrupi capillorum veneris, & de limonibus, cululque vnciam vnam. Ad proritandam item vrinam, decostruendosque meatus balneo sequenti usus sum:

Balneu ad
vrinæ sup-
pressionē.
20. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. ij. foliorum raphani, cretæ marinæ, & petroselinæ Macedonici, cuiusque M. ij. florum chamameli, meliloti & genistæ, ana P. j. seminum lini, althææ, maluæ, scenogræci, saxifragiæ, & milij solis, ana 3 j. fursuris P. ij. Fiat omnium decoctio in sufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis libras tres. Sedear in dicto decocto calido vsque ad umbilicum: atque in exitu à balneo hanc illi dari portionem iubebam: 27. Sueci limonum 3 iij. sacchari candi puluerisati 3 ss. aquæ quinque radicum, aquæ raphani, ana 3 iij. Fiat potio: quam sumere iubebam in exitu balnei. Vesicæ regionem totam oleo liliorum, de scorpionibus, cum axungia cuniculi & galina, addito croci momento, illinebam. Quod quum adhuc res ipsa pro 20 animi voto non succederet (pauillum namque adhuc, idq; cum magna difficultate, emittebatur vrina) ad fortiora transcendere visum est. Itaque hanc alteram illi dari portionem iussi: 26. Trochiscorum de myrrha, pulueris lithontribon, ana 3 j. syrupi capillorum & de limonibus, ana 3 ij. pulueris crystalli purissimi 3 ss. Ex aqua raphani & artemisiæ portio paratur: quæ detur muliere in balneo consistente. Quin & hanc alteram vncionem illi præscripsimus: 20. Vnguenti dialthææ 3 iij. axungie gallinæ recentis, axungie cuniculi, ana 3 j. myrrhæ, seminis petroselinæ, saxifragiæ, & milij solis, ana 3 j. galbani electi, radicis iridis Florentiæ, ana 3 ss. croci 3 ij. olei de lilio, & scorpionum, ana 3 j. cere modicum. Misce: fiat vnguentum: applicetur perineo in exitu balnei. Iterum etiam iussi præfatam portionem trochiscorum de myrrha, adiiciendo pulueris diamargariti frigidi, & theriacalis Guidonis, cuiusque scrupulum vnum. Tantum verò incedendo profecimus, vt tandem copiosam mingeret ægra vrinam in balneo; post quartum à suppressione diem: tuncque libere procedere vrina cœpit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, obliuiscbamur. Conditum in id huiusmodi parauimus: 26. Conferuæ rosarum, nenufaris, & buglossi, ana 3 j. corticis citrij conditi, radicis buglossi conditæ, ana 3 ss. manus Christi cum margaritis recenter facti 3 ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris crystalli purissimi, ana 3 j. Misce cum saccharo: fiat conditum auri foliis incrustatum, quo vti saepe in die iubebam cum aqua buglossi. Epithema cor roborans admoimus vt sequitur: 26. Aquarum rosarum, buglossi, acetosæ, nymphææ, & myrræ, & florum citrij, cuiusque vncias quatuor: vini albi potentis 3 iij. pulueris

pulveris diamargariti frigidi, & diambrae, ana 3 β. granorum tinctorum 3 j. caryophyllorum 9 ij. moschi G. iij. caphurae G. ij. Misce: fiat epithema pro corde. Sacculum item ex serico rubro interpunctum gestandumque regioni cordis praescripsi: ʒ. Rosarum rubearum P. iij. foliorum myrti, sampsuchi, melissae, ana M. j. omnium santalorum, ana 3 β. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana 3 j. pulveris diamargariti frigidi 9 iij. moschi G. x. caphurae G. v. Misce: fiat sacculus rotundus interpunctus, gestandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore perceptum, qui & summus erat, & multo tempore aegram afflixit, his sum remediis usus: ʒ. Foliorum plantaginis, lactuca, portulacae, & acetosae, ana M. β. cucurbitae albae per frustra incisae (erat enim tum earum copia, quod aetas esset) M. β. lentium P. β. aluminis 3 β. Colentur omnia post decoctionem in aqua: colaturae adde succi granatorum musorum 3 iij. succi portulacae depurati 3 iij. syrupi violacei 3 ij. sacchari candi 3 j. Fiat gargarisma. Item, ʒ. Mucaginis seminis psyllii, cydoniorum & tragacanthae cum aqua portulacae extractae, 3 iij. Fiant formulae ad instar sacculorum paruorum, cum panno lineo raro frustulis glycyrrhizae illigato, pro absterfione linguae, gutturis & palati. Ad somnum prouocandum (vigiliis namque immodicis aegra haec misera torquebatur) lotionibus 20 ceturum & brachiorum sum usus ex decocto foliorum salicum, vitis, arundinis, lactuca, papauerum capitibus, rosarum, violarum & nymphaeae floribus: item syrupo papaueris, ex decocto lactuca, nymphaeae & portulacae excepto, & sub noctem datotum verò frontem & tempora vnguento soporifero inunxi, cuius haec fuit descriptio: ʒ. Vnguenti populei 3 ij. seminis papaueris albi & corticis eiusdem, ana 3 β. seminum lactuca & anethi, ana 9 ij. Misce, & cum oleo de papauere fiat linimentum, quo vngantur frons & tempora hora somni. Interdum etiam opij & croci grana duo addidi, sicque conciliatus fuit illi, Dei gratia & praesidiorum ope, somnus. Ex succis item portulacae, oxalidis, & plantaginis depuratis, & saccharo finissimo exceptis, iulebum confeci, quem gratissimum 30 aegra habebat, & dum sitiret, illo libentius ex aqua ordei utebatur. Item trochiscos sub lingua continendos in hunc modum confeci: ʒ. Sacchari candi, penidiorum, ana 3 ij. sacchari finissimi 3 j. amyli, tragacanthi, boli Armenii praeparati, ana 3 j. pulveris radices iridis Florentiae 9 iij. Misce cum aqua rosarum infusionis tragacanthae. Fiant orbiculi similes lupinis: teneat sub lingua. Interdum etiam ad oris foetorem remouendum hos praescripsi: ʒ. Sacchari finissimi 3 iij. moschi grana vj. radices iridis 3 j. mucaginis gummi tragacanthae cum aqua rosarum extractae, quantum sat est. Fiant trochisci ore continendi. Ad guttuns & faucium asperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium recte parato, & cum saccharo cando vocato admixto, sum usus. Hae 40 operosa & molestiae plena curatio fuit, quam in hac nobili muliere sic male affecta, & vilitatis veneni in mortis discrimen adducta, exerceji, diu multumque in leuanda misera aegrotante laborans. Tandem verò Dei clementia, & mea quaecunque opera, integrè sanata praesidiorum ope

ope fuit: viuitque nunc vegeta, constans, & bene habita, suarum rerum fatagens multa cum felicitate & voluptate. Habet siquidem præteriti doloris recordatio voluptatem, vt bellè Cicero dixit. Finem iam facio, si id inquisuero, curnam argenti sublimari potio (quod in plerisque à me est animaduersum) vrinam protinus supprimat. Euentus huiusmodi causam duplicem esse ipse arbitror: alteram veneni impetum, acrimoniam, citamque & præcipientem nimium actionem, ob caliditatis excessum, qui in eo medicamento summus est, nempe è quarto calfacientium ordine: ob quem caloris excessum fit vt vehementer citòque humores corporis trahat, exagitet, & instar læuientis flammæ huic atque illuc rapiat. Vnde fit, vt exagitatis & detrusis humoribus, atque impetu actis, illorum portio in vesicæ ceruicem decumbens, vrinæ meatum obstruat, sicque vrinæ exitum prohibeat, vnde suppressio oritur: præsertim vbi qui decidunt humores, crassi, glutinosi, lentique fuerint: vt in mulieribus pro maiori parte esse solent, atque in his qui desidem vitam agentes, multo cibo potùque viscera distendunt ac saginant, vt in quibus facillè obstructions euenire paratæ sint. Altera, & propior causa, ipsa veneni natura est, insitæque facultas, eaque abdita, qua cæca potestate vrinam suppressendi vim habet: vt lepore marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides vesicam item lædendi vim pecu-
liarem quandam & sibi propriam qua id operentur habent: quòd antipathia quædam inter venenum hoc & vesicam interfit, vt inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc est, ab argento sublimato vesica. Sed iam hinc finis esto ad Dei laudem & gloriam.

OBSERVATIO SEPTIMA.

EXIMIVS legum doctor Ioannes Spinaldus, cuius Arelaten-
sis, summa fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauif-
sima afficeretur, ita vt in mortis discrimen incidisset, graui & cla-
moso tum capitis tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna
diligentia curatur, nocte intempesta somniferum syrupum à me illi
prescriptum quum sumpturus esset, illius loco aqua sublimati, qua
ad fucum vt mulieres consueuerunt, illi propinatur: idque sorte &
casu. Nam quum esset phiala vitrea eius venenati liquoris plena,
eaque ei proxima in qua syrupus continebatur, agerque insomnis ma-
nens syrupum ex prescripto posceret: contigit id temporis lucernam
extingui, tumque qua illi ministrabat ancilla, pro syrupo phialam
sublimati in medijs tenebris manu sumit, magnæque copia agro pro-
pinat, (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium
ager sumit, pro salutari scilicet lethalem potionem. Nec quid sum-
psisset intelligens, nihil quicquam de re profert: et si inter hauriendum
grauem

- grauem in gutture, lingua & palato acrimoniam sensisset. Mox verò
 grauib. & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miras cru-
 ciatus incidit: ita ut in furore præ dolorum sæuitia pene deduceretur,
 noctes & dies perpetuo eulans ac clamans, ut ad multam à domo di-
 stantiam ciuilatus atque clamores exaudiretur. Tumque perterresa-
 ctus ego tam tristi & subitario euentu, quid sumpsisset, ager inqui-
 ro, æquisnam illi ea nocte ministrasset: sed nequicquam tamen de re,
 ut erat declaratum est. Tantum dicebant se sub mediam, fere noctem
 1 somniferum propinasse syrupum. Quod quum diligentius postera die
 10 inquirerem, nequicquam sedatis doloribus, sed cōtinuè augeſcentibus,
 verum extorquere non potui. Miratus autem videntiam tam ſauī do-
 lores oriri poſſent, à bilioſo eoque valde acri humore, atque aruginosoſi
 tunicas ventriculi vellicante, naſci coniectura artiſſimali arbitrabar,
 eius quod acciderat proſuſ ignarus. Sed quum datis in id medica-
 mentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alle-
 uabatur) nihil quicquam me proſicere viderem, valde animo ange-
 bar. Quumque poſt ſextum diem ab epoto veneno, forte fortuna ma-
 20 tulam, qua in abaco erat in manus ſumpſiſſem, ad locum ſpectadum,
 phialas duas vitreas abditas cerno: alteram ſyrupi plenam, & vacuam
 20 alteram, & ſuco albo adhuc madentem. Vtraſque arripia, deprehen-
 doque ſyrupum eſſe ſomniferum illum quem ante ſex dies ad concilia-
 dum ſomnum præſcripſeram, neque illi propinacem fuiſſe, inuentaque
 phiala altera, in qua ſucus erat, vacua, conſpicio hinc illi datam por-
 tionem eſſe. Mox accuſis domeſticis, verum comperio, datam illi aquam
 ſublimati, qua ad ſucum vii mulieres, & ſpecioſiores videantur, ſolent.
 Re cognita, ad medendum totiſ viribus inſiſta, ut ſane poteram, ſex
 30 namque iam dies ab epoto veneno (ut antea dixi) præterierant. De-
 ducitur ager ad extremum vitæ, deplorata ſalute, crebris animi deli-
 quiis, virium deſectione, ſtabe, torminibus, inſomniis, & intolerandis
 30 doloribus afflictuſ, & iam de funere cogitaretur. & mortuum plurimi
 ciuium crediderunt. & alii ac mihi miſiſſi agrum viſuſ, moritū eſſe
 renuntiariunt, tamēſi falſo. Hic enim poſt diuiniſſimū tempus, ſenſim
 antidotus crebro data, vacuatiōnis aptis, clyſteribus ex lacte para-
 tis, balneis, lactipotatque ſoribus, & vniōnibus lenientibus reſurre-
 re incipit. Siſtuntur dolores, remittuntur ſymptomata, augentur pau-
 40 latim vires, reſiciuntur membra collapſa atque ſpiritus, tandem poſt
 trimeſtre tempus præſent meam, & omnium expectationem, integre
 Deo præporēis manu atque auxilio curatur ſuperſteſa, & incohūis
 nunt agit, tranſactis iam annis plus minus decem. Euentus proſectū,
 40 qui obſcūritatem admirationem ciuib. cunctis incredibilem præbeir.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.

Auicenna
fen 3. pri-
mi li. doct.
5. cap. 1.

QUANTUM periculi tremor cordis adferat, si & creber sit, & ægrum vehementer infestet, tum à Galeno, tum ab Auicenna rectissimè dictum est. Galenus namque eos qui palpitatio-
ne cordis malè haberent, ante senectutem morte præuentos
esse ingenuè testatur. Auicenna verò cauendum maximòpere ne morte
subita intercipiatur, qui sic affectus fuerit, his verbis commouit: Ille (in-
quit) qui tremor cordis assidue acciderit, de seipso sit sollicitus, ne subita
intercipiatur morte: quòd symptomata huiusmodi quum principis partis
propriam sit, in syncopen, indeque in mortè facile transmutetur, vt idem
auctor fen xj. tertij, tractatus secundi capite primo conceptis verbis affir-
mauit. Nimirum igitur si in grauem noxam incurrant qui tremore cordis
tentantur: vt huic viro, cuius nunc tam verendi symptomatis naturà, cau-
sas, curationemque explicamus, accidisse perspeximus: qui à tali affectu in
præsens vitæ periculum deductus est, magnòque labore curatus. Eius ita-
que symptomatis causa erat, cordis intemperies calida, cum affluxu atra-
biliarij succi statulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehe-
mens oriebatur. Nec solum cordis vitio, sed & ventriculi quoque id mali
oriebatur. ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibusque re-
fertus, patienti cordi mali materiam per consensum subministrabat. Ven-
triculi namque culpa id symptoma fieri Auicenna conceptis verbis testa-
tus est tract. 2. cap. 2. fen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam
cordis intemperiem quàm etiam per consensum à ventriculo factus plu-
rimos suggerente, symptoma hoc prouenisse in hoc viro pro explorato ha-
bendum est. Illud namque indicabant inappetentia multa, & à cibis om-
nis generis auersio, ructus ore emissi plurimi, grauitas & tensio in stoma-
cho percepta, imbecilla cōcoctio, & quòd accepto cibo magis quàm ante
acceptum affligeretur. Ist hæc namque omnia ventriculum intemperatum
esse abundè declarabant, cordisque affecto consensum præstare. Vnde du-
plicato malo nimirum si æger grauissimè atque diutissimè laborant, tan-
to præsertim accedente fortuito casu veneni incogitante cibib. Malum
etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per sympathiam ma-
gis, quàm per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde
sublatis vaporibus caput implentibus, & pulsatiuum dolorem creantibus.
Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd & cibum non sume-
ret, & assumptum qualemcumque cibum imbecilla ventriculi facultas nò
rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui
magnam & natij caloris & spiritus copiam dissoluebat: vnde collabi vi-
res, & contabescere corpus necessarium certè fuit, quòd commune fere
esse solet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus enu-
nare, & in simia & gallo dissectis expertum se fuisse testatur. Intellecta sym-
ptomatum quibus hic vir premebatur natura & causis, superest vt curatio-
nis modum quòd vsusumus, & ab imminente discrimine hominem sustuli-
mus, describamus.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
cap. 1.

PRIMUM omnium quoniam florenti ætate æger, & temperamento bono, validisque viribus per initia morbi erat, visum est commodum sanguinem mittere: quod & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus, & cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus & Auicenna hoc potissimum auxilio mederi student: præsertim vbi & calida intemperies, & plenitudinis signa adsunt, vti in hoc laborante aderat. Itaque præmissa leni clysteri, sanguinem detraho è interna dextri brachij vena, vt magis hepatis caliditas remitteretur: (erat enim calido hepate) idque facio non confertim, nec semel: sed repetitis vicibus, ne dissolueretur virtus, & melior sic auersio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitosi æquationem apozemata confici iubeo: quibus ad octo cōtinuos dies æger vteretur, quod humores huiusmodi valde contumaces naturam quum sint, longo ad concoctionem tempore indigent. Erat autem syrupi ratio talis: ʒ. Vtriusque buglossi, vtriusque cichorii, melissæ, acetosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. sampfuchi, lupuli, fumariæ, endiuæ, nouellæ non lotæ, ana M. ss. Capillorum veneris recentium, polytrichi, ceterac, ana M. ss. passularum pinguium mundatarum ʒ j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ ss. polypodij quercini conuassati ʒ vj. doronici Romani ʒ j. seminum endiuæ, acetosæ & ocymi caryophyllati, ana ʒ ss. seminum melonum mundatorum ʒ iij. seminis anisi ʒ j. caryophyllorum ʒ ij. thymi, epithymi, ana ʒ ij. florum violarum, borraginis, buglossi, & roris marini, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam atque dimidiam, & coletur. Colaturæ adde succi borraginis, succi pomorum redolentium depuratorum, cuiusque ʒ iij. syrupi de buglossa & de pomis Sabor regis, ana ʒ ij. syrupi de epithymo ʒ j. ss. Fiat apozema secundum artem clarificatum, & aromatizatum cum puluere diamargariti frigidi & diamoschi dulcis, ana ʒ ij. pro tribus dosibus, reiterando vsque ad octo dies: & immediate post sumere iubebam frustulum vnum electuarij diamargariti frigidi, somnumque imperabam. Purgaui postea in hunc qui sequitur modum: ʒ. Prunorum dulcium numero sex, passularum pinguium exacinarum, paria quinque, tamarindorum electorum ʒ iij. foliorum senæ Orientalis mundatorum ʒ ij. anisi & cinnamomi electi (ad flatum discutiendos qui à sena excitari solent, & ad ventriculum roborandum) cuiusque ʒ j. florum violarum, borraginis & buglossi, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ʒ iij. & coletur: in colatura dissolue rhabbarbari selecti, in aqua endiuæ & pauco vini albi cum momento cinnamomi electi infusi & expressi, ʒ ij. electuarij de succo rosarum, confectionis hanc primæ descriptionis, ana ʒ j. syrupi rosarum ex nouem infusionibus ʒ ij. Fiat potio, quam post usum apozematum sumere iussi, feliciterque, & sine molestia operatum est pharmacum: indeque alleuari æger aliquantum visus est, tremorque dies aliquot cōquiescere. Tum verò ad roborandum cor, tum intro assumptis, tum foris ad motus, me conuertere. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hunc modum: ʒ. Aquæ rosarum ss. aquarum melissæ & buglossi, ana vncias quatuor: pulueris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana ʒ j. croci G. x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ j. vini albi potentis & odorati ʒ iij. M.

fce: fiat epithema pro corde. Item in id sacculum interpunctum regio-
 ni cordis admouendum cōfeci, vbi epithemate vti destitisset: ʒ. Rosarum
 rubrarum P. iij. omnium santalorum ana ʒ j. ʒ. doronici Romani, vtriuf-
 que ben, ana ʒ j. melissæ & sampſuchi fliccorū, ana P. ij. granorum tinctorū,
 caryophyllorū, ana ʒ iij. pulueris diamargariti frigidi & de gēmis sine spe-
 ciebus, ana ʒ j. trochiscorum de caphura ʒ j. moschi grana sex. Misce: fiat
 sacculus in sindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in
 summo excoquatam: (talis namque sacculorum pro corde forma esse de-
 bet) eum applicari iubebam regioni cordis sub mammilla sinistra. Opiatam
 cordialem confeci, vt sequitur: ʒ. Conseruæ rosarum ʒ ij. conseruæ
 violarum, florum cichorii & buglossi, ana ʒ. vj. corticis citri conditi ʒ ʒ.
 conseruæ radicū buglossi ʒ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ j. de gem-
 mis sine speciebus & diamoschi dulcis, ana ʒ ij. pulueris caryophyllorum
 ʒ ʒ. confectionis alchermes Mesue, confectionis de hyacintho Auicen-
 næ, ana ʒ iij. Misce cum syrupo de limōnibus & de buglossa: fiat in modū
 opiata, de qua capiat singulis diebus ieiuno stomacho ad quantitatem ca-
 staneæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generosi gilui, diluti cum a-
 qua buglossi. Quoniam verò & multi & vitiosi in ventriculo humores,
 flatūsque plurimi subsistebant, morbo incrementum præstantes, satagebā
 & hos per debita temporū interualla, modò clysteriis, modò catapotis
 deturbare. Catapotia porrò eiusmodi erant: ʒ. Massæ pilullarum de hiera
 simplici, & elephanginarum, ana ʒ j. aloes electæ cum succo rosarum lotæ
 ʒ ij. pulueris rhabarbari electi ʒ j. agarici albi & foeminini ʒ iij. mastiches,
 schœnanthi, anisi, rosarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Mi-
 sce cum syrupo rosato infusionis rosarum: fiat massa ad vsum: capiat inter-
 dum drachmam integram, interdū dimidiam tantum, quum grauitatem &
 flatus in ventriculo percipiet. Et quum ventris dolores à flatibus com-
 mouebantur, hunc parabam clysterem: ʒ. Quattuor remollitiuorum, fo-
 liorum borraginis, hyssopi & origani, ana M. j. seminum melonum cū cor-
 tice contusorum ʒ ʒ. fursuris, florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. semi-
 num anisi, anethi, fœniculi & carui conuassatorum, ana ʒ ij. Fiat omnium
 decoctio ad lb j. & coletur. In colatura dissolue catholici ʒ j. hieræ picræ
 Galeni, diaphœnici, ana ʒ ij. olei anethi ʒ iij. mellis rosati colati ʒ j. Mi-
 sce: fiat clyster. Ad eundem scopum flatus discutiendi puluerē à pastu
 sumendum præscripsi: Accipe coriandri cū aceto infusionis, mastiches
 præparati, & cum simplici copertura conditi, ʒ ij. anisi similiter conditi ʒ j.
 ʒ. innamomi electi, pulueris diarrhodon Abbatis, pulueris glycyrrhizæ,
 ana ʒ ij. pulueris diacitoniten sine speciebus ʒ iij. sacchari rosati tabulati
 ad duplū. Fiat puluis, quem post cibum absque vilo potu sumat. Vnctio-
 ne item vsus sum: ʒ. Cerati stomachitici Galeni ʒ iij. coralli vtriuf-
 que, caryophyllorū, galangæ, anisi, mastiches & carui, ana ʒ ʒ. calami odo-
 rati ʒ ij. olei mastichini & de mēthā, ana ʒ j. ceræ modicum, fiat vnctum
 pro stomacho, quo ante cibum mane & sero vngatur calidè ventriculus.
 Ad cordis tremorem nondum sedatum, sed per interualla redeuntem, se-
 quentia rursus præscripsi: ʒ. Pulueris diamargariti frigidi ʒ j. diamos-
 chi

- chi dulcis & atomatici rosati Gabrielis, ana. 3 β. corticis citrij conditi, radicis buglossæ conditæ, ana 3 j. pulueris caryophyllorum ʒ iij. (magnam vim in hoc affectu curando, vel A uicennæ testimonio, habent) sacchari felleatissimi in aqua rosarum & succo buglossi dissoluti, quantum sat est. fiat electuarium in tabulis ponderis ʒ ij. capiat omni mane tessellam vnam, de super bibendo cochlear vini albi cum aqua buglossi diluti. Item; 26. Omnium fantalorum, rosarum rubearum, ana 3 ij. doronici romani, vtriusque beni, caryophyllorum, granorum tinctorum, ana 3 j. pulueris diamaritari frigidi & diamoschi dulcis, ana 3 β. trochiscorum de caphura G. x. moschi G. vj. pulueris myrtillorum, anisi & cumini, ana ʒ j. Cere in oleo rosato & succo buglossæ dissolutæ misce, & manibus inunctis vino Cretensi vel alio aromatico & generoso, fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum rotundum super alutam cum sindone rubea coopertam: ad moueatur regione cordis. Item pulcrem sequentem ante cibum tribus horis sumere iubebam cum ab aliis medicamentis abstineret. 27. Buglossæ cum suis floribus exsiccatæ & pulueratæ ʒ iij. caryophyllorum ʒ j. margaritarum albarum ʒ iij. diamoschi dulcis ʒ ij. anisi ʒ j. sacchari rosati in tessellas formati ad pondus omnium: fiat puluis, de quo capiat cochlear vnum ieiuno ventreaternis diebus. Puluisculum item cinnamoni, caryophyllorum & anisi simul mixtorum, iusculis imponi iubebam ad flatus discutiendos, & ventriculum ac cor roborandum. Quum verò pathema magis inualefecerit palpitacionis cordis, potionem hanc sumere in aurora iubebam calidam. 28. Confectionis Alchermes & de hyacintho, ana 3 β. moschi grana duo, syrupi de limonibus ʒ ij. aque buglossæ quantum sat est. Fiat potio, quam iterari iubebam, ubi symptoma premeret. Aduersus partium pectoralis extenuationem nimiam, & exsiccationem, vnctionem paravi hanc. 29. Vnguenti resumptiui ʒ ij. mucaginis tragacanthæ & seminis cydoniorum cum aqua rosacea extractæ, ʒ j. croci ʒ j. olei violacei, cere albæ, quantum sit estibutyri recentis ʒ j. Misce: fiat linimentum, quo vngatur regio pectoris, vt decet. Quum vigeret capitis dolor, pilulas dabam coëcias & aureas, & vacuato humore errhinon præscripsi. 30. Sampsuci M. j. agarici ʒ j. nucis moschatæ ʒ ij. fiat omnium levis ebullitio in aqua, & coletur: colature adde vini albi ʒ j. succi betæ nigre ʒ ij. fiat caput purgium. Stomacho laborati vsupra dictum est prospexi variis vacuationum generibus; per Clysteres, hieram, & catapotia tum ventriculū fovi decocto rosarum, florum, chamæmelli, toris marini, absinthij comæ, origano, pulegio, calamintæ, adlectis caryophyllis, coriandro & surfuribus: vngebamque oleo lentis felis de mastiche & absinthio: interdum Cerato Galeni vi supra habitum est. & quum ingens vigeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutē præ magnitudine prostermeret, Philoni Romani scrupulos duos dabam cum puluere crystalli purissimi, & atomatici rosati item pollines ex oximelite simplicis, & aquis intybi & hyssopi exceptis: tum emplastro hoc. 31. Massæ emplastrum pro stomacho ʒ iij. emplastri de mellilote ʒ j. β. mastiches ʒ ij. anisi ʒ j. rosarum rubearum, galange, ciperi, calami odorati ʒ j. Misce cum oleo rosaceo & de absinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleon manibus inunctis.

Emplastrum.

Puluis.

Potio ad tremorem cordis.

Errhinon.

Fotus ad stomachum.

Emplastrum ad stomachum.

unctis vino rubeo generoso, ex quo scutale fiat emplastrum ventriculo ad-
mouendum. Interdum vbi scire dolores videbantur, & murmurilla in
ventre percipi cum flatuum copia, clysterem hunc iniiciebam: ʒ. Olei
anethi & chamæmeli, ana ʒ. β. axungiae gallinae recentis ʒ. ij. castorei ʒ. j.
Fiat clyster: detur instante dolore. Quoniam verò & durities in ven-
triculo percipiebatur, hoc item emplastro post fotum sum usus: ʒ. Mas-
sae emplastri de meliloto ʒ. ij. emplastri filij Zachariae, emplastri de ma-
stiche, ana ʒ. j. β. absinthij sicci ʒ. j. styracis calamitæ, bdellij mollioris, ana
ʒ. j. axungiae gallinae recentis ʒ. j. croci ʒ. iij. malaxentur. omnia cum oleo
liliorum & terebinthina resina: fiat emplastrum ventriculo admouendum, 10
Fouebam & hoc ingenio dolentem ventriculum, qui ab epoto veneno
mire dissolutus, & intensissimis doloribus contortus remanserat. ʒ. Folio-
rum iusquiami albi, & absinthij Romani, ana M. β. mastiches ʒ. iij. crys-
talli purissimi ʒ. ij. (est enim antidotum singulare ad sublimatum epotum)
incoquantur omnia in sequentibus oleis, nempe rosati, violati, liliaei &
anethini, cuiusque ʒ. iij. vini rubei ʒ. β. Vbi incocta fuerint, colentur, &
decoctum infundatur in vesica suilla in id parata (quotannis enim solenne
mihi est, quo tempore porcorum victimæ fiunt, multas mihi in eum vsum
seruari, quas aëre distentas, & tecto appensas optimè conseruo) & calida
ventriculo admoueatur. Mirum quàm hoc remedio fuerit adiutus, vt à 20
nullo leuamen maius se sensisse dixerit: vacuato tamè prius noxio in ven-
triculo contento humore. Quin sæpe iubebat æger fotum hunc sibi adhi-
beri, me etiam insciente, quòd inde maximè iuuaretur. Coactus itidem
fui ad veneni exhauriendam vim, post excitatum oleo multo & butyro vo-
mitum, inditosque clysteres, balneo vt: à quo item mirifice leuatus est,
moxque à balneo antidotum dari iubebam. Horum hæc fuit descriptio:
ʒ. Maluarum, althææ, amborum cum suis radicibus, ana M. iij. matrù vio-
larù, foliorum hyoscyami albi (ingentem namque calorè & acrimoniam
ab epoto veneno sentire se in ventriculo cum vehementi dolore affirma-
bat) ana M. j. absinthij M. j. β. florù chamæmeli, meliloti, rotis marini, rosa 30
rum rubentium, florum nymphaeæ, ana P. ij. seminum lini, althææ, soco-
græci, anisi & omnium conuassatorù, ana ʒ. ii. surfuris P. ij. fiat omnium
decoctio in aquæ sufficienti quantitate pro balneo. à quo dum egredere-
tur, sequentem potionem sumere iubebam: ʒ. Crystalli purissimi ʒ. j. the-
riacæ electæ ʒ. ij. butyri recentis ʒ. j. aquæ decoctionis ordei, quantum sat
est. Misce: parètur potio. Decocto item galli veteris ad dolorum sedatio-
nem vsus sum, idque felici successu. ʒ. Medullæ carthami ʒ. j. anisi ʒ. ij. poli-
podij quercini cōquassati ʒ. β. salis gemmæ ʒ. iij. hyssopi P. j. Impleatur ex
his vèter galli decrepiti, & fiat iusculum. Vrina porro in hoc viro, pro mo-
re eorum qui sublimatum hauserunt, ægrè reddebatur: & balneo vnctio- 40
néque ex oleis liliorum, violaceo & de scorpionibus perinzo admotis,
liberè tandem processit vrina. Non enim magna in hoc ægro reddendæ
vrinæ difficultas suberat: ob id arbitror, quòd dilutum tantum sublimati,
nō totam substantiam, vt nobilis illa de qua proximè mentionē fecimus,
sumpsisset: atque ea ratione minorè noxam inferre potuit, præsertim quòd
sublima

Alio fotus
ad ventri-
culum ve-
neno male
affectū,
& stultum.

Balncum.

Potio ad
sublimatū
epotum.

Decoctum
Galli vete-
ris.

Sublimati
amoti be-
nigne

- sublimatum ad fucum apparatus acrimoniam minorem possidet, inde etiam non tam sua symptomata inferre potest. Ad maiorem præcautionem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis nixi sumus, in hunc modum: ℞. Pulveris crystalli purissimi ʒ ij. pulveris radices herbæ tunici & tormentillæ, ana ʒ j. seminis citrij emundati ʒ iij. pulveris theriacalis Guidonis ʒ j. conferuæ rosarum & buglosi, ana ʒ j. sacchari albissimi quantum sat est. Fiat electuarium in tessellâ diuifum: capiat singulis diebus tessellam vnam ieiuno stomacho. Item dies aliquot, huius electuarij vice, dabam acetosæ folia aliquot in aceto præinfusa & mandenda ieiuno ventre: interdum caricas pingues ex rutæ foliis & frustulo pucis iuglandis sumere mane iubebam. Stomacho roborando sacculum confeci: ℞. Absinthij, mentæ & sampuchij, siccorum ana P. ij. omnium Santalorum ʒ iij. cinnamoni electi ʒ ij. galangæ, caryophyllorum, cyperi, calamim odorati, ana ʒ j. rosarum rubentium P. j. seminum endiuæ & acetosæ, coriandri præparati, coralli rubei, ana ʒ iij. Misce, & cum sindone rubea fiat sacculus interpunctus ad formam scuti pro stomacho: adde moschi G. iij. Et ad dolorum sedationem, humorum molem euacuando dabam interdum pilulas aggregatiuas cum Philonid Romano confectas, vt vna eadēque opera & sedaretur dolor, & causa doloris amoueretur. In quem etiam scopum clysterem huiusmodi parauit: ℞. Olei Chamæmeli & anethi, ana lb ss. pinguedinis gallinæ recentis ʒ ij. terebinthinæ electæ ʒ j. Misce: fiat clyster. Quumque iterum dolores graues recurrerent, iterare balneum omnino coactus sum, & hac ventriculi unctione vt: ℞. Olei nenufaris, violati & cydoniorum, ana ʒ li. mucaginis tragacanthæ, seminis psyllij & cydoniorum cum aqua nymphææ extractæ ʒ ij. Crystalli purissimi puluerisati ʒ ij. croci, myrrhæ, olibani, styracis calamitæ, ana ʒ ss. ceræ quod sufficit. Fiat linimentum pro stomacho antecibus. Somnum conciliabam interdum vnica data pilulla ex Cynoglossb: tumque & sedabatur dolor, & probè somnus obrepebat. Quin dolenti vehementer ventriculo atque intestinis cataplasma hoc admouere coactus fui, à quo planè mirificè sedabatur dolor. ℞. Foliorū hyoscyami albi & maluarū sub pru-
Cataplasma
- nis coctarum & debite pistatarum ʒ iij. farinæ ordei & lentium cum aqua decoctionis maluarum ad conuenientem glutinositatem decoctarum, ana ʒ ij. mucaginis tragacanthæ, seminum psyllij, & cydoniorum, recentè extractæ ex aqua nymphææ ʒ ij. Misce: fiat cataplasma, quod dolentibus partibus & acrimonia ardoreque vexatis imponebam. Interdum ex unguento de althæa, & resumptiuo cum butyro recenti loto, & oleo violaceo partes illinebam. Quin & hoc remedio vt ad acrimoniam retundendam coactus sum, vt sequitur: ℞. Seminis lini ʒ ss. maluarum & althææ, ana M. ss. fiat omnium decoctio cum forti expressione: & coletur. Colaturæ adde syrupi violacei ʒ iij. Misce: fiat potio, quam dabam erosionis sensu molestante, & locum fovebam sequenti fori: ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M. j. foliorū hyoscyami & absinthij, ana M. j. seminum lini, althææ & fœnogræci conuassatorum, ana ʒ j. seminum hyoscyami, & papaueris albi, ana ʒ ss. corticū papaueris conuassatorum ʒ ss. flo-

rum chamæmeli & meliloti, ana ꝑj. fururis, rosarū rubentium ana ꝑ. j. ꝑ
caryophyllorum 3vj. Fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ, &
tertia vini albi generosi & potentis, & cum spongiis vel filtris infusis & ex
pressis foueatur locus dolore affectus, & postea ungatur linimento paulo
antè descripto: addendo vnguenti resumptiui & dialthææ, ana 3ij. crystal
li purissimi, coralli rubel, ana 3j. eroci 3iij. fiat vnguentum, quo p̄ se totum
iungi ventriculum & ventrem totum debebam. Postremo verò quoniam
morbi longitudine & grauitate (sex namq̃ue totos menses cum leuissimis
doloribus colluctatus tabescebat) habitus corporis extenuatior reddere
tur, viresque deficerent, nec magna omnino subesset febris, aut hypochon
drii durities (ve vlla adesset) congruum visum est ad tabem
prohibendam lac dare asinum. Sed quādo eius copia non fuit, illius loco
caprillum de diad mensem integrum, conditionibus suis obseruatis quæ in
lactis potatione obseruari à medicis solent. Adeo verò hoc auxilio adiu
uus fuit, vt protinus & dolores omnino euāuerint, & habitus melior fieret,
viresque recuperari coeperint. Tandemque præfatus hic vir, meliorem cer
tè fortuna dignus, in integram est valetudinem nutu & potentia Dei resti
tutus: viuitque nunc, & sc̃elix & bene habitus, & pangratie valet. De quo
asseuerare id verè possunt, nunquam me in omni vita grauius afflictum ho
minem vidisse, aut in quo curando plus diligentia ac studij, plus etiam sep
rij & medici officij fuerit impendendum: vt rectissime illud à Celso dictum
videri possit, vtiliorem esse amicū medicum quā extraneū. Hic namq̃
quæ vir quum tam multiplicibus iisq̃ue grauibz premeretur casibus, qui
ad Or̃i portas hominem prorsus deduxerāt, ni fidū ac sedula manu o
ficia præstantem medicū nactus fuisset, qui omnia præcauens, & omniq̃
bus prospiciens quæ nocere agro posse videbantur, totus in officio & tola
lendo morbo erat, plāne defecisset. Sed tamen seruauit illū. Deus ad me
liora: pro quo tanto collato illi beneficio, laus Deo, honor, gloria, & gratia
rum actio in omne tempus.

Celsus lib.
1. & capit.
end.

OBSERVATIO OCTAVA. ANNA nuxrix Petri, Biordi, Supprefecti Arelatensis. De Francisci Biordi filij, etate iuuenis, temperamenti valde calidi & siccit. hyeme validissima, in sinistri lateris pleuriticum dolorem gravissimum cum febris acutissima, summa spirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio agreque procedente spūto cruento, in delirium die septimo incidit, delirans sublimatum quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita deuorat, ad drachma fere dimidius, sese culnello multis vulneribus in ventre & cruribus cōfodit: sed leuibus, quod reuusa acie culter esset. Eodem die quo tot mala sibi ipsa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, sese nocte media ē fenestra cui cubile in quo decumbebat proximum erat, precipitē dat corpore nuda gelidissima

gelidissima nocte, in paupimentis durissimis lapidibus constratum decidit: illic hora dimidii exanimis, sine sensu, sine voce, sine pulsibus, & frigore prorsus congelata (erat enim frigidissima ea nox, hyberno solstitio proxima) manet: tandem a domo Jicis in lecto quaesita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & penè demortuam in solo iacentem erigunt: meq; adibus vicinū accersunt. Accurro cum hera sua spectata virtutis, fidei, probitatis, nobili sēmina, Honorata Somata Suppræfecti coniuge: qua nutricem filij tam miserando casu afflictam cernens, ut si quid in arte presidij esset ad sēminam levandam, id omne ut implerē, enixè rogar. Ego, ut illi obsequerer, magis quàm ut proficere me posse sperarem, desperata agræ mulieris salute, manum rētan-
 10 di magis quàm curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam sensim recalfacio, veneno sumpto prospicio, ulcera palati, oris & gutturi sano, dysenteria inde nata gravissima medeor. Tantum hac curandi via profectum est, ut ad quadragesimum diem nutu Dei integrè sanata mulier sit: superstesque adhuc manet vegeta & constans, & meliore quàm antea habitu.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA & prorsus incredibilia sunt quæ hæc mulier perpeffa est: ut si quis paulò nasutior rem propius æstimet, vix fieri posse putabit ut tot malis, tam inopinatis euctibus, hisque gravibus oppressa mulier, servari tamen potuerit. Et profectò nisi ego eius rei adiutissimus testis essem, nisi bona Arelatensium civium pars insigniumque matronarum hæc quæ enarrauimus spectauissent (quæ
 30 misericordia motæ, pauperculæ ægrotanti opem laturæ absidebant) res ipsa omnem prorsus fidem superaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita sint, bona fide referemus. Hæc itaque mulier (ut antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admissio (erat enim tum hyems media, eaque frigidissima) in sinistri lateris dolorem pleuritici cum incidit. Dolor itaque secundum costas veras gravis oritur, & ad mammillam usque atque iugulum porrigitur, comitante febre gravissima, & summa spirandi difficultate, nec villo, quod perniciosissimū erat, procedente sputo. Accersor ego tertio post morbi initium die, graviora omnia & metus plena inuenio: morbo propius ex suis signis & casibus cognito, ad me-
 40 dendum accingor: moxque molliētē dato clysteri, sanguinem ex eiusdem, hoc est, sinistri brachij vena detraho, sic enim in interiorū membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates, atque Galenus, tum verò Rasis præcipiunt, quod & celerius e parte affecta deturbetur infestans humor (qui vnus scopus in eiusmodi affectibus vel præcipuus est habendus) & inflammatio eo vacationis genere fieri prohibeatur: quod maxi-

CVRA-
TIO.Hipp. li. 2.
& 4 de rat.
vic. acut.Gal. in cō.
locorumHipp. præ-
dictorum.& libr. de
sang. mis.

Rasis lib.

9. ad Ali-
nans. cap.

157.

mè à medico tentandum, Sanguine misso pro ratione virium, ad prouocandum sputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & syrupis in id factis me conuerto, lateri dolenti fots, vnguenta, emplastraque admoueo. erat enim dolor supra quàm credi possit ingès & clamorosus. Nec interea febris obliuiscor, etià casus potius morbi in pleuritide quàm morbus sitidū tamè affectui curando insto ex ratione, non tamen secundum rationem euenit. Nempe à sanguine misso, clysteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, fotibus & vnctionibus congruis adhibitis, debuerant omnia mitescere: sed medendo grauiora omnia facta sunt. namque sub septimum diem graui delirio corripitur, furiosa planè effecta cultro se confodit, venenum dementata capit, sese à sublimi in demissum solum lapidibus magnis & durissimis constratum præcipitat, sine voce, sine sensibus redditur, facie demortua, sine pulsu ac vix respirans: vt nisi ego viuere eam assidentibus affirmassem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamè deferendam non arbitror, sed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreandos spiritus, viresque reparandas, mox calidis pannis lineis congelatum corpus foueo, & sacculis ex calètibz fursuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: sed interea tamen nequicquam proficio. sex enim fere horas totas veluti demortua mansit. Iterum validis acclamationibus & corporis agitibus vrgeo, propinòque aquã 20 vitæ sexies liquatam, & mirifica arte chymistica paratam, à Pharmacopola quodam artis scientissimo, & mihi omnibus omnium necessitudinum vinculis coniunctissimo, mihi dono datam: qua epota resurgere vtcunque incipit, & vocem cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiès, nihil cernens, vulneribus adhibito chirurgus prospicio: Et quum os totum, labra, lingua atque palatum, ob sublimatum assumptum, tetra foetore & nigredine cum vasto tumore infecta vitiatæque essent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnoglossi folijs & lentiscai, arque lentium, ex succo granatorum & rosaceo melle exceptis, gargarisatum paro. Verù quum putredo latius serperet, collurio viridi Guidonis, & pauca capitelli aqua 30 (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exefionem inibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: quin & Aegyptiacò vsus sum, tanta suberat in partibus putredo, & depascentia vlcera adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargarisatibus partes confirmo, ex decocto rosarum, balauistorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè deterfa iam fuissent quæ prius sordida & tetra erant vlcera, mox linctibus ex amylo, tragacantha, saccharo cando vocato, penidiis & iride ex syrupo de rosis siccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere agram iubeo: aquamque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam 40 iubeo, vt agglutinatio & adstrictio maior fieret dilaceratarum partium. Quum verò torminibus ob epotum venenum grauissimis premeretur, & multus ex intestinis exulceratis manaret sanguis, sanièsque putris plurima, clysteris detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto pisanæ, fursurum, seminum lini, althææ & foenograci atque melonum, cum corticibus

Mirifici
ca
susq. huius
ægrotae ac
ciderunt.

-A 3 7 0
10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

ticibus contusorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum sedationem appositis, clysterem paro, adiectis melle & saccharo & oleo rosaceo. Vbi aliquod iam datis clysmatibus deterfa esse vlcera sum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoscere erat, quæ non tam cruenta nec sordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me cõuertì, datis tum potionibus in id paratis, tum clysteriis. Nam & superiora graciliaque intestina, atque adeo ventriculus ipse, & ima etiam crassaque exulcerata vi sublimati poti erant. Vnde & potionibus & infrà subditis clysteribus opitulandum fuit, vt vtrisque affectis partibus bene consulere

1° tur. Itaque rhacoma assum additis myrobalanis citreis & chepulis in potionem do, idque non semel; dein potionè ex plantaginis & polygoni succo, adiecto Armeniæ terræ polline, itémque crysalli purissimi, ex syrupo myrteo paro, deuorandamque bis die præbeo. Fortibus, ventris tormina atque vñctionibus sisto, vt infrà: ʒj. Florum plantaginis, vtriusque polygoni seu sanguinaræ herbæ (mirifica namque & præstans in hoc casu est, mihiq; sæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentisci & cupressi, ana M. j. florum solatri (ad veneni acrimoniam compescendani) M. ss. rosarum rubetium P. j. gummi tragacanthæ ʒj. nucum cupressi contritarum numero sex, balauftiorum P. j. caryophyllorum contritorū vñciæ dimidium: inco-

2° quantur aqua chalybeata & vino austero, & cū filtris immisis & expressis ventrem totum foueri iubebam. Demum vnguento hoc inungebam: ʒj. Oleorum mastiches, lentiscini, rosati, & myrtillorum, singulorum ʒj. pollinis terræ Armeniæ, vtriusque coralli, rosarum rubentium, mastiches, ana ʒj. mucaginis seminum cydoniorum & tragacanthæ ʒj. ss. ceræ albæ quantum sat est. Fiat vnguentum, addendo succi plantaginis latioris ʒij. vngatur regio ventris & stomachi post fortū. Emplastro quoq; ex phoenicis parato (quod in officinis emplastrum diaphœnicon appellatur) cum emplastro de mastiche sum felicissimè vsus. Clysteribus etiam adstringentibus & agglutinantibus, vt sequitur: ʒj. Foliorum plantaginis, vtriusque rubi, corrigolæ, caudæ equinæ, symphyti maioris, ana M. j. rosarum rub. P. ij. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ ss. gallarum, nucum cupressi contritarum, ana paria tria, surfuris P. j. Fiat omnium decoctio ad ss. j. in aqua chalybeata, & coletur: colaturæ adde succi plantaginis ʒij. amyli boli Armenici præparari, ana ʒij. axungie renū hirci ʒj. Misce: fiat clyster: quem in ilci iubebam omni fere die, quoad agglutinata sunt vulnèra. Dabam per os lutum Armenium cum trochiscis ex electro, quos de Karabè officinæ vocat, ex aqua plantaginis exceptis, & syrupo cotoneorum: nonnunquā quoq; & clysteribus ex lacte chalybeato cū charta cõbusta sum vsus. Nec mireris lector cur oleum iis clysteris nō apponam. non enim quum

4° intentio habetur ad conglutinandum vlcus, imponi vilius generis oleum debet: quod si oleum auctore Galeno vlceribus aduersissimū, sordida ea reddens & purulenta magis, humectatione quam facit. omne autem vlcus ficcari desiderat, vt Galenus millies in mille locis testatur. Nec obstat si dixeris, adstringens aliquod oleum posse tutò imponi: quale est myrteū, cotoneorum, de mastiche & eius generis. nam plus nocent pinguitudine

Gal. lib. 3.
meth.
Hip. lib. de
vle. Gal. li.
4. metho.
med. & in
arte med.
c. 90. & li.
6. Aph. c. 6.
3.

& olea

& oleaginositate sua humectando, quàm prodesse possint adstringendi vi quam possident. His adhibitis aliquantum se morbi febris remitti visa est: nisi quòd perpetuò acrimoniæ sensus in ventriculo persepiebatur. Cliv antidotis ad sublimatum apposis (post concitatum prius oleo & butyro multo vomitum) providè occurrì, ut sequitur. Pulveris crystalli purissimi 5 j. misce cum syrupo de ribes & aqua plantaginis. sat potio. Dabam interdum pulverem diarmargariti frigidi, cum pulvere theriacali Guidonis, & crystalli polline ex aqua scabiosa. Postremo lacte caprillo recens multo & calente assumpto vi ad multos dies agram iussi, & optimè còtulit. fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm natura vi apte artis beneficio servata, & post quadragesimum diē integrè sanitati restituta: vivitque nūc & valet, si vnuquā aliàs foelicissimè: quæ tamē tot casibus obnoxia, in tam præfens vitæ discrimen deducta, veneno infecta, & sublimi præcipitata, tota congelata, sine voce, sine sensibus facta, denique tota vlcenibus scatens, mortem effugere haud poterat. Sed qui deducit ad inferos & re-ducit, qui mortificat & vivificat, Deus optimus, maximè sua clementia atque misericordia, præpotenti manu sua eam servavit: qui sit benedictus per infinita seculorum secula. Amen.

OBSERVATIO NONA

MIRABILE visum Arelatè anno M. D. LXV. mensis Februarij die decimasexta. Petrus Ratonus vinitor, ad dñi Luciani sanum inhabitans, quum febris continente laboraret, essetque illi missus inter mitia sanguis: quum vehemèti pondere in ventre percepto gravari se supra modum affirmaret, duritieque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egoque ad curam illius essem vocatus: quo die illi a me deiectionum pharmacum datum fuit, membranam eiecit, quandam, tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulo post alteram palmorum octo longitudinis, quæ amba incisuræ & sectionibus laciniatis cæcis interioribus proportionè ad mensuram formatis, constabant. Erant reuera membranosa substantiæ quædam seniles, striata, colore ex albo in lucem inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis mansit eger sine sensu, pulsibus, ac viribus destitutus. Tandem cognitus præsidij adiutus, curatur integre nuntius Dei. Visum a me & Ludovico Lauretto medico, a bona fide Bruneto, & Joanne Gerardo pharmacopæis, quos in hoc deindeustria asciueram, ut rem miram, & eventuaranam perspicerent, testèsq; oculatè esse possent.

MIRAB

IRABILE seu etiam admirabile id rectè dicitur, quod ob nouitatem stuporem inducit, admirationemque adfert. vnde miraculum seu mirabile id est, quod quia sit insolitum, admirationem adferre solet. Est autem admiratio, animi suspensio

Admiratio quid.

- quædam & quasi stupor, ob rei cuiuspiam nouitatem & ignorationem. Quum enim vna quæpiam res sese obtutibus nostris offert, quæ nunquam antea à nobis visa, nunquam perspecta, ac proinde etiam ignorata fuerit, admirationem in animo ea res parit. manet enim tandiu suspensus atque stupore plenus animus intuitu rei nouæ, quoad se illa sensibus familiarius insinuas atque animo, aliquam sui noticiam præbeat. Quæ enim nobis cognita sunt, quæque abundè perspecta habemus, ea sanè minimè admiramur: ea tantùm admiramur, quæ præter naturæ ordinem euenire videmus, vel quæ rara & infrequentia sese nobis offerunt, quòd nouitate sua & raritate suspensum & quasi attonitum teneant animum: quòd eius euentus quem admiramur causas omnino ignoremus, & rei visæ naturam, vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis stupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) innasci protinus solet. Veteres namque mira & miracula pro monstris vel horrendis ponebant: vt est apud Lucilium, *Miracula ciēt thelephantas*. Et apud Plautum, *Nimia memoras mira*. Et apud Vergilium, *Omnia commutat sese in miracula rerum*. Vnde mirari propriè est, re aliqua tanquàm noua obstupesceri. Nouitas enim, ob ignorationem quam de re ipsa noua habemus, stuporem in animo inducit: qui stupor atque suspensio animi admiratio dicitur. Ob id Galenus medicos illos qui ob infirmitiam parum exercitati in animalium dissectione essent, neque locū vbi os in corde animalis positum esset, scirent, attonitos ac sensus expertes, ob loci ignorantiam, ab familiaribus suis vocatos esse meritò censet. Illud vt indicet, ignorantiam rei & inexperiencem, stuporem animi efficere: quod in admirationem maximè cadit. Quandiu enim in admiratione sumus, tandiu certè animo stupemus. Sed cur tanta hîc de mirabili & admiratione, vt intelligi illud possit, rem de qua tractare in hac ipsa obseruatione proposui, tantò admirabiliorem videri debere, quantò sit ipsa euentu rarior, & supra naturæ ordinem, vel potius contra ordinem & naturalem cursum facta: vt quæ illius membranosæ substantiæ genitura fuerit, quæ causâ, sciri possit: atque subinde ex hoc nouo & mirabili euentu, de re ipsa philosophari nobis liceat. siquidem propter admirationem rerum non intellectarum cœperunt homines & nunc, & primò philosophari, vt rectè Aristoteles dixit. Itaque quænam fuerit eius membranæ eicte substantia, quæ causa, enarrare pro viribus ingrediar. In quo etsi minus fortasse purgatissimis doctorum hominum auribus satisfecero, illud confiderent, de rebus nouis, & in abditis naturæ recessibus positis, haudquaquam facile esse pro dignitate disserere. quis enim de re ignorata & obscura, plena & absoluta tractatione edisserat? Nos tamen pro mediocritate ingenij nostri, quæ in rem fuerint adferemus, hinc sumpto initio: Naturam ad optima quæque

Lib. j. Satyrarum.
In Amph. Li. 4. Geor. Mirari qd.

Libr. 7. de anat. admiss.

Aristot. li. j. meta. c. 2.

(vt lib. de lege dixit Hippocrates) viam demonstrare: vt quæ insuat, & cum sapientia immisceatur ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura facta sunt: vt lib. de decenti ornatu, seu de probitate, idem prodidit Hippocrates: ac proinde si his affuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere: vt eodem ipso loco ab eodem auctore est traditum. Naturam igitur dicimus arcano quodam operandi modo mira & prorsus incredibilia facere, vt quæ pro ratione materiæ subditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monstrosas effingat. Hinc tam multæ, tamque admirabiles in certis plantis, animantibus, ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates, discrimina, effectiones, miræque virtutes. Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus, scribit Iosephus, oppidum esse in Iudæa, cui Macherus nomen est, altissimo vertice supereminens, in quo ruta esset immensæ magnitudinis, quæ nullo caryce vel celsitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quandam eo in loco esse, cui Babras nomen inditum est, quæ flammæ colore similis circa vesperam velut iubar fulgurans, euellere eam cupientibus reluctetur atque refugiat: nec prius sistatur, euellentemque sequatur, quam si quis vrinam muliebrem menstruumve sanguinem super eam fuderit. Quin & tunc si quis eam tetigerit, certa mors est: eaque dæmones effugari idem Iosephus testatur. Annō hæc mira sunt? Plinius, Statij Sebosii auctoritate, haud modico miraculo affirmare cum tradit, vermes marinos binis branchiis sexaginta cubitorum cæruleos esse, quibus tantæ infinitæ vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Et rursus idem Plinius testatur, intra hominem tineas tricentum pedum & aliquando plurimum longitudinem nasci. Alexander Trallianus mulierem quandam, quæ grandi fame teneretur (quam Græci *Βόλμυα* vocant) vermem data hiera eiecisse, qui longitudine duodecim cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hæc? A natura ludos in operibus faciente: sic ludit natura, sic mirificas vires exerit suas, vt quod illi ludus est, nobis miraculum sit. Quod in hoc euentu eiectæ membranæ perspicere planè licet: de qua vt quæ sententia medica ratiocinatione dicere aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitosa, lenta, sequaci tamē, ortum habuisse. Quum enim in intestinis pituitosa multa ex loci natura coaceruari cōtingat, (vt Auicenna rectissime dixit,) efficitur, vt pro varia natiui caloris in hæc pituitosa actione, variæ gignantur in intestinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuspiam capax sit, illud animal a factore potente ex tali materia gignitur: vt bellè Auicenna tradit, per factorem potentem, si philosophi more loqui volumus, deum. seu naturam intelligens: si verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis est, hoc est natium calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaque membranam hanc eiectam ex eadem materia fuisse meritò existimandum est, ex qua vermes & serpentes in intestinis gignuntur: nempe ex pituita humida, sequaci, putrente tamen. vnde effectum est, vt quum natiuus calor opus suum perficere in materia hac ad animantis formam inducendā minimè potuerit, inepta vtique existente materia, & ob putredinem nimiam anima

Lib. 7. de
belloludai
eo. cap. 25.

Radix Ba-
bras.

Lib. 9. na-
tur. hist. c.
154.

Lib. 11. na-
tur. hist. c.
33.
Lib. 7. c. 6.

Fen 16. 3.
tract. v. ca.
1. de vermi-
bus.

Vbi suprà.

animationi minimè idonea, effecit natura quod potuit; induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermibus inferre non posset; ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure censendum est, materiam hanc ex qua membrana confecta est, eandem sanè fuisse ex qua vermes in ventre gigni solent. æmula namque vermium erat membrana hæc, tum substantia, tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: striata namque ubique erat, & laciniis atque secturis vndique constans, tantum animatio defuisse videri potest. Quomodo autem in tantam longitudinem protensa fuerit, & ut genita, haud difficile fuerit perquirere, si quis aut vermium generationem,

- 1° reliquorumve insectorum, aut etiam foetus in utero generationem sibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in loco calido constituta, ipsa quidem inflatur, atque inflata pelliculam sibi induit: (circumtenditur enim quod forinsecus circum ipsam est, continuūque euadit, utpotè viscosum existens) & quemadmodum in panem dum torretur, tenuē quiddam pelliculæ specie in superficiem abscedit ac extat: (calescens enim panis & inflatus attollitur: qua partē verò inflatur, isthic pelliculæ species excitatur, & consistit) ad hunc sanè modū excitandum est pituitam in intestinis copiosam quidem existentem, calorem & ipsam quoque concepisse, tum merito loci, tum etiam à calore putredinali exalsa factam: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris continens gignebatur) cal factus verò is humor, & sequax existens, à calore agente & partes continuare, in membranæ formam abiit: & qua parte humor is magis incaluit, ea parte pelliculam induxit, ut in pane quæ crusta nominatur; ac proinde effectum est, ut à calore humidum euaporante atque exsiccante, superinducta pellicula quædam tenuis huic humori fuerit, quæ speciem membranæ oblongæ instar lori coriacei præbuerit. Quodd verò striis & laciniis membrana ea efficta foret, id in æqualitati subiectæ materiæ & loci est merito adscribendum, quodd non ex æquo complanatus esset humor ex quo membrana à calore formante effingebatur, inde striæ illæ (ut arbitrandum quidem est) oriebantur: vel etiam quodd quum materiam hanc vermium esse propriam dixerimus, delineationem quandam & rudem vermium quasi inchoatam, non absolutam speciem referre ea membrana videbatur, striatam gerens vermium formam. striati namque vermes reuera sunt. Putaue-
rim autem ego duas illas membranas quæ eiectione sunt, vnicam tantum fuisse octo supra viginti palmos in longitudine habentem: sed in exitum abruptam fuisse, vnde duæ necessariò emanarunt. Quodd verò in eius membranæ eiectione semianimis æger constiterit, nihil miri est. magno namque conatu atque labore è intestinorum spiribus, in quibus circumuo-
- 2° luta continebatur membrana huiusmodi,educta fuit; vnde tum à labore & conatu, tum à vaporibus malis, putridis ac fuliginosis cordi communicatis, magnam spirituum dissolutionem esse factam, febri præsertim continente affecto homine, iure censendum est. Restitutus autem æger fuit medica methodo, iusculis vires resumentibus ac boni succi cibis, epithematis & potionibus cor roborantibus: tantumque profectum est hac

Hipp. li. de
nat. putri.

ut lami
ni corp
Al. 617

curandi via, vt integrè hic vir nutu & voluntate Dei curatus sit: cui perennis laus & benedictio in omne æuum,

OBSERVATIO DECIMA.

LOTSONA, Roueroiui ciuis Arelatensis filia, viro nupta, florenti aetate & optimo corporis habitu prædita, quum uterum gestare se existimaret, suppressis mensibus, nausea, vomitu, anorexia, & cæteris accidentibus quæ prægnañtibus euenire solent affecta, post sex aut octo gestationis menses magnis obortis doloribus, ingens peperit membranaceum globum, totum aquosis bullis, instar ouorum piscium, refer tum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta sanie plena, fetidæ, atque per omnem membranam quæ intuebantur disseminatæ, tanta quidem copia atque numero, vt comprehendi posse nullo pacto viderentur. Dissectis stylo bullis, aquosa & diluta sanies fetens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidè tenuis, sed robusta tamen ac firma erat, tota in se conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum sympto-²⁰ matis frustū id membranosum eiecit, nempe vomitu, nausea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulsivisque quibusdam motibus & uteri strangulatu. Tandem verò congruis remediis (quæ paulò post dicam) adhibitis, plene Dei beneficio conualuit. Idemque rursus à me visum in filia Constantia obstetricis, uxore Georgij pannorum tonsoris, quæ & ipsa parem membranam bullis innumeris confertissimam, post sex gestationis menses (& ipsa quoque decepta) eiecit: magnis etiā ac grauibus symptomatis conflictata, sed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuersa mulierū Arelatensium turbæ, & virorum quo-³⁰ que ad tale spectaculū visendum cateruatim consuebant, vt rem eueniū raram & planè admirabilem spectarent.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NATURAM à seipsa doctam, ex seque discentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longèque nostra cognitione profundiorē illius operationem esse, rectissimè à Galeno dictum est. Ea etenim interdum certis quibusdam motibus operatur natura, quæ fieri non posse videntur: vt lib. vij. aphorismorum Com. 56. idem Galenus doctissimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obseruationem teximus, euenisse res ipsa testatissimū fecit. Quis enim vel fieri posse credat, vel accidisse non valde miretur, ingentē quandā membranam bullis vndique aquosis & protuberantibus, illque innumerabilibus refertam, in mulieris vtero genitam esse, & veræ

Gal. lib. an
animal sit
quod in v-
tero est.

40

- & veræ imprægnationis imaginem præbuisse? Admiranda certè sunt hæc, & animum stupore implentia. Nos verò eius euentus causas ex naturæ adytis referare pro ingenij nostri captu tentabimus, ab eo exorfi quod est ab Hippocrate proditum, multa esse morborum genera quæ mulieres cōfliccare soleant, varia item esse quæ in earum vteris gigni præter naturam consueverint; vti molæ, ichores, humiditates albæ, tum & ventus atque aqua sæpenumero vteris cōcludi solent; vt in hydropè matricis, quam Hippocrates vocat lib. de fœminea natura, & libro de mulierum morbis, videre est. Gignuntur item varia in vteris tumorum & vlcerum genera, scir-
 1 o rhi, phlegmones, cancri, & huius generis infinita, quæ recensere lōgum esset. Nimirum igitur si & monstrosi quoque partus sæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur, vt quotidiana experientiæ fides docet. Eius generis hoc ipsum quo de nunc agimus fuit. Quid enim monstrosus dici quicquam vsquam possit, quàm membranam videre è mulieris pudendo summis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus refertissimam, prodeuntem, & spectantibus admirationem cū animi stupore adferentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bullæ genita sint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni sensis haberi debet, si conceptura sit mulier, semen intrò consistere.
 2 o re oportere. genitura enim non egreditur, sed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit. à comprehensione enim deductum esse, quasi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero semen, Galenus lib. de semine primo, docuit vt sit conceptio, genitalis feminis in vteris mulierum, ad infantis generationem comprehensio. Illud quoque prælibandum, ab vtrisque, viro inquam & fœmina, semen emitti in concubitu: quæ ambo simul si misceantur, & in vtero permanserint, fœtus tum generatio sequitur: vt Hippocrates lib. de pueri natura scitissimè affirmauit, & docuit lib. de semine secundo Gal. Contrà verò vbi virile semen fœmineo semini non miscetur, aut ex vtero
 3 o effluit, generatio fieri definit; quòd principium desit, nempe virile semē, quod quidem, auctoribus Aristotele atque Galeno, generationi principium tribuit. Fœminæ namque etsi semen perinde atque viro adsit, sola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare desideret. Semen enim virile, vt pote fœmellæ semine calidius & siccius, generationi principium præstat. Ob id rectissimè Aristoteles marē in fœtu formando efficiētis rationem habere voluit; Galenus verò mulieris semen in conceptibus ei vsui esse testatus est, vt ex eo membrana intestinalis in fœtu gignatur, & vt oblinantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri semen pertinere non potest, & quod frigidum & humidū quum sit, virili semini est veluti alimentum. Hæc prælibasse oportuit, vt causas in foelicis huius & mon-
 4 o strosi partus propius inuestigaremus. Itaque quòd in muliere hac membrana bullis aquosis protuberans genita sit, veræ imprægnationis falsam imaginem referens, in causa fuisse putandum meritò est, quòd aquosum & frigidum mulieris semen per vtraque vteri cornua in mediam vuluæ cau-

Lib. de na-
muliebri.
& lib. de
mulierum
morbis.

Li. de nat.
pueri, & li.
de semine.

Cōceptio
quid.

Arist. ff. 1.
de gener.
animal. ca.
18. & 29.
& rursum
li. 2. cap. 11
& 4.
Gal. lib. 2.
de femi. ca.
4. & li. 14.
de vsupart.
cap. 7.
Lib. 2. de
gener. ani-
mal. cap. 4.
Lib. 1. de
femi. ca. 7.
& lib. 2. ca.
1. & 4.

tatem eiacularum concubitus tempore, vnâ cum matricis plenitate, à virili semine concalefactum fortumque minimè fuerit, neque generationis principium illi præstiterit. Effluxisse enim viri semen à matricis nimia lubricitate: vel certè si non effluxit, ab ichoribus in vtero consistentibus extinctum prorsusque refrigeratum fuisse, quominus suo munere fungi rectè potuerit, est omnino arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cavitatem eiacularum congressus tempore, suoque motore, semine virili, destitutum, in vtero tamen remansit: illique tum suo exiguo calore, tum vteri etiam vt cunque fotum, id operatum est, non cuius gratia à natura foemineum semen factum est, vt inquam pars foetus sit: sed in alterum vsum ad quem foemineum semen natura deputauit, id ipsum in hac muliere serua-
uit: nempe vt membranâ gigneret, & partes vteri eâ oblinirentur ad quas virile semen perungere non poterat. Inde verò quum ab nativo calore vteri semen muliebri concalefactum, & matricis humiditatibus permixtum, concretum in se ac crassescens per calorem motum quempiam suscepit, spiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebri semen concepit, spumofum factum est, & spiritum, hoc est aërem, multum in se
concluserit. Omnia enim quaecunque calefiunt (ait Hippocrates) spiritum emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calefactis est videre: quod & idem auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem foemineum semen, vt pote in calido loco existens, & spiritu plenum spumescit, inflatumque pelliculam induit. circuntenditur enim quod forinsecus circa ipsum semen est, continuumque euadit, vt pote viscosum existens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculae specie in superficie abscedit ac extat. calefcens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumescit, isthic pelliculae species excitatur. Ad què item modum in genitura pellicula circunducitur, vt præcitato loco voluit Hippocrates. Ea sanè causa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice foetus loco genita sit. Natura enim nihil frustra vnquam facit, testibus Aristotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut superflue quicquam operatur, vt est Galeni lib. 16. de vsu partium cap. 9. sententia. Maluit enim natura ex semine foeminae intus eiacularo, aliquid omnino, quam nihil prorsus efficere. Vbi enim materia adest effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod sequi pro aptitudine materiae & agentis potentia, est omnino necesse: maximè quum in hac muliere nativus calor materiam sortitus aptam membranae generationi (nempe foemellae semen in vtero contentum, & congressus tempore eiacularum) illam protulerit, quum foetum producere minimè posset, virilis seminis in vtero aut lapsu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitate, ob ichorum & superfluitatum redundantiam. Causam attulimus
cur membrana portentosa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur tota bullis aquosis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etsi inuestigatu difficile haberi possit, nihil tamen tam arduum tamque difficile, quin intenta mentis acie, si quis penitius rerum naturam spectet, non quid-
uis

Lib. de na.
pueri.

Arist. li. 1.
de celo &
mundo.
Gali. lib. 1.
de vsu par.
cap. 23. &
lib. 7. cap.
8. & lib. 9.
cap. 4.

uis improbo labore inueniat. Itaque facilis erit huius euentus inuentio & explicatio, si quis spumæ & ampullarum generationem nobis & ab Aristotele & Galeno traditam expenderit. Omnis spumæ generatio ex duarum substantiarum mistione constat, spirituosâ alterâ, alterâ humida, aquosâ & lenta. Fit autem earum mistio ambabus quidem substantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quum enim spiritum aut calorem aut motum agitatam commoueri contigerit, sursum fertur: & nisi quid validius obster, seseque motui nativo opponat, in suam se regionem vindicat. At ubi vali-

Arist. li. 1.6.
problem.
2. & Gal.
Com. 43.
lib. 1. apho-
rif.

10 diore ac densiore quapiam materia inclusus, à cursu & nativo suo motu re-
flectitur, tum prorsus in aliena materia vi inclusus manere cogitur, sese-
que ut potest spirituosâ illa materia efferens, bullas seu ampullas parit: quæ
prorsus nihil aliud sunt, quàm aeris in substantia aquea conclusi & exan-
tis miscella. Bullas has modò tenues & paucas, modò multas & crassas fie-
ri contingit, pro varia aeris atque aquosæ substantiæ mensura. Vbi enim
spirituosæ quidem substantiæ copia subest, exigua verò aquosæ, tum sanè
tenues & facilè dissolubiles, nec admodum multæ ampullæ gignuntur:
contrà verò ubi aqueæ multum, aeris minus substantiæ in miscella appa-
ret, crassiores tum & dissoluti contumaciores ampullæ gignuntur. Quò

Ampulla
quid.

20 etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, si talis sub-
stantia, ampullæ seu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ causa fuit cur in
muliere hac tam numerosæ ampullæ membranam vndique sepientes ge-
neratæ fuerint, fuit enim validus motus in materia spirituosâ & aquea, in
vtero suscitatus à mulieris calore satis potenti. erat enim optimo cor-
poris statu prædita mulier, & calore nativo multo abundans, utpote ca-
lidi & humidi temperamenti, & in ætate florenti constituta. Sic namque,
quum in vtero multa subesset materia bullarum generationi idonea, vali-
dus motus, & fortis pro sexus ratione calor, plurimas tales inde genitas
fuisse bullas consequens omnino fuit. hæ enim spumæ & bullarum causæ

nomini. I

30 à Galeno ne cessariæ atque præcipuæ esse statuuntur. Validum motum spu-
mam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes ge-
nerosi equi, & irati venatione apri, quorum ora spuma multa albescunt ob
validum motum: quemadmodum in lebetibus aquæ feruentis, caloris me-
rito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione censendum
in animalis corpore, ob harum utramque causarum, vel ob complexum
ambarum simul, ampullas multas creari, ut in hac môstrosa membrana in
vtero foeminae huius genita cernere fuit. A valido namque motu materis,
à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, ut antea à nobis
dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medendi via pauperculæ huic mu-
40 lieri in tanto discrimine positæ, opem tulerimus, explicemus, sicque obser-
uationi huic finem imponemus.

Lib. 1. aph.
com. 43.

Quum mulier hæc ad eum quem diximus modum affecta, triduum to-
tum in enixu laborasset, adstante mulierum & obstetricum turba, nec
quicquam in partu proficeretur: accersor tandem ipse, inuenioque deie-

CYRATIO.

ctis viribus esse ægram, insigni nausea & vomitu penè continuo affectam, & crebris animi defectionibus oppressam. Quæ quum spectasset, ægrota-
ti valde timere coepi, putans in vtero foetum consistere mortuum, nec
posse ipsam præ virium imbecillitate enixibus sufficere. Sed tamè ægram
bona spe esse iubeo, hortorque vt animi resumptis viribus totam se par-
tui apparet, strenuamque se præbeat: me omnibus artis prædiis opem illi
laturum bona fide spondeo. sic enim decet generosum medicum non ter-
reri grauitate casuum qui in morbis spectatur, vt Gal. lib. 3. de crifibus re-
ctè admonuit: & officij sui est, ægrum perpetuò consolari, nec vnquam
eum ab spe deponere, etsi desperata salus videatur, vt Damascenus lib. 10

Aph. 38. aphorismorum scitissimè scripsit. Itaque mox ad curationem conuersus,
iufculum ex vitellis duobus ouorum cum pauco vino albo, saccharo &
cinnamomo ad instaurandas vires dari iubeo: quòd compertissimum ha-
berem, & mihi crebra experientia exploratum, id iufculum citissimè vi-
res defectas emendare. quod ex ingredientium natura diiudicare quis fa-
cilè poterit, & mihi est perfamiliaze tali iufculo in virium imbellicitate
summa vt, modò febris vehemens non subfit. Dato iufculo mirificè post
aliquid temporis vires sibi resummi ægra testata est, moxque ad partum ac-
celerandum me conuerto, fotibus, linimentis, potionibus, in hunc qui se-
quitur modum. ʒ. Maluarū, althææ, amborum cum radicibus ana M. 20

ij. acanthi M. j. caulium rubeorum, artemisiæ, matricariæ, hyssopi, ori-
gani, pulegij, calaminthæ, ana M. β. florum chamæmeli, meliloti, roris-
marini & genistæ (aperiendi namque & referandi vires genista habet) ana
P. j. seminum lini, althææ, scenograci, ana ʒ j. caricarum pinguium nume-
ro xxx. aristolochiæ vtriusque (valde namque partus adiuvant) ana P. j.
furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo cōmuni, ex qua foue-
ri calidè vniuersum ventrem, & quæ ad pudenda attinent partes iube-
bam, idque non semel, sed repetitis vicibus. Atque post fotum mox se-
quenti linimento muliebria inunxi: ʒ. Olei liliorum, de semine lini,

Linimen-
tum. violati & lumbricorum, ana ʒ j. axungie gallinæ recentis sine sale ʒ j. 30
butyri recentis ʒ ij. mucaginis caricarum & seminis lini, ana ʒ j. pulue-
ris aristolochiæ vtriusque, ana ʒ j. β. myrrhæ electæ ʒ iiij. croci ʒ j. ar-
temisiæ siccæ vnciam vnam semis, ceræ quantum sat est. Fiat linimentum,

quo pectinem & pudenda inungi post fotum iubebam, & mirificè profuit.
Sentiebat enim ægra se plurimum doloribus alleuari, & ventris onus
deorsum trudi. Quin & vesicis suillis oleo calente plenis, in quo artemi-
siæ & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis in-
coqui iusseram, foeliciter vsus sum; his ventri admotis. Potiones
duas dedi partum accelerantes. ʒ. Interioris cinnamomi electi ʒ j.
myrrhæ electæ ʒ iiij. pulueris aristolochiæ longæ ʒ ij. syrupi de ar- 40
temisia vncias duas, aquæ decoctionis maluæ & petroselini Macedo-
nici (mirificè enim meatus aperit) quantum sat est, pulueris diamar-
gariti frigidi ʒ β. Misce, potio paretur. Nec solum iis quæ à facul-
tate elem

Potiones
ad partum
facilitan-
dum.

- tate elementari facilitandi partus vim habet vsus sum, sed & iis quæ à tota substantia operari dicuntur. Lapidem namque ætiten sinistra coxæ alligari iussi, & post paululum moræ, prodiit maxima cum angustia mēbrana monstrosa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiec̃ta, lapidē amoueri iussi. si namque diutius perstaret, vi potente sua matricem attraheret vt in Ponsoni Ioberti ciuis Valentini, & Valētiæ Allobrogum Urbani prætoris vxore perspexi: cui difficili partu laborāti, quum mulierculæ lapidem ætiten magnum cruri adligassent, & edito partu, per imprudentiam & obliuionem lapidē à crure non amouissent, post pauca horas foras prodeun-
- 1° te matrice, mortem miseræ laboranti attulit. Sed ad nostram ægotantem redeuntes, dico in emissione membranæ tantum virium dissolutum fuisse, vt mox à partu quasi mortua constiterit mulier, sine voce, sine sensibus, sine pulsu relicta, vt mortuam potius quàm viuētē dixisses. Sed vini meri ac generosi potu, & aromaticis potionibus fota (quæ potiones ex confectiōe alchermes Mesuei, puluere diambriæ & diamargariti frigidi constabant) sensim vires recuperauit. Dabam autem pro alimento succum carnis & iuscula adstricta, quæ Consummata vulgus vocare solet. Tantum autem Dei gratia curando profecimus, vt tandem integrè ægra conualuerit, superstitēque adhuc viuit. Quemadmodum & Constantia obstetricis filia, quæ parem & ipsa membranam bullis confertissimam eiecit: sed minore quàm hæc labore, minorēque periculo. Vtramque immensa sua bonitate & gratia seruauit, qui solus mirabilia facit Deus optimus maximus, qui sit benedictus in secula.
- 2°

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM LIBRI PRIMI FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM. FRAN- CISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER SECVNDVS.

OBSERVATIO PRIMA.

*DE locustarum prodigioso apud Arelaten prouentu, sata, viren-
tēque omnem herbam morsu vredinēque vastantium, sub annum
à redempto orbe M. D. LIII. æstatis initio, ubi prope solstitium
æstiuum esset sol, satāque ad maturitatem accederent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ERV M natura parens, eadēque fidissima
nutrix, præpotentis Dei seminibus grauidata, mi-
nificam nobis vario conceptu suo & partu, cum
admirandi sui, tum numinis colendi materiam
præbet. Nam quum ea nobis tā multas, tam inter
se formis ac viribus dissidentes, tam monstrosas
interdum rerum formas pariat, tam multa stir-
pium, arborum, fructuum, plantarūque genera:
tam multas terrenorum animantiū, alitum, reptilium, insectorūque spe-
cies: quis non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maxi-
mū numē, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quam ob-
rem magna numini habenda gratia est, quod nobis philosophiæ munere
atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium ge-
neri à Deo datum est) id cognoscendi quod arduum esset atque arcanum,
inque naturæ sinu reconditum, nobis potestatem fecit. Recondita autem
ea esse in natura maximè dicenda sunt, quorum euentus ratio non satis
perspecta nobis ex naturæ promptuario reddi potest: qualia sunt quæ ab-
ditas sui ortus atque effectorum causas habent, & à tota vocata substan-
tia operantur: quæ item monstrosa, prodigiosa, ominosa, portentosaque
habentur. Dissident enim hæc inter se plurimum: nec quum eueniūt, eorū
sunt satis nobis perspectæ rationes, quod naturæ ingenique nostri vires
prætergredi, præterque naturæ ordinem fieri raro & prodigioso suo euen-
tu maxi

Recondita
quæ dicantur.

40

tu maximè videantur. vnde horum euentuum adferre causas omnium difficillimum semper habitum est. Quamobrem quum mihi in præsens de locustarum in agro Arelatenſi populariter graſſantium, cunctaque morſu, vredine, vaſtitatèque necantiũ inſœlici prouentu, origine ac cauſis dicendũ ſit, ſi nõ ſatis acutè argutèque id præſtitero, danda mihi ob rei tum nouitatem, tum difficultatem venia erit. Eſt enim nouum non eſt, id animantiũ genus in varios terræ tractus delatum, & quibuſdam etiam locis peculiare eſſe, vt Lemno inſulæ, Cyrenaiçæ regioni & Syriæ, cladèmq; ſegetibus ac plâtiſ sæpenumero intuiſſe: (quod Plinius teſtatur) illud certè nouum haberi debet, rem tantam methodo attigiffe, & tam portentofi euentus ſignificationem, originem, cauſas, tum noxam atque remedia attuliſſe. Quod ſum ego hac narratione effecturus, ab ea coeli aëriſque conditione exorſus, quæ peſtem hanc inuexiſſe in agrum Arelatenſem noſtrum videtur. Illud itaque in primis ſciendũ, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Narbonenſi Gallia, ſub annum M. D. XLVIII. imbres plurimos atque diuturnos ſub vergiliarum occaſum, præcedèremque autumnum decidiſſe: quorũ impetu & diuturnitate madefacta terra, ſolutiſque eius meatibus, flumina omnia, riui, paludes, ſtagna, maria, alueos quæque ſuos egreſſa, vaſta alluione terras compleuerint, eas præſertim quæ & in planitie poſitæ, & magnis fluminibus marivæ proximæ eſſent. Qualis quum Arelatenſium ciuitas ſit, quæ & mari vicina ſatis, & vaſtiſ paludibus Rhodanòque amne circumſepta, agròque frumentario plano latè pateat: effectum eſt vt totum in alluionem abierit, latè ſe fundentibus aquis, ſèque ita in altum tollentibus, vt altiſſimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidentè reſtimonium, turris ad ſalebroſum eius vrbiſ pontem (vulgò, *Le pont de Crau* vocant) poſita dedit, quæ multa ſui parte aquis operta, ſaſtigio tantum ſuo cõſpiciebatur: ob rei que nouitatem, eius vrbiſ magiſtratus, quæ ſe aquæ ad turrim ſuſtulerant, ſignato lapide, perpetuam duxerunt memoriã conſeruandam in futura tempora. Ab hac itaque portentofa præhumidàque anni conſtitutione, magnæ deinceps ſiccitates conſecutæ ſunt, quinque ſcilicet inſequentibus annis: vt ad depoſcendã è coeliſ pluuiam ſupplicationes publicæ dies plurimos decretæ ſint, diuſſque nuncupata vota. Vt enim magnam ſiccitatem magni imbres ſequuntur: ſic contrà largos imbres magnam ſiccitatem conſequi (ſiquid Ariſtoreli creditur) eſt omnino neceſſe: quòd plurimiſ decidentibus pluuiiſ exhaustuſ ſit vapor omniſ humidàque exhalatio, vnde ſiccitates oriri conſequens quidem ſit. Contrariis namque rerum æternitas conſtat, & ſibi mutuò temporum vicifitudines alternatim ſuccedunt. Perennem itaque ſiccitatem hanc quinque fere annorum, præincipientem generationiſ locuſtarum in agro Arelatenſi fuiſſe cauſam, planè cenſendum eſt. Siquidem eſt horum animantium ſicco vere (vt Plinius teſtatur) maior prouentuſ, quum verniſ aquis eorum intereant oua. Quamobrem quum non ſolùm ver ipſum, ſed & tota plurium annorum conſtitutio ſicca, multiſque flaribuſ Boreæ Auſtriſque ſiccis expoſita fuerit, accedente ad hæc regioniſ tum planitie, tum caliditate, haſ gigni peſtes neceſſarium omnino fuit. ſic enim ea de re Ariſtoteles:

Lib. 11. natur. hiſt. c. 29.

Lib. 11. natur. hiſt. c. 29.

Lib. 5. de les. Primordium, inquit, generationis eorum quæ ex vermibus proueniūt
 hist. ani- animalium, aut à sole, aut à spiritu (hoc est vento & aëre) præstatur. Et rur-
 mal. ca. 19. sus de coitu & partu locustarum agens: Vere, inquit, è terra emergunt: lo-
 Ibidem. cis montanis, aut tenuibus locustæ non fiunt, sed planis atque rimosis. Ea-
 démque ferè Plinius. Nimirum igitur, si æstuosa siccaquæ tam multorum
 annorum constitutione eiusmodi animantium copia genita sit. Sol enim
 generationis non insectorum tantum animantium, sed & omnium est au-
 ctor. Siccitas autem insectorum animantium generationi magis quam hu-
 miditas idonea est: quod humiditate & imbris vernisque aquis eorū oua
 Lib. 11. na intereant, (vt auctor est Plinius) siccitate sit horum maior prouentus. Sic-
 tur. hist. c. citatem itaque quæ per quinque hos annos proximos intensâ viguit, fla-
 29. tuosâque constitutionem, huius monstrosi euentus causam extitisse pro-
 comperto habendum est. Quæ enim ex vermibus insectorum genera na-
 scitur, ea (siquid Aristoteli creditur) à sole & spiritu generationis suæ ini-
 tia ducunt. Oriri autem à vermibus locustas idem ipse Aristoteles in hæc
 Lib. 5. de verba tradit: Pariunt, inquit, locustæ in terra fixo cauliculo, quo mares va-
 hist. ani- cant, ac vnuerse & loco eodem foetum deponunt, ita vt quasi fauus esse
 mal. ca. 28. videatur. hinc (subdit) vermiculi speciem oui gerentes. oriuntur: qui terra
 quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua disiecta emer-
 gunt locustæ ac euolant. Hæc de locustarum ex vermibus generatione
 Aristotelis mens atque sententia est. Cur verò montanis editisque locis
 20. haud perinde atque planis rimosisque locustæ proueniant (quod Aristo-
 tes Pliniusque affirmant) in promptu causa est, quod montosa loca frigo-
 ribus ingentibusque flatibus exposita quum sint, horum generationi mi-
 nus idonea habentur: tum quod ob situs asperitatem eò ferri commodè lo-
 custarum genus, nec inibi degere opportunè possit. Nam quum saltu po-
 tissimum id animantium genus victum sibi quærat, sitque infirmisimis cru-
 ribus, atque scæmonibus, efficitur profectò vt in præruptis & editis locis
 difficillimè agere possit, in planis commodius. facilius namque est pla-
 na quàm montosa saltu perreptare, quod locustæ faciunt: ac proinde re-
 30. ctissimè ab Aristotele dictum videtur, montanis locis aut tenuibus, locu-
 stas non gigni: planis & rimosis gigni. Sed cur id? quod videlicet plana
 & calidiora esse montosis soleant, & pabuli ditiora. Rimosis autem locis
 ob id magis gignuntur locustæ, quod rimosa quæ sunt, tum calidiora, tum
 sicciora esse consueuerint, atque ideo rara magis, ita vt foetum in rimis ter-
 ræ deponere commodius locustæ queant. Ob id rimosis locis & raris lar-
 gior horum prouentus, densis & compactis minor: quod densitate strangu-
 lentur tenelli eorum foetus, hoc est vermiculi illi ouorum speciem geren-
 tes, qui sunt locustarum soboles futura. Quamobrem quum sit Arelaten-
 sis ager planus atque rimosus, præsertim qui Chammergi insulæ hæret (est
 Lib. 5. de 40. enim is reliquo omni agro Arelatenensi tum calidior, tum etiâ ob id rarior,
 hist. ani- rimisque patentior: siccitate atque calore, tum etiam falsugine rimas plu-
 mal. ca. 19. rimas pariente) sit profectò vt in Arelatenensi agro, siccis & calidis præser-
 tim annorum constitutionibus, quales nunc præcessere, facilis fuerit ho-
 rum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelatenensis agri parte ge-
 nitæ loc

alta locustæ sunt (non enim in plano suburbano, vulgus *Le Plan du bonrg*
 vocat) nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidosus
 campus vocatur, innatæ perinde locustæ sint, atque in Chammergi insula;
 reddere rationem haudquaquam difficile est. Sunt enim hæc quæ modò
 recensuimus loca, aut densa, aut humida nimis. pingui enim & soluta &
 plerunque densa humi *tribon* & suburbana planities constant. Lapi-
 dosus verò campus (quem vulgus *La crue* vocat) tenui nimis, salebrosa astris
 & atque terra & æstuosa quum sit, horum generationi animantium minus
 idoneus efficitur. Verum etsi ad generationem minime idonea sunt hæc
 1° benda, contagij tamen noxam & ipsa quoque sensese translati vti que ven-
 to è Chammergi insula è locustis, quæ volatu atque æstidore, tanto impe-
 tu tantæque copia è seipsa contulerunt, vt gregatim incedentes, magnæ
 omnium admiratione, magna etiam incolarum consternatione, cælum sol-
 lemque obumbrarent. Causas reddidimus, easque è natura, generationis
 horum animantium, prouentusque ipsorum in Arelatensi agro, verum, prohi-
 dolor, amplior certiorque adferenda nobis portentosi huius euentus ratio
 est, quæ non in naturæ ordinem redigenda, non in annorum & aëris con-
 stitutionem cogenda, sed in numinis iram, hac veluti peste hominum sce-
 lera vindicantis, sit summa ratione reuocanda. Hisce enim prodigiis, cœ-
 2° iræ suæ internuntiis, indignationem nobis suam Deus declarat, seque no-
 bis insensum testatur. Pharaoni namque Dei mandatum contemnti, va-
 stitatem inferri Deus locustarum ominoso prouentu comminatur: Dimitte Exodi 10.
 te populum meum, vt sacrificet mihi. Sin autem resistis, & non vis dimitte-
 re eum, ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, quæ operiet super-
 ficie[m] terræ: ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuum
 fuerit grandini. Corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris. Et pau-
 lo post, Operuerunt locustæ vniuersam superficiem terræ, vastantes omnia.
 Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit,
 quæ grando dimiserat nihil quoque omnino virens relictum est in lignis & in
 3° herbis terræ in cuncta Aegypto. Execrationis loco promittit Deus (etras
 grediētibus mādāta locustā immisurum, vt Deuteronomij. xxviii. legitur:
 Sementem multā iācies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ
 deuorabunt omnia. Nec solum hanc Deus oraculo suo comminationem
 testatam voluit, sed & ethnicorum ore proferri: vnde est illud Plinij de loc-
 4° ustis ex professo tractantis: Deorum, inquit, iræ pestis ea intelligitur, pe-
 stis hoc loco nomine locustarum prouentum intelligens: Annon id ipsum
 quoque diuino spiritu afflatus rex idem & propheta Dauid cecinisset? Dixit,
 & venit locusta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Dei verbum por-
 tentosa hæc animantia manare hoc verbo Dixit propheta testatus est. Et rur-
 sus alio loco, Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.
 Quid his verbis clarius? quid apertius ad Dei erga nos furorem explican-
 dum infelici huius animantis portentosoque prouentu adferri vsquā po-
 test? Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, quæ arcano suo
 consilio hisce euentis hominum sceleribus atque flagitiis moderi studet,
 prodigium hoc, potius quam in aëris annorumque constitutiones merito
 refera

referamus. Nam et si locustarum nativæ generatio, his quas antea attuli cau-
sis adscribi merito possit: tam ingens tamen locustarum proventus, tanta co-
pia, quæ vastissima terrarum spatia compleuerit, & quæ numerofo exerci-
tus, sata, hortos, vineas, prata, omnemque virentem herbam depasta sit, &
quæ se demum in præta & adeis proripuerit, coelumque volatu obumbravi-
rit: (quæ nos cuncta hoc lunij mense, sub solstitij æstivæ initia, non sine ma-
gnâ animi consternatione ac metu conspeximus) ut, inquam, tam omni-
bus prouentus in naturales causas referatur; vix mihi fieri posse videtur.
Miraculo ego profecto, & Dei numine, magis quam naturæ per se agentis
actione effecta hæc fuisse iure existimo. Sed recessis iam causis omnibus, 10
ad significationem rari huius euentus paulo propius veniamus. Quæ raro,
& præter naturæ ordinem fiunt, et si naturæ ductu quodam fieri, sed impe-
dito tamen dicantur, portenta huiusmodi interdum atque prodigia; non-

Portenta. nunquam ostenta nuncupari solent. Portenta quidem, quum quæ accidunt
naturalia sunt, raro tamen se ostendunt; & futurum aliquid, temporis ali-

Prodigia. quo intervallo, denuntiant: in quo genere cometes sunt. Prodigia, quasi
præfagia aut prædictiones quædam antiquis dicta sunt; earum scilicet re-
rum quæ mox futuræ euentuum aliquo designantur: ut aeris insolitæ in-
calore, frigore, imbribus, ventis, & præter naturas temporum constitutio-
nes, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel pestes, vel popu- 20
lares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigiū quasi portæ agendū

Ostenta. plerique dictum volunt. Ostenta verò ea dici video, quæ statim futurum
aliquid indicant, quasi ab ostendendo dicta. Nec tamen tam insciens sum,
quin confundi sæpenumero ista ab auctoribus, & pro eodem significato-
accipi sciam. Quid verò tantus hic locustarum propensio futurum indi-
cet, et si prædicere temerarium fortasse fuerit, quod quæ statas & antegres-
sas causas naturæ lege non habent, de his ferri iudiciū minimè possit geri-
tum illud tamen haberi debet; magnum aliquod malum ab his portendi.

Lib. 11. c. 29. Plinius certe annonæ caritatem prædicere non veretur: Quod maximè
turb. hist. ca. 29. miremur (de locustis agens, inquit) famem quoque, quam propter, externa 30
pabula petiere, sciunt imminere. quod scilicet segetū erosione; consum-
ptione ac mortu, penuriam futuram non tam præmonstrare, quam reue-

Aqueus
carpitur. ra efficere videantur. Nec verò hæc in parte Aqueo Plinij interpreti assen-
cipi possum, qui suo sensu partē hanc emendare volens, pro imminere, mi-
nuere apponendum censuerit: ut hic sit sensus, locustas ob famem quam
minuere sciunt, externa pabula petere. Sed ridiculum hoc, & Plinij maie-
stati indignum, qui tam infans non fuit, quin probè intellexerit, locustas

Lib. Casti-
gationū in
Plinium. atque adeo omne animantium genus, pastu famem minuere. Hermolaus
quidem imminere, non minuere legit. Sed illud potius voluit Plinius, præ-
sentire futuram frugum cladem locustas, ob id externa pabula petere. nec 40
id profecto iniuria. Nam quum ab hoc insectorum genere vredmē maxi-
mè tentetur terra in quam incubuerint (vruñt enim ea quæ mortu contin-
gant, instar ignis: quod & excrementum habeant acre, mordax & virulea-
tum, & salua seu viru quodam luteo, quod ab eorum ore profluit; sata so-
lūmque ipsum vratur, & in squalorem abeat) sit profecto ut ferendis se-
getibus,

getibus, atque copia promouendis minus idonea terra huiusmodi habetur. Ob id fortasse Plinius famem earum prouentu imminere dixit: vel quod nimia siccitate premi terram significant, vel quod ab earum morfu terra vratur. Non enim nisi siccitatibus magnus est locustarum prouentus; vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à nostris, hoc est medicis, probè edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatem annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, abditaque causa aliqua, præsertim verò alimentorum prauitate, aut aquarum corruptela, populares oriri morbos constans omnium sententia sit: metus est, ne tanta huius animantis præfens copia, oleribus atque fructibus quibus se applicat, plurimum contagij tetra morfu inferens, grauem noxam inferat: præsertim quod morientes pleræque ex ipsis nidorem atque putredinem aëri committere possint: accedente ad hæc aquarum quæ in sata adhuc virentia eo anno grassata est alluione, quæ quum frumenta multo plurima diuturna sua mora corruerit, ita vt meti ac colligi vix potuerint, putrescere nimio humore bonam segetum partem necesse fuit, Cuius sanè putredinis mox sese vis ostentauit plurimis Chammergi insulæ locis, in quibus stataria facta imbribus aqua frumenta vastauit. Illac namque transeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex sublati in aëre vaporibus malis, qui aërem omnino malè afficerent. Et reuera oboriri iam populares & mali moris febres incipiebant, ni Etesiarum flatu restincta vis morbi fuisset. Habent enim Etesiarum venti siccandi & repellendi seminarij morbi popularis vires, æstatemque salubrem pariunt, vt doctè Galenus sensit. Atque hæc de significatione præfagiòque abundè dicta sint. Nunc de locustarum origine, & ea quam segetibus inferunt noxa, deque animantis ipsius forma dicendum. Oriuntur porò locustæ ex locustarum semine. Insectorum enim genera quædam ex animalibus generis eiusdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalangiis & araneis. vt bruchi item, locustæ & cicadæ: quæ doctæ Aristotelis sententia est. Nonnulla non ex animalibus, sed sponte, aut ex rore qui frondibus insudat, verno scilicet tempore: aut ex coeno fimouæ putrente, vt erucæ, papilioes, ricini, scarabei, ascarides, tineæ. Quæ porò insectorum ex animalibus generantur, ea porò vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipsis, non parte aliqua, sicut in ouis, animal creatur, sed totus vermis accrescit, & particularim discretus formatur in speciem destinati animalis. Commune autem omnium vermium est, & eorum quæ ex vermibus proueniunt animalium, vt primordium generationis aut à sole, aut à spiritu præstetur. Sic autem procreantur: Planis & rimosis locis in terræ rimis sua oua deponunt locustæ: quæ quidem oua durant hyeme in terra, ineunte æstate proueniunt ex foetu anni superioris locustæ. Vniuersæ autem loco eodem foetum deponunt, ita vt quasi fauus esse videatur. hinc vermiculi speciem ouigerentes oriuntur, qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua dissecta emergunt locustæ atque euolant: quarum tam mollis foetura est, vt ad tactum leuissimum dilabatur & pereat. Nec summæ telluri partus cōmittitur, sed paulò altius: cōcoctione inibi peracta exeunt ex terreno il-

Com. 1. in 3. lib. de pop. morb. Hipp.

Ex Arist. ubi sup. ca. 19. & 28. & lib. 1. de gener. animalium c. 16.

Partus &
mors locu-
starum.

Vbi supr.

Locustarū
forma.

Vbi supr.

Lib. 11. na-
tur. hist. et.
29.

lo amiculo nigrantes & paruae locustae. Pariunt veris exitu, & statim à par-
tu moriuntur, vermiculis circa collum innascentibus, qui eas strangulenti
eodem quoque tempore obeunt mares. Intereunt porro locustarum oua
autumnalibus aquis, quum nimis incesserint, ut Aristoteles vult: aut ut Pli-
nius, vernis aquis: sicco autumno largior prouentus, ut iidem auctores
affirmant. Est autem locustae mira forma atque effigies, miro quodam ar-
tificio fabricata. Incisuris vniuersa compago constat, pro insectorum mo-
re atque natura. Alatum animal est: alas autem vtrinque duas habet, ad
scapularum commissuram infixas. Quae superiores sunt, & tergo insident,
vario colore interpositae atque discretae maculis nigris, alis phoeniceis seu
badio colore praeditis superincumbentibus visuntur. In imo aliae vtrin-
que substernuntur, tenues admodum, albicantes, & ex lato in arcum de-
finientes, instar alarum quae auibus insident, aut veli naui: his passis aera
quatientes ac diuerberantes volant. Secundum dorsum scapulis commis-
sura quaedam imminet, membrana duriore intertecta, ex qua sonum atque
fridorem edunt. non enim anteriore parte sonum, sed posteriore emit-
tunt, ut experimento didici, Pliniusque affirmat. Capiti porro secundum
oculos cornua tenuia prominent duo. Facies autem torua apparet &
oblonga, incisuris aliis super alias incumbentibus, & os integumentibus. Ori-
porro duo tantum parte superna insident dentes, durissimi, lati ac nigran-
tes, quibus segetum aristas graui morfu erodunt ac frangunt. Thoracem
habent angustum, cartilaginofum & durum: aluum mollem & longam,
quae motu dilatato & adstricto, pulmonum vice mouetur ad auram ca-
ptandam. Cruribus sex innituntur, quatuor primoribus tum minoribus, tum
tenuioribus, & ad superna magis positis: posterioribus duobus crassiori-
bus, & ad motum valentioribus, miroque artificio variegatis, & angulis
acutis intercurrentibus artificiosè delineatis, quibus saltantes vtuntur.
Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continet: poste-
rioribus saliant. Sunt autem posteriora haec colore rubra, ac denticulis in-
star ferrae munita, ut se illis in fata prouentibus fulcire, adherereque fir-
mius ascensu suo possint. In India (quod Plinius scribit) tantae magnitudi-
nis esse traduntur, ut ternum pedum longitudinis quum sint, ferrae vsum
cruribus ac foemoribus suis quum inaruerint, incolis praebent, qui locu-
starum arefactis cruribus pro ferra vtantur. Mirifica verò locustis con-
cumbendi ratio: quod à me visum in literas dare non pigebit, monimen-
tisque naturae miracula enarrare. In hoc enim inauspicato tantarum lo-
custarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virili mea vellem,
omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concum-
bentes locustas quum plurimas cepissem, haec deprehendi: Cocunt mare
foeminiam dorso superueniente: (est autem mas foemina semper eo in
genere breuior atque minor) mas autem in concubitu cauliculos duos
acutos, quos ad dorfi extremum paulò reliquo corpore prominentiores
habet, obtorta ima corporis parte & inflexa, atque ultimo caudae reflexo,
in foemellae uterum immittit. Nam quum spicula illa duo, de quibus mox
dixi,

- dixi, dorso incumbentia mas habeat, immittere ea in foeminae utrum non posset, ni auersa cauda flexili sese illi copularet. Arcuissimè verò diu-
 tes, è loco motæ non dissiliant, nec nisi magno conatu auulsæ discludan-
 tur. Foemina verò maris amplexu aluum intèrè mouet, & se ima parte ma-
 ri applicans, illum diutius continet, modò hiatu vuluam aperiens, modò
 eandem coarctans: atque dum hiatu patet uterus, tum mas sese penitus in
 inum foeminae insinuare satagit. Visunturque meatus duo in foeminae pu-
 dendo, interstitio quodam disiuncti, & crassiusculo quodam operimento
 10 contacti: quod quidem externa sui parte nigricat, atque durum penèque
 cartilagineum, interna leuiter hirsutum, rugisque quasi quibusdam sca-
 brum videtur, ad cuius operimenti fundum uterus colore albicans instar
 muliebris pudendi cernitur. Hæc à me: conspecta & animaduersa, digna
 omnino censui quæ literarum monumentis traderentur. De noxa quam
 locustæ inferunt, modò agendum. Nocent porro morfu & vredine: vnde
 „ Plinius, Dira mæsisbus contegunt nube, multa contactu adurentes: om-
 „ nia verò morfu erodentes, & fores quoque tectorum. Hæc à locustis no-
 „ xa, non solùm enim segetes morfu perdunt, sed prata, hortos, vineas, &
 „ quicquid in agris viret. Contactu verò terram vrunt, tum salua lutea, bi-
 20 liofa, & acri, quam multam ex ore rodentes fundunt: tum etiam excre-
 mento quod ex aluo emittunt, est enim excrementum id graue, acutum,
 nigrum, mordax, & vrens. Veneno autem minimè nocent, vt quo careant.
 Quin & hæ in vsum nonnullis gentibus veniunt. Parthis (quod Plinius
 scribit) hæ in cibo gratæ. Pars quædam Athiopum locustis tantum viuunt,
 fumo salæque duratis in annua alimenta, vt Plinius, Strabo, Diodorus, So-
 linusque testantur. Non itaque venenosæ haberi debêt, quum sit venenum
 tota sua substantia naturæ nostræ contrarium, naturam omnino euertens
 atque corrumpens, pugnetque ex diametro cum alimenti natura: vt cuius
 proprium sit nostri corporis augere familiaritate sua substantiam, veneni
 30 perdere: vt docta Galeni & Dioscoridis sententia est. Hic enim Aphros
 qui Leptin incolunt, locustis abundè vesci præter memoratos auctores
 lib. 2. testatur. Sed quum tanta sit animalculi huius noxa, tanta clades, nul-
 lusne remedio locus erit? nullum auxilium huic pesti opem ferre possit,
 qua segetes illæ sæ feruari ab hac peste queant? Erit sanè remedio locus, si
 Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de
 Ethnicorum modò sententia, sed ipsiusmet Dei testimonio adstruximus)
 si, inquam, Dei iram deprecari fuerimus, nos ipsos sub potenti manu Dei
 submittentès, vt Petrus iubet: omnem curam nostri omnèque studium
 in illum reiicientes, illi nos supplicibus votis submiserimus. Illi namque
 40 cura est de nobis, & quum iratus fuerit, misericordiæ recordatur. Itaque si
 nos iustè ambulauerimus coram Domino, illius præcepta sectantes, at-
 que è natura, hoc est lege & æquitate vixerimus, nihil sceleratè, nihil tur-
 piter, nihil iniquè agentes, noxium omne, vt Dominus dixit, à nobis exi-
 gemus: si item illud à Deo supplicibus votis ac pia mente poposcerimus,

Vbi suprâ.

Lib. 11. na-
tur. hist. ca.
29.Vbi suprâ:
Strabo lib.
16. Georg.
Diodorus
libr. 4. bi-
blioth.
Solinus in
polyhist. c.
43.Gal. lib. 1.
simpl.Diosc. lib.
2. & 6. de
medica ma-
teria.

1. Petri 5.

Deuter.
28.

ne in furore suo nos arguat, neque in ira sua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc summum (ut nostri vocant) alexipharmacum erit. Sed siquid etiam in natura positum est, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Aristotele, Plinio, & Palladio in eam rem præscripta sunt.

Lib. 4. de
hist. anim.
cap. 8.

Scribit Aristoteles sulphuris odore infecta omnia necari, item cornu cervini incensum, aut styracis suffitum. Ego in cervini cornus penuria, bubulo cornu accenso sufficiendam terram censeo. Olei aspersu idem fieri, si eo in-

Lib. 1. t. na
tur. hist. ca.
29. & 33.

fecta animalia aspergantur, Plinius arbitratur, qui & ipse locustas debellandi pulchram ex Cyrenensium legibus rationem tradit. In Cyrenaica regione, inquit, lex est ter anno debellandi eas. Primò ova obterendo, dein de foetum, postremò adultas, desertoris poena in eum qui cessauerit. Et in Lemno insula, subdit, certa mensura præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Ad hanc ego rationem animum applicans, ciuibz nostris bona ratione consului, ut edicto publico præmia certa proponerentur plebi, cogere-
tùrque plebs omnis ad hanc depellendam pestem, terra primùm suffosa
ligonibus, earum ova obterendo ac dissipando, foetus & adultas ad inter-
necionem dedendo. Id qua arte factum sit breuiter dicam. Edicto per pu-
blicum præconem prolato, ad consules accurrit omnis plebs, atque ser-
uitia in primis, quibus ciuitas ea abundat: in singulas enecatarum libras
quadrantes duo de publico deferentibus eas ad magistratum dabantur.
Itur confertissima manu in omnem Arelatensem agrum, quò se pestis ea
locustarum demiserat, præsertim in Chammergin insulam. Effoditur terra
vbique, obteruntur ova: foetus verò sic enecabantur, linteis vastis & altis,
prælongis hastis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs se con-
tulerat; moxque magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locu-
stæ, & clamorem strepitumque fugientes, in oppositam se partem conse-
rebant. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim inceden-
tes iniectis linteis comprehendebant, & in saccos vastissimos demittebāt.
Tum & alia arte deiiciebantur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem di-
motum auerfantes, sese aliò locustæ conferebant, nempe in oppositam
vnde deiiciebantur partem: mox ibi fossæ erant magnæ apparatus, in quas
ventum fugientes locustæ, sese sponte demittebant, quasi à flabellorum
agitatu securæ futuræ: tum verò vbi plena esset fouea, locustarum
agminibus foueam implentibus, ligneis massis contundebantur, vel in sac-
cos ad præmium secondebantur, & magistratui adferebantur. Hæc nostra
pestem hanc debellandi ex veterum præscripto ratio fuit: qua factum est,
ut intra viginti dierum spacium pestis ea deleta, & ad internecionem om-
nino data sit. Palladius certè, ex Democriti summi philosophi præceptis,
neque arboribus, neque satis noceri posse à quibuscunque bestiis ad-
struit, si fluuiales caneros plurimos, vel marinos fictili vasculo in aqua
missos tegas, & sub dio statuas, ut decem diebus sole vaporentur: postea
quæcunque illæ la voluerimus esse, ea aqua perfundamus octonis diebus,
hoc repetentes, donec solidè quæ sata fuerint, adolescant. Prodest pluri-
mum

Lib. 1. titu
lo 35.

mum abigendis bestiolis huiusmodi, pulueris tormentarij suffitus, & bombardarum raucè sonantium strepitus. Sed hæc artificiosa: naturale illud, si autumno vel vere imbres plurimi decidunt, qui quæ nimio humore perdant, foetumque nasci prohibeant. Hisce remediis ad hanc abigendam pestem vtendum ex optimorum sententia auctorum statuo: ad Dei laudem & gloriam, qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SECVNDA.

HONORATVS ab Aqueria Meiana Toparchus, patritius Arelatensis, sanguinis copiosissima è pulmonibus reiectione affatim incidente hyeme media, in graue discrimen incidit: quumque una nocte sanguinis heminas plusquam quatuor ore reiecisset, pallidus & propè sine viribus redditus, pulsus exiguo & intersecto, voce tremula, deliquiis crebris, & insomnia oppressus: magnaque cum viscerum omnium duritie atque obstructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas sperabatur. Liberatur tamen Dei ope & magna mea cura, anno M. D. LXI. mense Ianuario.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HONORATVS ab Aqueria patritius Arelatensis, è nobili Aqueriorum, eademque vetustissima familia, natales ducès, vir acer, elegans, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generosum hominem decent, cumulatè ornatus, mirèque facetus & comis, quum hyeme media Ianuario mense, ardorem in gutture perensisset dies aliquot, nec ob id tamè sibi vllo pacto cauisset, aut à frigoris intemperantia, quæ tum multa erat, aut victus rationem in melius commutasset: effectum est, vt derepentè in reiectionem sanguinis floridi, tenuis & spumosi, interdum etiam trumbosi, ex ore inciderit, leni præcedente tussi. Affectum hunc Græci, *aliqui solui aut aliquid torui*, dicunt, id est cruentum sputum. Verum quum & à variis partibus, diuersisque causis tum externis, tum internis, oriri id mali possit (vt & Galeni, & Pauli, atque Auicennæ sententia est) vndenam tanta sanguinis profusio in hoc viro emanarit, perpendendum prius est, vt methodo sanari tantus affectus possit. Itaque & ex pulmonis rupto vase à nimia sanguinis tum copia, tum feruore & acrimonia, & ab internis his causis magis quàm externis malum originem duxisse iure censendum est. Nec ita tamen excludendæ omnino externæ causæ sunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant.

Gal. 3. methodo.
Paul. lib. 3. cap. 31.
Auic. fan. 10. 3. lib. tract. 3. ca. 4.
Sedes affecta & causæ.

Si quidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media se hic vir exponebat, ortum duxisse quadantenus, & vt à causa procatartica, affectum hunc, haud longè à verò est. Frigus namque immodicum venis rumpendis idoneum esse Hippocrates & Paulus scripserunt: perinde etiam atque clamor, si fortis atque intentus sit. In quem sæpe incurrere hic vir sponte sua solebat, quòd in risum & iocos pronus quum esset, sæpenumerò vocem summo clamore ac risu effuso intendebat: quòd huic creando affectui occasionem non minimam præstitisse pro explorato habendum est. quum risus si effusus sit, vehementer thoracis musculos, atque adeo septum transversum & intercostales musculos exagitet, proindeque sæpenumerò tussim vehementissimam excitet, & nimio agitato vasa disrumpat, perinde atque fortis & validus clamor: vti nos libro Enarrationum nostrarum tertio, Enarratione nona, quæ de risu est, abundè docuimus: & explicauit libro de risu Laurentius Iobertus, vir in re medica clarus, solertisque ingenij atque iudicij, qui in hac ipsa de risu tractatione insignem profectò nauauit operam, vt in re difficillima versantem, magnam videatur palmam consecutus. Sed ad institutum redeuntes, dico manationis sanguinis in hoc viro has fuisse causas: ex externis quidem, conceptum intro in pectore frigus, clamorem ac risum propè assiduum, in quem continuo ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, sanguinis feruidi atque copiosi in venis pulmonis infarctum: quibus concurrentibus causis ad apertum fuisse in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum artificiosa coniectura vocata fuit. Id nobis abundè significabatur, tum ex sanguinis manantis qualitate ac copia, tum ex reiectionis modo. si quidem qui manabat sanguis, tenuis, floridus, spumofus erat: à pulmone vtique lati sanguinis indicium, siquid Hippocrati creditur iniquenti, Quicumque spumofum sanguinem expulit, his è pulmone educio fit. Tum verò id ipsum quoque ex reiectionis modo ostendebatur. assatim namque & impetu multo reiciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, idque non leui commitante tussi: quod quum fit, è pulmone manationem fieri pro indubitato habendum est, vt Galenus, Paulus & Auicenna docent. Copiam porro sanguinis in hoc viro progignebant, tum bona corporis habitudo, temperiesque calida, parum ad siccum inclinans, tum copiosior & lautior victus. Sanguinem porro acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius erat. Vnde factum est, vt in vasis pulmonis aggesta ex superioribus causis nimia sanguinis copia, ad aperto ore, & acrimonia etiam sanguinis naturam ad id stimulante, sanguinis per os effusio ingens facta fuerit, quæ in mortis discrimen hominem vocarit: dissolutis vtique à nimia profusione viribus, inanitis spiribus, deficiente natiuo calore: qui per huiusmodi profusiones deficere nullo negotio solet, quum sit sanguis naturæ thesaurus, & natiui caloris fomes: vt omnium tum Philosophorum, tum Medicorum cōcors sententia est. Quid mirum igitur, si interfecta & planè tremula vox in hoc viro appareret, si deficiens pulsus, si pallor in facie, & quasi mortui imago, si denique syncope crebræ accederent, si mors proxima esset, quum

Hipp. lib.
6. aph. 24.
Paul. lib. 3.
cap. 31.

Cap. 16. &
18.

Lib. 5. aph.
19.

Gal. 5. metho. Paul.
lib. 3. c. 31.
Aul. sent. 1.
3. lib. tract.
3. cap. 5.

com. 2. 10.

com. 2. 10.

com. 2. 10.

com. 2. 10.

una nocte (quæ ut puto quarta à morbi initio erat) ad quatuor fermè he-
minas sanguinis ex ore reiectum sit, & pro Hippocratis sententia sanguis Lib. 4.
quidem supra qualiscunque fuerit, malus sit? Affectus huius naturam, se-
dem affectum, causas, signaque reddidimus: nunc iam cognito morbo ac
causis, illi ratione optima medeamur.

1. Ad hunc nos vocati, quum grauius vrgeret affectus, huic protinus
ac celerè manu succurrendum duximus. Affectus namque vnde pri-
mum maximèque imminet homini periculum, hic primus curari debet,
pro Galeni sententia, & ad id quod vrget, dirigi omne medentis consi-
lium debet. Itaque protinus è cubiculo turbam omnem, quæ multa
officij causa affinium & sanguine coniunctorum aderat, locum dare
iussi, forasque prodire, præter eos qui ægro necessarij erant. sic nam-
que iubet Galenus, ne videlicet & cubiculi aer incalescat plus æquo
nimium hominum frequentia, & æger à tanto confluxu ne terreatur.
Solent enim ægri de se malè sperare, quum circumstare tantam turbam
prope se vident, arbitantes se in discrimine fore, tot ad succurrendum
occurrentibus: tum verò quòd in mulierum turba (ut plerunque fit) vel
nutibus vel tacitis murmurillis malam ægro de se spem iniiciunt. His ego
rationibus multam turbam cubiculo abigendam iussi, ignemque qui tum
2. ob frigoris inclementiam succensus, multus in cubiculo erat, extingui
iussi. erat enim cubile camino proximum. In sanguinis autem mana-
tione frigidus esse vtendum rectissimè Hippocrates dixit. calidum nam-
que, eodem auctore, sanguinis profluvia promouet. Mox verò, quum ad-
stricta esset aluo æger, nec quicquà biduo deiecisset, mollem clysterem in-
dere iubeo: atque interea dum apparatus clyster, poscam deuorandam at-
que gargarisandam do. Silentium ægro impero, vt ne quicquam loqueretur,
sed nutibus quæ sibi opus essent significaret, atque etiam vt ne magno
respiratu vteretur. vtrumque enim ægris huiusmodi imperandum, Gale-
nus ipse libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & re-
3. spiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant; & ob id sangui-
nem promouentiore itaque silentium imperatum est. Protinus verò, cly-
steri soluta aluo, sanguinem è vena media dextri brachij auferri venæ se-
ctione iubeo: non affatim, sed bis eodem die, quatuor inter vnā & alte-
ram sectionem interpositis horis. sic namque iubet Galenus, & eo pacto
melius auertitur sanguis, seruatúrque virtus. Quin & in crastinum eius
diei iterum, sed leuiter sanguinem detraimus: quòd & æger viribus vale-
ret, florenti ætate esset, & copioso sanguine abundaret. Vbi hæc peracta
sunt, mox vinculis fortioribus crura brachiaque deligauimus, & multa
posca os colluere, ac portionem etiam deuorare iussimus: vt si quid intro
4. concretum sanguinis esset, dissolueretur. multos namque trumbos deor-
sum clysteris vsu deiecit, sanguine in ventriculum delabente per gu-
lam. Frictionibus etiam crurum vsi ad auersionem sumus, pro Ga-
leni sententia. confluere namque prohibetur sanguis, & quum ad con-
traria reuelliur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigeratio-
nem

CURATIO.

Lib. 3. met.

Lib. 10.
meth.Lib. 5. aph.
23.
Lib. 5. aph.
16.

Lib. 5. met.

Vbi supra.

nem tum corporis totius, tum partis afflicte. Quæ verò de profundo sanguinis profluvia erumpunt, per reuulsionem potissimum & deriuationem ad vicinâ, præterea per cibos potionesque, quæ & emplasticam vim habeant, & refrigerent, & medicamenta quæ adstringant, curantur: vt docti Galeni lib. v. methodi medendi sententia efficiunt innitentes; vniuersam in hoc homine curando methodi felici successu absoluiimus, affectui sedula cura omnino intenti. Quum verò sanguis nimium profuisset, sistere eum ante omnia potionibus datis adstringentibus, glutinantibus, & refrigerantibus coacti sumus: quod pro Hippocratis sententia, affectum huiusmodi curare acerbis & refrigerantibus oporteat. Mæ itaque potione bis, tertiatim in die data, vsi fuimus: 1. Lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti, coralli rubei similiter loti, ana ʒ iiii, terræ Lemniæ, quam sigillatam vocant ʒ ij. (etsi ea omnino inuentu rara sit: forte fortuna oblata dono ægio tum ab amico singulari fuerat, singulare profecto ad morbum leuandum præsidium) margaritarum splendorum ʒ ʒ, seminis plantaginis, arillorum vuarum exsiccatorum, ana ʒ j. Misce, redigantur omnia in tenuissimum pollinem, addendo trochiscorum dia electi (de carabe officinæ vocant) ʒ j. Atque ex hoc puluere ad sistendum sanguinem efficacissimo, drachmam vnam cum dimidia ex aqua plantaginis & peculorū rosarum, & vnciis duabus syrupi de ribes dari iussi: quam ego plantam oxyacantham Indicam, seu (vt vult Serapio) arborem sui generis esse arbitror, capreolos proferentem colore viridi rubescēte, cuius folia lata, magna atque rotunda sint. Verum ego, quum eius syrupi natiui & fidelis copia destituimur (rard enim ad nos venit, ex Syriæ partibus adlatus) eius loco eā oxyacanthæ speciem pro ribes legitime sumendam censeo, qua ad sepiendos hortorum puluinos eleganti septu vtimur, quæ ramulos gestat lentos & flexibiles, è quibus fructus seu baccæ vuarum modo racematim dependant, acinis simul coherentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maxime rubent, sapore subacido, admisto etiam dulci. Plantam hanc vulgus Gallorum *Esfine vinette* vocat. Ex harum baccarum non omnino perfectam maturitatem adeptarum succo, præstantissimum fieri syrupum, qui Syriaco illi ribes vocato nō cedat, iure optimo existimo, & ribes loco esse vsurpandum magna sanè ratione adducor: quod & sapor illi respondeat, ex acido dulcisque admistus, sanguinis feruorem mitiget, bilis acrimoniam retundat, fluxiones cohibeat, sicim restinguat, dysentericis, coeliacis, & nimium vomentibus opituletur, atque non leuiter adstringat, vt sæpius à me experimento probatum fuit. Hoc ego illius alterius loco commodè vtendum planè statuo. Sed iam ad reliquum curationis progrediamur. Itaque quum adhuc sanguinis ingens profusio perstaret, compescendam validiore præsidio censuimus. Dedi igitur sequentem potionem: 2. Philonij Persici ʒ j. lapidis hæmatitis ʒ ʒ. syrupi cydoniorum ʒ ij. aquæ plantaginis quantum sat est diluendis reliquis. Potio paratur. Dabam dormituro, vt & somnus conciliaretur, & eadem opera sisteretur sanguis. In iusculis femina papaueris albi & rhois culinarij in panino lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiusmodi ad virium robur

Lib. 7. aph.

37.

10

20

30

40

- robore præscriptis: ʒj. Conferuæ rosarum antiquæ ʒ ij. conferuæ symphy-
 xi maioris ʒ j. margaritarum selectarum, coralli rubri loci cum aqua rosa-
 rum, & subtilissimè puluerisatorum, ana ʒ j. manus Christi cum perlis ʒ j.
 conferuæ buglosi ʒ j. Misce cum saccharo optimo: fiat conditum anni so-
 lis intestum. Interdum electario ex margaritis confecto utebar. Exterà ve-
 rò ad sanguinis motum compescendum, ceruici & collo, tum & pectorili-
 nimenta admoui, & vnguento hoc sum: foeliciter vsus: ʒc. Olci masti-
 chini, cotoneorum, & myrtillosum, ana ʒ j. sepi hircini aqua rosarum dila-
 ti ʒ j. s. pulueris pilorum leporis minutissimè incisorum, coralli rubri,
 10 boli Armeniae, sanguinis draconis, olibani, mastiches, ana ʒ j. cere albæ
 quantum sat est. Misce: fiat vnguentum, quo thoracem illiniri, & colli at-
 que ceruicis partes iubebam. Clysteres lenes, ad excrementorum subdu-
 ctionem (imbocillus namque viribus erat) parari huiusmodi iubebam: ʒc.
 Decocti caponis ʒ j. in quo bulliat ordeï pugillus, seminum melonis cum
 cortice contusorum ʒ j. Coletur in colatura dissolue mellis rosati colati ʒ
 ij. vitellorum ouorum numero ij. sacchari rubei ʒ j. Misce: fiat clyster. In-
 terdum catholici confectionem ad ʒ j. nonnunquam verò cassiam cum
 saccharo admisceri iubebam. Ad sitim restinguendam syrupo cotoneorū,
 vel rosaceo ex rosis siccis confecto utebar, ex aqua chalybeata, ex qua etiā
 20 iuscula parari iubebam, injectis cotoneorum fructis à cortice externo mū-
 datis. Quoniam verò bilis multa sanguini mista, & feruorem & profusio-
 nem non minimū augebat, hanc confectum nulla expectata mora (neque
 enim sæuitia morbi inducias dabat, & ad bilis euacuationem preparanti-
 bus syrups opus non sit, ipsa abunde iam ad excretionem tenuitate sua
 prona, ut millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus, hac data
 potione: ʒc. Rhabarbari selecti cum tota substantia subtilissimè pulue-
 rati ʒ j. (euacuando namque vestigia adstrictionis imprimit in membris
 sic datum, quod hanc affectui maxime conueniebat) rhabarbari selecti in
 aqua endiuie cum tancillo cinnamomi per noctem infusi, & mane forti-
 30 ter expressi ʒ iij. (quia obstructa hic vis, ut antea dixi, viscera habebat, in-
 fusum itidem rhacoma dare visum est, ad obstructions aperiendas) syrups
 rosacei ex infuso rosarum sine scammonio ʒ ij. decocti pectoralis quantum
 sat est. Fiat potio: neque enim scammoniatæ medicamentis in hoc affectu
 vitandum est, ne nimium exagitetur humores, & venarum ab scammonio
 aperiatur. Iterum ad sistendum sanguinem pastillos præscripti, quos sub
 lingua contineri iubebam, præsertim sub noctem. ʒc. Boli Armeniae præ-
 parata, ceræ sigillatæ, ana ʒ ij. gummi Arabici, tragacanthæ, amyli ana ʒ
 ij. macis ʒ j. spice nardi ʒ s. (optimè adstringunt & fluxionem cohibent
 hæc duo) penidiorum ʒ j. Misce, & cum syrupo myrteo fiant pastilli: instar
 40 lupinorum, qui sub lingua contineantur. Interdum verò confectione de
 styrace ad eandem mentionem vsus sum, cuius hæc est descriptio: ʒc.
 Passularum exsiccatarum, & cribro straceo transmissarum ʒ j. glycyrrhi-
 zæ rasæ & subtilissimè pulueratæ ʒ vj. xyloaloes, nucis myristicæ (quam
 in oschatam vocant) ana ʒ ij. grana xv. eumini candentem, styracis cala-
 midis ʒ j. boli Armenici præparati ʒ j. s. sacchari in aqua betonicae disso-
 luti,

Lib. 4. de
 sanitu. plu-
 ribus locis
 9. meth. li.
 1. de rati-
 vict. cō. 18.
 & lib. 1. cō.
 30. & in fi-
 ne lib. de
 const. ar-
 tis medici-
 nalæ.

Electariū
 de styrace.

- dum, spumofum affatim inter tufiēdum reiicere, quod fymptoma terrere ægrum fæpe folet. Sed tamen quum poft paucos dies abſque medici ope ra ſubſtitiffet cruentum ſputum, negligi ab ægra coeptum eſt, nec tum medici operam adhibuit. Verum quum rurfus ad aperta vena, ſanguinis manatio recruduiſſet, multo maiore copia, moleſtiorēque cum tufi ſanguis reiici coepit, accedente febrī, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſumma extenuatione corporis. Vo cor ipſe ad hanc curādam mulierē. Quumque & ſanguinis copiam, ſubſtantiam, colorē, reiiciendī modum penitus perſpexiſſem, ē pulmonibus prodire ſanguinem pronunciarē ſum intrepide auſus: iuxta illud Hippocratis, Quicūque ſpumofum ſanguinem expuunt, his à pulmone educio fit. Ad quod confirmandum perceptus in genis rubor fidem indubiam faciebat. id enim laborantibus pulmonibus fieri in ægris perpetuū folet, vt valde genē rubeant, vt Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Tum quod nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolor in pectore: quod his qui à pulmonibus ſanguinem reiiciunt peculiare eſſe folet, quod obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantia eorum raritatem atque molliciē. Leue namque, rarum, cauernoſum, & velut ex ſpuma aliqua ſanguinea coagulatum eſt corpus pulmonis, vt docet lib. 6. de partiū vſu Gal. nec neruos habet vltos, quod ſentire vim doloris queat, niſi per membranā ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtomachum ad ventrem feruntur neruorum particulas quādam ſuſcipit: vt doctā Galeni lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eō fit, vt qui ē pulmonibus ſanguinem reiiciunt, aut prorfus non doleant, aut exiguo dolore afficiantur: quod in hac noſtra ægotante accidit, quæ quum plurimum ſanguinis reiiceret, vix tamen dolere ſe teſtabatur. Oriebatur porro in ea id maſi, non ſolum acri in pulmones deſluente humore, vaſa ipſius tum aperiente tum erodente, verum etiam ex mala & à parentū ſemine contracta in pulmonibus noxa. Patrem namque habuerat tabe ē pulmonum vitio peſſimē affectum, quod mortem illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos qui in ſemine continentur, & ab Auicenna hæreditarij nuncupantur, ex cuiusdem auctoris ſententia conſtat. quod quidem ea ratione prouenire doctiſſimus Hippocrates affirmauit, quod ſemē genitale ab omnibus corporis partibus manans, efficit vt ex caluis calui, ex cæſis cæſij, & ex diſtortis diſtorti generentur: tali nimirum qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarum, ſic & hominis generatio fit, vt idem Hippocrates lib. de natura pueri conceptis verbis affirmauit. Siquidem quum ſit ſemen, hominis abſtractum, ac maiorum generis miſtura, tale vtique exiſtēs quale id à quo excretum eſt, (vt tradente Galeno lib. de ſemine Zeno Cirtæus definiuit) efficitur, vt à
- 40 parte podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in foetibus indantur qualitates ac notæ. Vnde nimirum ſi in hac laborante ſimilis affectus atque in parente enatus ſit. Fuit itaque in ægra hac muliere affectus pulmonum vlcus ad humorum intus conditorum acrimoniā proueniens: ad quem ſanē affectum febris, puris ſpūm (quod auctore Hippocrate cruentam ſputionem ſequi conſuevit) corporis extenuatio, & virium inbecilli-

Lib. 7. aph.
16.

tas consequuta sunt. A puris namque sputo phthisis subsequi solet, si Hippocrati creditur. Quò fit, ut qui tam diro affectu laborant, in præcipiti sint, viribus utique deiectis, nec morbum ferre potentibus: unde plerique in tabitudinem deducti mortem necessario obeunt. Sed iam ad curationis modum progrediamur.

EV RATIO.
Hipp. lib.
4. aph. 10.
& Gal. in
com. & rur
sus v. met.
med. 1. d.

MAGNIS & acutis morbis celeri manu summaque diligentia esse providendū, rectissime ab Hippocrate & Galeno dictū est. Vbi namque ægro prorsus ob morbi magnitudinē moriendū est, si phthoe semel excipiat, à præsentaneis remediis omnino inchoandum est: quum iuxta Hippocratis sententiam, Ad ultimos morbos ultima remedia sunt salutis. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, scopum habentes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manantem ore sanguinem reuulsione derivationeque sistere, adstringentibus & glutinantibus vlcus sanare, biliosum qui in sanguine contentus erat humorem purgare, caput siccare. (à capite namque humor in pulmones sat multus fluebat) demum verò saniem quæ à cruento sputo subsecuta est, expectorantibus detergere. His enim scopis huiusmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Erasistratum stylum acuens. Itaque leni præmisso clysteri, ex maluarum, betæ, mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonū seminibus, paucòque aniso & furfuribus, catholicone & rosaceo melle, oleoque violaceo, sanguinem primum omnium mitto, idque non affatim nec copiose, sed per vices & modicè. sic enim melius reuellitur sanguis, nec vires deiiciuntur. Secui mediam dextri brachij venam, fluereque permisi ad uncias tantum quatuor singulis vicibus: his namque eodē die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præsertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulsionem sum usus. In summo silentio mulierem continui, ut quatrīdium totū nihil quicquam loqui permiserim. quod inter præcipua auxilia enumerat Gal. perinde atque cauere ut quæ sic afficitur haud magno respiratu vtatur. Quod ubi præstitisset ipsa, mox pulscam dilutissimam deuorare iubeo, ut si quid intus hæsisset concreti sanguinis, dissolui hac ratione posset. Tum verò ad sanguinem sistendum adstringentibus primum, mox glutinantibus me cōuerto, pulueribus, potionibus, & eclegmatis: quæ diutius ore atque crebrò contineri iubebam, ut in pulmones & tracheam arteriā assumpta facilius transumerentur. Pulvis huiusmodi fuit. 2℥. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & puluerati, ana 3 ij. granorum myrti, sumac & plantaginis, ana 3 j. seminum acetosæ & portulacæ, ana 3 ij. olibani, pulueris glycyrrhizæ, ana 3 iij. Fiat omnium pulvis tenuissimus, cuius dabam 3 j. β. cum aqua decoctionis plantaginis & sanguinariæ, quā Polygonon vocant Dioscorides atque Galenus, cruentis reiectionibus efficacissimam, ut iidem auctores testantur: adiciebam syrupi cotoneorum & violati cuiusque vnciam. Hac sum item confectio-
ne usus: 2℥. Conferuæ symphyti maioris, conferuæ rosarum antiquæ, cuiusque 3 ij. carnium cydoniorum cum saccharo conditarum 3 j. β. margaritarum electarum subtilissimè pulueratarum 3 ij. coralli rubei, boli Armenici

Diosc. lib.
4. capite 4.
Gal. 8. de
simp. facul.
e. proprio.

19

10

30

40

- menici præparati, trochiscorum de electo, cuiusque 3 iij. granorū myrti subtiliter tritorum 3 j. ex syrupo myrtino & violaceo exceptis omnibus confectioem in opiata formam paravi, ex qua bis in die sumere iubebā ad vnciæ dimidium. Eclegma cōfici iussi, quo sæpe uti iubebam. 2. Pulveris diatragacanthi frigidi 3 ij. pulveris diareos simplicis 3 j. boli Armenici præparati 3 j. loch de papauere 3 j. sacchari candi, penidlorum, cuiusque 3 j. carnis passularum sine arillis 3 vj. Ex syrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum sensim deglutitur. Pectus sequenti vngvine fovebam: 2. Olei myrtini, cotoneorum & violacei, cuiusque 10 3 j. mucaginis feminis cydoniorum & tragacanthæ cum aqua plantaginis extractæ 3 j. axungie hirci 3 j. pulveris boli Armenici præparati, radicis iridis Florentiæ, croci, cuiusque 3 j. ceræ albæ quantum sat est. Misce: fiat linimentum, quo tepido illini pectus iubebam, pittaciis lineis desuper datis, ne frigore tentarentur partes. Etsi scio in sanguinis reiectionibus calidis non esse vitendum: tamen quum quæ frigida admoventur, pectori noxam inferant, & spirandi difficultatem pariant, ut Hippocratis sententia Lib. 5. aph. fuit, cautio fuerit, ne id noxæ pariat, nō omnino frigida admoovere, quæ 24 pectori ad huiusmodi affectus pellendos admoventur. His peractis, quum multa bile redundare sanguinem viderem, hanc utique cholagogo educendam censui, quod & Galenus lib. v. meth. medendi faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiusmodi propinaui: 2. Corticis myrobalanorum citrearum 3 ij. passularum pinguium exacinarum paria 5. glycyrrhizæ rasæ & cōtusæ 3 j. pulpæ tamarindorum 3 iij. trium florum cordialium, cuiusque pugillum. Facta omnium decoctione ac colatura, adde rhabbarbari selecti subtilissimè pulverati 3 ij. syrupi rosati de rosis siccis 3 j. syrupi rosati ex infusione rosarum 3 j. Misce, potio brevis inde paratur: A qua assumpta plurimum bilis excretum est, multa cum agræ tolerantia & alleuatione. Nec verò miretur quisquam fortiora me non adhibuisse. nam & imbecillium virium agra erat, & quæ fortiora ferre medicamenta minimè potuisset. Etsi etiam paulò ipsa robustior fuisset, in sanguinistamen per os reiectione, præsertim à pulmonibus, dari scammoniatam medicamenta non debent, quod & vehementer humores exagitent, & apertionis venarum metus subit: ob id blanda potius, & quæ vacuando adstrictionis vestigium in visceribus relinquunt propinanda, quàm quæ vehementer commouentia succos, apertionis venarum periculum inferant. quæ communis omnium medicinarum facilitantium sententia est. Quæ ego in præfens cautionis loco medicinæ initiatis tantum dixisse volui. Caput verò siccare puluisculis & ceratis admotis, in hūc modum curavi, sublato namque capillitio, sacculos huiusmodi capiti admoeri iubebam. 2. 40 Granorum myrti, coriandri præparati, rosarum rubentium, cuiusque 3 j. olibani, gummi hederæ torrefacti, ana 3 j. maceros, nucis myristicæ, caryophyllorum, cuiusque 3 j. reducantur omnia in tenuissimum pulverem, & cum gossipio & lineis pannis interpunctis sacculos confici capiti admoventes iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vsus. 2. Ladani purissimi 3 ij. mastiches, olibani, granorum myrti, rosarum rubrarum, coriā-

dri preparati, cuiusque ꝑ j. styracis calamitidis, caryophyllorum, cuiusque ꝑ ꝑ. ster coris columbini ꝑ iij. ster coris muris ꝑ j. ꝑ. picis naualis quantum sat est. Misce, & cum vino inunctis manibus, magdaleon quod vocant, arte parari iubebam, quod serico nigro exceptum, capitis anteriori parti admovebatur, magno laborantis commodo, ut ipsa de se testabatur. Quum verò & tussis molesta perstaret, & purulenta expuere coepisset, conieci tum ex sputo tum ex grauitate in pectore percepta, febrique assidua, sanie intus subesse, quæ deterfione indigeret. Itaque expectorantibus, & pus detergentibus, id esse perficiendum, bona ratione censui: quod à me praestitum est, in hunc qui sequitur modum: 24. Herbarum capillarum communium, hyssopi, foeniculi, borraginis, buglossæ, amborum cum radicibus, cuiusque M. j. melissæ, bet onicæ, ana M. ꝑ. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ꝑ j. vuarum passerum pinguium mundatarum numero xx. dactylorum incisorum adeptis nucleis numero vii. caricarum pinguium paria tria, radices iridis Florentiæ contusæ ꝑ ij. seminum melonum, maluarum, & bombacis, ana ꝑ ij. seminum anisi ꝑ j. ꝑ. trium florum communium, florum libanotidis & stoechadis, florum thymi, hordei cum cortice, cuiusque P. j. Fiat omniū decoctio in aqua hordei recenter facta ad f. j. ꝑ. & coletur. In colatura adde syrupi capillorum, syrupi de hyssopo (est enim aggregator bonus, ut Scrapio testatur) syrupi violacei & de liquiritia, ana ꝑ ij. mellis electi despumati ꝑ ij. sacchari electissimi, quantum sat est. Misce: fiat apozema aromatizatum cum cinnamomi electi, pulueris diaireos simplicis, ana ꝑ j. pro tribus matutinis, continuata deinde potione sex totos integros dies: dabamque eius potionis uncias nouem, quod quæ ad thoracis & pulmonum affectus medicamenta dantur, quum ad remota ferri oporteat, magna quantitate propinari debent, ne eorum amittatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. Interea verò eclegmatis detergentibus sum usus: 24. Loch sani Mesuei ꝑ ꝑ. loch de pino ꝑ j. pulmonis vulpis preparati ꝑ ij. pulueris glycyrrhizæ ꝑ j. ꝑ. pulueris hyssopi sicci & montani, pulueris calamitidis, ana ꝑ j. penidiorum, sacchari candi, ana ꝑ j. Misce, & ex syrupo capillorum, & de hyssopo eclegma arte fiat, quod diu ore contentum delabissim sinar. Quin & altero paulò solidiore sum usus, quòd in eiusmodi affectibus (ut rectè Auicenna monet) non vni tantum medicamini fidendum est, sed plura prescribenda atque tentanda: ut quod naturæ gratius fuerit, & à quo maior ægro alleuatio subsequitur, experiri valeamus. Est enim naturæ cum medicamentis sympathia quædam atque consensus, ut facilius ab vno quàm ab altero alleuetur. 24. Sacchari albißimi ꝑ ij. sacchari candi, penidiorum, cuiusque ꝑ ij. decoquantur simul in aqua decoctionis hyssopi, foeniculi, & passularum, ad conuenientem glutinositatem: postea adde nucleorum pini mundatorum, & in aqua tepida præinfusorum, & debile exsiccatorum, atque in mortario marmoreo tritorum, pistaciorum recentium similiter preparatorum, cuiusque ꝑ ij. caudarum cancerorum flumiatilium in aqua hordei elixatarum, & in mortario marmoreo contritarum ꝑ ij. radices iridis Florentiæ ꝑ j. Misce: fiat arte pandaleon, seu pasta regalis, qua sæpe uti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento

Gal. in Artemid. ca. 89. ex Leoniceo ystione,

Fen 10. 3. tract. 1. ca. 40.

camento leuabatur. probè namque sanicem à pectore detergit, & alédo est, & pulmóni maximè confert. Adieci etiam interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum. Melle cum butyro recenti sum quoque in hac muliere curanda vsus, quod id valde Paulo probari videám. est enim mel pul-
 monibus atque thoraci valde accommodum, vt concors omnium est sen-
 tentia. Mulsam ex pauco quidem, sed electo melle confectam, item præ-
 scripsi, à qua mirificè profectò adiuta est, & salutarem sensit opem. In ra-
 tione victus instituenda omnes impleui numeros: ab acribus, salis, acidis,
 obstruentibus cibis abstinere omnino ægram iussit: ea præscripsi cibaria,
 10 quæ & boni succi essent, & faciliè confici possent, & pulmónibus infarctu
 liberandis idonea essent: nempe hordei cremore, fursurum colatura, quæ
 in detergendis pulmónibus miras habet vires, tum & auenæ cremore, iu-
 sculis item ex caponum atque perdicum carnibus, addito hyssopo viren-
 ti & hordeo. Dabam interdum etiam vinum album tenue oligophoron vo-
 catum, ad vires fouendas. Martio pane & nucleis pineis. ex aqua rosarum
 & faceharo resperfis, tum & vuis passis demptis acinis, in secunda mensa
 sum feliciter vsus: sicque rectè curatio cessit ad laudem Dei.

20 OBSERVATIO QVARTA.

*IOANNES Berlauius Arelatensis, resolutione multas an-
 nos laborans, quum diu resolutus mansisset, incendiij metu quum se à
 domo saltu precipitem dedisset, domo & lecto propè incēsis, incolumis
 & probè incedens derepente factus est.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30 **Q**UANTVM animæ in corpus imperium valeat, & quas pos-
 sit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili historia (et-
 si ex multis aliis consimilibus) constare exploratissima fide
 potest: vt haud immeritò, rem tantam si summo iure expen-
 damus, vnà cum nobili historico Sallustio expromere valeamus, Animi
 imperio, corporis seruitio nos vt magis: quum nimirum omnis nostra vis
 in animo & corpore sita sit. Quod autem præstantius, nobilius, potētiaque
 maiore præditum, id sanè imperare, regere, & valentissimos impetus at-
 que motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc sagax prouidæque natu-
 ra partes quasdam in nobis summis facultatibus ornauit, quibus regi ab
 his vniuersum corpus posset: has principes suo ipsarum merito nuncupan-
 das rectè Galenus censuit, cuiusmodi sunt cor, cerebrū, hepar, testes. Re-
 40 cte autem principia hæc censenda sunt, quòd ab his cœu latum imperium
 in omne corpus exercetibus, reliquæ partes omnes suas facultates acci-
 piant, earumque beneficio munia quæque sua obeant. A corde namque
 vitæ munus, à cerebro sensus & motus, ab hepate nutritionis, à testibus
 generandi vim corpus obtinet. Quòd si in partibus quibusdam tantum vi-
 rium ac facultatum natura indidit, quantum virium in anima esse, quæ to

ta ipsa virtus est, existimabimus? Equidem si in his quæ materia corporea constant, magnas est perspicere facultates, quum tam è materia ipsa facultatis omnis expers sit, pati tantum, non etiam dum agere nata, ut Platonis Plotini, & Aristotelis de ea differentium concors sententia est multo certè magis in his summa erit facultas, quæ tota ipsa actus sunt, ac proinde ad efficiendum paratissima atque efficacissima. Actio nempe, vel Galeno auctore, efficientis motus est. Quamobrem quum ab animæ actionibus in corpore omnes fieri constans omnium assertio sit, doceatque certissima experientia fides. (quum in anima quæ sunt nullis sint prius actionibus prædita, quod facultate quæ id præstare querant prius sint destituta) exploratissimum haberi certè debet, animam ipsam, vi potè summis viribus ac facultatibus præditam, maxime actuosam, & in agendo potentissimam esse, nimirum actionum omnium atque motuum principium. Id namque quod seipsum mouere per se potest, motionum omnium statueret principium, in re oportet: atque is motus quæ quid seipsum mouet omnium præstantissimus atque primus. Ac proinde rectissime Plato animæ rationem in eo maxime positam esse statuit, quod ipsa seipsam mouere possit, esseque idem animam, primam generationem, ac motum rerum quæ sunt, quæ fuerunt, quæque futuræ sunt neque aliud præter ipsam esse, quod in hac vita faciat, ut quilibet nostrum hoc ipsum sit quod est, ut idem Plato lib. legum duo-
 20
 decimo scitissime astruxit. Quæ pressis vestigiis eius discipulus summus semper habitus Aristoteles insequitur, dum animam actum corporis physici, potentia vitam habentis, esse definiuit. Quod si actus anima est, certè actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorsum hæc tanta de animæ viribus, præsertim quod medico de ea tam anxia disquisitione inquirere non liceat, si Galeno fides habenda, qui animæ essentiam ignorare se ingenuè confitetur: nec quicquam incommodi arti medicæ accessurum, si animæ rationem ignoret medicus? In id profecto præfari hæc mihi de anima libuit, quod tractationis huius de resoluti hominis curatione, quam explicandam assumpimus, caput esse videatur, no-
 30
 scere quid anima virum habeat, quid præstare in corpore possit: quum quæ in hoc viro admiranda paralyses facta curatio est, non in artis vlla præsidia, sed tota in animæ potentiam, vires suas miro quodam modo in corpus exerentis, sit prius omninoque referenda, pathematis quidem vehementer animam ad mirabile opus concitantibus: de quibus, deque mirabili in hoc viro curationis monstroræ euentu, iam dicere ingredior, ut ostendam monstra quædam in morbis quibusdam accidere, in diæque euenire, quæ mirari magis, quàm eorum assequi rationem queas.

Hic vir alterius partis resolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum est) misere dege-
 40
 bat, omni ope humana destitutus, ut quem non operosa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obseruat, leuare tam diro morbo potuerant. Casus verò tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propèque iam ad cubile in quo decumbebat æger flamma serpebat. Incendio omnia cōplentur, quum ecce æger, & metu & ira fremens, grauique timore per cussus, de repente

Plato in Timæo. 82.
 Plotin. lib. de materia. Arist. lib. 1. de Physico auditu ca. 6. & aliis. Gal. l. 1. de loc. aff. lib. 1. de facultatibus natur. & lib. de sympt. diff. cap. 1.

Plato lib. 10. de legibus.

Lib. 2. de anima cap. 1.

Lib. de facultatibus natur. substantia. & lib. quod animi motus corporis temporis quantur.

Historia mira.

repente sese erigit, seque summo nixu attollere conatur: mox vero in citatis corporis vimbibus, atque in vnum collectis, se è summo ædium precipitè dat, à suis tamen adiutus, morbo confectum liberatur, restituiturque illi in parte sensus & motus ita vt qui multos annos immotus constitisset, liberè deinceps absque vilo molestiæ sensu progredi coeperit, obfirmata etiam in reliquū temporis quoad vixit valetudine. Quæritur est de me quænam cu rationis ratio, quæ causa fuisset, vt quem ars sedula curare nequiuert, inopinatò euentu, metusq; & timore itaque occupantibus, derepente sanus euaserit admirando casu. Hæc sapè ea sunt quæ & raritate sua & mirifico eue-

1. q. ar admiratione hominibus pariant, quorum causæ vt abditæ in naturæ recessibus habendæ sunt, sic multa animi intentione inquirenda, atque etiam in læcent promendæ, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hanc inopinatū euentum sanitas subsequuta sit, haud perinde difficile esse arbitror, pathematū animi vires æstuant, naturæq; potentiam penitus cōtemplanti. Itaq; quid metus, timor, iræque simul prorumpentia efficere valeant, quid natiuus calor intrò reuocatus, mōxque subsiliens, quid vis animæ corpori imperātis, & ad illius nutum corpus agitantis, prius intelligendum: quibus rite perpensis, manifestū fiet quibusnā ex causis curatio hæc proficiscatur, quibusq; sit meritò adscribenda. Ergo animi pathemata, quæ

2. q. Græci *πάθη* nuncupant, perturbationes quædā sunt, & auersæ à recta ratione contra naturā animi motiones, variè corpus animūq; afficientes: vt Cicero lib. quarto Tusculanarū questionū doctissimè affirmauit. Sunt autem in pathematū animi albo præcipua timor, metus, moestitia, iracundia, gaudiū, lætitia, verecundia, quæ pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione, vel foras expansione, vel tandem miscellaneo motu, varia certè, & admiranda in corpore symptomata pariāt: vt nonnunquā ad hæc mors cōsequatur inopinata, vt Galenus, Plinius, Valerius Maximus & Aulus Gellius amplissimis exemplorū testimoniis clarū fecerunt: ac proinde ab huiusmodi esse animi perturbationibus maximè cauendū, vt quæ nimirū corpus euertāt, & à naturali statu quàm longissimè noxiæq; abstrahant, idem

3. q. Galenus scitissimè in arte medicinali vnumquēque monuisse est visus. Timor itaque, desiniente in Tusculanis Cicerone, est metus appropinquātis mali, vt terror concutiens quidā metus: paupor verò metus insignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo est illud Ennij, *Tum paupor mihi sapientiam omnem ex animo expectorat*. Irām aliter Medici, aliter Philosophi definiūt. Aristoteles atque Galenus irām feruorem quendā caloris, qui circa cor esse, esse volunt. Seneca & Cicero cupiditatē reponendi doloris, vel libidinē puniendi eius qui videtur læsisse iniuria, concitationēve animi ad vindictā voluntatis imperio procedētis. Porro in timore spiritus

4. q. & sanguis intrò & ad scatebram suā reducuntur contrahunturque, vt Gal. lib. 2. cap. 5. de sympt. causis bellissimè docet: eoque fieri cernimus, vt timentibus & algeant partes in superficie positæ, & pallor ora occupet, & arteriarum pulsationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrā verò in iratis foras distendi & effundi calorem, indeque calefcere magis iratorum corpora, partēque extremas cernimus, pulsuū maximos & validissimos motus: quæ omnia caloris fo-

Iq. lib. 2.

del. 1. q. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

* d. 1. 1. 1.

ras expansionem consequi certissimum est. Certamen verò ex utrisque hisce pathematis constatum, ira nempe atque timore, inaequales habet naturae caloris & pulsuum motiones. contrahente se nanque per timorem natio calore, animalis quidem facultas ad interiora mouetur, sed rursus affatim per iram ad exteriora rempeat. Ita fit ut variè mixtisque natiuus calor exagitetur, magis quàm si alterutro horum tantum afficeretur. Tantum verò natiuus ipse calor vegetior redditus, & hisce pathematis exfusci tatus valet, ut & vitiosos in corpore consistentes humores domare, discutere, prorsusque dissipare in totum valeat, sicque curationis morborum sit auctor. Natura namque (ut rectè Hippocrates dixit) morborum

Lib. 6. Epi. medici sunt, *κλινικὸν φάρμακον ἰατροί*. Neque enim aliud quicquam natura nostra

Hipp. lib. de carnib. & lib. 1. aphor. 14. & 15. Gal. 5. aph. com. 22. & li. de tabe, & lib. 8. de placitis Hipp. & Pla. & li. de tre more; & li. 4. aphorif. com. 37. Cap. 87. est quàm natiuus hic calor omnium auctor atque effector, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Esse verò hunc natiuum calorem nostrum curationis auctorem, locupletissimus testis Hippocrates est, qui tetani curationem calori huius natio in totum tribuit. Est, inquit, ubi in distentione sine viceratione, iuuenis bene carnosus, ætate media frigida aqua multa perfusio, calorem reuocat. Calor autem hæc soluit, lib. 5. aphorismorum aphorismo vicesimoprimo. Quo loco Galenus calorem natiuum vegetiorem reuocatione ad interna effectum, non solum distentionem, sed & conuulsionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud ut intelligamus, morborum curationes in primis natio calori nostro esse meritò adscribendas. vnde est illud in arte medicinali eiusdem auctoris, naturam in nobis esse functionum omnium opificem, medicum verò ministrum: & lib. 1. aphorif. com. 15. natiuum nostrum calorem operum naturalium omnium causam esse iure statuit. Cur igitur miremur absque medicorum ductu, sponte naturæ saeuissimos sæpe curari morbos, idque felicius quàm medicamentorum anxio apparatus? Siquidem, auctore Hippocrate, natura sua sponte inuenit motiones quibus corpus ipsum regatur. Vndenam igitur huius viri à tanto morbo alleuationem profectam esse dicemus? Non aliunde certè, quàm à naturæ vi calorisque natiui exfuscati atque accensi ira atque timore concertantibus, ipsiusque animæ in corpus imperio solum esse voluntarij motus impedimentum iure statuemus. Nam quum resolutio, quam *παραλύσις* Græci vocant, vitium sit quo partes voluntario motu prædita sensum & motum amittunt, ut lib. 3. de locis affectis, & lib. 4. de sympt. causis voluit Galenus: idque vtplurimum à crassis, viscidis, lentisque humoribus, capita neruorum quibus voluntarij motus perficiuntur implentibus, fiat; ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus est, & crassorum humorum attenuatione, incisione, atque tandem digestionem in halitum. Hæc autem omnia per se facere natiuus calor accensus & commotus sanè potest, ut in conuulsione adstruxit Hippocrates. Ita

Lib. 6. Epid. part. 5. aphor. 2. Vnde admiranda huius viri curationis. que quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à somno excitatus, quod corpori in discrimen incendij acto consuleret, imperio in corpus proprium emisso, & corporis seruitio vtens, vires omnes suas exereret: factum est, ut vehementi impetu actus in vniuersum corpus calor, subindeque in partes affectas, quicquid in illis

Cap. 10. Cap. 5. 4. de sympt. causis voluit Galenus: idque vtplurimum à crassis, viscidis, lentisque humoribus, capita neruorum quibus voluntarij motus perficiuntur implentibus, fiat; ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus est, & crassorum humorum attenuatione, incisione, atque tandem digestionem in halitum. Hæc autem omnia per se facere natiuus calor accensus & commotus sanè potest, ut in conuulsione adstruxit Hippocrates. Ita

Lib. 5. aphor. 21. que quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à somno excitatus, quod corpori in discrimen incendij acto consuleret, imperio in corpus proprium emisso, & corporis seruitio vtens, vires omnes suas exereret: factum est, ut vehementi impetu actus in vniuersum corpus calor, subindeque in partes affectas, quicquid in illis motum

- motum voluntarium impediēbat discerit consumpsēritque, calore nativo partes abundē calfaciente, humorēque attenuante, & in halitum digerente, morbificā causā detruserit, vnde sanitas derepente subsecuta sit. Siquidem axioma est, sublata causa auferri quoque & effectum: vt à Galeno tum in arte medicinali, tum quarto methodi medendi proditum Cap. 89.
- 10 induere: quod & à me sēpe in plerisque animaduersum est, & id sibi olim contigisse testatur lib. 2. de motu musculorum Galenus: cui quum per totam noctem longum esset emetiendum iter, somno tandem oppressus, statim fermē integrum se dormiendo confecisse agnouit, experientia fide id credere coactus, quod ipse fieri non posse antea existimauerat. Ludo- Historia.
- 20 tūcum Serranum Medicum consobrinum meum, vidi ipse prope me eodem cubili iacentem, altōque somno oppressum, derepente sese attollentem, arma capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, prosilire quasi furiosum: & eo die forte fortuna conflicū ingens Monspeſsuli inter Hispanos & Gallos scholares inciderat, cui ipse non solum interfuerat, sed praeſuerat etiam. Vnde factum est, vt seruatis in animo pugnae illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quae ne per somnos quidem quiescit, imō tum maximē sese exerit, seruatis intus rerum sensatarum ac perceptarum speciebus: factum, inquam, est vt imperio quodam corpus vniuersum quateret, & ad voluntarios motus impellere potuerit. Eodem animae imperio, mutum Crœsi filium, & nativo Crœsi fili-
mutus, vo-
calis vt e-
uaserit.
In Chio.
- 30 linguae ac vocis proferendae impedimento affectum, vocalem euasisse, integreque sanatum, Herodoti testimonio accepimus. Quum enim Perſes quidam in Crœsum sibi ignotum occisurus irrueret, id filius eius mutus aspexit, timens patri, erumpensque in vocem ira & metu percitus, dixit, Homo ne perimas Crœsum. Atque hoc ille primū effatus, postmodum per omne vitae tempus vocalis extitit. Vnde id quod facultas corporis re-
- 40 trix, animaeque ira & metu agitata, accēso inde nativo calore, impedimenta linguae sustulerit: eam quidem actionem moliente anima, obsequente corpore. Tantum est animae imperium, tanta vis atque potestas, vt non solum in proprium cui praest corpus, sed & in alienum vires exercere suas valeat. Videmus namque oscitante vno, ad oscitationem adstantes quoque impelli, communicato vtique in alienum corpus affectu: sic & fascinatrices mulieres solo obtutu in quempiā vehementius intento, emissis oculis plures fascinare (pueros praesertim, quibus mollior caro est, & ad mala excipiendū pronior) conspiciamus. Quid quod ad aliorū animi affectus ipsi cōpatimur? Lugētibz alijs nos ipsi lugemus, & ad cōmiserationē impellimur, exultātibus exhilaramur, cū ridētibus ridemus. Id verō inde pro manare cēsendū merito est, quod anima arcano quodam, ac nobis non satis perspecto motu, affectus nobis suos pathematāque impertiat, quibus oblectari nequeat corpus, sed obsequi potius. Vnde appositē id dictū à Sal- Vide Pli-
nium lib.
natur. hist.
7. cap. 2.
- Iustio

lūstio videri potest, Animi imperio, corporis obsequio vtimur. Quin & morbos quosdā seuerissimos animi solo impetu curatos esse legimus, singulū & quartanam, pluresq; alios, quod & à me semel atque iterum peractū est: nempe singultum grauissimum atque cōtumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore subitario incusso curasse me in strenuo diui Ioannis Hierosolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide sancta asserere possum. Quartana affectum Iacobum Bānham, virum probitate insignem & mihi amicissimum, in vehementem iram meo consilio à suis accensum, curatum exemplō vidimus, quum nullis antea medicamentis cessisset morbus. Ex historia prōmi etiā multa quēunt, quibus inenarrabilis, nec sine stupore recenferi animæ vis in corpora imperiūque possit. Scribit Auicenna fuisse quendam, qui quum vellet corpus suum paralyti oblaedebat, nec à noxiis virisq; eiactulantibus animalibus impeti se patiebatur, nisi quum ea ipse cogeret: quę tamen mox vbi hominem inuasissent, vt sic demum admiratio impleatur, cōtinuò moriebantur. Diui Augustini testimonio constat quosdā fuisse qui aures pro arbitrio mouerent, vel singulas vel ambas simul: item qui totam cæsariem capite immoto deponerent ad frontem, reuocarētque quum vellent. Idem auctor vidisse se quēdam refert, sudare solitum vbi vellent. Hęc autem tam mira, tam etiā creditu difficilia, vnde nā aliunde quā animæ imperantis ductu fieri quis arbitretur? Magna sanē eius facultatis quę totum corpus regit potētia est, quam naturā vocabulo insigniendam Galenus dixit. Hęc validos in corpore motus cieit, hęc in morbis decretoria facit, noxia pellit, vtilia seruat, vias aperit, sibi que per omnia aditum parat, à morbis etiā exitalibus sese vindicat, vt quem notis etiā certissimę mortis moriturum speres, ipsa ductu suo sape contra artis pręfagia liberet. Quid miri igitur si naturam suo more operatam, & arcanis motibus quibusdam intima corporum peruadentem, vincere morbificas causas insignes cernamus? Magna præstare tanta naturę vis in nobis potest, eaque non raro perficit, quę nulla arte fieri posse videantur, præsertim suis ipsa pathematis exagitata: iram dico, metum, terrorem. hęc enim iure animi pathemata appellantur, vt Galenus, Philosophique omnes censuere. quę & ipsa, vel corpus perdere, si immodica & repentina fuerint, & in animulam imbecillā (vt ait Galenus) inciderint: vel feruare, si moderata sint, & robustam animā afficiant, possunt. Vnde quosdā nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem optetisse Plinii, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni nostri est assertionibus comprobatū. Ego mirum quid vidisse me in consobрино meo Ioanne Sobiratio testari plena fide possum, qui quum Auenione conuulsus annos plurimos constitisset, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eaque vehemente percitus, in famulum quem plagis cadere nitēbatur, ita corpus exagitasse, vt confestim distētis erurum nervis, poplitibusque emollitis, & sine vlllo doloris sensu incedere, & erectus stare, quū incuruo corpore annos totos plus minus sex cōstitisset, posset: dein cēpsque per omnē vitam sanus euasit. Vt quem non operosa medentium manus, nō accurata medicorū diligentia, nō vlla medicamentorum genera curare potuerant,

Lib. de animalibus.

Lib. 14. de ciuitate Dei ca. 24.

Lib. 5. de symp. caus. cap. 1.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

Lib. 1. de arte medicinali.

potuerant, sola ira naturam exagitas persanauit: ut in hoc nostro ciue Are-
larenſi (cuius gratia tam multa prolibauimus) euenisse ſcimus, qui a reſo-
lutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam ve-
hementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ sanè admiranda cura-
tio, uti & fidem fere omnem ſuperat, ni ſe res ipſa in ſui teſtimonium pro-
ferret: ſic sanè tota in Dei optimi, maximæ immenſam potentiam eſt iure
merito referenda, qui quæ nobis difficilia, quæ uero nullo aut artis aut infe-
rioris naturæ vi fieri poſſe videantur, ipſe ſolo nutu præſtet atque efficiat,
vnde eſt illud Regij Prophetæ, Ipſe dixit & facta ſunt; & Ipſe mortificat &
10 viuificat: deducit ad inferos & reducit: redimens de interitu vitam no-
ſtram, & omnes infirmitates ſanans verbo virtutis ſuæ. Non enim herba
aut malagma ſanat, ſed ſermo Dei qui eſt in illis, hoc eſt inſignis potentia
Dei: cui ſit laus, honor & benediçtio in omne æuum.

OBSERVATIO QVINTA.

ANTONIUS Martinus aſcite laborans, ingenti ventris
tumore adeo grauis ut progredi non poſſet, inſtitisque ventrē præ gra-
uitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus, ut planè moribundus
20 in horas ſperaretur: uſu ligni ſancti & braſſica marina præter omniū
ſpem integrè ſanatur, uiuitque nunc incolumis ac probè valens.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVÆ intercutis tres eſſe ſummas præcipuasque differētias,
medicis omnibus in conſeſſo eſt. Alteram Græci ἀσцитῶν, alte-
rā τρυπανίαν καὶ τρυπανίτην, tertiā ἀναſαρκῶν, καὶ ἀναſαρκῆν, καὶ ἀλσινῶν
30 μαστίαν nuncupant. Fit porro aſcites quum inter peritonæum &
intestina plurimus aquoſus humor coaceruatur: ſic ſanè Græcis nūcupata,
quod ἀσκή, hoc eſt vtri, impleti inſtar locus inter peritonæum membranā
intestinaque interiaces tumere videatur: ſonūque quendā impleto vtri
perſimilē venter ſi pulſetur edere videatur. Tympanites porro fit vbi ven-
ter copioſo flatu atque ſpiritu diſtenditur, à tympano notiſſimo omnibus
inſtrumento nomenclatura deducta, quod pulſato imo ventre ſonitum in-
ſtar tympani reddat. Anaſarca, porro fieri medici volunt quum pituitoſus
humor in vniuerſum corpus apponitur quidem, ſed non vniur partibus,
vnde in vaſtum tumorem tactui cedentem attolli membra conſequēs cer-
40 tē eſt. Sūntque qui ad hunc modum laborant exanguēs ac colore mortuis
ferè ſimiles, graues, ſegnes, & ad omnes ſeu naturæ, ſeu animæ actiones
prorſus inualidi. Omnium autem ſpecierum ſeu differentiarum huiusmo-
di deterior eſſe putatur aſcites, quod & maiorem in iocinore noxam indi-
cet, & grauiora inferat ſymptomata, ſitque ad curandum omnium maxi-
mè contumax. Omnem autem hydropiſ ſpēciem nonniſi malè affecto ioc-
cinore

Lib. 1. de cinore gigni posse Galenus multis in locis demonstrasse est visus. Est enim
 loc. aff. ca. hydrops hepatis vitium, quum suo satis munere fungi non potest. Quum
 6. & lib. 6. enim sanguinis generatio aut non fit, aut male fit (inquit lib. de symp. diff.
 ca. 1. & c6. cap. 4. Galenus) aqua intercus gignitur: atque eadem & Pauli & Auicenna
 1. ad lib. 2. prognosticum Hippocratis sententia est. Laborare autem virum hunc ea hydropis specie quam
 poc. asciten vocant, omnia ea indicabant symptomata quae comitari asciten
 Paul. lib. 3. solent. Siquidem tumor & gravitas in ventre ingens sese & visui & tactui
 cap. 48. offerebat, & quum se ager in alterutrum latus converteret, fluctuatio & a-
 Auicenna sen 14. 3. quae motus notabilis percipiebatur, non ab ipso aegro solùm, sed & ab asci-
 lib. cap. de dentibus etiam: & quum percuteretur venter, vel tangeretur à medico, flu- 10
 idans quidam partium ventris motus, instar vtris aqua pleni, conspicieba-
 tur. Membrorum reliquorum corporis arefactio ac tabitudo quasi quēdā,
 quod in hac hydropis specie corpus plusquam in aliis alimonia priuatur,
 ob aquosum & nutritioni ineptum sanguinem. Vnde cōsequi illud neces-
 sariū videtur, ut areseat & tabescat corpus alimonia conueniente ma-
 gna ex parte destitutum. Vrinae paucitas id ipsum apertè etiam commōstra-
 bat. Nam obstructis & compressis vrinae viis ab incumbente aquoso hu-
 more, paucā omnino prodire vrinam consequens est: tum etiā quod quū
 in eo vitio exiguum & dilutum sanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum
 itidem serum inde manare necessariū oportet. est autem vrina serum hu- 20
 morum in venis contentorum, ut Gal. Com. 1. in librum tertium de popu-
 laribus morbis Hippocratis, aphorismo quinto, conceptis verbis affirma-
 uit, atque etiam definitionum medicinalium auctor. Hæc itaque causa
 est, cur in hydropicis exigua reddatur vrina. Pulsus porro ascite laboran-
 tium parvus, imbecillus, frequens esse ut plurimum solet, qualis in hoc æ-
 gro conspiciebatur. Pedes illi tuebant, quod in omnibus qui hydrope
 tenentur, teste Auicenna, accidere consuevit, ob natiui caloris illis in par-
 tibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotissimis, & ob humi-
 ditatem vaporēque aquosum ad eas partes delatum. Sitis inextinguibili
 clamorūque perpetuū aderat, quo symptomate præcipuè premi solent; 30
 qui aqua intercutè, ascite præsertim, laborant: quod tamen mirum videri
 potest, vniuerso ferè corpore humore nimio madente, frigidaque intempe-
 rie vincente. Sed huius tamen symptomatis sæui non vnica solùm causa,
 sed multiplex reddi solet. Nam etsi corpus, & ad ventrem attinentes par-
 tes, humore nimio imbutæ sunt, vnde minus sitire ægri deberent: quum tā-
 men aquea illa humiditas falsa, acris, nidorosaque sit, & mora coarctatio-
 neque tum calidior, tum vitiosior redditæ: efficitur, ut magis ab ea sitis
 inducatur, quam ut sistatur. Ab ea namque aquosi humoris congerie, fumi
 nidorosi, calidi, multi sursum attolluntur, qui os ventriculi gulamque affi-
 cientes, atque exsiccantes, sitim pariant. Ad quod facit humoris natiui & 40
 suaui, quo rigari partes solent, inopia. Nam quum ascite laborantes, exan-
 gues, attenuati, penèque tabidi sint, ob eam quam antea attulimus ratio-
 nem: fiat autem sitis, vel caloris copia, vel humoris inopia, ita attestante
 Galeno: consequens certè est, ut in ascite laborantibus sitis humoris salu-
 bris & natiui inopia producat: ut etiam quod in huiusmodi affectu cor
 non

Fen 14. 3.
 li. tract. 4.
 cap. 8.

Cur sitis in-
 extingui-
 bi li preman-
 tur qui hy-
 drope la-
 borant.

Lib. 1. de
 symp. facu-
 cap. 301.

non satis perfrigeretur, compressis vtiq; partibus spiritalibus, à nimio humore in ventre contento. Vnde distentis partibus his, & septum transuersum respirationis organum opprimantibus, fit, vt non satis respiratu refrigerari cor possit, incallescensq; sitim inferat, tum quòd plerumq; febres tepidæ comitari huiusmodi affectus solent, vt auctor est Auicenna, ad quas item sitis sequitur: vt haud immeritò clamasse illud Auicenna dici possit, non euacuari asciticos & hydropicos omnes à siti clamosa. Sitim autē iure clamorosa vocauit, hoc est inextinguibilem, vt cui quòd plus succurrere ægri ingenti potu in animum inducant, eò plus sitiant. Iuxta illud lepidi
 1° poetæ Ouidij, ad cupidos auri sitim hydropicorum comparantis:

vbi supra
 immedia-
 ta.

Lib. I. Fast.

Quære ut absumant, absumpta requirere certant,

Atque ipsa vitii sunt alimenta vices:

Sic quibus intumuit suffusa venter ab unda,

Quòd plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Sitis causas in hydropicis abundè reddidisse mihi iam videor. Cur autem coloris vitio laborèt, in promptu causa est, quòd vitiatum intus lateat humor, nec sanguis in vasis saturato rubore niteat, sed aquosus, dilutus, instar aquæ in qua recens caro macerata est, appareat. Vnde fit vt ad normam intus latentium succorum talis foras appareat color, qui (vt Galenus ait) similis efflorescit humoribus. Et est eorū certissima nota. Quamobrè quum à bene
 2° temperato sanguine optimus efflorescat color, à vitiatum & improbum, corruptum apparere colore consequens quidē est. Difficultate spiritus insuper vir hic maximè premebatur, quòd à distento vètre septum transuersum cōtingeretur, cuius cōpressu difficilem reddi spirationē necessariū haberi debet, quòd sit mēbrum hoc respirationis (vt vult Galenus) instrumētum. itaq; mirum nō est cōpresso septo transuerso respirandi munus malè fieri. Vti verò & spirandi difficultate, sic sanè inappetētia multa æger hic vexabatur: quòd inanitio & suctio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, ob nimiam intro cōditam in visceribus aqueam humiditatem. Vnde quū nec inanitio exacta, nec inanitarum partium naturalis appetētia (quæ inanitionē proxime sequitur) fieret: nec quæ hanc cōsequitur vetriculi suctio, aut suctionis sensus, qui fames est, auctore Galeno, necessariū quidē est, vt iis motibus ordine inuicē succedētib; ad appetētiā excitandā pereūtib; aboleatur, aut saltē bona ex parte minuat appetētia: vt docet Gal. lib. 4. de sympt. causis, cap. 7. expressisse est visus. Signa atq; symptomata expressimus omnia quibus morbi in hoc viro natura deprehēdi potuerit (quod curationis esse caput voluit secūdo methodi medēdi, & pluries alibi Galen) nūc verò quoniam Methodici medici, morborum causas assignant inuestigantq; inde presidium copiam cōiectantes, vt memorato loco prodidit Galenus: æquū visum est, huius morbi propius causas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atq; externis, intemperatiā victus plurimis ac vitiosis cibis cōstantē præcipuam fuisse iure statuendū est: quòd vir hic rei rusticæ additus, minimè sui obseruans, quibusuis sine delectu ordinē vteretur. Vnde factū est vt neq; vetriculus in gesta probè cōficere, neq; item probum gignere sanguinem hepar posset, quum quæ parum rectè à vetriculo elaborata sunt, crudæque manserunt, ea emendare hepar minimè possit: vnde obstructions multæ tum in iocinore, tum liene, atque etiamnum in mesereis venis genitæ sunt, à quibus

Lib. I. aph.
 com. 2. &
 lib. 4. de sa
 nit. tu.

Lib. 4. de
 vfu part. 1.
 14. & lib.
 de caus. re-
 spir.

mali huius initium exortum est. Inde factū videri potest, cur in hydropem hio vir inciderit. nam quum ex incauta victus ratione, multoq; & iordinato potu hepar perfrigeratum sit, crudis vtiq; multis ad ipsum ē ventriculo delatis: consequens certe fuit, vt gignendo sanguini minus valere potuerit, quod sanè peculiare est ipsius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: unde aquosus, frigidus, & alendo corpori minimè idoneus deinceps sanguis genitus sit: aqueaque humiditas multo plurima, quæ in interstitio membranae intestina obuoluentis (quam *vispitones* vocant) intestinæque ipsa consistens, tumorem vastum in ventre effecerit, vtri aqua pleno persimilè, quæ ascites vocatur. Intemperies itaque iocinoris frigida, multis obstructionibus comitata, interna atq; præcipua morbi causa fuit, à qua sanè mali tam sæui origo deducta est. Causas enarrauimus præcipuas: nunc tandem curationis modum, quo in hoc liberando ægroti vsumus, subiiciamus.

OF RATIO.

Lib. 1. de
alim. fac.

Quoniam inter instrumenta ea quibus curatio perficitur, primas congrua victus ratio iure tenere creditur, quum vel auctore Galeno neque secunda valetudo seruari, nec aduersa cōmodè curari sine exacta & salubri dieta possit, vt quæ non minimum momenti vel in illa seruanda, vel in hac propulsanda habeat: ab illa auspicabimur, inde ad reliquos curationis scopos qui asciti debentur, sermonem dirigentes. Sunt autè præcipui hi, totius corporis nimio humore madentis exsiccatio, vëtris per vices solutio aqua educens, medicamentis ad id apposis, vrinae & sudoris prouocatio, obstructionum per ea quæ infarctū liberāt curatio: hepatis per ea quæ viscus roborare solent, & intemperie amouere, in suā temperiem deductio. His scopis curationē perfici & Galenus & Auicēna & Paulus exactè docuerunt. Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quantum vires ferre poterāt, eam in hoc viro præscripsimus, vt paritate redūdans absumeretur humor. inedia namq; humorum redundantia exhaurit, vt plenior victus adauget. Itaq; ne consuetudinē derepente in diuersum mutaremus (cui plurimum tribuendū esse Hippocrates docuit, nec temerè esse mutandam) bis die cibum quidē sumere permittebamus: sed detractio 30

Lib. 1. de
rat. vict. a-
cut. à textu
18. ad 38.

ni tamen studebamus. Ab iurulētis, humidis, obstruentibus, implentibus, præsertim à potu, suasionibus multis ægrū continuimus, vt quā minimum potionis fumeret, eiūsq; meracissimè. neq; enim aqua dilui vinum patiebatur, quod in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquæ potu, sed & ab aspectu etiā contineri ægri debeāt: neque cū cibo potum sumere, sed post cibum modico interuallo sinebā. sic enim idē auctor loco præcitato iubet. Nautico pane (quē vulgus Biscoctū vocat) meo præscripto utebatur in quo inter pinsendū semina marathri & anisi iniecta, panē ad flatum di-
scutiēdos aptissimū reddebāt: quod in hac hydrops specie, perinde atq; in tympania, necessariū videtur. vix enim ascites sine cōplexu flatuū multo- 40
rū, sicuti neque tympanites absq; aquoso humore reperiarur. Auiculis paruis & in dumetis degentibus, asis vti iubebā, turdis, turturibus, columborū pullis, merulis, perdicibus, & caponū pullorūque extremis partibus, alis scilicet. Interdum verò proritandæ vrinae causa iusculum ex capo parabam, in quo radicum apij, foeniculi, & graminis cortices cum seminibus melonum incocta essent. Sum nonnunquam etiā iure cicerū rubeorum
cum

Fen 14. 3.
li. tract. 4.
cap. 13.

- cum præfatis radicibus, & sic seu lauere herba (quam Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vsus: quod sium, vel Dioscoridis & Galeni testimonio, vrinæ mouendæ plurimum valeat. Vigiliæ magis quam somno vt indulgeret cōsului, quod vigilia, auctore Galeno, totum corpus potēter exsiccet, vt lib. 1. meth. med. c. conceptis verbis astruxit. Matutino tempore à somno expecto fricationes pannis asperioribus adhiberi iubebam, præsertim secundum ventrem: & quum per aëris temperiem liceret, in sole exercere se capite bene cōtrecto suadebam. Vino utebatur paucō quidem illo, sed planè generoso & potenti, eoque meraco: sed quum intendi calorem ab eo interdum persentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & anisi consulebam. Vt quoti die alius fluere procurabam, vel iniectione clysteri, vel datis catapotis, vel confectione, de qua paulo post dicam. Aëre calido & sicco illi vtendum censebam. Hac victus ratione hominem toto curationis decursu continui: qua sic methode instituta, ad ea medicamenta me conculi, in quibus curationis spes aliqua affulgebat: eos scopos sequēs de quibus paulo antea dictum est. Itaque ventrem exonerare clysteribus variis, tum humorem aquosum educentibus, tum flatu discurrentibus, sum anxius: quod vir hic astrictiore esset aluo, & his vtendū esse in hoc morbo tum Paulus tum Auicenna consuluerint. Clyster porro huiusmodi fuit: 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155.

citriini, cinnamomi electi, & radicis iridis, ana ʒj. Hoc apozemate dies totos octo vti ægrum iubebam, & tertio quoto die clysterem qualem supra descripsimus iniici iubebam. Vbi verò abundè iam meatus infarctus liberatos, tum ex vrina, quæ concoctior apparebat, tum ex tactus indicio percepissem (nam & tangenti viscus haud ita durum tensumque erat, & tactui cedebat) purgans vt sequitur medicamentum dedi. ʒj. Decocti præcedentis vncias quinque, addendo radicem iridis recentium & bene purgatarum & contrusarum ʒj. foliorum soldanellæ (quæ brasiica marina est) ʒij. cinnamomi electi ʒj. ʒ. seminis anisi ʒj. rhabbarbari electi ʒj. ʒ. Infundantur omnia simul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, & bulliant vnica ebullitione, postea fortiter exprimantur: cui expressioni adde syrupi de cichorio cum rhabbarbaro, syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio, cuiusque ʒij. Misce:paretur potio, quæ profectò assumpta plurimum profuisse est visa. aquam enim copiosè absque molestia detraxit, vnde mirè se adiutum æger testabatur. Hoc purgationis genere repetitis vicibus sum ter vsus. Medio verò tempore his vtebar confectio-nibus, quæ & hepar roborandi & deobstruendi etiam vires haberent, hac præfertim: ʒj. Conseruæ florum cichorii ʒij. conseruæ capillorum, scolopendriæ & buglossi, ana ʒj. trochiscorum de rhabbarbaro ʒj. ʒ. pulueris electuarij triū santalorū duplicato rhabbarbaro ʒij. cinnamomi electi ʒij. car-
 nis passularum pinguium sine arillis ʒj. ʒ. pulueris dialacæ maioris ʒij. ex
 syrupo byzantino & de radicibus fiat in modum opiata, cuius fumebat in
 aurora ʒij. de super haurièdo vini albi generosi cyathos duos. Pilulis inter-
 dum sum etiam vsus, ad rem probè facientibus. ʒj. Massæ pilularū aggre-
 gatiuarum maiorum descriptionis Mesuei ʒij. pilularum de rhabbarbaro
 ʒj. ʒ. pulueris soldanellæ ʒij. absinthij sicci, trochiscorum de rhabbarba-
 ro, ana ʒij. cinnamomi, anisi, schœnanthi, marathri, ana ʒj. Misce, & cum
 succo ireos recenter extracto confingatur massa, ex qua dabam interdum
 drachmam integram, interdum dimidiam. Ad tumorem ventris discutien-
 dum his sum remedijs vsus: ʒj. Foliorum absinthij, maioranæ, eupatorii
 veri, origani, pulegij, calamenti, rutæ, ana M. ʒ. foliorum ebuli, sambuci, &
 caulium rubeorum, ana M. ʒ. foliorum quercus, lentisci, rubi & cupressi,
 ana M. ʒ. thymelææ & soldanellæ, ana M. ʒ. florum chamæmeli & meliloti,
 ana P. ʒ. feminum anisi, anethi, marathri, cumini conquassatorum, ana ʒj. nu-
 cum cupressi, gallarum omnium contritarum, ana paria iij. aluminis t̄ ʒ.
 salis cōmunis tātundem. Fiat omniū decoctio in lixiuio factò ex cineribus
 quercus, aut stipitū caulium, & cū spongijs infusus & expressis fouere ven-
 trem tumidū ante cibū iubebam: peractòque fotu emplastrū sequens ad-
 mouebam: ʒj. Stercoris vaccini t̄ ʒ. stercoris caprini t̄ ʒ. bulliant simul
 in aceto fortissimo, & in mortario terantur, addèdo sulfuris ignè non ex-
 perti ʒij. aluminis ʒj. succorū thymelææ & ebuli recēter extractorū, ana
 ʒij. farinæ lupinorū & orobi, ana ʒij. pulueris soldanellæ quartariū j. ani-
 si, marathri, cumini, ana ʒij. salis cōmunis torrefacti ʒij. terebīthinæ ʒij.
 picis nāualis ʒvj. Misce: fiat emplastrū ventri apponēdum, quo mirificè iu-
 uabatur. partim enim solutione aquā hydropicorū soluit, partim in halitū
 digerit

Forus ad
 ascitum.

digerit atque siccet, & flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplastro detumescere sensim cœpit venter, & æger liberius spirare, vnde de ægri salute melius tum sperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vsus: ʒi. Vnguenti rosacei Mesuei, cerati santalini, cuiusque ʒiij. rosarum, seminis endiuia & oxalidis, ana ʒj. spicæ nardi, schœnanthi, absinthij sicci, styracis calamitidis, ana ʒj. Misce cum paucō oleo masticis & de absinthio fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præsidia primum in curatione locum decocto ligni sancti iure tribuendū censeo, quo
 10 coctum ex ligni sancti in ramenta puluerati lb j. in aquæ libris nouem decocti (erat autem aqua pluuiæ) ad dimidias, & sub finem decoctionis adijciebam soldanellæ siccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, passularum cum acinis ʒij. Vbi perfecta decoctio esset, illam calentem in alterum vitreum vas infundi iubebam, in quo vini generosi libras tres inieceram, & ex hoc syrupo calido vncias nouem mane sumere, vespere vero vncias sex consulebam: eumque probè stragulis opertum elicere sudorem, qui sat multus fluebat, coegi. Victum exsiccantem tum maximè institui ex nautico pane anisi seminibus infarcto, & auiculis paruis asis, & passulis exacinatis. Purgabam octauo quoque die vel catapotijs præscriptis,
 20 vel rhacomatis diluto, vel succo ireos. Tantum verò hac methodo profectum est, vt ita annuente Deo integræ sanitati sit omnino æger restitutus: viuítque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione, incolumis, vegetus & viribus valens, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO SEXTA.

CATHERINA Renoarda, Antonij Renoardi Iurisconsulti ac Arelatensis iudicis, viri sanè præstantissimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauissimis & lethalibus
 30 symptomatis comitata, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, sine cibo ferè dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, absque medicamentis vllis, & pessima item victus ratione utens: quum morti iam proxima esset, & prorsus deplorata valetudinis, fluxu alui cum summa virium debilitate suborto, liberatur Dei voluntate, non artis præsidij.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

40 **N**ATURAM, morborum esse medicatricem, scitissimè ab Hippocrate in Epidemiis dictum est ipsamque earum quæ in Lib. 6. Epä corpore fiunt actionum opificè esse, bona cerè ratione Galenus affirmavit. Quæ certè non aliud est, quàm calor natiuus
 In arte me
 dicinalica.
 87.
 noster, temperiæve corporis, quæ rectè munia omnia obeuntur: ac pro-

Lib. 5. de
symp. caus.
cap. 1.

Lib. de ar-
te.

Lib. 29. na-
tur. hist. ca-
pit. 1.

Lib. 9. me-
tho. med.

pterea facultatem nostri corporis reſtricem, iure optimo naturæ nomine inſigniendam Galenus idem aſtruxit. Hæc ea eſt quæ & ſanitatem in nobis tuetur, & morbos pellit, ipſa ſibi vias inueniens, quibus id citra medici operam ſæpenumero perficere queat. Ob id Hippocrates multos quidem ſine medicis, verum non ſine medicina tamen, curatos eſſe ingenuè conſtitetur. quod & experientia ipſa nos quotidie docet, & Romanam gentem complures annos ſine medicis conſtituiſſe, nempe ultra ſexcentos, Plinius grauiſſimus auctor ſcripſit. Quorum hæc? vt indicem naturæ quidem ſæpe ſine medici officio: medicum verò nunquam ſine naturæ ope morbos curare vnquam poſſe. quod in hac noſtra puella cuius ſermonem 10 inſtituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mollis carnis teneræque ætatis, quum inordinatis motibus incaluiſſet (qui moſ puerorum eſt cum ſuis æqualibus colludentium) mœxque reſrixiſſet, ſtipatis vtique externis cutis meatibus, diſſilatione prohibita, ſuc cenſus eſt in trò natiuus calor ex humorum intus conſluſorum concepta putredine. erat autem putredo intra vaſa, vnde neceſſariò continēs febris genita eſt. Continentium namque febrium materia intra vaſa eſt, vt docta Galeni & omnium medicorum ſententia eſt. Continentes autem eæ febres meritò dicuntur, quæ ad infebricitationem non deſinunt: in quibus vna acceſſio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè 20 lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci *συνίχες* vocant, id eſt continuas: quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differentias. aut enim ab initio ad finem vſque æquali magnitudine perdurant, & has Græci *ὁμοίως καὶ ἀεὶ αἰστανόμεναι*, hoc eſt in eodem vigore perſiſtentes vocant: aut ſemper augentur, & exiguum aliquid in dies adiiciunt, & *ἀναβατινὸς καὶ ἱεταναυαίνουſαι*, id eſt incrementum ſuſcipientes ſeu inualescentes vocantur: vel tandem paulatim diminuantur atque decreſcūt, & has *παραβατινὸς* nuncu pari volunt. Itaque quum quod accenditur ei quod tranſpirat par fuerit, nec augeri nec minui febris videbitur: ſed pari tenore perſtare, ſibi que ſimilis permanere, ac ſi nihil illi vel demeretur, vel ad iiceretur. Vbi verò 30 quod accenditur, eo quod tranſpirat amplius fuerit, intendi febrem, & ſe ipſa in dies auctiorem fieri neceſſarium quidem eſt, quum multū ſit quod putret, exiguum verò quod foras effluit: perinde atq; quum maius eſt quod effluit & tranſpirat, quàm quod accenditur, tum certè minui febrem aperte cernemus. Has verò differentias eò de inſtitutia attulimus, vt ad quam earum ea febris eſſet referenda quæ iuuentulam hanc inuaſit, ſcire certò poſſimus. Dicimus itaque ex increſcentium genere hanc fuiſſe febrem, vt quæ in dies auctior fieret, & caloris vehementia, & ſymptomatum magnitudine: exiguò exiſtente eò quod diſſilabatur, multo verò quod incalſcebat. quæ cauſa fuit cur in diſcrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam 40 agitatio corporis vehemens & anxietas, vigilia, delirium, ſyncope, frequēs ſpiritus, ſitis vehemens & inexpugnabilis, tum alius ex alio color, modò ſaturato rubore in genis florens, modò ingenti pallore ſuffuſus, & quaſi animam agentis apparebat. quæ omnia à morbi magnitudine, & naturæ propè deuictæ cum morbo pugna, prouenire pro explorato habendum eſt, ſiquid

est, siquid tum Hippocrati, tum Galeno creditur. Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vasa, cuius putredinis notæ tum in pulsibus, tum in urinis conspicuæ erant. Multa namque in pulsibus inæqualitas & inordinatus motus, frequentiaque suberat in lotiis verò magna in substantia, colore, & contentis mutatio. rubræ namque vehementer, substantia inæquales, modò crassæ, modò tenues, interdum verò sine villo sedimine: nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebant urinae, putredinis in vasis consistentis indicium: prorsusque, dempta ætate, similis illi febris videtur, quam in seruo palæstrita vidisse se Galenus nono methodi affirmat.

AD hanc porro vocatus, quum omni ope mederi iuuentulæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro sanè præstantissimo & optimo, est necessitudinem, tum ob muneris mei rationem; & puellæ bonæ indolis, & à patre summè dilectæ meritum, studerem: in id totus eram, ut scopos omnes tanti curandi morbi sedula manu exequerer: quòd morbus magnitudine sua inducias non daret, & pro Hippocratis sensis, medicari in valde acutis eadem die expediat, ne dilatio noxam immedicabilem adferat. Itaque protinus clysteri molli leniendam aluum consulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, ut ne quidem proferri quicquam de ea re sustineret, tantum abest ut propinari illi quicquam per os posset. Dato clysteri, quum biliosa multa eaque cruda deiecisset, nec de mittendo sanguine, ob tenellam nimium ætatem, & dissilabilem corporis substantiam, & parentum atque ægræ repugnantiam, sermo esset habendus, ad vacuanda per aluum quæ putruerant animam conuerti. Vbi enim mitti ægro sanguis vel ob ætatem, corporis raritatem, vel quamcunque tandem aliam occasionem minimè potest, largius ducenda aluus est, si quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum superuacuum. Itaque quum deiectionum pharmacum ex rhacomatis diluto, syrupo rosaceo, & melle aëreo (mannam nostri vocant) præscripsissem, accipere ægra renuit. confestim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum, in quibus materia turget, sæpe ab Hippocrate dictum est atque Galeno. Sed quæ præscripta à me sunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorsus ægra non sumeret: & si vi coacta quicquam assumpsisset, mox reiciebat. Vnde nec syrtos ad febrilem calorem restringendum, nec quæ ad eximendas obstruções parata medicamenta erant, sumere vnquam voluit: ut quæ si quando ad hæc sumenda parentum iussu atque hortatu cogeretur, tota in fletu, clamores, & lacrymas soluebatur. Vnde & acrior succendebatur febris, & peius inde multò puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagitatis intrò feruentibus succis. Quamobrem naturæ secundum Deum omnem curationis ordinem relinquere coacti sumus, quòd pro Hippocratis sententia oporteat non solum medicum opportuna facientem sese morbo accommodare, sed & ægrum & assidentes. Neque enim satis est medicum curationi intentum habere, nihil quod ægro possit conducere prætermittentem (qui verus medici scopus esse debet) sed & ægrum dicto audientem, & per omnia suadenti medico obediens nancisci oportet, si

Hippo.lib.
prælag. &
Gal. in cō.
& lib. 3. de
crisib.

CYRATIO.

Lib. 4. aph.
10.

Lib. 4. de
sanit. tuen.

Lib. 1. aph.
24. & lib.
2. aph. 29.
& lib. 4. aph.
10. &
Gal. in cō.
illorum aphorismorum.

Lib. 1. aph.
1.

rectè curatio processura sit. Itaque in hac puella etsi medicus aderat & sedulitate, & amore, & officio assiduus, & assidentes adessent, & prudentia, & charitate & amabili beneuolentia coniunctissimi, omni que studio, officio, ac diligentia in muniis ad puellæ salutem necessariis exequendis intentissimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum nescias vter eorum plus officio functus esse videri posset) vnum tamen certè deerat, in quo curationis caput positum esse videbatur, ægræ infantulæ inobedientia, quæ vel mollitie & teneritudine ætatis, vel naturæ repugnantia (vt plerumque in pueris repugnans & refractaria ob iudicij & prudentiæ defectum esse solet) omnia respuebat quæ in illius salutem 10. methodo essent præscripta. Vnde factum est vt in præsens periculum adducta tum vi morbi, tum sua ipsius inobedientia ægra hæc fuerit. Nam neque decretoria salutaria in diebus decretoriis vlla facta sunt, neque concoctiones rectè processerunt, neque naturæ rectrix facultas quicquam commodè operari videbatur, malo vti que oppressa. Vnde circa decimum quartum diem omnia in peius labi visa sunt, prorsusque lethum minari, oculi caui, aures contractæ, facies demortuæ similis, liuentes buccæ & vngues, virium deiectio, idque expulsum defectione deprehendebatur, delirij, vigilia, marcore flaccescencia membra, totaque terroso puluere ac sordidæ squalentia, inedia, sopor vigilans, linguæ summa nigrities & asperitas, vox 20. faucibus hærens & interrupta, clamor, conuulsiui motus, toruus aspectus, & vt in summa dicatur, plurima vndique mortis imago. Tum verò inter hæc tam lethalia signa ad decimumseptimum vsque diem perseuerantia, quæ deploratæ valetudinis ægram esse testari poterant, entibi derepente in summa virium deiectione alius fluere coepit, magis profectò morbi vi atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, biliosa, feruida, porracea & pessimè olentia deiecta sunt, magis tum collapsis viribus, vt sine pulsu ægra relicta fuerit. Perstat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tandem verò remediorum forinsecus adhibitorum, forum atque vnctionum impetum humorum cohibentium vi sedato fluxu ventris, persistit febris 30. ad sexagesimum vsque diem, tabefacta prorsus puella. Sed tamen sensim vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgentissimi luctum miserantis, refici coepit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnantis natura ea præscriptimus quæ vires reparare & integrè sanitati puellam restituere possent, ad laudem Dei opt. maximi.

OBSERVATIO SEPTIMA.

VIR quidam Mercator (cuius nomini, ob eam qua in medico 40. esse debet modestiam atque prudentiam, parco) ex amore in insaniam deductus, melancholicus effectus est, mirisque visis etiam interdiu necdum noctu agitabatur, modo in iram ac furorem concitus, mox placabilis in risum effusus, amata speciem se in momenta singula in conspectum

Etum habere affirmabat, illi blandiebatur, ac si præsens fuisset, mox quod se amantem redamare nollit, miris increpabat modis, omnia de amata sermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem sine somno tristitia mororque consumeant; Et sibi ipsi iniecit manus, ut suorum vi prohibitus fuisset. Quum sic insaniens totos sex constitisset menses, egoque eo profectus essem ubi ager laborabat, ad curam accersitus, hominem magno sane labore, multisque in ea reparatis auxiliis, ab insania, Dei gratia adiutus, reuoco. Et integre menti ac sanitati restituo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

E admirando amoris affectu, quo sapenumero in furorem atque insaniam deducuntur incauti & insana mente homines, tractatur, a accurata sane & philosophica enarratione erit latissimus de amore campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hic inuitat locus: libeat modo vagari, & à leuioribus reuulsi meditationibus, in hæc sancta Philosophiæ adyta penitus mentem inuoluentis, illius sacraria aperimus: & in ea diuersemus, amoenissima

- 20 Musarum vireta, ubi inenarrabili varietate, floribus passim nitescens, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modo, sed hauri iucundiore, sua & fragrantia & succulentia plenius alant, implentque audum sciendi animum ratione mira; & sentiat tamen in iis austerior quædam suauitas & alimonia, si non omnino dulcis atque percocta, grata tamē certè atque fecunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu rerum modum seruabimus, ne inopia ieiuni aridique videri possimus, aut vbertate nimia luxuriantes, onerosi legētibz euadamus. Itaque quum nobis de insano ex amore effecto sermo sit futurus, de quo eius morbi medicæ curatione, indaganda nobis prius multa erūt ex scientissimorum hominum

- 30 penu exprompta, sine quorū cognitione manca sit futura nostra omnis de re proposita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnam amor sit: quàm multiplex. (in cœlestē namque & vulgarem atque ferinū Plato atque Plotinus dissecant) quid uterque in nobis amor pariat, quantum virium in hominum animis corporibusque amor sibi vendicat, ut ex amore vulgari in insaniam ducantur homines: amorem hunc, fascinationem quandam esse, & quis fascinationis ejus modus: facillē homines amore irretiri, & quæ sit illaqueationis ejus ratio, quibusque irretiamur amorem hunc vulgarem, sanguinis esse perturbationem quandam: quænam sit tandem insaniētiū ex amore curandi ratio, quam nos potissimum in hoc agro curando obseruauimus. Quibus absolutis, finem huic nostræ explanationi faciemus,

- 40 auspice & ductore Deo, qui amor est verē amantium: amore suo collustrans, fouens, ac viuificans omnia.

Plato in 6° diuio.
Plotinus lib. de amore, Ennead. 3.

In conuulso de amore.
Plot. Ennead. 3. l. 5. cap. 4. de amore.

Amor qd. Marf. Ficini in com. ad com. Plat. cap. 4.

ritum pulchritudinis amorem esse dixit, quæ sanè concors est Philosopho-
rum omnium de amore assertio. Equidem quum ad bonum omnia feran-
tur, idque omnia appetant, vel Aristotelis lib. 1. Ethicorum sententia, effi-
ciatur, ut in id quod bonum, quod pulchrum est, ingenito quodam ac natu-
rali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam insitum nobis à natura est,
ut quod imperfecto deest, id ad perfectum duci cupiamus. cupiditatem
hanc amorem iure dicimus, id est boni, pulchrique fruendi desiderium: ut
quod in nobis deficit, id congressu & mutuo complexu adipiscamur. Ve-
rùm quum incognita nemo desideret, necessarium planè est, ut aliquo mo-
do cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum solum, 10
(multa namque nobis probe cognita odisse solemus) sed ut tanquam bo-
num nobis atque iocundum pulchrumque fuerit iudicatum. Neque id qui-
dem ad flagrantè benevolentiam, quæ insignis erga rem amatam affectus
est, satis esse videtur, nisi facile consequi nos posse quod pulchrum bonum
que fore censuimus, iudicemus. Quisquis igitur quippiam amat, illud qui-
dem re ipsa nondum integerrimè possidet: animi tamen cogitatione id
ipsum cognoscit, pulchrum ac bonum iudicat, consequi posse confidit.
Hæc ipsa cogitatio, iudicium, spes, quasi præsens aliqua absentis boni an-
ticipatio est. Non enim arderet, nisi id ipsum summè placeret: neque pla-
ceret, nisi esset quodam modo mentis cogitatione prægustatum, cognitio- 20
ne prævia & antecedente. Ergo quum amantes partim quod optant ha-
beant quidem (nempe boni ad quod feruntur cognitionem) partim verò
non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigen-
tia quadam & affluentia mixtum esse amorem atque generatum diuinus
Plato atque Plotinus pronuntiarunt. Qui sanè affectus ob id ipsius eidem au-
ctori dictus est, quod *ἀπὸ τῆς ἐπόψεως*, id est à visione initia ducat, & ab ea suâ
amor essentiam possideat. à visione namque, ut idem Plotinus tradit, amor
qui passio est, instinctum habet. Atque ob id Græci amorem *ἔρως* nuncu-
pauerunt, quia (ut Plato inquit) *ἀπὸ τοῦ ὄψεσθαι*, hoc est, insluit extrinsecus per ocu-
los rei namque amate inspectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vn 30
de est illud diuini vatis Vergilij,

Plato in co-
utuo.
Plo. Ennea-
dis 3. lib. 5.
cap. 6.
Vbi supra
cap. 3.

Verg. elog.
8.
Ouid. Epist.
12. Heroi-
dum, Me-
dez lafo-
ni.

Ve vidi, ut perij, ut me malus abstulit error. Et illud item Ouidij,

Tunc ego te vidi, tunc capi scire quis esses:

Illæ fuit mentis prima ruina mea.

Et vidi & perij, nec notis ignibus arsi,

Ardet ut ad magnos pinea teda deos.

Vnde & Plautus in Gurgulione: *Susilite obsecro, & mittite istanc foras: Qua-
mihi misero amanti cibum sanguinem.* Et in Mercatore,

Ego illic aspectu formæ eximia mulierem,

Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent

Homines, sed eodem pacto ut insani solent.

Quin & hoc ipsum sacra etiam eloquia testantur. Quid namque illud est
quod à Hieremia prolatum est, Mors ascendit per fenestras: quàm concu-
piscenciam visione & aspectu ingenerari? Vnde est illud Matthæi in Euan-
gelio, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est
in cor

Hier. 9. f.
Matth. 5. d.

- in corde suo. Oculorum namque miram in amatoris affectibus potentiam intuens diuino spiritu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum deprecabatur: Auerte (inquit) oculos meos, ne videant vanitatem. Hi profecto sunt quorum ministerio in hominum animos amor influit, sensimque illabitur: quod quum multo igneo radiosque spiritu oculi niteant, (quæ ipsorum natura est) efficitur, ut patefactus oculus, & in pulchritudinis amatæ speciem vehementer intentus, radiorum suorum aculeos in adstantis oculos eiaculetur, atque etiam cum aculeis istis, qui spirituum vehicula sunt, sanguineum vaporem illum, quæ spiritum nuncupamus, intendit: hic incensus, & iam amatæ rei specie agitated, cor exagitat, inflammat, vritque nimio motu atque caloris æstu, dum vehementer potiri re amatæ amans desiderat, dum vicissim aculeos ab re amata suis ipse oculis suscipiēs, quodam modo inficitur amoris veneno. Ac proinde rectissimè amorem *prose* dici Græci voluerunt, quod illis ceu perspicacissimis sensibus amoris vis se in ima cordis insinuet. quod animaduertens Plato, amorem *In Plat.* id est à robore ac vehementia, dici existimat. Quid amor *dro.* sit, ex Platoniorum schola deprompsimus: quàm multiplex, ex eorundem penu est iam nobis explicandum, & quid in nobis amoris hæc differentia pariant, quod secundo loco dicendum proposuimus. Ergo duo amorum
- 20 genera Plato facit: siquidem cupidinem veneris comitem esse Pausanias, amorem laudans apud Platonem, asserit, totidemque esse cupidines seu amores quot sint & veneres, necessarium omnino existimat. Platonis porro hæc verba sunt (Græca non apponam, ne redundante copia opus extuberet, Latina tantum appingam) Neminem, inquit, profecto latet, absque amore venerem nunquā esse. Quare si vna esset venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ sunt veneres, geminum quoque amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nōne vna quædam antiquior est, & sine matre venus, cœlo nata, quam cœlestem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemque vocamus. Necessarium itaque amorem veneris illius comitem cœlestem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera constituit: cœlestem alterum, cœlo patre & sine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, & Dione matre genitum: ob idque vulgarem. Cœlo natus, diuinus amor dicitur, & sine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ confortio est omnino aliena; ac proinde sine matre natus amor ille cœlestis intelligitur. matris namque nomine Physici omnes materiam intelligunt. Quum itaque venus illa cœlestis, tota pura mens, purum bonum spectans, & illi prorsus iugiterque inhaerens, non tanquam accidens in subiecto, sed
- 40 tanquam essentia quædam perennis, veluti lux soli adeste dicitur, tota actus purus sit, nihil materiæ possidens, firma, constans, perfecta, prorsusque se ipsa contenta manet. nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autem venus ex Ioue nata ob id est, quod ex ea virtute ipsius animæ quæ cœlestia mouet, elici intelligatur: ea siquidem hanc creauit potentiam quæ inferiora hæc generat. Matrem namque illi
- ideo

ideo Platonici tribuunt, quia materiae mundi infusa, cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Est enim venus hæc secunda Ioue & Dione nata, vis generandi animæ mundi tributa, vnde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentibus innascatur. Vtraque porrò venus consimilem sibi comitem habet amorem. Prior illa coelestis, tota in Deum intenta, illius summam pulchritudinem admiratur, in eaque sibi nimium placet ac conquiescit: altera vero ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam, prout materiae ratio patitur, toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgorē in se primū complexitur, deinde exceptum fulgorem hunc, in vencrem secundam iam 10 in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius scintillas ac seminaria quædam in materiam mundi transfundit, vnde singula mundi corpora pro captu naturæ suæ pulchra speciosaque videntur. Horum speciem corporū humanus animus per oculos percipit, & ad amandū quæ speciosa videantur allicitur. Atque hic animus noster rursus vires geminas possidet, nempe intelligendi, & generandi potentiam: quæ geminæ in nobis vires, duæ in nobis veneres sunt, quas & gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis species pulchra sese obtutubus nostris offert, mens nostra, quæ prima in nobis venus est cælo delapsa, & (vt Aristoteles sensit) foris adueniens, speciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris 20 imaginem, veneratur ac diligit, perque hanc ad illum sæpenumero attollitur ac excitatur. Vnde est illud Regij Prophetæ: Cæli enarrant gloriam Dei. Ob enim immensam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens nostra in Deum, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generandi vis, quæ altera in nobis venus est, formam generare summæ pulchritudini asfinem, quantum materiae ratio patitur, concupiscit. In vtraque igitur venere amor elucet, ibi contemplandæ, hic generandæ pulchritudinis desiderium. Amor vterque honestus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei est, sequitur: atque ob id mirificè à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Pla 30 to sub Pausaniæ persona videtur, siquis generationis audior contemplationem deferat, seque totum secundæ veneri, relictæ priore dedat: aut si generationem præter modum cum fœminis exercere contendat, formamve corporis pulchritudini animi præferat, eum vtique dignitate amoris abuti Plato rectissimè censet. Quò qui rectè vteretur, corporis quidem formā laudabit, sed per illam, excellentiorem pulchriorémque mentis & Dei speciem cogitabit, hancque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis autem & congressus officio eatenus verè amās vteretur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitimè suscipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam, postulare videbitur. Quotuplex esset 40 amor, & quid in nobis coelestis atque vulgaris efficiant, diximus: quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibusque sibi vendicet, & vt ex eo in insaniam non rarò homines deducantur, nobis nunc est tertio loco dicendum. Amorem magnum deum esse, cumque ex antiquissimorum deorum numero Phædrus apud Platonem cōceptis verbis affirmat:

Lib. 2. de
gener. animalium, c.
3.
Psal. 18.

In conu-
uio,

mat:cui* imperiū tantū esse Orpheus in hymnis cecinit, vt fato ac necessitati imperare amorē, cūctāq; gignere quē in cœlo sint, quēq; in terra mariq; asserere non dubitarit. Amoris nāq; regnū in veneris hymno ita expressit:

Kai' apertias piosay mēpāy, yonay j tē mēpāy

Omnia t' ipsoy mēpāy dēt kōy tē yonay pēdūmēpāy,

Ep' pēdūmēpāy tē, dētū tē

Id est, tribus fatis imperas, & generas omnia quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari & abyssis. Quū itaq; tantus sit amor, vt ab eo cūcta emanēt, originisq; suæ initia illi accepta ferāt: quid mirū si in animis nostris corporibūq; suū & ipse imperiū viresq; admirādas exerceat? Hæc autem est illius in nobis potētia, vt & animū temperare, & illū rursus in furorem agere possit: prout vel moderatē vel intēperatē animū diuexarit. Si enim intēperatus accedat, tētris horrēdisq; imaginibus interdū noctūq; animū implet, animalē spiritū obscura caligine inficit, mentē turbat, ac hominem sui impotē facit. Quod Lucretio Philosopho Epicureo accidisse legimus.

Lueretius.

Alceste Pelix filia, pro viro suo perire nimio amoris ardore in animū induxit, idq; viriliter præstitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec solum in animū impetū facit amor, verū & in corpus sæpenumero tyrannidei

Alceste, in Conu- uio.

exer cet: vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethale noxā inferentibus, corpus vexās. Testimonio esse potest Antiochus Seleuci Regis filius, qui quū Stratonices nouerca vesano amore corripere-
 20

Vide Vale- rium lib 5. cap. 7.

retur, illā misere deperibat: impiū tamē pectoris vulnus pia dissimulatione cōtegebat, pugnabāntq; diuersi animo & medullis inclusi affectus, summa cupiditas, & maxima verecūdia: vt quū potiri amata nouerca maxime vellet, verecūdia à tātō facinore deterretur. Vnde effectū est, vt anxietudine hac pessimē diuexatus, in vltimā tabē æger amās deductus sit. Quem tamē in tātō discrimine positum, Heraclitratī medici solertia, artiq; præstantia alleuauit. Iuxta enim Antiochū sedens, vt eū ad introitū Stratonices no-
 30

uerca rubore perfundi, & spiritu increbescere, eaque egrediēte pallere, & excitationē subinde reciprocare anhelitū animaduertit: curiosiore obseruatione ad ipsam veritatē penetrauit. Ingrediente nāque Stratonice, & rursus abeūte, brachiū adolecētis dissimulatē apprehēdēdo, modō vegetiore, modō lāguidiore pulsū venarū affici ægrū agnouit, ipsū que amore Stratonices immodico teneri deprehēdit: reque tota Seleuco patrī exposita, charissimā coniugē filio cedere nō dubitauit, quod in amorē incidisset, fortunæ acceptū referēs: quod dissimulare eū vsque ad mortē voluisset, filij pudori imputās. Hæc mala inferre sua castra sequētibus amor cōsueuit. Nā qui perditē amat, nec re amata potiri quērit, hi macilēti & pallidi sūt.

quippe ad duo simul perficienda opera vis natura se versat, illic tota ferme vis corporis intēta est: quod fit vt neq; cōcōctio rectē procedat, neq; reliqua naturæ munia quæ circa alimōiā facultatū naturalīū ope sūt, rectē perficiātur. Vnde efficitur, vt & superflua multa cōctionis defectu redundēt, & cruda in iecur trahātur: quamobrē & sanguinē paucū crudūq; inde gigni cōsequens est, qui per venas diffusus, nec alēdo corpori aptus, pallorē macicūq; creat. Quod animaduertēs lepidissimus Poëta, sic de ea re cecinit:

Pallcat omnis amans, color hic est aptus amanti:

Hoc decet, hoc multi non valuisse putant.

Et paulo post,

Quiduis lib. 1. de arte amandi.

Arguat

Arguat & macies vultum.

Et rursum.

*Attendant iuuenum vigilas & corpora noctes,**Curaque, & immenso qui fit amore dolor.*

Ex his constat vel indubia fide,

Ut ex amo-
re in infa-
niâ homi-
nes dedu-
cantur.

magnâ habere in hominû corporibus vim amorē, vt qui & in tabē & in in-
faniâ atq; mortem deducere homines queat. Ac verò vt ex amore insanire
homines cōtingat, quod explicare propositi nostri fuerit, iâ promendū. A-
morē porro infaniæ speciē esse quādam, & Platonē in cōuiuio asseruit, & res

In oratio-
ne Pausa-
niæ de a-
more,

ipsa per se euetus eiusmodi fidē facit. Furorē Platonē in Phædro mentis alie
nationē esse definit. Alienationis autem duo genera tradit, alterā ab huma-
nis morbis, alterā à Deo prouenire affirmat. Infaniâ illā, hæc, diuinū furo-
rē nūcupat. Infaniæ morbo qui tenetur, infra hominis speciē naturāmq; de-
rudūtur: mētis impotēs, vnde & demētati & amentes iure dicuntur. Infanię
porro quæ morbus est, rerū sciētissimi duo præcipua genera statuit, vnum
cerebri, cordis vitio aliud nascitur. Quū enim afflata bilis plurima, sanguis
ve affar multus, aut atra bilis in venoso genere redūdās, in caput effertur,
vapor inde teter cerebrū implet atq; occupat, spiritū animalē mirē exagi-
tat, turbat mentē, visisq; plurimis, pro redūdātis humoris natura, animū in-
ficit atq; terret. Qui enim adusta bili vexatur, vel etiā à nemine la celsiti ve
hementissimē efferatur, & in irā præcipientes toti aguntur, altē vociferantur, in
obuios irruunt, seipsos & alios cedūt & sibi mortē nōnunquā inferūt: quod
Lucretius Philosophus & poëta fecisse dicitur. Qui sanguinis afflati vitio
insaniūt, effusos nimis in risus prorūpūt, in cachinnos soluūtur, cantilenis
& tripudio exultāt, hilares, minimē malefici sunt: sed assiduē sese iactant,
nec vno consistere loco quētunt: illis oculus genæq; & facies tota plerūq; ru-
bēt. At qui atra laborāt bili, perpetuò moerēt, ipsi sibi somnia fingūt & visa,
quæ vel præsentia expauescāt, vel futura formidēt. Atq; eas omnes infanię
species, cerebri & interiorū eius facultatum defectu prouenire, & Philoso-
phi & medici adstruūt. Quādo verò humores illi vel in venoso genere, vel
in corde ipso sistūtur, nec in cerebrū sese efferunt, tū angustia & solitudi-
nē, nō dementia parit: tum verò amētiā, quū animæ sedē, cerebrū, inquā,
petūt. Hoc est quod li. 6. Epidemiorū dixit Hippocrates, si atra bilis in cor-
pore inclinari, comitiales sūt: si verò ad animū, atrabilarij melancholici sūt.
Quā partē Gal. lib. 3. locorū affectorū interpretās, ait, humores huiusmodi
si cerebro veluti parti instrumētali noceāt, ad cerebri corpus cōuerti mor-
bū dixisse Hippocratē: si verò cerebri tēperamētū mutādo, ei tūc vt simila-
ri parti nocere, & noxā eā ad mentē atq; animū pertinere, vnde melancholi-
ci & insaniētes reddātur: quod, eodē Galeno auctore, anima ipsa ab partū
tēperamēto mutetur. Qui verò ex amore insaniūt, nō solum repētē in ce-
rebri atrabilario succo, & spiritū animalē, cerebriq; facultates plurimū e-
uertētē, fieri amētes dicuntur: sed etiā cordis morbo, ab his humoribus diue-
xato. nā cupiditate nimia & æstu amoris cor illis impēsē amātibus feruet,
exēstuat, premitur: vnde inquieti, anxij, moeroris & solitudinis pleni vi-
uunt. Vt res est solliciti plena timoris amor. Et quidni insaniāt sæpenumero
ex amore homines? quū vulgaris hic & ferinus amor, fascinatō quædā sit
(vt tandē ad id quod quarto loco dicturos nos promissimus, accedamus) cu-
ius fascinationis modus hic est, quod quū in iuuenibus, vt potē ætate, & ca-
lore multo, ac sanguine viuido, tenui, ac claro florētib*, vegeta sint omnia,
tenuis quidē illos, claros ac bene mobiles spiritus eā in ætate habere, ne-
cessarium relinquitur: hi namque perpetuò à cordis calore ac potestāte, ex

10

20

30

40

Cap. 6.

Lib. 3. de
loc. aff. ca.
6.

Amorem
fascinationem esse
quandam.

purior magisq; elaborata sanguinis arterialis parte gignuntur: vt cōcors est & Galeni & Auicēnē sentētia. Tales porro in nobis gignuntur spiritus, qualis in nobis sanguis fuerit, qualisq; admissus in pręcordia aer: vt qui si purus fuerit, puros quoq; in nobis spiritus creat: perinde atque nebulosus si fuerit, nubilosos & crassos, vt Galeni mens est. Itaq; spiritū in nobis generatio sanguinis naturā à quo emanāt, omnino sequitur, q̄ tales gignuntur qualis fuerit conditus in arteriis atq; corde sanguis. Spiritus verò ipsi ē corde in cerebrū sublatis, atq; animales iam effecti, perfectiūsq; elaborati, tenuiores & ad motū priores redduntur, faciliq; per patentēs cerebri meatus per-

- 1 o meāt: pręsertim qui ad oculos perferuntur, qui omnium lucidissimi, & summo splendore nitētes, ad visionē perficiendā & sunt & habentur, inde similes sibi radios per oculos quasi per vitreas fenestras emittunt. Ad altissimas namq; corporis partes spiritus maximē, tenuissimus quū sit, euolat, eiusq; lumen per oculos, quū ipsi perspicui sint, atq; omnium nostri corporis partium nitidissimi & ætherei, vberius emicat ac sese foras exerit. Quēadmodū enim sol, mundi cor, suo perenni motu lumē, perq; lumen ac calorē vires admirandas suas ad hæc inferiora demittit, vt Aristotelis sentētia est: sic corporis nostri princeps pars cor, motu suo quodā irrequieto & perenni dum vita stat, proximū sibi sanguinē agitās ac calfaciens, ex eo spiritus in totū corpus, per-
- 2 o illos luminū scintillas per mēbra diffundit singula: per oculos autē maximē, quod in alto tāquā in specula positi sint, & luminosa maximē substantia cōstet. Oculis porro natiū esse & genuinū lumē, animalia multa testantur, quorum sunt oculi nitidissimi & summo fulgore coruscantes, vt noctu absq; externo lumine cernere queāt, quorum in tenebris coruscant oculi: vt leonibus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimēto discere quoq; possumus, si quis enim paulō pręsius oculi angulū digito compresserit, cōtorseritq; circulū quendā videbitur intra se lucidū cōtueri, ex interno quidē oculi lumine manātē. Emissum autē ab oculis radiū, vaporē secū spiritalē trahere, & sanguinis vaporē, ex eo perspicimus, quod lippi & rubētes oculi, spectantibus proximē oculos, radij sui emissionē cogunt morbo simili laborare: affi-
- 3 o cū atq; cōtactu spirituoso simili parietes in beneualētibus oculis morbi, quo ipsi affecti sunt. vbi apparet & radiū ad propē adstātē oculū protēdi, & cū radio vnā vaporē corrupti in parte sanguinis emanare: cuius cōtagione oculus spectātis inficitur ac coinquinatur. Quin & Aristotelis lib. de somno & vigilia, testimonio cōstat, mulieres mēstruo pollutas, intuitu suo speculū nitidū, sanguineis quasi guttis & fædo vapore inficere: vt & experientia docet. Quod ex eo fieri arbitrādū, quia spiritus, qui vapor sanguinis est, sanguis quidā tenuissimus & summē elaboratus videtur esse, adeo vt aspectū fugiat oculorum: sed in speculi superficie perpolita crassior effectus, clari-
- 4 o re perspicitur. Quid mirū igitur si toto affectu intētus amās in amatā mulierē, illā fixo intuitu cōspicatus, radiis emissionis amore inficiatē vicissimq; illa, si nitētes in illū oculos cōuertat, mutuoq; aspectu visorios vtrinq; manātes radios, cōplicent ac cōmisceant: annon aspectu amatorio pręcordia spiritali telo figent, & vnā cū aspectu mutuo alter alterius amorē cōbibet? Hoc lepido carmine poetarū Virgilius ad hūc modum expressit

At regina graui iamdudum faucibus cura,

Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.

Et paulō post, fascinationis ab amorē modum explicans, subiunxit:

Gal. 5. de simp. facu. & lib. 7. de plac. Hipp. & Plat. Auicenna lib. de viribus cor. diff. 1. c. 2. Com. 1. in primū de pop. morb. super textu. Quam esset.

Simile pulchrum.

Lib. 2. de celo & mūdo, cap. 7. num. 12. vt. verif.

Loquū. olaso. 26. 7. ad. 12. 2. il. 26. disson. 26. 26. 26.

Lib. 4. Accidos.

*Vritur infelix Dido, totâque vagatur
Urbe furens: qualis coniecta cerva sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Crescia fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius, illa fuga sylvas saltusque peragrat
Dictæ: hæret lateri lethalis arundo.*

*Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
Sidoniaeque ostentat opes, urbemque paratam.*

Incipit effari, mediâque in voce resistit.

Nunc eadem labente die conuiuia querit,

Illicisque iterum demens audire labores

Exposcit: pendetque iterum narrantis ab ore.

Fascinationis in amore modum lepidissimè diuinus Vates expressisse videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc est ardenti rei amatæ desiderio vrgeri amantis animum censet, dum furem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id est, quàm mentem amore infano illaqueatam in furorem agi? ut ferè qui perditè amant, insanire dicantur? Vnde est illud Terentij in Eunucho, *Dij boni quid hoc morbi est? Adeo homines immutari ex amore, ut non cognoscas eundem esse?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emissum, leuissimùmque spiritum tam citò, tam vehementer, tam etiâ pernitiosè totum animum inquinare, si quis morbos eos qui contagione inficiunt animaduertit, pruritum, scabiem, psoram, elephantiasim, dysenteriam, lippitudinem, pestem, qui vapore noxio emissò, còque spiritali & inuisibili, inquinant. Quippe spiritalis ille vapor quem oculus amantis, vehementi motu in amatæ speciem ciaculatur, què clarus sit, tenuis, atque calidus quâ clarus est, oculorum & spirituum claritati rei amatæ maximè cõgruit ob germanitatem quandam & naturarum sympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde sequitur ut auide hauriatur. Quia subtilis, celerissimè in præcordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus permanat vniuersum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (est enim caliditas omnium actuosissima, auctoribus Aristotele atque Galenò) quam obrem vehementer agens, sanguinem inficit simili tabe qua ipse infectus est, hoc est infano quodam fruendi ardore ac desiderio. Quod Lucretius scitè admodum lib. de rerum natura quarto explicasse est visus, inquit:

Hinc illa primum Venieris dulcedinis in cor

Stillauit gutta, & successit feruida cura.

Nam si abest quod ames, presto simulacra tamen sunt

Illius, & nomen dulce obuersatur ad auris.

Quâ vero spiritalis ille vapor à sanguine elaboratissimo genitus, & dulcis quoque ipse est, sanguinis vnde manauit naturam referens: ea sanè ratione fit ut viscera quodè modo pascat, foueat, atque oblectet. quo fit, ut amantium desiderium atque cupiditas inde mira excitetur, quum amas amatæ appetat corpus, ut commixtione illabi in venas alterutrius in alterum spiritus ille, dulcis queat. Vnde cõsequitur ut & voluptate & dolore simul amâtes tangerentur: voluptate quidè, sympathia quadâ qua sibi metipsi cõsentiunt dū amant, & propterea etiâ, quod vapor ille spiritalis clarus atque dulcis, per oculos in præcordia manauit, claritate sua alliciat, dulcedine oblectet. Dolo autè afficiuntur, ob id

Aristo. lib.
de celo.
Gal. lib. 7.
meth. & li.
5. aph. cõ.
5.

ob id potissimū, quod sympathiæ antipathia admixta sit, qua concupita re frui amantes nequeunt: & quod spiritus ille subtilis & calidus radiis oculorum emissus, subtilitate quidem sua præcordia diuidat quodam modo & discerpit: calor verò eadem exagitet, & quod suum est auferat, & in alterius mutet naturam: per quam sanè mutationem eum in se quiescere non finit, sed ad eum semper à quo infectus est trahit. Quod à Lucretio lepidissimè his versibus explicatum est:

Idque petit corpus mens, unde est saucia amore.

Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam

10 *Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu:*

Et si comminus est, hostem ruber occupat humor.

Lucretius
lib. 4. de na-
turæ rerum.

Hoc carmine Lucretius non aliter vult sanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati, in vulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cadentem. quod & experientia sæpe docet, & id ipsum quoque me vidisse testari plena fide possum. Nam quum Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatensis vulnere mortuus esset, & qui vulnerarat, à magistratu comprehensus, in conspectum cadaueris delatus fuisset, ut occisum recognosceret, & scelus fateretur: mox ebulliens sanguis multo cum feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, spectantibus cun-

20 tis. Cuius miraculi hæc adferri ratio potest, quod quum nondū calor omnis in recens occiso corpore extinctus sit, nec agitatio omnis visque interior nobis occulta quieuerit: vltionem quidè tacita illa vis clamat, moxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea sanguis inflammatur, & ad vulnus confestim prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & spiritus, qui quoniam leues sunt, ad occidentem hominem, si coram steterit, volantes, in eum migrant: seruanturque natiuo calore aliquandiu, nempe ad horas plus minus sex aut septem: quo quidem in tempore si qui, interemit in conspectum interempti veniat, & interemptum intentè inspiciat, vulnus cruorem versus interimentem eiicit: quod (quem-

Vide Mar-
tilium Fic-
num in cō,
ad conui-
uium Plat.
de amore
cap. 5. ora-
tionis sc-
primæ.

30 admodum diximus) nodum in cadauere recens iugulato ad horas aliquot vis omnis interior calorque extinctus sit: qua quidem latente & interiore vi efficitur, ut sanguis spiritus repetat suos, atque etiam spiritus ipsi suum attrahant sanguinem, unde ipsius manatio & effluxus consequitur. Sed magis (ut rectè arbitrandum est) Dei iudicio arcano, maleficum hominem tali signo notaque peculiari ac propria designare ac prodere volentis, id fieri censendum est. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominum, ut Genesis 4. scriptum est de Abel à fratre Cain interfecto, Vox sanguinis fratris tui, inquit Dominus, clamat ad me de terra. Nec dissimili modo (ut tandem ad amoris mirabiles effectus redeamus)

40 hominis amore vulnerati sanguinem festinare in ferientem, & parem in eo generare affectum, credi iure potest: quod & Lucretius superioribus versibus indicauit, & res ipsa demonstrat, & comprobant classici auctores. Nec mirum profectò ad hunc modum fascinari amore homines, præsertim quando frequentissimo intuitu aciem visus ad aciem dirigentes, lumina luminibus iungunt, & longum miseri combibunt amorem. Huius pro-

fectò contagij, vt Musæo placet, causa omnis & origo est oculus. Quamobrem si quis nitore oculorum polleat, etsi minus in reliquis membris cõpositus sit, sapius intuentes illaqueat, & amore insanire compellit. Atque hic est illaqueationis amantium modus, quo per oculos spiritalem quandam noxam spirantes, communio vtrinque fit amoris. At verò si quis id scire velit à quibus potissimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur amantes (quod deinceps à nobis explicandum est) compendiò dicam. Fœminæ profectò viros facile capiunt & illaqueant venustate sua, formæ specie, gratia, concinnitate membrorum & ornatu, in quibus positam esse pulchritudinem Philosophi omnes censent: facilius autem illæ quæ egregiam 10 quandam indolem præ se ferunt. Facillimè autem viri capiuntur, quòd & calore multo abundant, & sanguinem spiritumque habeant lucidissimum, calidissimum atque subtilissimum: qua in re, tanquã ad amatorios affectus prompta aptaque materia, amatoria cõsistit illaqueatio. In sanguine enim & spiritibus bona huius inferendi mali pars sita est. siquidem qui temperamento sunt calido & humido, multòque sanguine tenui calidòque abundant, ij sanè mulieres celeriter fascinare amatorio affectu possunt, præsertim si bilis sanguini commisceatur: quòd qui tali temperamento sunt, vtplurimum & magno benèque composito corpore sint præditi, speciosa facie, viuidòque colore ornati, placidi, mites, & oratores ad suadendum opti 20 mi. Præterea amplios, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob sanguinis & spirituum copiam: vnde fit, vt radiis visoriis ab oculis emissis, & intētius in amatam directis, cor ipsius vulnerent: præsertim si amata mulier temperamento pari amanti respondeat: quòd in habentibus symbolum facilis, vt vult Aristoteles, transitus fiat. Hæc sanè ad ipsas sagittas toxico amatorio infectas emittendas, hoc est radios in cor permeantes, necessaria esse Platonice scholæ sectatores scientissimi arbitrantur. Et si ex astris petendum iudicium sit (quamquam parum ego astrorum in his influxui ac viribus tribuo, quum magis hoc quicquid est mali, affectui corporeo amantium, & deprauato eorum iudicio, quàm astris meritò tribuendū sit) aiunt astro- 30 rum periti, irretiri citò amantes, si in eorum genesi Venus in Leone fuerit, vel Luna vehementer Venerem aspexerit. Qui porrò frigido sunt & humido temperamento, multaque pituita abundant, aut nunquam aut rarissimè amore tentantur: vtpotè segnes, timidi, paucò calore natiuo præditi, exiguo sanguine eoque frigido secundum venas referti: vnde crassi, tenebricosi, non lucidi nec tenues gignuntur spiritus, quales ad irretiendum aptissima esse instrumenta diximus. ac propterea tales aut non amant, aut remissè ac frigide amant, citòque desistunt. Melancholici vix amore capiuntur, ob melancholicum succum, quo plurimo abundant: qui ad excipiendum amoris venenum, ob crassitiem, frigiditatem, & renixum ineptis- 40 simus est. At verò si semel amore irretiantur, vix aut nunquam solui possunt, ob immodicam tenacemque humoris naturam in affectibus continēdis atque seruādīs. quòd elephantiasis, cancer, quartana febris, & confimiles testantur morbi. Si sanguineus amans pari temperamento adamatam deuinciat, vel e contrā, leue iugum est, suauē vinculum. similitudo namque humo

A quibus
irretiantur
amantes.

Lib. 2. de
gener. &
cor.

- humorum atque temperamenti mutuū creat amorem. Sanguinis item benignitas spem & fiduciam amātibus præstat. Vbi verò biliosus biliosam amore deuincit, grauior morbus, fortius vinculum, vicissitudinem quandā beneuolentiæ in huiusmodi facit temperamenti similitudo: sed igneus ille humor accendi paratus, crebra illos iracundia turbat. Si sanguineus amans biliosam amet, vicissimque ametur, aut e contrā, ob sanguinis simul atque bilis miscellam, suavis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum sanguineus melancholicum deuincit, nodus perpetuus, non miserrimus, sanguinis namque
 10 dulcedo atque suauitas melancholiæ horrorem amaritudinemque temperat. Quum verò biliosus melancholicum illaqueat, grauiissimus & pestilētissimus in talibus affectus nascitur. bilis namque ad furorem, rixam, iracundiāque prouocat: melancholia ad mœrorem, metum, tristitiā, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiusmodi infortunium plerumque accidit, infœlixque exitus: qualē Didoni, Phyllidi, Lucretio cœnisse, Vergilij & Ouidij carmine testatum habemus. Amorem verò quo insanire homines contingit, sanguinis esse perturbationem quandam (quod vltimo loco dicendum nobis est) illud indicat, quod æstus huiusmodi continuus est, & alterna requie caret, nec intermissionem omnino habet vllam:
 20 quod affectibus in sanguine positis peculiare esse solet, vt Galenus lib. nono methodi medēdi exactissimē demonstrauit. Est autem perturbatio hæc in sanguine melancholico vtpurimum. Expleuimus bona fide quæ huic tractationi de amore necessaria esse duximus, vt recta insanientium ex amore curatio subiici posset. Eam nunc compendio subiiciemus, quæ si-
 mus in hoc nobili mercatore curando methodo vsi enarrantes: quo absolute, finem faciemus.
- Ergo quum illaqueationem quandam amorem esse demonstrauimus, qua irretiri amans solet cupiditate fruēdæ amatæ, quonā pacto curari possit affectus huiusmodi explicandum. Quum autem curatio omnis contrariio perfici habeat, illaqueationis autem contrarium solutio sit, restat vt
 30 quomodo ab insano amore solui amans possit, dicamus. Solutionis verò duplex est differentia: altera quidem naturæ, diligentia & artis altera est. Naturalis porro, ab interno principio prouenit, quum seria & intenta in seipsum reuocatione, redit ad se malè compositus animus, mala quæ in amore sunt cogitans, illaque perosus ab sese abdicans. Insandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala consequi solent,
 40 cura, ægritudo, insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, ineptia, stultitiæque adeo & temeritas, incogitantia, excors immodestia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhaeret etiam auiditas, desidia, iniuria, inopia, contumelia, & dispendium, & quem attingit amor, magno atque solido mulctat infortunio: vt rectē in Mercatore Plautus dixit, & Terentius in Eunuchio confirmauit. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in se animum, cogitantem se amore insano in ea incurrere mala à quibus explicari, si semel altas radices egerit morbus, vix quidē possit. Id sanè optimis amicorum consiliis, suasionibus, hortationibus perfici solet, quum ea effi-

Amorem,
sanguinis
esse perturbationem.

CURATIO.
Amor qd.

Mala ab amore quæ.

cacissimis & grauibus verbis misero amanti suggeruntur; quibus sanè cōsiliis, si dicto audiens æger fuerit, protinus in sanam mentem intra septa rationis coercens, ad meliora reuocabit, errorisque pertæsus, se in rectam viam consiliis rectis dabit: tumque bona de ægro spes habenda. Quod si monitis amicorum restiterit, & induruerit morbus, quin & amorī semper indulgeat, iis difficulter abigi morbus potest: ac propterea, vt Paulus ait, obiurgandi tum & increpandi maiore sæueritate sunt, vt vel sic tandem coerceantur. amorī namque protinus obstitendum, illicōque est refecandus, vt doctè Ouidius cecinit iis versibus:

Lib. 3. cap.
17.

Lib. 1. de
remed. a-
moris,

*Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime, dum noua sunt, subiti mala semina morbi,
Et tuus incipiens ire resistat equus.*

*Nam mora dat vires. - - Et rursus Epistola 16 Heroidum:
Dum nouus est, capto potius pugnemus amorī:
Flamma recens parua sparsa resedit aqua.*

19

Fen 1. 3.
tract. 4. ca.
25.
Lib. 3. cap.
17.

Itaque adhortationibus & blanda correctione deducendi sunt à proposito, qui perditè amant, vt & Auicenna consuluit, & docuit Paulus. Quod & ipse in hoc meo laborante, summo profectò conatu, & multis ad id suasionibus effeci: difficulter namque ab concepto amore dimoueri poterat. 20
Fit item amoris solutio, si quis amanti ea de re amata renūciat, quæ odium pariant, vt pote turpem esse atque deformem quam ille falsò pulchram existimat: quam ille opinionem si semel imbiberit, confestim deponit amorem; Item ad ludos, conuiuia, hilares compotationes, ad iocos & amœna virentibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducendus æger, vt ab amatorio cogitatu reuocetur animus: quod Paulus scienter monuit, & nos in hoc ægro curando seruauimus. In amœnissimū enim prædium suburbanum deduci hominem iussi, in quo virentia prata, horti elegantissimi atque cultissimi, fontes irrigui, adstantes mira voluptate implebant: erat aër saluberrimus, & suauissimo florum citri, myrti, rosarum 30
odore fragrans: magna puellarum, matronarūque caterua, tum & amicorum in id deindustria comparatorum copia: aderant & varij generis musica instrumenta ad exhilarandum hominem, & à summo quem conceperat amore mœrorēque reuocandum, vt iis intentus, amorum obliuisceretur. Ludi, ioci, cantus apparatus (ditissimus namque æger quum esset, & vnica lux parentum suorum, nempe vnicus, & pro indolis suæ merito valde à parentibus dilectus) nihil non in illius gratiam quod fieri humana cura & arte posset, reliqui faciebant, modò sanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri sœuitia morbi paululum cœpit: sed tamen rei amata recordatio per vices insiliens adhuc mentem turbabat, quamquam solito remissius: tum verò 40
in remotiora loca ablegandum censui hominem, vt saltem locorum distantia obliuionem induceret. Itaque in pagum amœnissimū ad sex octōve inde miliaria distantem deduci hominem iussi vnā cum affinibus, gratis amicis atque iuueniculis consanguineis: in quo moram trahens in dies obliuisci magis amorum videbatur. Atque hæc est solutio ea, quam fieri ab inter

ab interno diximus, si se reuocari à concepta infania animus, quam & natura esse Philosophis melioris notæ visum est. Solutionem alteram artis & diligentia esse affirmauimus. Sed quæ ars tanto abigendo malo inferuare? Ars certè medica id præstare, aut nulla alia potest atque in hoc profligando malo, perinde atque in pruritu scabiæque curandis, incedendum est. Si quidem in cute eatenus affectus ij permanent, quatenus vitiosi & marcescentis sanguinis sæx in venis, aut falsedo humorum viget in membris. De fæcato sanguine, & falsugine emollita congruis medicamentis, pruritus desinit, & fœdæ cutis maculæ vlcusculæque abolentur. Euacuationū itaque

10 matura diligentia, & in tempore adhibita medela, non præcípites, non in cautæ, huic morbo plurimum conferunt. Repentina euacuatio & vnctio vt in scabie periculossima habenda sunt, sic & in hoc affectu repentina omnia maximè noxiā. Atque prout in scabie atque pruritu: præsens in venis & membris vitium noxam parit, & exagitationem inferit corpori mole flammis & amantium quoque inquietudo tamdiu necessariò perstat, quamdiu infectio illa sanguinis per fascinationem iniecta visceribus permanens, graui corporemit cura, vulnus alit venis, cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in venas, à venis in membra transitus fit: hac denique expurgata, amantium, aut verius amentium, cessat inquietudo. Id longum in

20 omni bus requirit temporis spatium: in melancholicis verò longissimum. Itaque cauendum in primis ne immatura euellere tentemus, neque summo cū periculo discindere, quæ tutius diffuere possumus, adnitamur. Hæc amantes curandi vniuersalis ratio: quam ego in hoc laborante magna cura, nec minore affectu multis ad eam rem excogitatis præsidii adhibui. Quæ omnia vt ordine à me & præscripta, & ægro propinata sunt, dicam, ab vniuersalibus auxiliis ad particularia progressus. sic enim de cet arte incedentem progredi. Ergo ad detrudenda quæ in stomacho & intestinis suberant, quum clysteres admittere nollet, neque vllum medicamenti genus, vt dementati solent, bolum parauit vt sequitur: ʒ. Medullæ cassiæ pin-

30 guis, à canna recenter cū aqua violarum extractæ ʒ x. interioris cinnamomi electi ʒ j. ex saccharo fiat bolus, addendo pulueris fenæ preparatæ ʒ iij. capiat. Hunc porro etsi grauare acciperet, persuasus tamen à nobis, precibus, hortationibus, tum & minis, accepit tandem: ex quo cruda multa & bili atra infecta vacuata sunt. In crastinum etiam nolenti ac reluctanti sanguinem detrahi iubeo ex media dextri brachij, detrahóque ad uncias duodecim, quòd & viribus & ætate floreret æger: pròdiit autem sanguis teterimus, & atra bili multa perfusus, crassus, & culentus, niger. Detracto sanguine, apozema paro arabilario succo & sanguini expurgando aptissimum, & solerti cura confectum: ʒ. Borriginis, buglossæ, cichorii, sca-

40 riolæ, acetosæ, scabiosæ, omnium cum radicibus, ana M. j. summitatum lupuli, melissæ, fumaris, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiusque M. s. polypodij querni recentis non corrosi ʒ j. capillorum veneris, ceterac, polytrichi, ana M. s. vuarum passarum exacinarum ʒ j. prunorum dulcium pariatra. seminum melonum, cucurbitæ & citrulli mundatorum, cuiusque ʒ ij. seminum lactucæ, acetosæ & papaueris albi, ana ʒ j. florum violarum, borragi-

**Collatio
pulchra.**

2000-2001
2001-2002
2002-2003
2003-2004
2004-2005

borragi

borraginis, & buglosi ana P.j. florum thymi, epithymi, ana P.j.ß. Fiat omnium decoctio in aqua fontis ad tb ij. & coletur. Colaturæ adde succorum borraginis, lupuli, & pomorum redolentium, omnium depuratorum, ana 3 iij. iterum leuiter bulliant addendo sacchari electissimi tb ß. Fiat apozema clarificatum, & aromatizatum cum pulueris lactificantis Almanforis, & pulueris diamargariti frigidi, ana 3 j. Sumat quatuor diebus continuis, reiterando aliis item quatuor: quoniam atrabilarius succus qui hominem infestabat, & multus erat, & ad concoctionem rebellis, crassitie sua & frigiditate naturæ actioni repugnans, ob id plurimo egere tempore, ut aptus ad euacuationem reddatur, persuasum omnibus est. Vbi verò in lotio coctionis signa apparuerunt, purgans medicamentum dedit. 27. Prunorum dulcium paria quatuor, passularum exacinarum numero xij. tamarindorum recentium & selectorum 3 iij. folliculorum senæ Orientalis mundatorum 3 ij. anisi, cinnamomi electi conuassatorum, cuiusque 3 ij. epithymi 3 j. trium florum communium ana P.j. Fiat omnium decoctio ad 3 v. & coletur. In colatura adde catholici 3 vj. rhabarbari electi in sero lactis capri ni per noctem infusi cñ pauco cinnamomi electi, & mane fortiter expressi, 3 j.ß. confectiois hæc e primæ descriptionis 3 iij. syrupi violacci 3 i. Portio paretur. Multa & varia ab epoto medicamento tum biliosa flaua, tum atrabilaria nigra deiecta sunt: quum post sex à porione horis iusculum de more deterforium ex saccharo sumpsisset, multam bilim pituitæ aquosæ mixtam euomuit. In crastinum bolum parauit ex saccharo rosaceo & buglossato ad 3 iij. quem in aurora sumere iussi. Nec vna tantum fui vacuatione contentus, id exploratum habens in longis morbis variis ac repetitis esse vtendum purgationibus, ne & virtus ab immodica semel atque confestim facta vacuatione dissoluatur, & humor noxius & rebellis minime cedat. Natura namque, auctore Galenio, non sustinet repentinas mutationes: & multum aut repete euacuare, iuxta Hippocratis sententia, incertum: & omnino naturæ inimicum habendum sit. Itaque singulo quoto mense vno aut altero vacuationis genere vti ægrum iubebam: dabamque interdum confectioem diasenæ lenitiuam, quæ optimè & magna cum facilitate vacuabat. Confectione item corroborate hac sum vsus, qua iubebam bis in die ægrum vt, ex aqua buglosi & pauco vino albo, sed generoso. Erat autem huiusmodi. 28. Conseruæ rosarum 3 j. conseruæ nenufaris & buglosi, ana 3 vj. cucurbitæ & lactucæ cõditarum cum saccharo, cuiusque 3 j. myrobalanorum emblicorum ex saccharo confidorum numero duo, confectiois alchermes Mesuei 3 ij. confectiois lactificantis Almanforis 3 j. margaritarum selectorum 3 j.ß. rasuræ eboris 3 j. ex syrupo conseruationis myrobalanorum & succo pomorum redolentiu parari iussi confectio nem mollem, quam opiata[m] nostri vocant, cuius modus erat castaneæ magnæ quantitas. Sed inter cætera præsidia quæ illi opem tulerunt, fuit mariscarum artificiosa adaptio. Nam memor illius Hippocratis sententiæ, Melancholicis hæmorrhoides innatæ bonum, inanitione sanguinis e mariscis prouocauit, ex foliis ficus fricato ano, & vnguento ex aloë, pulpa colocynthidis, & suillo felle parato, & liciniis immixtis sanguinem euocauit, magno

In arte medicinali e.
86.

Lib. 2. aph.
aph. 51.

- magno ægri commodo. Ad conciliandum somnum syrupo de papauere ex aqua decoctionis lactucæ & hordei sum sæpenumero vsus, quem hora decubitus sumere iubebam. Item crurum lotionibus, ex decocto foliorum nymphææ, lactucæ, salicis, maluarum, myrti foliis, adiectis floribus violarum, nymphææ, rosarum, & papauerum capitibus, folisque arundinum & pampinorum vitis: & his lotionibus maximè iuuabatur, quietior enim tum videbatur nox, nec tantum insomnia premebant. Caput quoque hac lotionem fouebam, raso prius capillitio: 22. Foliorum lactucæ, nymphææ, pampinorum vitis & foliorum cucurbitæ, ana M. j. sampfuchi, beronicæ, ana M. s. rosarum rubrarum, florum violarum, nymphææ, & stœchados, ana P. j. foliorum senæ Orientalis mundatorum 3 j. hordei cum cortice P. j. surfurum P. s. Fiat omnium decoctio in lixini leni, & adiecto paucò vino albo fiat colatura, ex qua caput lauetur, idque leniter, & absque magna frictione, sed ex alto delapsa aqua huiusmodi tepida, instar embrocæ, ut sic magis in interiora capitis per suturas sese demitteret, perfundi caput iubebam. agitatio namque & frictio capitis in hoc affectu valde noxia est; ut cuique patet. Sum & interdum catapotis ex fumaria cum aureis vsus: verum quum grauare illa sumeret, ad alia enacuantium præsidiorum genere conuerti, nempe ad syrupum magistralem huiusmodi, quo semel bisve in mense utebatur. Cuius hæc est descriptio: 23. Vtriusque cichorii, vtriusque buglossi, acetosæ, lactucæ, endiuiz, summitatum fraxini, tamarici, lupulorum, fumariz, & scolopendrij, ana M. j. ellebori nigri detracta medulla, 3 j. seminum anisi, cinnamomi electi conqussatorum, ana 3 j. seminum melonum mundatorum 3 iij. seminum papaueris albi & lactucæ, ana 3 j. s. polypodij querni recentis 3 j. vuarum pinguium exacinaratum 3 j. s. prunorum dulcium numero x. tamarindorum electorum 3 j. glycyrrhizæ rasæ & conqussatæ 3 vj. foliorum senæ Orientalis mundatorum 3 j. epithymi 3 iij. florum, violarum, borraginis, buglossi, nymphææ, rorismarini, & stœchados, florum thymi, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recentem facta ad tb j. s. & coletur. In colatura dissolue syrupi de cichorio cum rhabbarbo 3 iij. syrupi rosati ex infusione rosarum 3 iij. syrupi de epithymo & de pomis Sapor Regis, ana 3 ij. Fiat syrupus longus perfectæ decoctionis, aromatizatus cum rhabbarbari electi in panno raro cum paucò cinnamomi ligati, & inter bulliendum sape expressi 3 s. modus huius erant 3 iij. cum aqua hordei: & mirificè huius syrupi vsu alleuatus æger est, & in se reuersus, iam insaniam deponere, & prudenter se gerere incepit. Balneo quoque totius corporis sum foeliciter vsus, ex Pauli præcepto, qui amantes à sapientioribus deprehensos, in balneum, computationem, gestationem & ludos, fabulâsque esse traducendos saluberrimè monet: quos nonnulli, eorum affectum ignorantes, balnei abstinentia, solitudine, ac tenui victu consumperunt, contra quàm fieri decebat. sunt enim eiusmodi dira labe tanquam fulmine icti, in omnium animi, tum corporis tranquillitate tenendi. Balneum huiusmodi fuit: 24. Maluarum, althææ, foliorum lactucæ, nymphææ, cucurbitæ, fumariz, lupuli & lapathi acuti, ana M. iij. saluiz M. j. rosarum rubearum P. iij. florum nymphææ, violarum, borraginis

raginis & buglossi, ana P. ij. florum stoechados P. j. capitum verue-
cis numero ij. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquae fon-
tanæ pro balneo, in quod descendere ægrum iubebam vna post solis or-
tum hora, multo tepore attemperato balneo, in quo moram agebat ses-
qui horam. quo in tempore musicis instrumentis & suorum præsentia ami-
corum, ægri animum delinire fomento salutari iusseram, cantilenis, fabu-
lis ridiculis, & id genus blanditiis, quæ à tetrico mœrore reuocare misere
amantis animum possent. Balneo hoc, totos dies octo usus est; alternis ta-
men diebus, quod singulis ingredi reluctaretur æger. Excun-¹⁰ti à balneo, &
in mollibus stragulis collocato, sudare non sinebam, sed conquiescere, do-
nec conceptus à balneo calor resedisset; tumque optimum & valentis ali-
monie cibum sumere iubebam. Iussi etiam ut quandoque balneum dua-
bus ante coenam horis ingrederetur; id enim ad humectandum corpus, &
ad alimentum in membra deducendum, in huiusmodi affectibus congrue-
tius est. Porro quod ad victus rationem attinet, humidam, probi succi, &
quæ alendo esset, præscripsimus, altitium gallinarum iusculis, caponum at-
que perdicum carnibus, vituli, hœdi, atque iuuenum columborum, ægrum
vtri consulimus, idque elixis potius quam assis. Ferculis parem tum alen-
di tum humectandi facultatem habentibus, pane loto, cremore hordei,
amygdalino lacte, oryza in tenuissimum pollinem redacta, ex caprino la-²⁰
cte cum saccharo multo incocta, quo ferculo maxime iuabatur. Ad vlti-
mum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirifice leuavi atque re-
fecit; extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amantes tor-
queri solent, tum verò ab insania & inedia, qua multa menses totos sex sui
oblitus misere affectus fuerat. Iussi autem mensem totum integrum lacte
vtri, cuius assumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata alio vesicæque,
animante ad laborantis cubile delato, emûgi animal iubebam in vitreo va-
se intra testaceum aqua calente plenum posito; ad cuius vitrei vasis os pan-
niculum lineum appositum erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in sub-
ditum vas transfundebatur, in cuius fundo sacchari electissimi in tenuissi-³⁰
mum pollinem redacti, vacia inerat. Emuncto lacte, ut erat ab vbere extra-
ctum, deuorari ab ægro iusseram ad vacias octo, ab initio mox quantitate
aucta, ut sic sine noxa assuesceret lacti. Assumpto lacte, somnum consulebã,
quo concoctio assumpti lactis contractione natiui caloris melior fieret, &
in habitum corporis alimonia maiore transfiret. factum inde est, ut post vi-
ginti dies habilior, coloratior, sibi constans, & mente & corpore sanus, an-
nuente Deo, constiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relabere-
tur, consului ut quam posset longissime à loco amate sese abduceret, ne-
gociationi operam impedere vellet, sêque curis seuerioribus daret. Nam,
ut rectè lepidissimus Poëta consuluit:

Lib. 2. de
rem. amo-
ris.
Lib. 10. me-
tamorph.

Manat amor tectus, si non ab amante recedas:

Vsile finitimus abstinuisse locis.

Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,

Dum scelus effugiam, retinet malus ardor amantem.

Ocia si collas, perire cupidinis artes: ut ille dixit lib. de remedio amoris Hac
victus

Et alio loco:

Namque,

vacillatione, & de iure medicamentorum usu, miser hic amans ab infamia plene liberatus est, & de cetero rei augenda intentus, cupidinis & infani amoris castra fugit, prudenter & circumspecte omnia agens. Cuius exemplo discere omnes recte amantes possunt, in quas tenebras cæcus amor incautos homines cōjiciat: ut iæde, cœu à Circes & Calypso diro veneno tinctis poculis, cauere sciāmus, & Vlysis exemplo, virtutis & pulchritudinisque boni studiosi, ipsum vnum colere, reuereri, totisque animi viribus & integra mente amare Deum optimum maximum, per omne vitæ spatium consueſcamus, illique firmiter adhareamus: ut hoc terreno carcere liberati, frui nectare & ambrosia deorum in cœlis, ductore ipsomet Deo fonte amoris, valeamus.

OBSERVATIO OCTAVA.

ANTONIUS Boche Patritius Arelatensis, filius Domini à Vers, adoleſcens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto sub sinistro hypochondrio, penetrante usque ad renis substantiam, rene sinistro intestinisque tum tenuibus, tum crassis vulneratis, magnis subsequitis torminibus, singultu, animi defectionibus, tandem undecimo die moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Obs. I. hic iuuenis accepto in sinistro hypochondrio vulnere punctum facto, in grauiſſima paulò post incidit symptomata, ad quæ mors haud ita multò post inſecuta est, nempe die undecimo. Quam autem fuerit vulneris magnitudo, qualiæve symptomata, iam promendum. Vulpus quidem ingens fuit, valida robusti iuuenis manu in viscera adactum, mucrone in altum descendente. Pars vulnerata, erat ventris media pars: nam paulò sub hypochondrio sinistro sese mucro insinuarat, & intro sibi viam per intestina faciens adusque renes penetrarat, magna intorsum subsequuta hæmorrhagia. Hæc vulneris magnitudo fuit. Quam verò periculosa sint quæ intra peritonæum cōduntur vulnèra, expressis in hæc verba Galenus: Et sanè, inquit, vulnus quod intra thoracem intrare etiam peritonæum penetravit, non paruum periculum affert, potissimum si quid interiorum vna sit vulneratum. Et rectè quidem id: nam peritonæum, quum membranosa substantia constet, eaque prædura ac nervea, coalescere dissectionem passum nequit, grauèque infert doloris sensum, & conuulsionem, accersere paratum, ob nerveam illius naturam. Quum enim discissum fuerit os, aut cartilago, aut nervus, inquit Hippocrates, neque augetur neque coalescit. ea causa est cur talia vulnèra curari minimè queant, quòd committi invicem vulneris labra non facile possint, quòd ad coalitionem, necessarium quidem

sim. d. l. l.
b. m. d. r.

a. d. d. l. l.
b. m. d. r.

Cap. 1.

Lib. 4. me.
th. med. &
lib. 5. etiã.

Lib. 4. me.
th. med. &
lib. 5. etiã.
phor. aph.
19.

est. Doloris verò, vigiliarum & conuulsionis periculum afferre vulnera huiusmodi, vel experiētia fide certissimum haberi debet: quod & in hoc iuuenē, & in plerisque sic vulneratis perspeximus, & testatis est conceptis verbis Galenus, inquit: Vbi tendones, & nervi, & carne vacua atque ossa loca vulnerata sunt: hic doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirii periculum instat. Quae omnia iuuenis hic fere passus est. Nam mox ab accepto vulnere dolores graues oriri ceperunt in toto epigastrio, multumque & murmurilla fentiri, venter intumescere, ac phlegmone tentari coepit. Nam quum malus sanguis intro fluxisset, discisis internis viscerum venis: necesse autem sit pro Hippocratis sententia sanguinem in ventrem effusum suppurari: consequens certe fuit, vt in ventris cauitatem magna sanguinis copia se effundente, putredo magna sanguinis extra naturalem locum deducti subsecuta sit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone genita immedicabilem aegro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis, quo supra modum premebatur, causa erat, tum partis magna intemperies, tum & magna quoque vitatis solutio vulnere facta: adhuc ingens partis ac phlegmonosus cum tensione, duritie ac renixu tumor, ob copiosum sanguinem effusum ac putrescentem. Ex enim certissimè & doloris causa à Galeno & Medicis omnibus statuuntur. Murmurilla verò & flatus qui percipiebantur, à debili calore nativo partis gigni prorsus videbantur. Ea enim est vaporantis spiritus quem flatum nominat generatio, vt ab imbecillo partis calore generetur, vt Galeni lib. 6. de sympt. causis sententia est. Est enim flatus, vaporosa quaedam, auctore Galeno, aëreaque substantia, in eam naturam à debili calore degeneras, atque hic spiritus si superne per os emissus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, spiritus est seu flatus intro fluctuans nec emissus. Ac proinde cur in hoc vulnerato & flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirentur explicare facillimum est. Nam imbecilliore reddito partis vulneratae calore, & febrili atque extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & sanguine ibi putrescente copioso, flatus inde gigni consequens omnino ac necessarium fuit. quibus quum via ad exitum nec superne nec inferne pateret, intro fluctuantibus, murmurilla excitari prorsus oportuit. Obstruebatur enim inferne ad sedem via, intestinis multa obstructione & grumis sanguinis obductis, atque etiamnum phlegmone obsessis: sursum verò ad ventriculum, quia ructu emitti flatus possent, nec itidem patebat viae vulneratis vtrique tenuioribus intestinis, & multo sanguine effuso atque grumoso differens. Vnde singultus creber in hoc iuuenē per consensum ad vulneratas partes oriri videbatur. Qualis namque affectio musculis conuulsio est, talis est singultus stomacho, nempe illius conuulsio. quaedam, si quid Galeno creditur. Equidem quum teter vapor à febrili calore subleuus, & multa in visceribus putredine ventriculum tentaret, affectis recurrentibus qui in eo sunt nervis, singultum excari fuit necesse, eo conuulsio motu quod noxium erat satagente expultrice ventriculi facultate depellere. Quin & cerebrum in participatum tanti mali venire (quum nervae partes atque membranosa vulnerata essent) singultus ille indicabat, vt bel

Lib. 4. me
th. med.

Lib. 6. a-
phor. aph.
10.

Cap. 2.

am. p. d. l.
2. v. m. 1.
4. m. 1. d. l.

Lib. 7. a-
ph. com. 3.
& lib. 6. a-
phor. com.
19. d. l.
v. m. 1. d. l.
-e 1

cc
cc
cc

1. 0

2. 0

3. 0

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

cc

lè Galenus lib. 7. aphorif. com. 3. dixit. Animi porro defectiones, quæ ægrum hunc infestabant, & virium defectum, & terribilissimos ad cor peruenire vapores planè monstrabant: virium porro defectum, tum magnitudo morbi, tum quæ morbum comitabantur vehementia symptomata, pariebant. In magnis namque morbis, superata corporis reatrice facultate, magna fieri & natiui caloris & spirituum dissolutionem omnino oportet, vnde virium defectio consequatur. Siquidem corporis vires in natiuo calore plurimo & bene temperato & spirituū copia consistere planè videntur.

- 1 o Galenus lib. de tremore, & primo aphorif. com. 15, & quarto aphorif. com. 37. conceptis verbis affirmavit. Hæc morbi in hoc iuvene atque symptomatum ratio.

Nunc quid opis atque præsidij attulerimus (etsi parum cuncta profuerunt, quod lethale omnino vulnus esset) dicemus. Nam etsi minimè contulerint, non tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere salutis, ut docta Galeni lib. xi. Methodi medendi sententia est. Itaque quum ad hunc grauiter vulneratum vocari essemus, quum iam chirurgus absque medico manum ægro admouisset, ea quæ primo apparatu fieri solent ad mouens vulnere, videremque nihil ægrum alio deicere, metuens ne ab grumis sanguinis intrò concreti materia deinde accidentia (quod & factum est) sequerentur: mox clysterem iniiciendum suum iure optimo arbitratus. Illi igitur clysterem huiusmodi paro: ℞. Maluæ, althææ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M. j. thymi M. s. satureiæ tantundem (grumos enim & sanguinem concretum vtrique dissoluit, vel Dioscoridis testimonio) florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. feminum lini, scenogreci, anisi & anethi, ana ʒ iij. fursurum P. j. fiat omnium decoctio ad tñ j. In eolatura dissolue catholici ʒ j. hieræpicæ Gal. ʒ iij. olei violacei ʒ iij. sacchari rubei ʒ j. Misce: fiat clyster. eo iniecto grumi sanguinis concreti multum cum excrementis magno cum foetore prodierunt. Quum verò & febris

- 3 o & dolor ingens secundum renes & ventrem valde premerent, & paucus omnino è vulnere sanguis fluxisset (moderatè enim è vulnere manare sanguinem vtile est, vel Hippocratis & Galeni testimonio) còmodum vsum est sanguinem mittere, quod & iuuenis florenti ætate esset, & viribus valens, morbisque magnitudo id suaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, sanguinem detrahe, si & æger ætate floreat, & viribus abundet: tum quod magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præsentaneum remedium sanguinis missio est, si quid Galeno creditur. Detraho itaque sanguinem, pro virium tenore, ad vncias octo: interea febri prospicio tū congrua victus ratione, tum medicamentis refrigerantibus & humectantibus.

- 4 o Quoniam verò ingens dolor hominem torquebat, sedandus ille protinus fuit, idque cataplasmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc est descriptio: ℞. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana ʒ iij. farinæ feminis lini & scenogreci, ana ʒ ij. farinæ orobi ʒ j. croci ʒ ij. bulliant farinæ cum pauco aceto & melle ad conuenientem glutinositatem. Fiat cataplasma secundum artem. Quin & hoc altero vsum sum, quum

Gal. com. 7. ad 3. progn. Hippo. & lib. de totius morbi temporibus. Gal. lib. 3. aph. cō. 1.

CVRATIO.

Hippocr. lib. de vul. Gal. lib. 4. meth. med. Lib. 4. de rat. vict. aut. textu 16. Lib. 1. aph. com. 23.

Cataplasma è farinis.

hoc parum prodesset. *℞*. Micæ panis albi in lacte caprino infusæ lb. j. B. olei violacei & rosati, ana ʒ iij. vitellorum ouorum numero quatuor, rosarum rubentium, florum chamæmeli & melilori puluerisatorum, ana ʒ j. farina fabarum ʒ j. ʒ. croci ʒ j. Misce: fiat cataplasma, quod ad motum, dolorem planè leniuit, & vêtis tumor atque durities tantisper remitti visa sunt. Sed postea recruduit malum, nimirum lethali vulnere affecto ægro. Hunc etiam medicamento dato tertia die purgauimus, ex infuso rhacomatis, syrupo rosaceo, & aërio melle, quod Mannam vocant. Scammoniata dare veritus sum, tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad loca vulnerata maior detruderetur excrementorum copia. Siquidem, etsi in ventris vulneribus purgationem consulat, lib. de morbis, & lib. de vulneribus Hippocrates, atque post eum Galenus: nihilo secius tamen, quum à parte fluxione tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere magis expediat, vel eorundem auctororum testimonio, præstat clementia potius & lenia, quàm deletæ soluentia medicamenta dare. Prodierunt excrementa biliosa, aquosa, diluta, malè olentia, & multis ichoribus ac thrûbis sanguinis referta, & à quibus nihil æger leuabatur, quod nimirum lethale malum esset. Vbi verò ad sextum diem æger processit, validiora omnia fieri, grauius vrgerè symptomata, vires deficere, animo angî æger, & inquietudine magna premicœpit; tum vigilare, nec vno consistere loco, ob doloris vehementiam. intumuerant namque quæ circa vulnus erant partes, nempe phlegmone tentatæ. Porro vlcus siccû erat, nec quicquam ab eo turundis emissis nisi valde exiguum, idque foetidum & liuens emittebatur: dirum in vulneribus malum. Itaque ad hunc modum miserè confectus iuuenis, ad vndecimum vsque diem processit: sub cuius noctem mors tandem insecuta est, victa vtique à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui leuando iuueni non operosa medicorum manus, & sedula cura, non chirurgorum industria, non assidentium plena amoris & officij charitas, paria esse non potuerunt. Quis enim lethaliatoto genere vulnera sanabilia faciat? Hoc Dei tantum munus est: hæc vis atque potestas solius eius esse agnoscitur, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuueni, quum ab vrbe præfecto iussi essemus de vulneris illati ratione pro sententia dicere, ac testimonium ferre: de parentum consensu ac iussu, dissecari cadauer fecimus; quod quàm altè descendisset telum, quæ intus partes vulneratæ essent, oculari inspectione deprehendere ipsi possemus: quod ad sententiam pro testimonio dicendam necessarium omnino est. Neque enim medicus lethaliæ sit vulnus necne asserere vsquam potest, non prius vulneratis partibus inspectis: vt ex rei natura qua de agitur exploratissimum haberi debet. Itaque quum intestina crassa & tenuia simul magna discissionè pertusa essent (colon namque & ileon vulnere transfixa erant) tum & ren sinister itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuisse, ex eorum numero quæ semper mortem adferre soleant, pro Hippocratis, Galeni & Celsi sententia adstruximus: sicque magistratui pro veritate testimonium ferre in animum induximus. Vt verò sit pro testimonio dicendum medico, Enarratione octaua lib. iij. nostrarum Enarrationum, exactè docuimus.

Lib. 4. mor.
tho, med.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

lib. 4. mor.

OBSERVATIO NONA.

IACOBVS ab *Aqueria* *Patritius* *Arelarensis*, secundum ventrem vulneratus, vulnere ad intestina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conspectum quum qui vulnus intulerat, a magistratu deductus fuisset: ubi coram stetit, mox e vulnere atque e naribus demortui sanguis cum sonitu & spuma sanguinis intermissa fluere cepit: spectante multa hominum turba quae eo confluxerat, quos inter ipse spectator testisque oculatus fui: & unde id proveniat. Observatione hac fiet à nobis manifestum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

T superiore Observatione dictum à nobis est, quae vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritoneum discindunt, unaqueque intestina vulnerant, ea profecto lethalia plerumque sunt, ut de Galeo sententia tum lib. 4. tum 5. methodi

- medici probavimus: praesertim ubi cum peritoneo vulnerato aliquid intra ventris cavitatem vulneratum est. Vt in hoc nobili viro accidit, cui quum acutissimo ense venter esset perforatus, transmissio peritoneo, inges in intestinis tum crassis tum tenuibus vulnus accepit, exeunte utique per vulnus stercore. Ad quem vocati, magna angustia hominem confictum invenimus, sese praedolore iactantem, nec vno consistentem loco. Cui quum omnia essent à nobis auxilia praescripta, quae vulneris ratio exigebat, missus etià mox ab accepto vulnere sanguis, & quae chirurgi operam requirebant, pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo scilicet eius tamen deterius labi in momenta singula videbantur cuncta, quod

- 3 natura repugnante (ut Hippocrates & Celsus dixerunt) sint omnia vana.
 0: Et in lethalibus morbis, etsi secundum rationem omnia facias, minime tamen secundum rationem succedit: quod videlicet natura morborum velle medicatrix sit, medicus tantum minister, uti ab Hippocrate & Galeno scitissimè dictum est. Itaque in hoc agro mox tertio die vulnus lividum fieri, pus manans faeculentum, sordidum, nigrum, foetens apparere, stercus per vulnus continuè prodire, crassorum intestinorum vulneratorum indicium: tum verò extrema frigescere, praecordia verò immensè calere (intra coepta phlegmonè testimonium) cepere: sitis ingens,ustus maximus, sudor frigidus secundum frontem & faciem totam atque cervicem appa-

- 4 rere, lethalis prorsus morbi indicium. Vnde est illud Hippocratis: Frigidi sudores cum acuta quidem febre facti, mortè significant. Et rursus: In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidae, interiores, utuntur, & sitim habent, lethale est. quod, ut in commentario eius aphorismi scitissimè dixit Galenus, Quum aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelas cuenerit: totus ex toto corpore sanguis ad

Hipp. lib. de lege. Celsus lib. 3. cap. 1. In Epid. & arte med.

Lib. 4. aph. 37. & 48.

locum trahitur patientem. Atque ideo vruntur profunda, sed cutis refri-
geratur, vt fit in principiis accessionum. Hæc Galeni eius symptomatis
explicatio. Quamobrem quum in hoc vulnerato ingēs phlegmone secun-
dum vētrē subesset, inflammata vtrique vulnerata parte; quid mirum ex-
trema perfrigerata fuisse, internis ardorem sentientibus? Quarto die pul-
sus deficere, vt plane *asphyxia* esset, mox delirium, consentiente vtrique ner-
uorum principio, multis fursum latis vaporibus tectis, dein vox deficere
cœpit, luminaque tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati
huius historia, hæc vulneris & symptomatum ratio. Dissecto cadauere, in-
testina tum crassa tum tenuia multis vulneribus confossa reperta sunt, in-
genisque circa vmbilicū tumor phlegmonosus, thrombi ingentes s. ingui-
nis cōgesti multo plurimi, lacerata interanea omnia; vultusque ē lethali
numero fuisse magistratui pro testimonio retulimus; mortēque illato
vulneri esse merito adscribendam, ex artis dignitate, auctōrumque testi-
monio iure affirmauimus: dicente vtrique Hippocrate, vesica discissa, aut
cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, lethale
esse. Quod & in commentario aphorismi illius Hippocrati; qui decimus-
octauus sextæ sectionis est, confirmauit Galenus; & antequam libro quin-
to Latinus Hippocratis interpres Celsus, eius libri capite vicesimo sexto.

Lib. 6. aph.
aph. 18.

Cur præ-
sente inter-
fectore p-
fluat ē vul-
nere san-
guis ab in-
terfecto.

Sed cur præsentē interfectore sanguis manarit, ingens profectō & obscura
quæstio est. Per mirum enim profectō haberi debet à corpore mortuo, cu-
ius vis omnis iam dissoluta est, sanguinem quasi naturę ductu fluere, idque
assidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etsi in abditissimis interioris
philosophiæ penetralibus res hæc tota recondita sit, non est quod despe-
randum sit non inde posse veritatē elici. Inquisitionis namque & inue-
stigationis omnis principium, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iu-
re esse censetur: propter admirationem enim (quod primo Metaphysi-
ces ab Aristotele scitissimè dictum est) homines nunc & primò philoso-
phi cœperunt. Huius euentus admirandi causam supra. Observatione
septima huius libri adduximus, nec eam repetere hic pigebit, quod pul-
chra quæ sunt, etiam repetita decies placere soleant. Vt igitur tantæ rei ra-
tionem reddamus, illud in confesso haberi debet, in recens extincto homi-
ne non protinus calorem omnem euanescere, etsi vita eum deficiat: quod
& experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recens
mortuorum corpora ad aliquot horas posteaquam ē vita, excesserunt cali-
da remanere, vestigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout
item in hypocaustis & æstuariis & furno, amoto igne, experimur. Nam &
calor ibi reconditus nullo existente igne cernitur, ibique ad diem vnum
aut alterum perdurat, vt cuius experiri promptissimum est. Itaque quum
non prorsus calor omnis à corpore recens interempto euaneuerit, nec agi-
tatio omnis perierit, visque omnis interior (quod & in iugularis animal-
ibus experiri licet, quæ ad tempus aliquod, posteaquam iugulata fuere, ca-
lere perspicimus, & carnes itidem motu palpitatiōis quodam agitati) ef-
ficatur, vt ab oeculta illa & latente in corpore mortuo vi, humores, præter-
tim sanguis & bilis, exagitentur ac commoueantur: quod naturæ arcano
quodam

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

lib. 1. cap. 1.

quodam nec nobis satis perspecto motu vis illa interior ultionem quasi exigere videatur: moxque à tacita illa visibilis concitata accendatur, ob leuitatem & prouum sui motum: ab ea accensa sanguis quoque exciretur, & in vulnus prorumpat, patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eodem concurret vaporosus qui cum sanguine est spiritus, qui protinus spiritali quadam motione in eum qui occidit, si præsens stet, directus & quasi auolans, in eum migrat, præsertim si interemptu intente qui interemit aspiat. Vnde fit vt vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & versus interimentem eiciat, quod ad horas octo aut decem nondum
 10 omnis in recens iugulato euauerit calor: quo agitante sanguis spiritus re perit suos, vicissimque & spiritus etiam ipsi suum attrahunt sanguinem, vnde ipsius manatio & effluxus per vulneratam partem consequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atque perplexa excogitari ab homine philosophiæ haud imperito potest. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorum ad sui vindictam clamat ad Dominum, vt Genesio quarto de Abel scriptum est à fratre Caim interfecto: Vox sanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagationibus quæ supra hominis captum sunt innitatur, sed sapiamus ad sobrietatem.

OBSERVATIO DECIMA.

IOANNES Coblet Piscator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, crassiore reddita lingua, vt præ tu more contineri intra os minime posset, exertaque lingua, rubentibus & prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerso extorsor tumore & suppurato, liberatur integrè.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM periculosissimum esse affectum, citòque interimentem, rectissimè ab Hippocrate dictum est: Angina, inquit, periculosissima est, celeriterque enecat, si neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quum interni faucium muscoli inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam *συνωχνη* Græci nominant: externis verò inflammatis, *πρηνουχνη* vocata gignitur, Lib. 3. præfagiorum tex. 18.
 40 quasi iuxta anginam dicas. Si in superiore gutturis parte, quam *λάρυγξ* Græci nominant, inflammatio subsederit, idque in internis musculis, *λευκώχλη*, hoc est, cynanchen vocitant: vti externi si inflammatione tententur musculi, *πρηνουχνη* esse dicunt. Hic itaque vir quo de sermo nobis in præfens est, quum bono corporis habitu esset, plethorico ac succi pleno corpore, seseque media hyeme, aquilonibus vehementer flantibus, ob eam
 quam

quam exercet piscatoriam artem, exposuisset, diu multumque in aëre frigidoprofundisque paludibus cōstitisset, defluxio à cerebro in fauces de repente procubuit. Angina namque, vel Hippocratis testimonio (si modo Hippocratis est liber quartus de ratione vietus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum hyeme aut vere multa eademque fluxio viscosa ad iugulares venas descenderit, quæ quidem, utpote amplæ existentes, plurimum ad sese & humorem & spiritum contrahunt. Quæ sanè fluxio faucium implens partès, meatus spiritus & gulæ obstruit, fixo in partibus illis humore crasso ut plurimum, viscido ac lento: vnde & ægri ferè suffocantur, & eorum lingua intumescens oris cavitatem implet. Vnde nec loqui nisi summa cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire nisi maximo labore possunt. Hæc omnia gravissimè ægrum hunc conflixerunt, ingens namque tumor internus in faucium radicibus subsederat, summa ac difficillima spirandi ratio, ut non nisi recta ceruice ducere spiritum posset, dolor pulsatorius, & inflammationis summa cum gravitate sensum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æstuosa febris, linguæ in vastam molem tumefactio, loqui la difficillima, ut è naribus magis quàm è lingua profluere sermo videretur, quod iis qui angina corripiuntur familiare ac proprium esse solet, ob vocis & sermonis impeditas partes. Vnde fit ut non bene intus refractus aer, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obstructionem, in nares per meatum communem recurrens, in articulationem & quasi de naribus manantem sermonem creet. Febris ingens suberat, summus ingenis totaq; facie, sed præsertim in oculis, rubor, ob vaporum à sanguine manatium sursum in caput elationem. Capitis & totius corporis gravitas ac contractio quasi quædam, spiratio crebra, difficilis, & cum stertore apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His symptomatis noster ægrotus vehementissimè premebatur: vnde angina eum eaque gravissima laborare perspicuissimum nobis fuit. Quid enim perspicuum magis dici censerique potest, quàm quod sensibus expositum, ipsum de se fidem facit, tum quoad ea quæ morbi essentiam explicant, & sedem affectam demonstrant, tum etiam quoad ea quæ ad accidentium rationem pertinent. Accidētia namque, auctore Aristotele, magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Itaque coniectura artificiosa deprehēdimus, angina premi ægrotum hunc, quod & sedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus symptomata abundè monstrabant. Dignoscuntur nempe affectus ipsi, auctore Galeno, tum ab actione læsa, excrementis, positu, doloris proprietate, & propriis accidentibus: & loci natura. Perspecta igitur affectus huius natura ac causis, per ea quæ recensuimus signa atque symptomata, superest ut curationis modum quo in hoc ægro curando usus sumus, subiiciamus.

Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ægrotantis esse præ affectus magnitudine deprehendissem, assidentibus id prænuntiandum opum factu iudicavi: siquidem (quod Celsus monet) præ lentis hominis fuerit, eum qui servari non potest, non attingere nec subire speciem eius ut occisi,

Lib. 1. de
anima c. i.

Lib. 1. de
loc. aff. ca.
7. vet. tra.
& lib. item
2. ca. 3. no-
uz vers.

CYRA-
TIO.

Lib. 5. cap.
26.

- „ vt occisi, quem fors ipsius peremit. Sed vbi grauis metus, sine certa tamen
 „ desperatione est, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne si
 „ victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse se, videri possit. Quod &
 ipse in hoc casu fide bona praeiit: moxque ad curam summa diligetia in-
 tentus (neque enim morbus inducias dabat, procrastinatorumque medi-
 cum poscebat, morbo utique & periculoso & acutissimo existente, in quo
 eodem die medicari iussit Hippocrates, quod dilatio in huiusmodi perni-
 tiosa sit) hominem curandum suscipio, in hunc qui sequitur modum. Lib. 4. aph.
 Clysterem primum paulo acriorem praescribo, quod adstricta aluo esset. 10.
 10 mo sanguinem detraho, idque non semel aut coferim, vt iubet Paulus, Lib. 3. cap.
 sed repetitis vicibus, ne cumulata semelque facta vacatione, anima aegro 27.
 deficiente, suffocationis periculum superueniat. Eodem itaque die bis
 cubito sanguinem detraho pro virium tenore, in crastinum eas quae lin-
 guae subdixae sunt venas aperio, ceruici cum scarificatu sub vesperam eius
 diei cucurbitulas admoceo: gargarisatu crebro aegrum vt iubeo, ex ad-
 stringentibus, repellentibus ac refrigerantibus ab initio, mox discussoris
 admixtis, in omnimoda abstinentia aegrum contineo. Nec nisi per tres
 primos dies quicquam aliud praeter aquam mulsam sumere iussi. neque
 enim solidiora alimenta sumere potuisset, vt qui suam mulsam ore sum-
 20 ptam per nares reiceret: quod synanticis frequens esse solet: infernas par-
 tes vinculis deligo. Medicamentum purgans, sed frustra tamen, propino;
 22 collum atque ceruicem mollibus lanis oleo imbutis contego. Hi in cu-
 23 rando hoc aegro praecipui a me obseruari seopi atque propositi fuisse, at-
 que horum omnium haec fuit particularis ratio. Clyster. ℞. Qua-
 tuorremollituiorum, soliorum caulium rubeorum, hyssopi, centaurei mi-
 noris, ana M. j. polypodij querni conuassati ꝑ j. granorum carthami grosso
 modo contusorum ꝑ x. agarij in petia lini rara ligati ꝑ iij. seminum melo-
 num cum cortice contusorum ꝑ j. seminum anisi & anethi, ana ꝑ iij. florum
 chamæmeli & meliloti, fursuris macri, ana P. j. Fiat omnium decoctio ad
 30 tb j. In colatura dissolue catholici ꝑ j. hieræ Galeni ex xvj. rebus ꝑ v. olei
 violacei & de lilio, ana ꝑ iij. mellis rosati colati ꝑ ij. Fiat clyster. ingentem
 excrementorum copiam deiecit aeger, à qua alleuationem sensit. Eiecto
 clysteri, sanguinem bis è media dextri brachij vena detraho: humerariam
 maluissimam, sed ea praecarnis superate mole inueniri nusquam potuit. De-
 tractus fuit sanguis ad uncias viginti, quod & aeger valentissimis viribus
 esset, & bene habito corpore, & morbus quoque magnus, atque in huius-
 modi audacter mittendum sanguinem Hippocrates & Galenus sanxerunt. Lib. 1. aph.
 Interea hoc gargarismo vt aegrum iubeo: ℞. Foliorum plantaginis, 23.
 acetosæ & myrti, ana M. ss. granorum sumac rubentium, lentium, ana P. j.
 40 rosarum rubrarum P. j. mali punici cum suo putamine & granis internis
 contusi, numero vnum, hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio in
 aqua ad tb j. In colatura dissolue diamorion ꝑ iij. succi granatorum muso-
 rum, mellis rosacei, ana ꝑ ij. Misceatur gargarismus. Quin & peridia in ore
 & saccharum candum vocatum, & tragaeanthæ confecionem continere
 assidue iubebam. Postero die è venis sub lingua sanguinem detraho, &
 cucurbi

cucurbitulas cum scarificatione sub vesperum admoueri scapulis iubeo, à
 quibus mirifice se leuatum sensit, & paulo tum facilius respirare coepit.
 Collo & ceruici hæc impono: ℥. Olei chamæmeli, violacei, liliorum
 & cheirini vocati, ana ℥ ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥ iij.
 axungiae gallinae recentis ℥ j. butyri recentis sine sale ℥ j. croci ℥ j. Misce:
 fiat linimentum, quod calidum collo & ceruici mollibus lanis pinguibus
 intestum admoueri iubebam. Interdum ex oleis solis id præstabam. Vbi
 verò ad tertium diem ventum esset, mox propinare medicamentum sol-
 uens fatago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto
 pectorali exceptis: sed frustra id tentatum est. Nam deuorare medicamen-
 tum minimè potuit, sed vniuersum naribus reiecit, tumque ad clysteres
 recurrendum paulò acriores, ut supra scriptum est, putauit: quod & opti-
 mè contulit. Dabam enim alternis diebus clysterè, à quo alleuari se plu-
 rimum æger sentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum
 dolore ac tensione foras ad maxillam dextram se proderet, bonù id esse
 sum de Hippocratis & Galeni sententia arbitratus. Signa spei in hac ægri-
 tudine, ait Auicenna, sunt, si permuetur rubedo ad exteriora. multotiens
 enim aperiunt tunc oculos suos, & sanantur. Hippocrates verò sic de ea
 re: Tutius, inquit, est & tumorem & ruborem in externas maximè partes
 conuerti. Et alio loco, Tum præcipuè malum prolongatur, ait, quum non
 solum fauces, sed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò potest
 ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus
 comprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Itaque quum vide-
 rem foras propelli malum, meliorem tum de homine spem cõcipere coe-
 pi, & naturæ motum secutus, foras humorem euocare satagi. Cataplasma-
 tis admotis, suppurandi & euocandi vim habebatibus: tum verò & gargaris-
 matis incidentibus & attenuantibus sum sciliciter vsus, ut sequitur: ℥.
 Foliorum plantaginis & hyssopi (repellentia namque adhuc in augmento
 applicanda sunt, discutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana
 M. β. caricarum pinguium numero xij. vuarum passerarum exacinarum nu-
 mero viginti, glycyrrhizæ contusæ ℥ j. rosarum rubentium P. j. hordei cum
 cortice P. β. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta. In cola-
 tura adde diamorion & dianucum, ana ℥ j. β. oxymellis simplicis, syrupi vio-
 lacei, ana ℥ ij. mellis rosati ℥ j. Misce: fiat gargarismus, quo sæpe uti eg-
 rum iubebam. Foris verò ad tumorem prominentem tali sum cataplasmate
 vsus: ℥. Foliorum maluarum, althææ cum suis radicibus, ana M. ij. fo-
 liorum caulium rubeorum, matrum violarum, hyssopi, ana M. j. caricarum
 pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum
 lini & foenograci, ana ℥ j. capitum liliorum alborum ℥ ij. furfuris P. j. fiat
 omniū decoctio in aqua pistentur & cribrentur. Cribaturæ adde nidi hi-
 rundinis in oleo liliorum præbulliti, & cum toto probè in mortario mace-
 rat, & postea cribrati ℥ iij. farinæ seminis lini & foenograci, farinæ fru-
 menti, ana ℥ j. decoquantur farinæ cum oxymellite ad conuenientem glu-
 tinositatem: postea adde axungiae gallinae recentis, butyri recentis sine sa-
 le, ana ℥ j. croci ℥ j. olei liliorum ℥ iij. Misce: fiat cataplasma. Mirifice pro-
 fecit

Lib. 3. præ-
 sagiorum,
 textu 20.
 & 22, &
 Gal. in cõ-
 Fen 9. 3.
 cap. 9.

adg. 1. 118

fecto humorem foras euocauit, atque ad suppurationē deduxit. intra bi-
 duum namque suppuratus ferè qui foras subsederat tumor fuit: cui tamen
 tertio post die canini stercoris sicci drachmas tres adiunxi, quod, si quid
 aliud, vel Pauli & Auicennæ testimonio, huic affectui maximè prodest oc-
 culta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad septimum diem
 candenti ferro aperire iussi: quod id viceribus & abscessibus plurimum
 conferat, exsiccando, & virus malum ignis potentia corrigendo. Pus foe-
 tidissimum, virulentum & copiosum prodit. Vlcus mundificare vnguen-
 to ex melle rosato, succo apij & absinthij, farina hordei, myrrha & aristo-
 lochia curauimus: carunculae carnae putres multae cum sanie intermixtae
 auulsa sunt. Postea probe detergo vlcere, quod intra vigesimum diem co-
 rigit, ad sarcotica, & cauum vlcus implentia nos contulimus, vnguento
 ex thuris polline, myrrha, iride, aloëque confecto, addito chalciteos em-
 plastro: sicque Dei nutu intra vigesimum diem, aut paulo amplius cura-
 tus integrè fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum hæc
 perficio, reliquorum praesidiorum quæ iuuare posse sum arbitratus, obli-
 uiscor. Nam & quum detiorare potuit æger purgans medicamentum, cum
 & cataportia dedi, quæ deducere humorem possent, nempe præscriptum
 supra medicamentum post syrpos concoctiores dedi, tum cataportia coc-
 cia, sine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & foeliciter ope-
 rabatur cuncta. Intus verò dedi etiam rasuræ dentis apri drachmam inte-
 gram ex oleo amygdalarum dulcium & saccharo cando, quod in hoc affe-
 ctu, prout & in pleuritide, praesentaneum est remedium atque arcanum.
 Hæc in hoc viro per me administrata curatio, ad laudem Dei opt. max. in
 cuius manu cuncta posita sunt, & à quo omne bonum.

Lib. 3. cap.

27.

Fen 9. 3.

cap. 11.

Mundifica-
tio opti-
mum.

OBSERVATIONVM MEDICI-

natum libri secundi finis.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM. FRAN.

CISCO VALLERIOLA

MEDICO AVCTORE.

LIBER TERTIVS.

OBSERVATIO PRIMÆ.

ARDVTVS Ferrerius adolescens annorum tredecim.

fuste lignea è salice leui quidem illa sed ex alto demissa: accepto contemptibili; ut videbatur, vulnere in capite; absque cranij fractura scissurave: oborta sexto die inflammatione in vulnere, sequente convulsione & paralyssi in crure dextro & brachio sinistro: cum febre & delirio, undecimo tandem die moritur. Quæsitum a Præfecto urbis an vulnus lephale fuerit, illique mors adscribenda.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. de capitis vulneribus.

ECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videri potest, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere. Sæpe enim cutis sola confusa ferro aut alia aliqua re, si non diligenter & cum quadam cautione curetur, veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur: vlcus in crudefcens non parum molestiæ exhibet, & aliquando etiam febrem inducit: & medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus adfert. Id profectò cum in plerisque aliis, tum vel maximè in hoc puero vulnerato experti sumus, qui quum in capite vulnus accepisset non ferro illatum, sed fuste lignea eaque prælonga: leui tamen, utpote saligna, sed secundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contemptibile quidem vulnus videri poterat, utpote quod sine vlla caluariæ fractura scissurave constitisset, solà tantùm capitis cute vulnerata: neque tamen, (mihi ægrum post sextum diem adeunti, quo die ad illum vocatus fui) vulnere in caluariam descendente, ut ab chirurgo qui per primos dies ægrum tractauit renuntiatum fuit. Itaque quum post sextum ab accepto vul

pro vulnere diem ad agrum accersitus, cum acriter febrientem, biliosa vomentem, & caput gravissimè dolentem inuenissem, graue esse vulnus continuo iudicavi: quòd & superuenientia nono die symptomata, & tandem mors undécimo insequuta monstrarunt. Sexto namque die inflammatio in vulnere cū delirio, resolutio in crure dextro, brachioque sinistro, tum & conuulsio in manibus ambabus apparere coeperunt. Quamobrem & pessimè de puero sperare, & moriturum breui prædicere assidentibus haud verius sum: quòd, pro Aristotelis sententia, accidentia magnam partem conferant ad cognoscendum quod quid est. Vbi namque conuulsio in vulnere, præsertim capitis, acciderit, iuxta Hippocratis dogma, lethale esse consuevit: prout etiam bilis vomitus & desipientia malum in capitis vulneribus, cerebrum namque hæc superuenientia coaffici indicant: quod quum sit, plerumque mors sequitur. Idque in hoc vulnerato animaduertendum, quòd immèdiatè post acceptum vulnus punctum factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem passus est, nec visus hebetudine, nec per aures narève sanguis prodiit, nec prònus ab idu in terram cecidit, nec vomitum illicò ab accepto vulnere habuit, sed tantum manibus ad caput ad moris flere abundè cepit. Quæ omnia quò pro Hippocratis sententia inquirèda duxissem, qui in capitis vulneribus primum omnium interrogandum censet, per quid vulneratus homo est, nempe quo teli genere, & quid homo quum vulneratus est, mox fecerit, hoc est, num mutus euaserit, num torpès sine sensu & motu, num in terrà prò ceciderit, num vertiginem, & in oculis caliginem passus, num ex auribus sanguis manarit. de his enim omnibus interrogandum, vbi quis capite vulneratus fuerit, merito Hippocrates iussit: quòd per hæc vulneris naturam, num lethale affectus futurum sit, an periculosum iudicare arte poterimus. Quod quum in quâ summo studio de assidentibus quæuissem, renuntiatioque esset nihil horum passum inueniem, in summam continuo admirationem deductus sum, quinam hæc posset, ut quum vulnus simplex tantum fuerit, cui nec fractura, scissurave vlla in cranio appareret, tam leua tamen & periculi plena symptomata casusque insequuti fuissent. Neque eius euentus aliam indagandò causam reperire potui, quàm humorum acrim ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creassent. Fluxionis verò ad partem læsam in ultresanè fuisse causæ, doloris vehementia: ingens namque dolor in capite vniuerso, præsertim in sincipite, ad radices usque oculorum extensus, qui iam à quarto die sese ostentaret, percipiebant. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxionem mouet, atque hæc vna vel præcipua influxus humorum in vulneratam partem causa. Altera inflammationis & fluxionis causa fuit, sanguis in parte retentus, & conuulsus in parte angusta, nec debite expurgatus: unde mora & prohibita diffusione calorem extraneum concipiens, partemque distendens, inflammationem creauit. sic enim inflammatio gigni solet, auctore Galeno. Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero causa, quòd quum aliis istis multis plagisque in capite acceperisset, casu & offensione multiplici, factum est, ut in occipitalis pars à tot ictibus im-

Lib. 1. de anima.
Lib. 7. aph. 2. & lib. 7. aph. 14.

Lib. de ca. vulner.

Gal. in arte medicin. c. 95. & lib. 3. metho. med. & lib. 5. aph. cò. 13.

Lib. 13. meth. & 20. ad Glauca.

Lib. 13. meth. & 20. ad Glauca.

preſis reddita ſit: unde merito fluxionem à ſe pro ratione imbecillium
 partium regetere non potuit ſupertua canea namque in imbecilliores par-
 tes, auctore Galeno, procumbere ſolent, quum ab his quæ influunt repel-
 li nequeant. Hæ præcipuæ phlegmones in parte læſa natæ in hoc iuvene
 cauſæ fuere, calor extraneus ob ſanguinis cõfluxum in parte ortus, dolor
 vehemens, & paræ imbecillitas. Quum verò vulnus propè futuram obelæã
 (quam ſagittalem Anatomici vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili la-
 pſu portio ſanioſi humoris in parte contenti, per futuram intrò deciderit:
 unde læſa interna meninge graui ſequuta ſint inde & lethalia ſympto-
 mata, conuulſionis, delirii, reſolutionis, tandèmq; mors. Ego itaque, qui
 vocatus ſexto tantum die fui, in ſummo diſcrimine verſari ægrum quum vi-
 derem, prædicendum id aſſidentibus continuo duxi, ne vel ignorare vel
 ſeſelliffe videri poſſem, mortemq; magis me quàm ſalutem ſperare: ſic
 enim prædicendum quæ aderant ſymptomata ſuadebant, febris ingens,
 conuulſio, delirium, reſolutio, quæ vulneribus capitis ſuperueniẽtia, mor-
 tem vt plurimum portendere ſolent, auctoribus Hippocrate, Galeno, &
 Celſo. Quumque pro recto more periculum prædiſſem, nihilo ſecius ta-
 men pro ratione vulneris inſtandum curationi totis viribus duxi, nequid
 prætermiſſum videri poſſet. Itaque quum morbus vehemens eſſet, iuue-
 nisq; optimo corporis habitu, ſtorentique ætate (etſi ætate inferior pa-
 rentibus videretur, quàm vt illi mitti ſanguis deberet) mittere tamen ſan-
 guinem ad reuulſionem, doloris ſedationem, & phlegmones prohibitio-
 nem conſultius viſum eſt quod de aſſidendum conſenſu feci. Præſtat enim
 in talibus, vbi nonniſi vnica ſubẽſt curationis via, per eam ingredi, & (vt
 Celſus ait) aticeps quàm nullum remedium experiri. Miſſo ſanguine die
 ſexto, ſeptimo leue deiectionum de ex rhacomate, cum melle aëreo & ſy-
 rupo roſaceo inuſionis roſarum. Purgatio namque in capitis vulneribus,
 auctoribus Hippocrate atque Galeno, plurimùm conſert. Tenuem vidum
 præſcribo, quod modicus cibus, & aqua exhibita, quam maximè omnibus
 viceribus conducunt, vt rectè Hipp. lib. de viceribus præcepit. Vulnus,
 quod adſtriçtum, tumidumque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine
 plenum, ſecari, quod efflueret ſanies, iubeo ſeruiem totam, atque dor-
 ſi ſpinam oleis neruos roborantibus, & vnguibus commodis ad conuul-
 ſionem paralyſimque tollendam imbuo, ſumigatis ſuperappoſitis lanis
 mollioribus. Sed tamen facienti ſecundum rationem, non ſecundum ra-
 tionem euenit, quum ſemper in deterius morbus laberetur, ſymptomata-
 que in horas grauiora, cauſæque lethales apparent: virum imbecillitas,
 neruorum diſtenſio maior, reſolutio dextri cruris validior, rubor in oculis
 vehemens & ingeſtus, delirium, tandem intercepta vox, deficiens pul-
 ſus, atque mors vndecimo die ſubſequuta. Quaſi tunc à Præfecto viris,
 num lethale fuiſſet vulnus. Huic reſpondimus, nos ad veri normam pro
 teſtimonio dicimus, vbi prius de mortui caput ſe cuiſſemus: quod neceſſa-
 rium factu eſſe, vt rite de vulneris natura ſerre ſententiam poſſemus, pro
 indubitato eſſet habendum: & faciedum quidem tum Hippocrates tum
 Celſus iuſſerunt. Inquit nãque Hippocrates, Qui de vulneribus cognoscere
 vult,

- „volet,quemadmodum singula finient, primùm quidem cum hominum
 „species perferuari oportet, tum eas quæ meliores sunt ad vulnera, tum
 „quæ deteriores: deinde ætates noscere, in quibus singula vlcera curatu
 „difficilia existunt: locos item in corporibus perspectos habere, quantum
 „alij ab aliis differunt: sed & alia, qualia in singulis accedunt, tum bona, tum
 „mala, nosse oportet. Siquis enim omnia hæc nouerit, is sanè sciet etiam
 „quomodo singulorum euentus cōtinget. Itaque post iuuenis mortem, de
 „assidentium affinium consensu disseccandi cadaueris nobis potestas facta
 „est. Detecta & abscissa primùm capitis cute, pericranioque amoto, vul-
 „neris sedem penitus perspeximus. Sedes autē Hippocrati vocatur, quum Lib. de ca.
vulnerib.
 manente osse in sua ipsius natura, telum quod in os incubuit, manifestum
 fecerit ubi incubuit. Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os
 liuens, contuso utique à ligno pericranio, atque etiamnum cranio ipso.
 Nam quum acutum & mucronatum esset lignum ea parte qua in caput
 delapsum ex alto est, perforassetque cutem adusque pericranium ferè, san-
 guis inde manasset, fieri sanè vix potuit quin pondere delabentis ligni
 contusio in osse & ecchymosis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio
 sunt non acciderit: quod planè perspicuum nobis factum est osse detecto.
 apparebat namque liuens locus quā telū infederat. Dissecto rursus cranio,
 16 vt si quid noxæ in internis cerebrū velantibus membranīs cerebrove ipso
 esset perspicere oculari sensu possemus, è regione partis vulneratæ inter
 cranium & duram meningem pus inuentum est: quod mox dissecto osse
 effluere coepit, non copiosum tamen, sed liuidum & foetens. Membrana
 ipsa leuiter intentā inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria
 porro nec fractura vlla, nec fissura, aut rima reperta est. His vt præmitti-
 tur ritè administratis, & utique medico pro testimonio dicēti necessariis,
 rogati sententiam, ita retulimus: Iussi de morte Arduyni Ferrerij adole-
 scentis vulnerati, ac vndecimo die post acceptum vulnus mortui, senten-
 tiam ferre, ac pro testimonio dicere coram magistratu, Deum præ oculis
 30 habentes, hæc dicimus verā, ratā, fidelīa & firmā: Primū nos ægrum dili-
 genter, fide bona, & ex artis ratione inuississe atque tractasse, partēque læ-
 sam, & vulneris naturā attentè considerasse, symptomatumque superue-
 nientium, & quoto quæque die acciderint, speciem diligenter annotasse.
 Capitis porro partē postremā occiput vocatā, vulneratā inueni-
 mus: vulnere quidem punctim factō, absque tamen vlla cranij fractura,
 scissura, rimāve aliqua, nec ossis intrō intrusione. Erat autem plaga se-
 cundum dextrā capitis partē ad occiput, propē futuram obelæam. Tum
 verò quum ad ægrum visendum accersiti fuimus ego, & Desiderius alter
 chirurgus (quod sexto ab inflicta plaga die accidit) ægrum inuenisse nos
 40 grauitèr conflictatum; febre acuta incensum, caput secundum frontem
 maximè grauitèrque dolentem, dolore quidem ad oculorum radices per-
 tingente: indicium sanè cerebro & eius membranīs communicati mali, si
 quid Auicennæ creditur. Biliosa item vomētē puerum inuenimus: quo
 signo coniectauimus, ex Hippocratis atque Galeni sentētia, cerebro eiuſ-
 que membranīs communicatā noxam. siquidem ubi præciditur cere-
Iudicium
de vulnera
ti pueri
morte co-
ram magi-
stratu.
Fen 1. 3.
tract. 2. ca.
7.
Lib. 6. a-
phorif. 50.
& Gal. in
com.

Vbi ſupra. brum, iis neceſſe febrem & bilis vomitum ſuperuenire: quod Hippocra-
 tes dixit. Quo in loco Galenus id accidere teſtatus eſt, non ſolum vulne-
 rato cerebro, ſed & dura membrana circumſtante: quæ quum in multis
 partibus ſit cerebro agnata, citiſſimè ei communicat proprios ſuos affe-
 ctus. Eo factum eſt, vt id quum perſpiceremus, mox cerebri integritatem
 membranam laſam eſſe, vel cerebrum ipſum, iudicium fecerimus. Nec
 agro ſolum vomitus & febris inerat, ſed & inquietudo & anguſtia: tum
 dolor in crure dextro, cum motus voluntarij impotentia, & reſolutione
 diminuta, conuulſione in manu ſiniſtra apparente. hæc namque conſide-
 ratu haud minus digna quàm neceſſaria ſunt, de vulnerum euentis ratio-
 nem reddenti, vt Hippocrates lib. 2. Prædictionum, qui Prorrheticon in-
 ſcribitur, edixit. Quin & præter hæc phlegmonoſus tumor parti vulnera-
 tæ acceſſerat ſam tum quum ad ægrum vocati fuimus: natus vtique, tum
 ob grauem partis vulneratæ dolorem (omnis namque vehementis dolor,
 auctoribus Galenò atque Auicennâ, fluxionem ad partem dolentem com-
 mouet) tum etiam ob ſanguinis influxi retentionem cõculcationemque
 in loco anguſto & calore extraneo ad ſuppurationem deducti. quæ phle-
 gmonæ vulneribus capitis adueniens graue certè periculum portendit. Il-
 lud in ſuper de Hippocratis & Galeni ſententia aſſerimus, biſariam vulne-
 ra dici lethalia conſueuiſſe: aut quod neceſſariò, ſemper acineuitabili or-
 dine mortem adferunt, aut vtplurimum. Quin & id quoque affirmamus,
 agro huic ea à nobis eſſe adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro
 vulneris naturâ ſediſque affectæ neceſſaria fore duximus: tum ſanguinis
 miſſione purgationeque cõgruò tempore adhibitis, tum topicis propriis
 admotis, ſcopos curatiuos omnes, tam qui morbo, quàm qui caſibus ſu-
 peruenientibus debebantur ritè obcuntes: Hippocratis & Galeni præci-
 pue, tum & Guidonis Cauliacenſis methodum ſequentes. Amplius verò,
 & id cum Galenò lib. 5. aphoriſmorum com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13.
 eiufdem tractationis, tum lib. de inæquali intemperie, dicimus, vulnera at-
 que vlcera morboſque alios præterea multos, non ſolum periculofa &
 ſæpenumero lethalia ex ſua ipſorum natura haberi debere, ſed etiam ca-
 ſum ſuperuenientium, & humorum ad partem affectam conſluentium
 prauitate. Quum itaque vulneri huic prauo acciderint caſus, conuulſionis,
 febris, bilioli vomitus, reſolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam
 humorum calidorum & acriũ copioſo ad partem confluxu, parte ipſa
 (vti antea diximus) ob iſtus plagasque ſat multas debili exiſtente: cui du-
 binũ eſſe poteſt, in tanto tantarum cauſarum concurſu, quin vulnus mul-
 tõ grauius ac periculofius quàm ſuapte naturâ eſſet, effectum fuerit? His
 omnibus verè ac neceſſariò præmiſſis, dicimus præfati iuuenis vulnus, et-
 ſi eſſentia ſua propriâque naturâ e numero neceſſariò lethaliũ non fue-
 rit, quum ſimplex eſſet vulnus, abſque cranij fractura, rima, ſciſſurâve, quæ
 vtplurimum ſlubria magis quàm lethalia eſſe ſolent: nihilo ſecius tamen
 ad ipſum vulnus mortem pueri eſſe referendam, accidentium quæ vulne-
 ri ſuperuenerunt merito dicimus, ſpaſmi videlicet, reſolutionis, phlegmo-
 nes, delirij: quæ vulneribus capitis euenientia, illiſque copulata, vtpluri-
 mum

Gal. in ar-
 te med. &
 lib. 5. aph.
 com. 13. &
 lib. 3. meth.
 med.
 Auic. ſen-
 1. 3 tract.
 2 cap. 7.
 Lib. 5. aph.
 textu & 6.
 2. & lib. 6.
 aph. com.
 18.

Lib. de vul-
 ne. & lib.
 de vuln. ca-
 pitis.
 Gal. lib. 5.
 4. & 6. me-
 th.
 Guido tra-
 ctatu de
 vuln. capi-
 tis.

mum lethalia esse solent, vulneraque lethalia reddere. quod & Hippocrates atque Galenus lib. 5. aphorif. com. 2. & rursus lib. sexto aphorif. com. 56. & lib. 7. eiusdem tractationis com. 14. & Celsus lib. 5. capite 26 affirmarunt. Id quod huic euenisse adolescenti euentus ipse monstrauit, qui omnibus ritè adhibitis, vndecimo die casuum sæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus est: plaga alioqui per se minimè lethali, lethali tamen ab his reddita. Accidit autem non rarò (vt Hippocrates lib. 2. Prorrheticis citissimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis sint, & nulla re graua videantur: sic tamen dolore affligat, vt respirare ægri non possint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre insequentibus, mortui sunt: vt idem ipse tum eo ipso loco, tum septimo Epidemiorum pluribus in testimonium citatis historiis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quod corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipsique ad eod corporum habitus plurimum inter se differant: vel eiusdem Hippocratis vbi supra testimonio, vimque maximam vel in perdendo, vel in seruando ægro habeant. Quæ causa est, cur à grauibz penèque lethaliibus, vulneribus nonnulli euadant: à leuissimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namque, & ætate florentes & animosi bonoque corporis habitu præditi, à grauibz vulneribus aliisque morbis sæpe euadunt: imbecilles, pueri, senes, timidi, à minimis non rarò succumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes sunt, auctore Galeno, omnia contemnunt ac tolerant: vbi infirmæ sunt, abs quouis offendiuntur. Hæc pro veris ratisque habenda censemus, ad laudem Dei.

Lib. 10. meth. med.

OBSERVATIO SECUNDA.

IOANNES Baptista Neapolitanus acri vir ingenio, rerumque multarum experiens, quum ventriculo ac capite, grauitatèque corporis totius laborare se diceret, maioris mali metuens, de industria belleborum sumit: quod in eo libro qui Etrusca lingua conscriptus, inscriptionem habet, GLI CAPRICCI DI FERRAVANTI, scriptum inuenisset, bellebori usum ad arcenda totius corporis mala peridoneum esse, magnisque laudibus eius medicamenti usum offerret idem auctor. Ab accepto belleboro in vita discrimen venit: liberatur à me magna cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NON esse prorsus libris fidendum, nisi quis summo iudicio quæ in illis leguntur ad seuerum vt dicitur vnguem excutiat; doctissimè à Damasceno in Aphorismis dictum est: Operari (inquit) secundum libros absque perfecta ratione & sortiti ingenio, molestum est: quod videlicet ingenium solers ac perspicax

iuvet artem, ut idem Aëthebes verò ac torpidum contrarium omnino efficiat. Nisi enim quis & morbi & hominis naturam atque speciem, ætatem, priusquam etiam morem, quem *ἰσχυρισμός* vocant, regionem, temporis statum, & cætera huiusmodi accuratè cōsideret, quæ ad morborum curationem necessaria esse, tum Hippocrates, tum Galenus dixerunt, prorsus absco-
 Lib 2. de
 rat. vict. a-
 cut. tex 38.
 & Gal. in
 com. & lib.
 de comp.
 med. secun-
 dū locos
 & pluries
 alibi.
 Ausc. fen.
 to. 3. can.
 tract. 1. ca.
 4.
 Lib 1. aph.
 com. 1.
 scopo rectoque medendi finē aberrabit: quum non omnes naturæ (ut bel-
 lè dixit Galenus) eadem medicamenta postulent, & quod uni salutare est, alteri sit noxium futurum: quod inter corpora atque medicamenta analogiæ quædam sint ac sympathiæ, tum etiam antipathiæ atque dissensus. Vnde fit ut quod uni salutare est, alteri sit morbosum: quod & ipsa experientia docet: eoque magis si quod in auctoribus ipsis præscriptum remedium inuenias quod periculo non vacet. tum enim magna cautione res tota expendenda est: quod subiecti nobilitas timidum in operando medicum iure optimo efficiat, ut rectè à Galeno dictum est. Hoc si æger hic inuenta mente expendisset, non se in periculum præcipitem haustu hellebori nigri dedisset. Nullo namque adhibito iudicio, sola lectione contentus, auri-
 que fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus, ipsum non ægris solum exhibendum, sed & sanis, temerè pro seculo magis, quàm prudenter & ex arte, scripserat) helleborum sumpsit ad drachmæ pondus, vaquam percipiebat in ventriculo atque corpore toto gravitate discuteret. Mox vero ab epoto helleboro gravitas in ventriculo maior orti cœpit, angustia perferri, turbatio, nausea ingens animi deliquis comitata, mox vomitus creber, difficilis, æstuosus consequitur, singultus inde, corporis lassitudo, & convulsui quidam motus, & quod omnium perniciosissimum erat, strangulationis metus. adeo enim difficilè trahebat spiritum, ut præfocari sibi in momenta singula videretur.

CURATIONE.

Accersor ipse, ægrum inuiso, de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuissent, instantque periculum viderem, bona spe esse illum iubeo, animum vitæ fameret horror, me officiosi in eo curando medici parteis acurum bona fide profiteor, & mox sedula cura id præsto. Medicamentum enim in valde acutis si expedit, eadem die oportet procraftinatio namque in huiusmodi periculosa est, ut rectè Hippocrates dixit. Quum enim virgeri ægrum his symptomatis viderem, maximeque rugibus, murmuribus & intestinorum doloribus, succurrendum clysteribus duxi, ad educendum quod erat a medicamento commotum nec evacuatum: tum & ad flatus qui plurimi suberant discutiendos. Itaque clysterem protinus indi iubeo, cuius hæc fuit compositio: ℞. Maluarum, althææ, brancæ vrsinæ, mercurialis & parietariæ, ana M. j. hyssopi, organi & calamenti, ana M. ss. (flatu enim discutiunt, pituitam attenuant & dolorem sedant) florum chamæmeli, & meliloti, ana P. j. caricarum pinguium numero x. seminum lini, althææ, & fenogreci cōquassatorum, ana ʒ ss. (seminum anisi & marachit, ana ʒ iij. florum venularis P. j.) (sunt enim alexipharmacum hellebori, ut Cōciliator & Machilolus tradunt) fursurū P. j. fiat omnium decoctio in iure onasorum & capitis castrati ad lb. j. & coletur. In colatura adde catholici ʒ j. hæræ Galeni de sedecim rebus, calisæ
 cum

Cōcil. lib.
 de venenis
 cap. 3. 4. 5.
 Matthæo.
 in lib. 6.
 Diosc. ad ca-
 put 33.

- cum melle, ana ꝑ ij. olei violati & de lilio, ana ꝑ ij. mellis rosati colati ꝑ ij. Misce fiat clyster. Bis eodem die impositus fuit, excreta pituitosa, & atrabiliaria excrementa multa cum flatibus emissa, à quibus allevari se æger sensit. Potionem huiusmodi parari & exhiberi iubeo ad noxam medicamenti retundendam. 2. Aquæ mellis recenter factæ cum melle electissimo ꝑ j. radicis aristolochiæ rotundæ ꝑ j. cinnamomi electi conquisiti ꝑ ij. fiat omnium levis ebullitio, & coletur. Colaturæ addæ florum nymphææ siccorum & tritorum ꝑ ij. ex hoc decocto mane & vesperti sumere iubebam ꝑ vj. Vbi verò adhuc remitti ventriculi dolor visus non est, ab-
1. **linthium Romanum** in tenuissimum pulverem redactum, & ex vino dilutissimum sumendum iussi triduum totum, à quò sanè mirificam sensit opem. Quin & cumini & anisi semina contrita ex vino generoso cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi, ad flatum qui in ventriculo plurimè suberant discutiendos. Cuius potionis beneficio gustibus multis & sonoris flatuum bona pars discussa fuit, ventriculusque detumescere cœpit, angustiaque sedari. Partem hanc linimento roborare forinsecus studeo in hunc modum: 2. Cerati Galeni stomachum confortantis ꝑ ij. galangæ, mastiches, anisi, cumini, caryophyllorum, nucis myristicæ, calami odorati, macis, ana ꝑ ij. florum nymphææ tritorum, coralli rubri, rasuræ eboris, ana
2. **olei de absinthio & de mastiche, & anethi, ana ꝑ j. Misce** fiat linimentum, quo inungi totam ventriculi regionem calidè iubebam, dato insuper lino panno duplici, fumigato thure, mastiche, caryophyllis & anethi, anisque seminibus. Quod ad victus ratione pertinet, pinguium carniū iure hominem cibabam, carneque pinguiore. id enim ad retundendam medicamenti acrimoniam quam infert peritoneum est. Butyro recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, saccharoque prima mensa uti iubebam, interdum etiam ex melle despumato excepto. Mel enim deterforium est. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum vero sacculis ex milio, fursuribus, anisi seminibus, & chamæmeli floribus inter-
3. **punctis, & supra calidum laterem vino meraco respersum calefactis** fovebam à quo præsidio mirè iuabatur. Secunda mensa, coriandri & anisi semina saccharo interiecta sumere ex meo præscripto solebat. Vino generoso in pastu vrebatur, mirificæq; vires delassatas ab eo refici sentiebat. Quinquam conuulsivis quibusdam motibus exagitari hominem deprehendisse, prospiciendum ei symptomati operæ pretium duxi, vñctionemque cervici toti admoui ex mollibus lanis. Constabat vñctio oleis chamæmeli, lumbricorum, lilaceo & vulpino calidis. Hæcque methodo Dei benignitate intra paucos dies saluti æger non sine multo labore restitutus fuit. Nèc mirum sanè in tam graua hominem incidisse symptomata, quum
4. **helleborus sanas carnes habentibus**, auctore Hippocrate, periculosus sit. quod plerumque conuulsionem accersat, propter operationis vehementiam, ut ait Gal. Inde admoneri possumus, quam infidum sit scriptis auctorum credere, præsertim cum qui neque iudicio nec ratione medicæ vires medicamentorum expendere valeat, quod hic æger malè cautus & sibi parum prospiciens periculo suo didicit. Proinde præceptum id Galeni lib.

Optimapo
tio ad hel
leborum
sumprum.

Lib. 4. a.
ph. 16. 1. v.
Lib. 4. aph. 1.
com. 16. 2.

Lib. 4. a.
ph. 16. 1. v.
Lib. 4. aph. 1.
com. 16. 2.

Lib. 4. a.
ph. 16. 1. v.
Lib. 4. aph. 1.
com. 16. 2.

4. meth. med. exaratum perpetuò medicis obseruandum & in ore habendum est, Naturæ familiaria semper exhibenda: quæ quum prodesse plurimum possint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò censo.

OBSERVATIO TERTIA.

FLORVS à Porcelleta, iuuenis annorum xvi. filius Domini à Fos, à cane rabioso demorsus, nulla adhibita per primos dies cura, postea in vita discrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUANTA hominibus ex brutis animantibus mala accidunt, rabiosi canis inter cætera exitialia venena morsus indicat: is enim (nisi rectè ab initio summæque cautione tractetur) tantæ suæ inducere symptomata solet, vt planè res ipsa atque euentus miraculum omne superent. Quid enim spectari admirabilius quicquam vsquam potest, quàm nulla percepta ex morsu, præter doloris & vulneris sensum, noxa, post aliquod tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, visis ac paucioribus nocturnis perterriti, aquam expauescere, instar canum latrare, mordere etiam domesticos, suos non agnoscere, conuelli, siti deficere, ac tandem miserabiliter mori? Annon hæc admiranda maxime, & animaduersione digna habenda sunt? Quoniam verò mihi nunc de demorso à rabioso cane, deque curatione adhibita agendum est, prius de canum rabie quid ipsa sit, vnde oriatur, & quid ipsa pariat, quibusque signis deprehendi rabies possit, enarrandum mihi fuerit: postea de curatione adhibita in hoc agro accuratè tractabimus, quo fine obseruationem concludemus. Ergo canum rabies nihil prorsus aliud est, auctore Auicenna, quàm immutatio seu conuersio temperamenti sui in malignam quandam intemperiem venenosam: quæ sanè euersio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuumque quibus vescitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quum calor in eo vehemens humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æstu & squalore furens: canis vel quum etiam frigus immodicū sanguinem cogens, densansque ac congelans, diffilari prohibet, coactioneque ac desitare niger efficitur sanguis, & praua qualitate infectus, vnde rursus in rabiem efferantur canes. Fit id vel autumnò vel vere, vt Auicenna ait: autumnò quidem, ob ætatis quæ præcessit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. Dioscorides plerumque flagrantissimis æstibus in rabiem efferari canes inter: dum & per vehementissima frigora scribit: quod & Paulus confirmat. Ex cibis verò rabiosi fiunt canes, quum cadauèrum vel carnes vel sanguinem lambunt ac deuorant: præsertim si morticinæ carnes purgæ iam, flaccidæ,

Fen. 6. 4.
tract. 4. ca-
pite 5.

Vbi supra.
Lib. 6. cap.
36.

Lib. 5. cap.
3.

- flaccida, vermibus scatentes fuerint. Quod si eorum animalium sint carnes eæ, quæ pestilentiæ, fulminæve, aut venenosorum moribus interierint, plus in rabiem faciliusque efferantur. Poterunt etiam putrescentium aquarum gigni in canibus non raro rabies solet: quod hæc omnia atrabilarios succos adaugeant, sanguinem inficiant, & putredine mala coinquant, aut saltem seminario venenoso sui generis imbuant, quæ rabiei causa sit. Eoque magis ab his causis in furorem canes aguntur, quanto alter altero suæ præ natura magis atræ bili obnoxius fuerit: unde qui eorum cursu celeriores, corpore agiliores, habitu extenuatiores, & pilo aut ruffo aut nigro colorati fuerint, ij vt in rabiem incidant natura proniores sunt. Hæc rabiei canum natura, eæ causæ. Illud verò præterea sciendum, non canes modo efferari in rabiem, sed & pleraque animalium, vulpes, mustelas, fennias, lupos, atque etiam mulos, vt Auicenna scribit. Camelos verò & equos in rabiem agi, Aristoteles lib. 8. de historia animalium auctor est. vt mirari subeat quidnam sibi Galenus voluerit, dicens nullum reliquorum animalium rabie capi, solos canes eo affectu corripi, vt lib. 6. de locis affectus capi. 5. monumentis testatum reliquit: quum experientia constet, quas diximus animantes præter canem non raro in rabiem agi. Næ si hac tantum ratione Galeni dictum à calumnia vindicemus, vt id voluerit, non in tantam rabiem reliqua animantia atque canem efferari, quum in huius animantis rabie tanta sit humorum corruptela, vt solum eius spiritum, si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit, vt idem eodem loco affirmavit: reliquorum verò animantium non tam vehemens rabies sit. Tametsi textus series planè id indicet, nullum reliquorum animalium præter canem rabie corripi, vel quod id non animaduertent Galenus, vel quod indignam censuerit affectionem eam in reliquis animantibus, quæ rabiei nomine insigniretur, quum paria inde nasci symptomata non videret, quæ in canis rabiosi morfu contingere solent. Hæc pro Galeno. Vnde autè digressi sumus redeuntes, quid rabies canis in nobis pariat, si quæ rabiosus canis momorderit, & quibus signis rabiosum fuisse canem deprehendatur, quod promissimus, promendum: posteaquam quid rabies sit, & unde oriatur abundè dictum à nobis est. Ergo vbi demorsus quis à rabioso cane est, nihil molestiæ sentit, præterquam ex vulnere dolorem, vt Dioscorides, Paulus, atque Auicenna sensere, & ipsa quoque experientia docet: post dies aliquot, cogitationes corruptæ turbatque somni, mæror, metus atque tristitia iræ coniuncta apparere incipiunt, & tacita quædam obmurmuratio: abhinc conuulsui quidam motus, lucis fuga & horror, singultus, sitis, orisque siccitas cōsequuntur: oculi & facies plerumque rubent, raucescit vox, sudor in facie, angustia in toto corpore obrepit: tandem verò te ad extremum deducta, aquæ metus, dum eam spectant, & dum admouetur, quam *id est* Græci dicunt. Nonnulli ex demorsis à rabioso cane non aquam solum, sed & omnem humorem prorsus refugunt. Plerique canum ritu delarant, & obuium quemque dentibus appetunt, morsumque suo in alios eandem affectionem contagio transferunt. Hæc præcipua demorsorum à cane rabioso accidētia, quorum causa iusta as

Angulid.

D. 10

Fen 6. 4.
trac. 4. c. 6.Galenus à
calumnia
vindicatur.Diosc. lib.
6. cap. 16.
Paul. lib. 5.
cap. 3.
Aui. fen 6.
4. trac. 4.
cap. 7.Quid ra-
biosi canis
morfus in
homine pa-
riat.Diosc. lib.
6. cap. 16.
Paul. lib. 5.
cap. 3.
Aui. fen 6.
4. trac. 4.
cap. 7.

ita assignari potest, veneni è salua canis infligendi natura. infectis namque & veneno occupatis partibus vniuersis hæc omnia accidunt. Verùm metu aquæ non sic perinde certa reddi ratio vt aliorum symptomatum potest. Quidam ab immodica sic citate id fieri tradunt, sed quorum sententia euentui non respõdeat: magis namque aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipso, aquæ potu ad depellendam sic-

citatem inducti, contraquàm fieri videamus. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ speciem ipsis oboriri pronuntiauit, veneno quidem humorem atrabilarium imitante. Vt enim melancholicos videmus alios

Cap. 6. alia timere, (vt lib. 3. de locis affectis Gal.) sic demorsus à rabioso cane 10
quam metuunt, vel quòd canis qui momorderit speciem se in aqua vide-

Lib. 5. cap. 3. re arbitrantur, (quod à plerisque demorsis existimatum Paulus retulit) vel quòd summergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideòque exosam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugiunt. At qui èd mali perueniunt, in deploratis habendi sunt, nec quemquam, præter vnum aut alterum, superuixisse Paulus testatur. Ante verò quàm hoc sympto-

Signa rabi-
di canis: mate occupentur, seruari posse multos experientia docet. Quibus verò signis rabiosum canem deprehendere liceat, & qua probatione vsi morsum à rabioso cane infligum fuisse agnoscamus, iam dicendum nobis est.

Rabidi canis notas atque indicia prodidit Galenus lib. de Theriaca ad 20

, Pisonem in hæc verba: Si audieris canem, qui aliquem momorderit, gra-
, cilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore
, fluente, prætere a lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata, obuium
, quemque infiliisse, citràque ratione cucurrisse, deinde rursus subito con-
, sistentem, cum ira quadam magis furenti non ipsi præuisos momordisse:
, hæc, inquam, si in eo sic habere audieris, statim rabiosum canem fuisse in-
, telligas. Hæc Galenus. Ex incessu item in furorem actum canem depre-
hendere est. incedunt enim lento & segni gradu, demissis auribus, capite
gravi & terram spectante: obuios non modò homines nullo delectu, sed
& feras quasunque quæ sese illis offerunt morfu impetunt. Quin & do- 30
mesticos & proprium etiam dominum mordent: quòd quum insaniant
tum in rabiem efferati canes, plurimòque atrabilario succo redundant,
præsertim secundum caput (vnde & oculi rubent, & toruum aspiciunt, &
demisso in terrâ capite progrediuntur) efficitur vt sensus omnes hoc suc-
co inficiantur, proindeque & domesticorum & domini etiam obliuiscan-
tur, nec eos amplius agnoscant: eòque fit vt eos morfu impetant. Quod &
hominibus furore percitis euenire interdum videmus, qui non solùm pa-
rentes, filios, vxorem, domesticos cædunt: sed & sibiipsis manus adferunt,

Paul lib. 5. mortemque consciscunt. Quæ sanè signa non solùm à Galeno præcitato
cap. 3. loco, sed & à Paulo & Auicenna referuntur. Sed si fortè rabiosum fuisse 40
Aut. fen 6.
3. tract. 4.
cap. 5.
De discri-
mine mor-
sus rabiosi
canis à nò
rabioso. canem ignoremus, momorderit tamen aliquem de quo solliciti scire ve-
limus, num rabidus fuerit qui momordit canis, his notis certissimis discer-
nere id poterimus. Supra vulnus morfu factum nux trita imponatur, ali-
quandiu vulneri hærens consistat, postea gallinæ aut canis edenda proicia-
tur: quòd si eam renunt & auersantur, rabiosum fuisse canem certissima
coniectu

coniectura eſt tum etiam & maxime ſi ſanie aut tabido ſanguine è vulnere effluente buccella panis intingatur, edèdaque cani offeratur: eam ſi re-
nuit canis, & ab ea refugit, canem rabioſum fuiſſe indicio eſt: ſin minus,
minime rabioſum, vti Auicennæ ſententia eſt & Pauli.

Vbi ſuprà
cap. 8.

Paul. lib. 5.

cap. 3.

Curatio de
morſu à ra-
bioſo ca-
ne.

Nunc verò his prælibatis ad curationem quam in ægro noſtro ſœlici
ſucceſſu exercuimus, ipſo orationis tranſcurſu propius veniemus. Ergo
æger hic quum à rabioſo cane eſſet demorſus in alterò crure propè mal-
leolū, mox à ſuis ad Pagum trium Diuarum (quas vulgò *Les ſainctes Ma-
ries* vocant) miſſus eſt: quòd vulgi opinione locus hic demorſis à cane ra-
bido ſacer ſit, eoque ægri accedant, vt ſe mari abluant: quòd ſalutare ple-
riſque creditum eſt. Illiè dies nouem integros manet: redit Arelaten vul-
nere grauiore reddito: ipſe quoque torulū aſpiciens, taciturnus ac cogi-
tabundus, vt plane melancholici affectus iam notæ aliqua ſeſe proferret.
Vbi autem de ſingulis aſidentes rogaviſſem, & rabioſum fuiſſe canem ab
his qui eum furentem iugularant, intellexiſſem: celeriter tanto malo pro-
uidendum, ne in hydrophobiam æger incederet, ipſe iure merito ſtaui. Ita-
que vulnere perſpecto, quum liuens perſpexiſſem, & multo tabo infectum
cacoethe & putre, ad magna conſeſtim auxilia properandum optimum
cenſui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procrastinatio pe-
riculoſa ſit. Itaque quòd adſtrieta alio æger eſſet, mollem clyſterem iniici
ſubeo, in hunc modum: ꝯ. Maluæ, althææ, amborum cum ſuis radici-
bus, matrum violarum, brancæ vſinæ, mercurialis, meliſſophylli (morſi-
bus enim canum, auctore Dioſcoride, plurimum valet) cuiuſque manipu-
lū, ſorum chamæmeli, meliloti, & roſi marini, ana pugillum vnum: pi-
thymi vnciæ dimidium, ſurfuris macri ꝯ. j. Fiat omnium decoctio in iure
capitis caſtrati & oſaſorum ad ſb. j. & coletur. In colatura adde catholi-
ci ꝯ. j. confeſtionis hamec ꝯ. iij. olei violacei ꝯ. iij. ſacchari rubri ꝯ. j. Miſces
fiat clyſter. Sequuta vacatione, candens ferrum protinus vulneri admo-
ueri ſubeo. id enim auxilij ad veneni vim frangendam potentiſſimum eſt,
& admoeri debere in canum rabioſorum morſibus, Galenus in hæc ver-
ba prodidit, de rabidi canis morſus curatione ſermonem inſtituens: Can-
terius, inquit, admodum candentibus locum adurere ſolemus, & alijs vti
medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem ma-
nere ſinunt. Paulus item atque Aëtius locum vulneratum itidem latiori-
bus cauterijs inurendum ſenſerunt: quo præſidio nullum certè in vene-
noſis morſibus præſtantius adferri ſolet. Vbi verò cauterio admoto ve-
neni vis è vulnere bona ex parte adempta eſſet, ad cruſtæ amotionem pro-
perandum cenſui, pinguium & putrefaciendum admotione, butyri recens
tis ex oui luteo & ſuilla pinguedine, interdum baſilicum vnguentum ad-
miſcuimus. Interea verò dum vulneri proſpiciamus, antidoti aduerſum
veneni vim pugnare nobis viſum eſt: tum etiam quòd plethoricus iuuenis
eſſet, & cacoethymia etiam laboraret, miſſione ſanguinis & purgatione
vtendum commodum viſum eſt. Nec metuebam quin intro venenū miſ-
ſo ſanguine & purgatione adhibita conuerteretur: nam & marina aqua
perſuſum vulnus nouem toros dies, & cauteriū adhibuit bonam mul-
tūque

Lib. 3. cap.

101.

Lib. de
ther. ad Pi-
ſonem.

Paul. lib. 5.

cap. 1.

Aët. lib. 6.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

cap. 2.

Quid in
venenosis
affectibus
sanguinis
misione
& purga-
tione ab-
stinendum
sit.

Fen 6. 4.
tract. 4. ca.
p.

qua. 2. d. 1.
101.

ab. d. 1.
lib. 3. cap.
101.

Apozema
ad atrabi-
larium fue-
cum & ve-
neni vim.

Lib. 3. cap.
101.

temque veneni partem exhauserant, ut metus non esset ad interna pelli
venenum, satis utpote iam ad externa attracto, & candenti ferro extincto.
In venenosis namque affectibus, ubi veneni seminarium humoribus inter-
mistum contagiototum corpus inficit, tum profecto nec sanguinis mis-
sio; nec purgatio adhiberi debent: ea scilicet ratione, ne intro à vi medica-
menti venenum trahatur, quum pharmacum solutivum à circumferentia
ad centrum, hoc est, ab externis ad interna trahatur. Itaque in rabiosi canis
& aliorum animantium morfu, præcipua ea cura medico esse debet, ut
trahentibus & virus evocantibus medicamentis foras venenum trahatur,
& vulnus quàm diutissimè patens & hians teneatur: quod Avicenna his
verbis explicavit: Oportet, ait, ut in principio rei vulnus coalescere non
sinas, immò dilates & aperias. Et paulò post de euacuatione loquens: Non
oportet, inquit, ut properes in diebus primis ad euacuantia, sed occupare
in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuvat ad hoc, ut
venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionem eius ad exte-
riora: quoniam ipsa cum trahit humores ad interiora, tunc trahit cum eis ve-
nenum. Hactenus Avicenna. Ex quo sanè loco edocemur in pestiferis
contagiosis, & aliis à venenoso humore prodeuntibus morbis, nò esse re-
mere euacuandum, ne intro trahatur venenum: sed prius foras esse evo-
candum venenum, ne spargatur seminarium venenosum in vasa: postea
verò tutò vacuandum, præsertim in rabiosi canis morfu, ut testè Avicenna
monet, & Fracastorius atque Fernellius suis quique monumentis tradi-
tum reliquere. Iam verò ad institutum redeunt, curationis in hoc ægro
adhibita quod reliquum est absolvamus. Evocato foras veneno, quibus
diximus præsidij, nempe lotionè vulneris ex marina aqua, cauterio adhi-
bito, & cataplasmate sequenti admo, cuius esset vis foras evocare vene-
num, sanguinem detraimus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox
symplos ad atrà bilim octo continuos dies dedimus, dein solvens medica-
mentum atrà bili vacuande maxime appositum, & ex certis dierum inter-
uallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis à tota substantia canum ra-
biosorum moribus proficientibus totos quadraginta dies, xlii sumes. Vl-
ens porro aperum sexaginta ferè dies continuius, detergentes quod
putre & saniosum incrat tandem glutinantibus, & cicatricem obducenti-
bus, ubi in tuto iam res esset, post septuagesimum diem vlcus sanavimus.
Horum præsidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium succum, & vene-
ni vim retundendam, hoc apozemate sum vsum: ʒi. Borriginis, buglo-
fi, amborum cum suis radicibus, lapati acuti cum toto, ana M. i. summita-
tum fumariz, lupulorum, & fraxini, ana M. ʒi. melissæ M. i. (peculiariter
enim moribus canum aduersatur Dioscoridis testimonio) heronice ran-
tundem (nam & hæc quoque venenis aduersatur, ut Diosc. lib. 4. cap. 1. 43
ferit) seminum citrei mali, acetosæ, & cardui benedicti, ana ʒi. ii. polypodu-
querni recentis non corrosi, & parum confusi ʒi. passularum exaciora-
rum numero xx. epithymi ʒi. ʒi. trium florum communium, cuiusque Pol-
ycanthorum. Aquianlii numero vi. fiat omnium decoctio in aqua hordea-
cea recentè facta, ad lb. ij. & coletur. Colaturæ adde succorum fumariz,
lupulo

lupulorum, & pomorum redolentium, ana ꝑ iij. aceti ꝑ iij. Fiat syrupus cum saccharo clarificatus, & aromatizatus cum pulvere theriacali Guidonis ꝑ j. pro quatuor matutinis, reiterando aliis tribus aut quatuor. Vbi octo continuis diebus syrupum sumpisset, iamque coctionis notæ in urina sese proderent, probèque attenuati crassi humores viderentur, ad soluens medicamentum properavi, iuxta Hippocratis sententiam, qui concocta, non cruda medicanda præcepit. Medicamen porro tale fuit: ʒ.

Lib. 1. aph. 22.

Foliorum senæ Orientalis mundatorum ꝑ iij. epithymi ꝑ j. β. anisi & cinnamomi electi, ana ꝑ ij. trium florum communium, foliorum melissæ & beronice,

10 ana ꝑ j. fiat decoctio ad ꝑ iij. & coletur. In colatura dissolve rhabarbari selecti, in sero lactis caprini per noctem infusi cum tantillo cinnamomi, & manè fortiter expressi ꝑ iij. confectionis hanc primæ descriptionis ꝑ ij. β. theriacæ electæ, pulveris theriacalis Guidonis, ana ꝑ ij. syrupi rosati ex infuso rosarum, syrupi de pomis, ana ꝑ j. Fiat potio: biliosa & attrahibilia multa deiecta sunt. In crastinum theriacen antidotum cum pulvere betonicæ dedi, ex saccharo exceptis omnibus. Hoc autem cataplasmate ad venenum euocandum sum usus: ʒ. Capas albas numero iij. excavantur modicum, & cavitates totæ theriaca impleatur, & operculo addito, sub prunis coquantur, donec mollescant, pistentur, & setaceo cribro

Cataplasma venenū euocans.

20 transmittantur: postea adde pulveris utriusque aristolochiæ, cuiusque ꝑ ij. galbani, bellii, myrrhæ, ana ꝑ β. pulveris cancrorum fluuiatiliū ꝑ v. Misce in formam cataplasmatidis, & vulneri superdetur. Amota ab ulcere eschara, mundificatio ex resina parata cum pulvere cancrorum fluuiatiliū, & radicis aristolochiæ vtebar foelici successu: & supra vulnus tale emplastrum apponendum iussi: ʒ. Galbani, sagapeni, opopanacis, ana ꝑ β. euphorbiæ, iridis Florentiæ, aristolochiæ rotundæ, gentianæ radicis, ana ꝑ j. pulveris cancrorum ꝑ ij. ceræ quantum sat est, terebinthinæ ꝑ ij. Misce: fiat emplastrum. Miram profecto vitiosi puris copiam ē ulcere educebant, nec sigillari vulnus sinebat. Sum interdum etiam emplastro diachalciteo

30 ex rosaceo liquato usus. Postea verò ad veneni noxam intentus, puluerem hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger usus est: ʒ. Cineris cancrorum fluuiatiliū ꝑ x. radicis gentianæ ꝑ v. olibanæ ꝑ j. Misce: fiat pulvis tenuissimus, cuius dosis erat ꝑ ij. ex aqua buglosi. Cancros verò in vase rubri æris (vulgò *Cuyare* vocant) ex sarmentis vitium vti iussi, ex Aëtij præscripto. Quin ad præcautionem, vbi prope curationis finem ventum esset, epithymum ex lactis caprini sero vtendum dedi: interdum catholico medicamento & confectione hanc usus sum: & vlcus sæpe ex urina impubis iuuenis sani elui. trahit enim cum fortitudine venenum, vt Auicenna conceptis verbis testatur, capite de curatione morsus canis rabidi.

Lib. 6. cap. 24.

40 Aëtius hippocampum proprietate sua terrori aquæ prodesse, & ad eius amorem deuoratum inducere testatur. Sed eo in hoc curando ægro usus non sum, quod in terrorem aquæ Dei misericordia non incidisset. Hæc curationis tam saui mali instituta ratio à me fuit: ipseque æger sanitati restitutus, Deo seruatori ope. max. summas gratias egit: cui sit laus, honor & benedictio in omne æuū.

Fen 6. 4.

Vbi supra.

OBSERVATIO QVARTA

IOANNES de Luque Arelatensis, tres totos menses dysenteria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, sanguine continuo e intestinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus & insomniis, incauta etiam victus ratione seruata: quū pertasus mali, haud satis medici praescriptis obtemperaret, dum moriturus sperabatur, praeter omnium expectationem seruatus est.

10

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ARLOS qui in corporibus hominum accidere solent euentus demonstrare volens Celsus, haud rarò euenire literis testatum reliquit, vt ferè quos ratio non restituit, temeritas adiungit: quòd eadem omnibus conuenire non possint. Eò fieri saepe videmus, vt in quibusdam corporibus accurata medicinae ratio parum valeat, quum sint quaedam corpora quae medendo aegrescant, in deteriusque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam accide- 20 dere, vt operosa medicorum manu neutiquam curato morbo, ipse per se, vel naturae ope, vel etiam contra naturae ordinem sanetur, nulla obseruata victus ratione, nullo consilio aut arte, nullis artis praecipis seruatis: sed temeritate potius quadam & audacia insolenti artisque contemptu. Id à me in plerisque aegris obseruatum est, quorum catalogum retexere immensum esset, sed in hoc praecipue quo de nunc agimus, qui quum diutino quidem tempore sese medico obsequentem praestitisset, nec tamen proficeret in melius, fortunam experiri decreuit, ea omnia quae morbum grauiorem effectura essent, incunctanter obiens, salutem adeptus est. Laborabat hic quidem dysenteria graui & molesta, quae, auctoribus Galeno 30 & Aëtio, exulceratio intestinorum est, serpendo interdum depascens. Affectio hæc in hoc agro ab humorum acrimonia vitio nata erat. Plurima namque bile, vitiosisque humoribus aeger redudabatur, quòd & calidissimi hepatis esset, humores plus æquo nimium assantis & adurentis, & ex incauta victus ratione seruata, cruditatibus multis inde genitis, redundans corpus, ingenti vitioforum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod molestum erat excernere cupiens, dysenteriam grauem excitauit: acrimonia nimirum in intestina delatis impetu humoribus, & acrimonia sua intestina abradentibus, tandemque vlcus creantibus ingens. Tentat enim natura, suis semper viribus vsa, quod alienum est excernere, vt lib. 2. de 40 feb. diff. citissime Galenus dixit: nimirum exonerari eo saragens quo veluti sarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauat, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quae vel copia grauant, vel molesto sensu irritant excitatur: indeque fluxionum varia genera fiunt. Hæc dysenteriae in hoc viro praecipua causa fuit, humorum vitioque

acrimonia

Lib. 3. cap. 9.

Gal. lib. 6. de loc. aff. cap. 2. Aët. ferm. 9. cap. 43.

Cap. 5.

OBSER

- aerium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in intestina magis & celeri impetu delapsio. Quae vero symptomata aegri potissimum infestarent dicemus, inde ad curationem ab his institutam profecturi. Multa, graua, ac periculi plena erant quae hunc aegrum symptomata infestabant inter quae praecipuum erat, frequens deiectionis cum humida virium imbecillitate coniuncta, crebra & magna cruoris cum intestinorum ramentis & etiam carunculis effusio, tormina & acerbis in intestinis dolores, assidui, ac sine vlla quiete aegrum affligentes, ut & somnum omnino eriperent, & ad animi defectionem usque miserum aegrotantem deduce-
- 10 renterantque dolores hi non solum in crassioribus intestinis, sed & in tenuibus etiam, quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & supra umbilicum dolores acriores infestabant (ingens plane in dysenteria malum) & sanguis excrementis valde permixtus erat, indicio ipsum e longinquis ano partibus emanare, ut Avicenna rectissime dixit. Alterum symptomata, nec minus verendum, assidua vigilia, & inappetentia grauis, quae quum assidue aegrum infestarent, ad miram virium imbecillitatem deduxerat. Siquidem dixerat totum corpus vigilia, ut 7. meth. a Galeno proditum est: inedia autem praesertim longa vires maxime conuellit, ut Galenus decimo & duodecimo meth. in ed. prodidit, & pluries
- 20 alibi praesertim ubi dolor, vigilia, & inmodica vacuatio coniuncta sunt, uti in hoc aegrotante accidit. Haec praecipua quae curam ad se aduocabant symptomata fuere, quorum est a nobis reddenda ratio. Crebrae deiectionis causa erat, humoris in intestinis contenti, & ad ea e toto defluentium copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excrementa namque vel sui copia vel acrimonia, seu stimulo quodam, proritare facultatem vel sopita solent: ut lib. de feb. diff. secundo capite ultimo dixit Galenus. Itaque quum & multa & valde acris in toto excrementa superessent, veluti sarcina quaedam facultatem grauanti, nimium crebram inde nasci deiectionem consequens certe fuit, ad quam vires deieci erat omnino
- 30 necesse. Laedunt nempe vires vigilia, dolor & inmodica vacuatio, ut 12. meth. prolaturum a Galeno est: quae etiam multo magis a dolore perpetuo & febre, a vigiliis etiam & inedia conuellerantur. Sanguinis vero cum intestinorum ramentis & demum etiam carunculis effusio, vel ceris in intestinis magnitudinem & erosionem membranarum intestina vestientium declarabat: ut a Galeno lib. 1. de loci aff. habetur. Doloris autem assidui & torminum, tum partium affectatum intemperies praeter naturam calida & phlegmonosa similis, tum & soluta vnitatis ab erosionem originem ducens, in causa erat. Est namque dolor tristis sensus affatus, incidens, & naturae molestiam inferens, ut in Timaeo Plato, & lib. 1. de sympt. causis a Galeno proditum est. Fit autem maxime vel a partis intemperie & subita alteratione, vel eiusdem vnitatis soluta, ut in arte medicinali Galenus, itaque
- 40 quum ab humoris acrimonia vlcus in intestinis creatum esset, & pars affecta intemperie graui, & subita alteratione immutata, consequens certe fuit ut dolore perpetuo aeger ea parte premeretur. Tantis autem tamque acerbis erat dolor, ut quiescere hominem non sineret neque noctu neque in

ab. 1. di. 1
uas. qm. 7
8. q. 12

Fen 16. 3.
tract. 1. ca.
3.

Vide apud
Galenum
lib. 6. de
loc. aff. ca.
2. & Aetii
serm. 9. ca.
43. de dys-
enteria.

Crebrae de-
iectionis
causa.

ALITAVS

Virium de-
iectionis
causa.
Sanguinis
excreti &
rumentorum
produn-
tione causa.
Tormina
& doloris
causa.

Cap. 80.

ab. 1. di. 1
8. q. 12
8. q. 12
8. q. 12

hendi autem excrementa faeculenta, cruenta ac biliosa excerni, idque inferuallō aliquo post dolorem pungitiuum: quod quum sit, exulcerationem superne consistere Aëtius arbitratur. Quum, inquit, superficies intestini sum perfecte fuerit denudata, exulceratioque superne consistit, faeculenta ac cruenta biliosaque excernuntur: ubi autem alius penetrarit vlceratio, etiam sordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in hoc agrotante experiri mihi licuit: multa namque faeculenta, putida, biliosa cruore multo admixto exercebat, summo cum dolore, supra & infra vmbilicum. Ad hunc igitur vocatus praedictione utendum in primis mihi commodum visum est, ne si ars malo visa esset, aut ignorasse aut fefellisse videri possem: praedixique in praecipiti hominem versari, nec nisi grandi cura seruari hominem posse, quod iam diu inualuisset morbus, contumaciōque factus esset: boni tamen medici me partes acturum sum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuersus, detergere primum vlcus à sordibus & putrilaginibus quibus scatebat nitor, partim subditis clysteribus, partim ebibitis; dein frequenti deiectioni, sistentibus, & vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acris doloribus partim discutientibus, partim anodynis refisto, soporiferis etiam datis ad dolorem allevationem & somni conciliationem. Vires defectas optimo cibo aliisque praedictis instaurare satago: appetentiam exsuscito: vigiliis, somniferis medeor. Hi scopi mihi in curando hoc agro propositi fuere, quorum omnium haec ratio fuit: ʒj. Hordei cum cortice P. j. seminum lini & scenogræci coaquassarum, ana ʒj. florum chamæmeli & meliloci, ana P. j. fursuris maritimi P. ij. fiat omnium decoctio ad ℥vj. in colatura dissolue vitellorum ovorum num. ij. mellis rosati ʒij. sacchari rubei ʒij. Misce: fiat clyster. Hoc bis eodem die elui intestina iussimus: moxque insequenti die potionem hanc dedimus: ʒj. Myrobalanorum citrinorum ʒij. seminum plantagininis, acetosæ, & sumac, ana ʒj. florum borraginis, buglossi, rosarum, ana P. j. fiat omnium decoctio in sufficienti quantitate aquæ chalybeatae ad ʒij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota substantia subtiliter puluerisati, & modicum torrefacti ʒij. Syrupi cydoniorum & rosati ex infusione rosarum, ana ʒj. Misce: paratur potio. Hac assumpta variis generis excrementa educta sunt, biliosa praesentim & rariorosa. Post aliquot dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex succo cydoniorum & bolo Armenio ad ʒj. ex coriandrorum seminibus torrefactis ad ʒj. B. coriandrorum namque inest proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo, ut auctor est Auicenna. Doloribus ventris hoc solum atque unctione prouidi: ʒj. Absinthij, menthae, plantaginis, summitatum lentisci, rubi, & caudæ equinae, ana M. j. centinodiae M. j. B. florum chamæmeli & meliloci, ana P. j. rosarum rubearum P. ij. granorum myrti contritorum ʒj. seminum sumac, plantagininis & coriandri, ana ʒvj. caryophyllorum ʒj. corticum granatorum, fursuris, ana P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum filtris infusis & expressis fiat forus ventri & stomacho ante cibum. ʒj. Oleorum mastiches, cydoniorum, & rosati, ana ʒij. mastiches, olibani, coriandri praeparati, rosarum rubearum,

Form. 1613.
tract. 1. ca.
2.
Fotus opti
mus.

menthae sicca, ana 3 j. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ iij. coralli rubei; caryophyllosum, boli Armenii preparati, ana ʒ iij. cera quantum sat est. Fiat unguentum mediocriter, quo ungatur tota regio ventris post fortum, calidè desuper ponendo pannum lineum duplicatum & fumigatum olibani polline, granis myrti & styrace calamita. Quum verò adhuc grauius fluxio perstaret, dolorque inum ventrem premeret, adstringentibus clysteribus obuiam eundum putavi in hunc modum: ʒ. Summitatum rubi, plantaginis, cupressi, oliuæ, lentisci, & centinodia, ana M. j. seminum sumac, plantaginis, & portulacæ, coriandrorum preparatorum, cymini, parum torrefactorum & conuassatorum, ana 3 j. amyli torrefacti ʒ ʒ. gal 10 larum, nucum cupressi, grosso modo contritorum, ana paria ij. furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata ad tb j. In colatura adde axungia renum hirci liquefactæ 3 j. boli Armenici preparati 3 ij. succi plantaginis ʒ iij. mucaginis tragacanthæ 3 j. mellis rosati 3 ij. Misce: paretur clyster, qui mirificè adstringit & glutinat vlcus, fluxionemque sistit. Aliquot eiusmodi clysteribus vsi sumus, sed maxime clysmatibus ex lacte caprino, cum lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte, & abjectis, addito bolo Armenio, succo plantaginis & hircina pinguedine, à quo eximie iuuabatur. Per os sequentes pilulas dedimus, quoniam à potionibus abhorrebat: ʒ. Trochiscorum de spodio cum semine acetosæ, trochiscorum 20 de electro (de Karabe Pharmacopola vocant) ana ʒ ij. granorum myrti, arillorum vuarum torrefactorum, ana ʒ ij. puluerentur omnia subtiliter, & cum succo cydoniorum formetur catapotia sub auroram deuoranda. Ventri autem tale admoimus emplastrum. ʒ. Massæ emplastri contra rupturam ʒ iij. emplastri diaphoenici ʒ ij. mastiches, olibani, coriandri preparati, boli Armenii preparati, sanguinis draconis, ana ʒ iij. lapidis æmatitis ʒ ij. succi plantaginis ʒ iij. vini rubri crassi ʒ iij. olei myrtillorum & cydoniorum, ana ʒ ij. Misce cum cera & cerebinthina manibus inunctis viho rubro crasso: fiat magdaleon, ex quo super alutam extenso emplastrum fiat, & ventri admoqueatur. Puluerem hunc singulis die 30 bus assumere ægrum iubebam: ʒ. Gigartorum vuarum & granatorum exiccatorum, & modicè torrefactorum, ana 3 ij. coralli rubri, rasuræ eboris, cornu cæri vsti, lapidis æmatitis, omnium lotorum cum aqua plantaginis, & subtilissimè puluerisatorum, ana ʒ iij. coriandri preparati, boli Armenici preparati, ana 3 j. seminum sumac & plantaginis, ana ʒ ij. Misce: fiat omnium puluis subtilis, dabam eius pulueris ʒ iij. ex aqua decoctionis lylima chiæ: mirificè namque dysentericis prodest, vel Dioscoridis testimonio. Quum autem noctu & vigiliis, & doloribus torqueretur, potionem sequentem ad somnum conciliandum, dolorem sedandum, & fluxum cohibendum propinari iubebam: ʒ. Philonii persici 3 j. sumac 40 ex aqua plantaginis cum syrupi cydoniorum vncia, mirificè iuuari se à portione dicebatur sedabatur namque dolor, & fluxio sistebatur, somnusque suavis obrepbat. Ad id item pulvere fluxionem cohibente sum scilicet vsus: ʒ. Boli Armenici preparati, margaritarum electarum, coralli rubri, lapidis æmatitis, ana ʒ j. coriandri preparati, pulueris rosæ nouel-

- 12, ana ʒ j. Misce fiat omnium pulvis subtilis: detur ex succo cydoniorum cum aqua plantaginis excepto. Dies totos decem hoc pulvere uti iubebam. Quin quum & tinea sum etiam gravis infestaret, & dolor in ano molestus, huic symptomati sic occurrendum putavi: ʒj. Myrrhae electae, croci, styraeis calamitae, ana ʒ j. opij ʒ iij. bdellij aloës, ana ʒ ss. ceræ citrinæ liquefactæ quantum sat est. Fiant balani (suppositoria, seplasiarij vocant) in anum indito vno ex illis, sed abatur confestim dolor, & tinea sum remittebat. Forti etiam ad anum vsus sum, ex verbasco & corticum pini, atque rosarum & lentium decoctis, in vino rubeo crasso, & cum stuppis infusis & expressis, ano admotis. Interdum verò recremento ferri (quam Scoriām vocant, & sterco ferri) ad ignem incenso, & in acetum infuso, nidorem excipi ad anum iubebam, in sede perforata ad id apposita, vehementer namque restringit cohibetque profluvia ventris, vel auctore Dioscoride. Hoc etiam sum cataplasmate vsus, cuius est vis sistere, dolorem sedare, & vlcus agglutinare: eius hæc est descriptio: ʒj. Farinæ fabarum, hordei, & lentium, omnium torrefactorum, & in aqua chalybeata decoctorum ad conuenientem glutinositatem, cuiusque ʒ iij. cymini torrefacti ʒ j. ss. thuris masculi ʒ iij. micæ panis albi in vino nigro crasso incoctæ, & sine expressione pistatæ lb j. croci ʒ ij. pulueris myrtillorū & gigartorum, ana ʒ iij. mucaginis tragacanthi, & cydoniorum, ana ʒ ij. olei myrtillorum quantum sat est, carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro decoctorum, ana lb ss. Vniantur simul ad cataplasmatism formam, & ventri admoveatur sæpe remouendo. Quum verò pulueribus ad ventriculum roborandum uti noller, ab eorum vsu iam tædio affectus, electariū tale confeci: ʒj. Pulueris boli Armenici preparati ʒ iij. margaritarum selectarum, coralli rubei loci, ana ʒ ij. pulueris rosatæ nouellæ (fluxionibus namque alij plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbatis, ana ʒ ss. confervæ symphyti maioris, corticis citri conditi, ana ʒ j. Excipiuntur ex saccharo in aqua rosarum dissoluto fiat electarium in tessellis ponderis ʒ iij. vnam in aurora, alteram ante coenam deuorare iubebam. Interdum olivani lucidi grana aliquot ante cibum sumere imperabam. Sed dum hæc a me operosa manu tractantur, mulier medica quædam anno sa (sunt enim, auctore Galieno, & mulieres medicæ quædam) mirabile consuluit remedium. Iussit pomum integrum & sanum excuari, impleri que cavitatem cera vel alba vel citrina selectissima, & indito operculo prunis adiuucri pomum, donec omnifariam liquefceret cera, & pomi substantiæ intermiceretur, tumque pomum eiusmodi sic paratum esitare ægrum iubebat ante omnem cibum: & profecto optimè contulit. Nam quum dies aliquot hoc esset, clam me remedio vsus, mihi que postea rem omnem detexisset, & c.
- 49 quidam mihi de tali adhibito remedio videretur, rogasset: Ingenue quidem respondi, non malum mihi omnino auxiliū videri: propterea quod, si siue generis esset quod intra corpus assumi non consueuerit (dicente utique Serapione, auctore inter Pœnos haud ignobili, ceram non esse ex medicinis quæ ingrediuntur in corpus, sed ex illis quæ extrā apponuntur) tamen virtutē habere emplasticam, qua agglutinare vlcera intestinorum

Lib. 2. cap.
76. de cecr.

posset, & pinguitudine sua lenire, quin & dysentericis opitulari, ex Dioscoridis potissimum sensis intrepidè affirmavi. Cera, inquit Dioscorides, datur in sorbitione dysentericis, & exieandi vim habere prodidit lib. 7. de simplicium facul. Galenus. Quàmobrem haud citra rationem id adhibitum fuisse confiteri haud veritus sum: tamen non putabam eius medicamenti vim ad vlcerata intestina pertingere posse; quòd crassitie sua & emplastica vi intrò assumptum, in primis hæreat partibus, magis quàm se ad ima detrudat, glutinis modo sese affigens partibus; ita ut depelli inde haud facilè queat. Nec me propterea remedium improbare velle, quòd esset à muliercula excogitatum, quum & Galenus ipse veritus minimè sit, nec dedecori sibi fore putavit, à plebeio homine inuentam fumarie herbarum vim, ad stomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta sua referre, & tanquam exploratum probare: ut libro septimo de simplicium facultatibus capite de fumaria affirmavit, & libro de compositione medicamentorum secundum genera quareo, Tharsei chirurgi emplastra quædam, & Mantie Pharmacopole etiam describit: uti rursus septimo & nono de medicamentis secundum locos, Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quasdam. Itaque mirum non esse etiam à plebeis interdum efficacia ingeneri remedia. Laudare me magis tamen id remedium, si intra cotoneum malum cera liquanda imponeretur; quàm intra pomum, ut simul & adstrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum esset; nec tamen non etiam in pomo utile esse diffiteri, ut molliore pomi substantia facilior in ima aditus atque transitus ceræ præberetur, essetque ipsi pomum veluti vehiculum quoddam. Sed tandem, ut semel finiam, quum omnibus his summa cura adhibitis non tamen sanesceret æger, ut qui medendo ægresceret, pertæsus malorum, malle se mori dixit, quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex sententia proficientibus onerari. Itaque sibi omnia licere putans, in libertatem sese volens ac sciens asserit, nec ullis se vult in posterum medicinæ aut Medici legibus obligare, nec medico nec iatrolipta egere, ac veluti manumissus in omnem se licentiam dat. Cibaria omnis generis omnia, & quæ sibi cupita essent apponi iubet, illis impensè vescitur, caulibus, aliis, cæpis, caseo, piscibus, frixis, elixis, asis, ut appetentia ferebat: nec in delectu solum ciborum peccabat æger, sed & in ordine, tempore, assumendi modo, & quantitate atque mensura. Ea tamen deprauata victus ratione utens, sanitati restituitur, vires demortuas recuperat, firmitatem assumit, & qui cadaver viuum erat, rediuiuus efficitur athleta, obducto intestinorum ulcere, firmata aluo, nec amplius fluxa: & dum se rusticæ vitæ confert, cui assuetus in pago fuerat, integræ valetudini restituitur: ut verissimum id sit quod initio diximus, euenire saepe, ut quos ratio non restituit, temeritas plerumque adiuuet.

OBSER

OBSERVATIO QVINTA *IOANNES Viri causarum Patronus, ulcere vesicae gravissimo affectus; & calculo in vesicae vena cum sanissimis symptomatibus, quum in vita discrimen esset perductus, moriturusque speraretur liberatur praeter spem nutu Dei, multis adhibitis auxiliis: postea tamen relapsus, misere vitam ducit, calculo in vesica noxam inferente.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

A Hic temperamento calido & humido secundum naturam, humido tamen calidum superante, calidi hepatis & renum: frigidi tamen cum ventriculi tum cerebri, parum sui obsequans, valetudinariae artis praeccepta negligens, assatim se obuiis quibusque cibis implere solitus, casco & cerealibus plurimum utens, vinoque generoso usus, incauti prorsus & inordinati victus: multa congestis in venoso genere cruda, lenta, viscidaque, quae tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exarsata, atque in vesicam delapsa, tum etiam inibi incrassata, tenuique absumpto in topi duritiem abeuntia, concreuerunt: unde lapis in vesica genitus est. Nec lapis solum in vesica concreuerat, sed & vlcus quoque eodem loci ingeneratum fuerat: calculo, inquam, ruditate & asperitate sua vesicae vrinariae tunicam exedente. Vtriusque verò pathematis signa suberant euidentissima, ex quibus non coniectura solum artificiosa veritati propinqua certum erat de iis affectibus proferre iudicium, sed certa methodo tum de affectibus praedictis, tum de sede affecta sententiam ferre licebat. Ut enim in morbis sedes affectas noscamus (quod in curatione, auctore Galeno, primas partes tenere creditur) quanam actionum laesa in corpore sit inuestigare primum oportet: qua inuenta, facile quanam pars primario affectu laesa sit scire in promptu erit: quum fieri prorsus nequeat ut cuiuspiam partis actio laesa sit, illaesa manente quae ipsam efficit parte, ut docti Galeni sententia est. Itaque quum in hoc aegro vrinæ excernendae actio laesa esset, ut in quo vrina & aegre, & crebro, & summo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolorque in perineo ac grauias multa cum ponderis perceptione appareret, vrinæque continendae actio ad vesicam pertineat: arguere necessarium fuit, partem eam vno aliquo affectu praeter naturam teneri: quumque & lapidis & vlceris certissima sese nota offerrent, (quae paulo post dicturi sumus) coniecimus, nec vana coniectura, & calculum & vlcus in vesica subesse: quod & rei euentus certa experientia clarum fecit. Ut autem de re tota certiores fieri possemus, pathognomica & propria signa attentius contemplari in animum induximus, quod sine his nequicquam de affectu quopiam iudicium ferre possimus. Erant autem huiusmodi signa atque symptomata, ex quibus affectus praefatos deprehedimus. Sunt autem

notae quae

notæ quædam affectibus propriæ, quædam verò partes affectas indicant: fierique etiam interdum potest ut ex uno indicio simul & locus & dispositio deprehendantur. Locorum affectorum, ut Gal. ait, & ab actione læsa, & excrementis & positi, & doloris proprietate, & propriis accidentibus sumuntur notæ: sicut affectuum, ab excrementorum specie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehendimus & vesicam urinariam in hoc agro affici, & affectus modum qualisnam esset, nempe calculus vna cum ulcere. Lapidem indicabant pondus & grauitas in regione vesicæ percepta. siquidem inter genitalia & podicem ponderis aggrauantis, quæ fundus vesicæ est, sensus percipiebatur. 19

Vrina aquæ similis per initia, in qua sabulosa multa suberant: postea verò confusa, crassa, purulenta, graueolentes prodire coeperunt, ob pus multum in his contentum, substantis vlceris efficax signum: (siquid Galeno & Apicennæ creditur) dolor inter meciendum grauis & acerbus, initio crebra & guttatim facta, conatus & compressio multa; instar eorū qui tuncinum patiuntur: pudendi attrectatio & scalptus, eum eiusdem erectione: (erat enim intentus penis) quibus si antea vitæ rationem creando calculo aptam adiungas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egressio in vrina cum foetore multo, acrimonia in imo perinæ percepta, assiduus dolor crucians, sanguis cum vrina per interualla 20 emissus, cortices laminarū instar, ac fursura cea multa in vrinis consistentia: quæ quum adsunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vtriusque vesicæ subesse existimare oportet. In hoc autem laborante locus ipse affectam vesicam planè demonstrabat. His signis atque symptomatis & huius laborantis affectus & sedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nunc est nobis symptomatum reddenda ratio, ut tandem ad curationem veniamus. Doloris porro causa intemperies ingens partis affectæ, solutaque vnitas erat: hæc namque præcipuæ doloris causæ Galeno statuuntur. siquidem quum à lapide consistente humorūque copia vesica subitam reciperet alterationē, lapidisque asperitate sua & duritiē vnitatem 30 solueret, consequi necessarium fuit ut ingens inde crearetur dolor. Crebræ verò mictionis & stranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quæ vrinæ purulenti acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quum enim ab intemperie vesica fit imbecillior, tum propria ipsius actio, auctore Galeno, læditur, quæ est vrinæ excretio, ad quam animal excitari solet, quum vel à multitudine contentæ in ipsa materiæ vesica grauatur, vel à mordacitate couellitur. (hæc namque ipsissima Galeni verba sunt) Itaque quum assidue à puris plurimi intro contenti acrimonia quasi conuelleretur vesica, nec noxam eam sustinere posset, eo quo premebatur exonerari cupiens, ad crebram vrinæ expulsionē mouebatur: quæ profecto cum cruciatu maximo atque dolore ingenti emittebatur: nimirum acri, mordaci & abunde calido existente humore, qui transitu per nervosa & magno sensu prædita loca, magnum item inferrebat dolorem. Cur autem inter meciendum & plunimum premeretur, & tinesmum quasi quendam pateretur, in promptu causa est, quod à lapide in imo vesicæ consistente in

Lib. 1. de
loc. aff. &
lib. 1. ca. 3.

Lapidis
notæ.

Lib. 6. de
loc. affect.
cap. 4.
Fen 19. 3.

Lib. 1. de
loc. aff. ca.
1. & in arte
medic.
cap. 80.

ab. v. d. d.
lib. 1. ca. 1.

Lib. 6. de
loc. aff. cap.
pit. 4.
Vbi supra
immediatè.

19

20

30

40

stante intestinum rectum item comprimebatur: supra namque rectum intestinum sita vesica est, ut experientia docet, & Anatomicorum omnium concors sententia est. Nimirum igitur si à calculi gravitate compressum rectum intestinum melendo tunc in inferret. Pudendi verò attrectatio & scalptus, partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innascitur provenire solet. Eam namque partem quæ dolore infestatur attrectare blando motu solemus ad lenimen doloris, vel quoddam attrectatione blanda, portio rei noxiæ discutatur, ut in frictione & scalptu euenit, unde minus dolent ægrotantes: qua ratione fieri videmus, ut manu ad partem dolen-

- tem admota, & ibi aliquandiu retenta, dolor remittatur: ut milles in ple-
 10 risque dolore tentatis experti sumus. calor namque manus affectam par-
 tem attrectantis discussorium quid habet. Erigitur porro coles eo in affe-
 ctu, ob spiritum flatuosum multum nervo cauo impactum, & ab humore
 incalcescente sublatum, qui erectionem facit. Urinæ verò tenues quæ ap-
 parere per initia in hoc affectu solent, humorum in vasis cruditatem de-
 monstrant: ex quibus crassescens, & à calore nimio exaflat is gigni cal-
 11 culi solent, ut & Galeni, & Pauli, arque Auicennæ sententia est. Purulentæ
 autem tum prodeunt urinæ & graucolentes, quum in vesica puris copia
 subest, cuius pars cum urinis emittitur: idque non sine cruciatu, ob humo-
 12 ris à calore putredinali conceptam acrimoniam, quæ dolorem grauem at-
 que molestum parit. Corticum & sediminis fursuracei cum laminis in lo-
 tio apparentium, causa erat exesio vesicæ ab humore acri illius substan-
 tiam erodente, tum & à lapide, asperitate sua id ipsum efficiente. Itaque
 quum exesione tot essent causæ, quid mirum si cortices, squamæ, fursures
 in urina apparerent? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro conspie-
 bantur causas: nunc curationis modum quo vsi sumus referamus.

Gal. lib. 1.
de loc. aff.
& lib. de re
num affe-
ctorum di-
gnos. & re
medio.
Paul. lib. 3.
cap. 45.
Auic. sen
18. & 19.3.

- Primum omnium, quoniam salubrem victus rationem in morbis curan-
 dis præcipuam curationis partem esse nouimus, dicente Galeno, non in
 fanis solum prauum victum ægrotandi adferre occasionem, verum etiam
 30 multo magis in laborantibus, ex erroribus in victu admissis grauiores fieri
 morbos: & sit inter curationis instrumenta opportunus victus, nobilissi-
 mum ac maximè necessarium instrumentum, ut idemmet Gal. lib. expe-
 rimentorum affirmauit: hanc commodè salubriterque instituendâ in hoc
 ægro in primis duximus. Itaque in optimo ac moderato cubiculi aëre, ali-
 quatenus ad siccum inclinante, ægrum versari iussimus, ab omni vento-
 rum impetu, Boreæ præsertim, ægrum arcentes. siquidem Aquilonij flatus
 vesicæ affectibus noxi deprehenduntur, vel Auicennæ sententia. Ab im-
 40 plentibus cibis & obstructionem parientibus, visceribusque ac crassos hu-
 mores gignentibus temperandum omnino iussimus, nempe à cerealibus,
 frumentaceis, leguminibus, lactiniis, caseo, piscibus, nisi saxatilibus: ab
 acris quoque edulis abstinere consuluimus, tum & ab urinarum cienti-
 bus, ne maior humorum copia ad vesicam detruderetur, noxam immedi-
 cabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorum acrimoniam false-
 dinemque temperantibus uti iubebamus, nempe paruarum pullarum co-
 hortium pinguiore iusculo (pinguius namque in vesicâ si renem viceri-

CVRATIO.
Lib. 2. de
diff. feb. ca.
vlt.

Fen 19. 3
trac. 1. cap
2.

bus hum

bus humorum acrimoniam probè retundunt, & exulceratam partem la-
 uigant) in quo maluae turiones ferè semper incoquerentur. Vesicæ nam-
 que mirè utilis malua est, nedum folio sed & semine, vti apud Dioscori-
 dem est videre. Nonnunquam verò ei chorij domestici lausolij & hortens-
 sis (vulgò scariolam vocant) folia, interdum etiam portulacæ indebæm ea
 namque, si Dioscoridi creditur, vesicæ doloribus auxilio est, fluxiones
 mulcet, renes & vesicam adiuuat, etiam si erosionem sentiant. Cucumeris
 quoque sativi semina suo tempore iusculis imponi iubebam, quòd (aucto-
 re Dioscoride) vesicæ exulcerationibus subueniant. Cremore ptisanæ, ex
 amygdalino lacte excepto, tum & fursurum colatura (quam mulierecula-
 rum vulgus *du Ressedat* nuncupant) vti cum sæpe iussi vim namque deter-
 soriam habet, dolores lenit, ventrem emollit, & thoracis, renum, ac vesicæ
 affectibus perquam idonea est: vti sæpe à me non in hoc solum, sed &
 in multis aliis experimento probatum fuit. Butyro recenti multo ex sac-
 charo temperato vti hominem suadebam, quo profectò mirificè iuuaba-
 tur. Vinum delegeram colore quidem fuluum, substantia ac viribus lenè,
 non acutum nec potens vinosumve. Decumbere ægrum strato potius du-
 riore quàm molliore, & stragulis laneis potius quàm plumeis, ne magis
 renes incalescerent, iubebam: & ne resupinus cubaret vetabam. Quieti vt
 se totum daret suadebam: motus namque calculosis, & in vesica vlcus pa-
 tientibus valde nocet, vt & ratio & quotidiana experientia monstrat. Ab
 omnibus animi perturbationibus, ira præsertim atque merore, abstinèn-
 dum omnino consului. Hæcque instituta victus ratione, ad curationis re-
 liquum per medicatas potiones & externa præsidia sic processi. Quoniam
 verò in renum & vesicæ affectibus clysteres plurimum prosunt, vt Aui-
 ennæ sententia est, his vti ægrum plurimum iussi. Erant autem partim emol-
 lientes ac deterforij, partim flatuum discussorij & dolorum sedantes. 2.
 Maluæ, bismaluæ, parietariæ (detergendi namque vim efficacem habet,
 auctore Galeno) blitis, mercurialis & acanthi, cuiusque M. j. seminum me-
 lonum cum corticibus contusorum (sic enim magis detergunt) ʒj. semi-
 num maluæ, althææ, & cucumeris sativi, cuiusque ʒß. florum chamæme-
 li & melliloti, cuiusque P. j. fursuris maeri, hordei cum cortice, singulorum
 P. j. fiat omnium decoctio ad lb. j. & coletur in colatura dissolue, catholi-
 citi ʒj. cassiæ cum melle ʒvj. mellis & olei violæ cæci, ana ʒij. sacchari rubei
 ʒj. Fiat clyster, quo sæpe vti ægrum iubebam. Medicamentis soluenti-
 bus delectu, attrahentibus, & materiam ad sedes affectas detrucentibus
 non sum usus, quòd in renum & vesicæ affectibus id prohibitum sit, expe-
 rimento namque compertum est à medicamentorum delectu soluentium
 usu grauitè affici qui vel calculo vel vesicæ vlceribus laborant. Itaque
 clementioribus tantùm & lenientibus vti consultius visum est. 2. Car-
 nium prunorum dulcium in aqua hordei decoctionum, pulpæ sebesten-
 floris cassiæ fistularis cribro setaceo transmissæ, ana ʒj. s. tamarindorum
 electorum in aqua violarum præinfusorum, & cribro setaceo transmissor-
 um ʒvj. terebinthinæ Venetæ cū aqua hordei lotæ ʒij. pulueris glycyrr-
 rhizæ ʒß. anisi ʒiij. medullæ carthami ʒj. Misce cum syrupo rosato in-
 fusionis

Lib. 1. cap.
3. de mal-
ua, ex Mith-
riolo.
Lib. 1. cap.
117.

Lib. 1. cap.
128.

Lib. 1. cap.
128.

Fen. 4. 1.
cap. 17.

Lib. 6. de
simpl. fa-
cul.

Opiata o-
ptima.

fissionis rosarum, & syrupo violaceo: fiat in modum opiatae, de qua capias
 3 j. s. cum decocto hordei, glycyrrhizae, seminum melonum & cucume-
 ris & florum cordialium. Hac utebatur bis terve in mense ad alui subdu-
 ctionem, à cuius usu impensè iuuabatur. Syrupis alterantibus & decoctis
 sumus identidem commodè usi, nempe syrupo violaceo, melle rosato co-
 lato, syrupo ex glycyrrhiza, syrupo de portulaca, ad ardorem urinae com-
 pescendum, ex decocto betonice, portulacae, maluae, mercurialis, & capil-
 lorum veneris, adiectis seminibus maluae, melonum, cucumeris sativi, &
 papaveris albi, floribusque communibus, exceptis. Dabamque ex ceruis
 10 dicrum intervallis vel cassiae bolum, ex saccharo cando & pulvere gly-
 cyrrhizae exceptum, vel gummi abietis vnciae dimidium, ex saccharo item
 apparatus. Ad vlcus vesicae urinae quae ad ardorem compescendum, hac quae
 sequitur sum opiata magno agni leuamento usus: ʒ. Quatuor seminum
 frigidorum maiorum, seminum maluae, seminum cydoniorum, portula-
 cae, bombacis, granorum alkekengi, gummi Arabici, tragacanthi, glycy-
 rhizae, ana 3 iij. seminum papaveris albi, & myrtillosum, ana 3 ij. pinearum
 mundatarum, amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua rosarum
 infusarum, sacchari candi, penidiorum, ana 3 s. foliorum caudae equinae,
 cornu cerui usui, corticum interiorum castanearum, ana 3 ij. Cum syrupo
 20 capillorum fiat in modum opiatae, de qua ad vnciam vnam ieiuno stoma-
 cho sumere iubebam semel tertio quoque die: & mirifice se leuatum ab
 hac sentiebat. Diutius autè his remediis est usus, quod diuturnus ac con-
 tumax esset morbus. Iniectionibus quoque ad doloris sedationem & uri-
 nae acrimoniam retundendam sum foeliciter usus: interdum serum lactis
 ad detersionem cum paucis melle iniici per rectum syphonem oblongum
 iubens: nonnunquam verò lac cum saccharo, alias hordei decoctum cum
 hippuri, ut partim detergeretur vlcus, partim exsiccaretur, per aeneam fi-
 stulam iniici praecipiebam, adiectis pastillis haliacabi cum opio, ubi se-
 dandi doloris scopus propositus erat: mucaginemque tragacanthi, & se-
 30 minum cydoniorum ex aqua rosacea exceptorum admiscebam. Tum ve-
 rò vnae onibus congruis perinaeum lumbosque fouebam vnguento albo
 Galeni, vnguento rosaceo Mesuae, ceraeque santalino, adiecta muca-
 gine seminum cydoniorum, tragacanthi & maluae: & ad ventriculum robo-
 randum, electuario Diarrhodon vocato, & aromatico rosato, cum momen-
 to coralli rubei loti & rasura eboris, cortice citri condito, uti aegrum ius-
 si. His remediis alleuari quidem aeger miris quibus torquebatur cruciatibus
 aliquamdiu visus est. Verum quum & calculus subesseret, qui asperita-
 te sua vesicam vellicans vlcus creabat, & aeger parum sui observans, or-
 dinatum vitium non seruaret: post menses sex relapsus (tamen si mirius
 40 quam antea affectus) in eundem morbum est: viuitque infelix ac miser,
 siquidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam
 posse, non prius sublato calculo, sperandum minimè est: subtrahi verò
 nonnisi sectione potest, ut rectè à Galeno in arte medicinali dictum est.
 Deus autem opt. max. agro salutem clementia sua largiri dignetur. Hic
 verò se tandem empyrico cuidam committens, qui acutissimis iniectionibus
 oblitus

& febrem & acerbos dolores excitauit, intra triduum infelicitè mor-
runt est.

ubdiuult ha. Anem ni vbi aid iunadov sal I. nullis bios mior 18 et

OBSE RVATIO SEXTA

NOBILIS Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria Patriti

Arelatensis generosa uxor, phthisi ad sanguinis reiectionem subsecu-
ta, pulmonibusque ulcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingen-

rique labore integrè sanata, è mortis faucibus erepta restituitur.

OBSE RVATIONIS EXPLANATIO

Ippocrates medicorum scientissimus morbos quosdam è
semine genitali provenire, quod simile inferat in foru mor-
bosam qualitatem, quath ipsum à parentibus emissum pra se-
tulerit, libris de genitura, de pueri natura, & lib. de aere, a-
quis & locis, constantissimè affirmavit: eò fieri ipse ait, vt à sanis parenti-
bus sanum, à morbidis morbosum semen prodeat, quod ab omnibus cor-
poris membris genitale procedat semen. Quamobrem consequi necessa-
rium est, vt à morborum parentum partibus morbosum prodeat semen: quæ
causa est (vt ipse dixit) cur cæsi cæcios, distorti distortos generent. Vnde

Alicenna, Sunt, inquit, morborum quidam qui in semine hereditantur, vt
leuce, quam Albas album ipse vocat, manantia vlcera, podagra, phthi-
sis, elephas. Hæc eò à me in præfens dicta sunt, vt morbi in hac præstanti
muliere originem adferre possent, quæ quum pari affectu laesos ex ante-
cessoribus suæ stirpis plurimos habuisset, alterumque parentem, cui om-
nino similis ipsa figura & corporis structura eualerat, phthisi correptum
habuisset: mirum profectò non fuit ex vitiatò parentum semine filiam la-
bem hanc contraxisse. Est enim phthisis non minus contagiosus, quàm ex

semine profluens morbus, vt non in hac solum, sed in innumeris aliis ex-
periri mihi licuit. Vidi ego Monspelij, quum adhuc iuuenis medicina da-
rem operam, Franciscum Fortianum, diuitem hominem honoratumque
ciuem, multa familia onustum, phthisicam multos annos miseram vitam
duxisse: tandemque eo morbo vita functum, sex illi succedentes liberos
in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidisse, eodemque
moris genere quo pater decorsisse. Annon prauam in semine & morbi-
dam excretionem, qualitatemve occultam aliquam tabificam semen in-
ficièntem, quæ in posteros similem labem intulerit, adfuisse meritò cre-
dendam est: Sic est profectò à parentum vitia in filios vi seminis genitalis

deriuari videmus: nec vitia solum, sed & notas occultiores, si quæ in mem-
bris quibusdam insunt, quin & parentum gestus, motus, formam ferè sem-
per filij referunt: tanta est in genitura vis atque potestas. Hæc itaque gene-
rosa mulier nobili viro nupta; quum annum ætatis circiter decimum or-
dinaum attigisset, formæque patrem referret, scapulis alaric, longo collo,
angusto

angusto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, de repente absque causa aliqua externa, quæ morbo occasionem dederit, in sanguinis ex ore reiectionem copiosam cū valida tussī incidit. Erat autem sanguis tenuis, floridus, spumosus, absque dolore, copiosè tamen, ore reiectus acrimonia fat multa in faucibus asperâque arteria percepta, ob biliosi sanguinis ad eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde, quum & caliditate fat multa, & acrimonia sanguis emanans præditus esset, nimirum si parè dispositionem iis partibus inferret ad quas impetu ferebatur: præsertim quod ruptum in pulmone vas esset, vnde sanguis calefescens & impetu latus ad

10 os per trachæam arteriam, ferebatur. Et pulmonibus autem manasse, qui reiciebatur sanguis, & ferendi modus, & sanguinis substantia atque color plenè indicabant: siquidem & citra, dolorem vllum in thoracis partibus perceptum educebatur, & confertim atque cum tussī valida, erat autem sanguis substantia tenuis, colore floridus, spumosus, calens, qualèm, quum reicitur è pulmonibus, prodire Hippocrates affirmavit: Quicumque, inquit, spumosum sanguinè expuit, his è pulmone educito fit. Quem locum enarrans Galenus, sanguinis spumosi expuitione, carnosam pulmonum substantiam vlcibus esse affectam indicari ait: præsertim si & plurimus, & bene coloratus, & citra dolorem excernatur. Affecti namque

20 pulmonis indicia esse hæc, testatur eò loci Galenus: quod & Paulus, & Auicenna comprobarunt. Ad hanc igitur ægram vocatus, quum de singulis, pro solenni meo more, interrogarem, (quod ad morbi cognitionem efficiendum Hippocrates iussit) quævisi num ex alto cecidisset, num clamore valido vocè intendisset, num quid in pectus graue incubuisset, Quæ quum omnia abesse intellexissem, ferreatus modum sanguinisque copiam atque colorem fuissem intuius, è pulmonibus manare sanguinem iudicavi, rupto utique in pulmone vase aliquo amplo. Nec mea me opinio falsum habuit: siquidè & multa sanguinis confertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hisce namque signis id depre-

30 hendi auctores medicinæ omnes testantur. Ruptionis porro vasis causa fuit, tum venarum in hac ægrotante raritas (vasa namque tenuia, rara, imbecillâque ægra hæc omnia habebat, ut erat ipsa reliquo corpore tenui ac raro, ut habitum eum à primordiis generationis à parentibus nata erat) tum etiam nativa quædam ad rupturam pronitas, & vitium simile à parentum semine in foetu illatum, vnde in eundem affectum filia incidit in quem pater inciderat, morbosa qualitate, in semine in pacta, vnde morbosus quoque fuit genitus foetus. Atque ea ratio est cur phthisicus phthisicum, podagricus podagricum generet, ut supra de Hippocratis mente dictum à nobis est. Erat itaque hic affectus in nostra ægrotante, nempe vlcus

40 pulmonis disrupto vase, ad quod vlcus & puris sputum & rabes, consecuta ordine sunt, ut est Hippocratis mens. A sanguinis sputo, puris sputum à puris sputo phthisis. Erat autem vasis ruptio per *arteriam* magis quam per *venam*, nempe à copia sanguinis & acrimonia ad aperto vase, non erosio. Quum enim ab erosione ruptura fit, grande tum periculum imminet, nec curari nisi summo negotio huiusmodi vlcera queunt. Affectui huic fe-

bris comes erat, quæ internarum partium graues affectus subsequi solet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, sitis, inappetentia ægrum vexabant, tum & valida tussis, quæ exagritus sanguis, & ad apertum vase in pulmone per os erumpebat. Extenuatio adhuc temporis lapsu & virium deiectione consecuta sunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant symptomata, quorum est à nobis, antequam curatiuum methodum subtexamus, reddenda ratio. Quod ad sanguinis sputum, puris sputum superueniret, id, auctore Galeno, malignum fuisse sanguinis sputum, & à pulmone procedere indicabat. neque enim ad omnem sanguinis ex ore erictionem purulentum subsequi sputum est omnino necesse. A puris autem sputo, phthisis, hoc est, ut interpretatur Gal. totius corporis cum febre parua extenuatio, consequi ut plurimum solet, quod ali desertat corpus, & in dies emacietur, unde contabescere ipsum sit necesse. est enim tabes, auctore Galeno, viuientis corporis ex siccitate consumptio. Quam obrem quum & à febre & ab ulcere, à tussi, vigiliis, inedia, atque sanguinis excreatu siccari hoc malo affectos in dies contingat, quid mirum si contabescant? Febris autem, quæ huius morbi symptoma & casus esse solet, ob id oritur, quod à sanguine feruidiore & acuto inflammari cor solet, hoc est incendi, ita ut febrem creet: maximè quum exulcerato pulmone non sat perfrigerari cor possit. exulcerati namque pulmones haudquam liberè cordi suppeditare aërem refrigerij cordis materiam possunt. Unde calefacto corde incendi febre est omnino necesse, quum, desiniente Arabe Auicenna, sit febris calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu causa fuit. Spirandi difficultas à pulmonum læsione proueniebat. est enim pulmo respirationis organum, ita asserente Galeno. Quam obrem quum fieri nequeat ut cuiuspiam partis actio lædatur, illa sa quæ ipsam efficit parte, (ut Galeni mens fuit) cōcludere inde oportet, læso respirationis instrumento, lædi quoque & eius actionem oportere. qui enim fieri potest ut exulcerato pulmone spirandi actio non vitetur, soluta utique vnitate partis atque etiam intemperata? Vigilia porro ad tussim validam & crebram, tum ad siccitatem necessariò sequebatur: vtrumque enim vigilas inducere solet, ut concors est medicorum omnium sententia. Sitim qua premebatur ægra, & à caloris copia, nempe febris, & ab humoris inopia, siccitate utique immodica, ortum habuisse necesse mo inficiari poterit. ex enim ambæ sitis causæ à Galeno statuantur. Inappetentia ob suæ actionis defectum, & ventriculi ad pulmonem affectum consensum, oriri videbatur, conspirabile enim est vniuersum corpus, ut dixit Hippocrates: & vno membrorum læso, facillè reliqua in consensum & participatum trahuntur. Valida tussis ad sanguinis confluentis motum à pulmonibus sequebatur. est enim tussis, desinente Galeno, vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus foras erumpens, impetu suo extrahit expulditque ea quæ in thorace pulmonibusve hæserunt. Extenuationem autem & virium deiectionem ad hæc temporis tractu infusa esse quis miraretur? Extenuatio enim defectum cibi, virium autè defectio ad extenuationem

Lib. 7. aph.
com. 13.

Lib. 7. aph.
com. 16.

Lib. de tabe.

Fen. 1. 4.
cap. 1.

Lib. 6. de
vfu part.
cap. 9.
Lib. 1. de
loc. aff.

Lib. 1. de
sympt. fa-
cul. ca. 30.
Lib. de a-
lim. & lib.
6. Epid.
sect. 6.
Lib. 9. de
sympt. cau.
cap. 3.

tionem consequi solet. Quamobrem quum & anorexia valida laboraret ægrâ, nec nisi cibum modicè caperet, & vigiliis & tussi valida premeretur, annon à tot causis extenuare potentibus attenuacionem corporis infectam esse confiteri oportebit? Extenuacionem autem virium defectio eornitur, quod in extenuatis & exiguus sanguis & spiritus pauci, & debilis calor omnino infans, quorum merito deficere vires consequens est. virium namque robur in spirituum, sanguinis, & caloris nativi copia situm est, ut pluribus in locis voluit Galenus. Redditis iam symptomatum in hac ægrâ causis, curationem subtexamus.

L. b. 9. metho. & lib. II.

- 100 Curationis modus hic fuit: Vbi primum accersitus reiecti sanguinis copiam coloremque annotavi, & ex pulmonibus manare certè habui, mox celeri manu succurrendum putavi, priusquam cruentum adhuc vulnus phlegmonè excitaret. nam vbi ea semel inuaserit, exigua spes est eius postea glutinandi: etsi in longius trahere tempus possit, ut Galeni mens, lib. 5. meth. med. fuit. Itaque premisso leni & molituo clysteri, mox sanguinem detrahi iubeo non cōfertim nec semel, sed per vices. sic enim, auctore Galeno, melius sanguis auertitur. Itaque primum è media dextri brachij vena sanguinis vncias tres detraho, post tres horas iterum vncias quatuor de mo, in crastinum verò vncias rursus quinque aufero: quoad mihi sanguis cessat nec amplius fluere visus est. Silentium omnifariam triduum totum impetro, ut ne verbum quidem proferret, sed quæ vellet nutu designaret: (sic enim Galenus præcipit) ne magno vteretur respiratu inhibeo, & ut ne resupina cubaret, sed veluti sedens puluinarì elato, quò facilius respiratio procederet, consulo: posca diluta & tepida colluere os, ut si quis in visceribus thrombus latitaret, resolutus expueretur, quod posca facere solet. Vinculis & frictione extremorum ad reuulsionem sum. cōmodè vsus, brachiorum & crurum. In perpetua quiete locoque obscuro manere ægram iussi, & ut ne minimùm corpusexagitaret prohibui. Adstringentes potiones, & glutinandi vasis vim habentes dedi, & forinsecus ad pectus vncionibus glutinantes & modicè adstringentes admoui: vitum tenuem, sed qui viribus sufficeret, & refrigerandi atque compescendi sanguinis vim haberet, præscripsi. Postea verò quum à sanguinis sputo puris sputum sequeretur, ad detergētia & mundificantia pulmones, demum ad siccantia & glutinantia vlcus me conuerti, quoad ægræ sanitas fuit integrè restituta. Horum omnium hic fuit modus. Clyster emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, bifmaluæ, matrum violarum, bliti, ana M. j. prunorum paria v. caricarum pinguium numero xij. seminum melonum cum cortice contusorum ꝑ j. seminum anisi & marathri (ob flatum plurimos quibus ægra abundabat) ana ꝑ j. hordei cum cortice, fursutis macri P. j. fiat omnium decoctio ad lb. j. in colatura dissolue catholici ꝑ j. cassiæ cum saccharo ꝑ v. olei violacei ꝑ iij. sacchari rubri ꝑ j. fiat clyster. Ad sanguinem sistendum hac sum vsus potio: ℞. Lapidis æmatitis subtilissimè triti, & cum aqua plantaginis loti ꝑ j. coralli rubri similiter puluerati & loti, boli Armenij præparati, ana ꝑ iij. terræ sigillatæ (illam enim, etsi caremus quæ germana sit, contingit tamen quosdam è proceribus habere, & tum amicorum ope illius

CVRATIO.

Vbi suprâ.

Lib. 5. metho. med.

cas. p. d. i. j. tab. 2. v. q. c. l. d. d. s.

Potio sanguinem sistens.

copia agræ facta est, & in hoc casu præstantissima est) 3 j. ß. pulueris diai-
 res simplicis (cum adstringentibus enim pectoralia quædam misceri de-
 bent, quod eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) 3 j. Misce fiat
 omnium puluis tenuissimus. dabam 3 j. ß. pro vice ex aqua hordei, deco-
 ctionis plantaginis & centinodiarum. Sum etiam interdum trochiscis e kara-
 bæ foeliciter usus. Vnctio ad pectus: ʒ. Olei rosati myrtini & violati,
 ana ʒ ij. gummi draganthi, amyli, ana ʒ j. axungie hirci ʒ ij. ceræ albæ quan-
 tum sat est. Fiat linimentum: adde mannæ thuris ʒ iij. croci ʒ ij. vngatur
 regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad sanguinis feruorem compescen-
 dum, ad bilium sanguini intermixtam vacuandam, & à supernis reuellen-
 dum, porcionem hanc: ʒ. Corticum myrobalanorum citrinorum ʒ ij. ß.
 iulubarum, sebesten, ana ʒ ß. seminis plantaginis ʒ ß. trium florum cor-
 dialium in fine decoctionis positorum, florum rosarum rubearum, ana ʒ ij.
 fiat omnium decoctio ad ʒ iij. & coletur: colaturæ adde rhabarbari ele-
 cti cum toto subtilissimè puluerati (sic enim magis quam dilutè adstrin-
 git, & in reiectione sanguinis plus conuenit) ʒ j. ß. syrupi rosati de rosis
 siccis ʒ ij. syrupi rosati solutiu ʒ j. ß. Misce: fiat potio breuis, quam pro-
 pinari cum debito regimine iussi. Nec scammoniata medicamenta adiu-
 cere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne agitatibus humoribus
 sanguis erumpat, acrimonia medicamenti vas rumpente. Clementioribus
 enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus est omnino
 vtendum, vt myrobalanis, rhabarbaro, fistulari cassia, rore Syriaco, syru-
 po rosato ex infuso rosarum sine scammonio, nec ad fortiora transeun-
 dum, nisi in vehementer robustis & rusticis, censeo. Cucurbitulas sine
 scarificatu hypochondriis, dum manaret sanguis, admoueri iussi, & con-
 fectione sequenti sanguinem compescui: ʒ. Conseruæ rosarum anti-
 quæ, conseruæ symphyti maioris, ana ʒ j. carniū cydoniorum saccha-
 ro conditarum ʒ j. ß. pulueris margaritarum electarum, coralli rubei, bo-
 li Armenici præparati, & lapidis æmatitis, ana ʒ j. Misce, & ex syrupo ro-
 sato & de berberis fiat opiata, de qua ad ʒ j. sumere mane iuebam. Cæ-
 terum quum à sanguinis sputo plerumque puris sputum subsequi solcat,
 sanguine vtrique in pulmonibus extra vasa putrefacto, & à calore putredi-
 nali in pus versò, efficitur vt phthisis inde consequatur, exulcerato ab acri-
 monia sanguinis pulmone, vnde & puris sputum, & totius corporis con-
 sumptio sequitur: tuncque partim cum leuiter adstringentibus expecto-
 rantia & deterforia præscribere debemus. Id præstant medicamenta quæ
 dam tum simplicia tum composita: vt ex simplicibus, symphyti radix, ex a-
 qua mulla epota, vt Diosc. iubet, quod & ego in hac vtilissimum fuisse ob-
 seruauim: item ficus siccas ex hyssopo montano & saccharo cando, post le-
 uem ad ignem ficuum cocturam, mirificè profuisse deprehendi. Confeci
 item ex betonicæ foliis siccis, melle electissimo exceptis, linctum, à quo
 mirum quantopere pectus à vitiosis & putridis humoribus purgaretur:
 Cancros item fluuiatiles in iussculis in coctos sumere saepe iuebam, item
 pistacia & pineas nuces aqua prius calente madefactas, & saccharo resper-
 sas, nonnunquam verò ex melle deuorare iuebam. Ex compositis verò
 hæc

- hæc 2. Terebinthina Veneta In aqua hordei lota 3 ij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarum, & debite in mortario marmoreo pistatarum numero xij. medullæ carthami 3 j. carnis passulæ râm sine arillis 3 j. s. pulueris glycyrrhizæ 3 j. s. radicis iridis Florentiæ 3 ij. boli Armenij præparati 3 j. Ex syrupo capillorum & de hyssopo fiat in modum optata, de qua bis in hebdomada ad vñciæ dimidium seculo ventre sumere iubebam. Item, 2. Sacchari candi, penidiorum, ana 3 ij. sacchari electissimi 3 iij. nucleorum pini mûdatorum, & in aqua hordei calida præinfusorum, & debite pistatorum 3 j. pulueris diarræas simplicis 3 iij. olei amygdalarum dulcium receter facti 3 j. Fiat in modum pastæ regalis, quâ vtatur instar linctus omni hora extra pastum. Eclegma sanum & expertum cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdum præscripsi, sed eo vsa non est ob ingratum saporem. Ad pectus vnguentum admoim, vt sequitur: 2. Vnguenti resumptiui 3 ij. butyri recentis non salici 3 ij. mucaginis tragacanthi 3 j. croci, pulueris iridis Florentiæ, ana 3 ij. Misce cum oleo violato, fiat linimentum ad pectus, calide desuper ponendo pannum lineum duplicatum, & fumigatum thure & styrace calamita. Ad expectorandam sanieim è pulmonibus potiones sequentes dedi: 2. Hydromellis simplicis recenter parati cum melle electo 3 j. s. addendo pularum pinguium exacinarum 3 j. caricarum pinguium numero x. radicis iridis Florentiæ 3 j. Bulliant omnia simul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturæ adde sacchari candi, penidiorum, ana 3 ij. cinnamomi electi conqussati 3 s. (roborat enim omnia membra aromaticitate sua) fiat hydromel, de quo mane & sero sumere iubebam vñcias octo vel novem. magna enim medicamenti copia dari debet, vt ad pulmones vis perueniat. Interdum ex agarico trochiscato cum terebinthina, thure & mastiche catapotia conficiebam, in introitu lecti sumenda, à quibus alleuari se plurimum ægra sentiebat. Tandem verò probè prius purgato corpore, ad lactis asinini vsum perueni, & ad sacchari rosacei crebram sumptionem. Quibus remediis menses ferè duos vsa, integræ sanitati restituta est, pingicula & nitida effecta, solidato vlcere: vnde iam decem totos annos à morbo reuo cata, foelix & fœcunda, ac multa prole beata, saluberrimè degit, nutu & beneficio præpotentis Dei, qui quorum vult miseretur, sanans omnium languores: qui sit benedictus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

- NOBILIS Catharina Martina, accessione comitiali vitio ventriculi derepente suborta, eâque grauissima, vt casus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præsertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit.

MIR. A profectò haberi debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, ubi robor nacta est, efficiat, non enim succumbit, sed valide aduersus vim morbi insurgens, quod molestat foras pellere nititur. Eò fit, vt in comitiali accessione

miro succussu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impatum est noxam adferens excutiat. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitialis, conuulsio sit omnium corporis partium, quæ perpetua non sit, sed quæ extemporum intervallis recurrat, mentis accessum oblatione comitantibus, atque in cerebro, seu sede affecta, consistat, impediente humore animale spiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus possit exire: efficitur profectò, vt magno conatu nervorum principium concutiat, vt à se expellat quicquid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatū, noxam adfert. Qui verò comitali accessione prehēduntur, eos toto corpore conuelli, præsertim secundum extrema, videas, sensuum exteriorum functionibus destitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur, toruū aspiciant: conuulsis vtique oculis, distorto ore, ob partium ad faciem attinētium conuulsionem, suntque cum stertore spiritum reddentes. neque enim citra stertorem respirare possunt, quod aëri per angusta tum & inæqualia loca pituita referta transitus sit: nempe trachæa arteria crasso humore secundum laryngem impleta, vnde stertentem reddi sonum necesse est, præsertim si effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & angustum spatiū per quod spiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multusque spiritus illi admistus, & foras per expirationem emissus, agitur in humore illo efficiat, (adiuuante nativo calore, qui facultatum omnium vehiculū, quæ noxia sunt depellere solet) efficitur, vt inter respirandum stertens sonus appareat: qui quò maior fuerit accessione impetus, & humoris obstruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Galenus dixit, stertorem fortis apoplexiæ indicium esse: sic ad epilepsiam translata significatione, dicere meritò possumus, stertorem magnam & fortem indicare comitalis morbi vim, per quam respirationis functio impediatur. Vnde stertorem nasci necessarium quidem est. Stertor enim (qui nihil aliud prorsus est, quàm sonans spiritus foras emissus, & in aspera arteria perceptus) à duabus potissimum causis provenire intelligitur: vel ab interclusa impeditaque respiratione, humore crasso spiritus transitum impediante, vaporē plurimo caliginoso, vt in iis qui à fumo præfocātur est videre: quò morbigenere perisse Plinium Veronēsem Plinius Nepos testatur: (eum enim dum ad Vesuvij montis portentosam nubem flammantem spectandam accessisset, crasso re caligine spiritu obstruō, multo cum stertore vix præ meatus angustia spiritum ducentem, animam efflasse scribit) vel tandem à nimia asperæ arteriæ siccitate & corrugatione cum virium imbecillitate summa, stertor provenit, vt in his qui morti proximi sunt, & in lethali bus peripneumoniis,

Lib. 3. de
loc. aff. ca.
5.

Lib. 6. aph.
com. 51.

10

20

30

40

- monitis, aut pleuritidibus spectare licet: in quibus videas agros moribundos cum stertore multo spiritum ducere; tandemque emori: quod per inæqualia & siccitate exasperata loca deferatur spiritus, corrugata iam & adstricta aspera arteria; natura imbecilliore reddita iamque fatiscente. Vnde in acutis febribus; in internarum partium inflammationibus, iis præsertim quæ ad respirationis membra attinent, ubi mortis proximi agri sunt, cum stertore respirare eos videmus, quod est summa cum difficultate spiritum trahere, tandemque abolita in totâ respiratione, & natura labori non sufficiente, concidere ipsam videmus. Sed de stertore qui in co-
- 10 mitialis morbi accessione provenit tantisper nobis sint dicta. Quod verò per huiusmodi accessiones lædatur mens; internique sensus omnes plerumque, in causa est principis partis cerebri læsio: quod quum maximè afficiatur, obstructis nimirum ipsius ventriculis, quæ libera semper & peruiæ esse oportet, sit nimirum ut principis partis affectæ principes item actiones lædi sit necesse. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certissimum testimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat ut cuiusquæ partis functio lædatur, illæsa quæ ipsam efficit parte. Quid mirum igitur si viciato animali spiritu, qui in cerebro residet sensus & motus ductor, & interni & externi sensus oblædantur omnes, fianteque contra vo-
- 20 luntatem tum in animali conuulsui motus: Hæc certè causa est cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitiali tenentur minus rectè procedat: quod facultas cerebri eiusque instrumentum, animalis spiritus, à vi morbi occupata, & ad depellendam noxam intèta, minus suis functionibus obeundis sufficiant. Quamobrem deprauatè fieri omnia est necesse: vnde fit, ut & aliena loquantur, & visis agitentur, & eorum quæ per accessionem acciderunt immemores, domesticos etiamdum ab accessione leuati minimè agnoscant: quod ego in plerisque sum non sine magna admiratione expertus. Tum verò lasitudo mira, corporis contractio, & virium imbecillitas ab accessione resurgentibus ob id accidit, quod in pugna dum se-
- 30 leuare tanta noxa natura nititur, multa fiat natiui caloris & spirituum resolutio: vnde decolores, imbecilli, prostrati prorsum aliquandiu manent. Hæc præcipua quæ in hac ægrotante apparuerunt symptomata: si illud addidero, finem faciam, accessionem hanc in præfata ægrotante magis per consensum à ventriculo & vtero multa pituita refertis, quam per proprietatem & primigenium affectum in cerebro provenisse: quod modus & ratio curationis, atque etiam celeritas, nunquam postea redeunte affectu, ubi mandantibus membris prospectum est, plena fide monstrarunt. Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit, præsertim in declinante ætate, vel nunquam, vel difficillimè certè & longo tem-
- 40 poris tractu curari affectus solent: uti Hippocratis mens est dicentis, Co-

Lib. 1. de loc. aff.

Lib. 5. aph.

causæ est.

Gal. lib. 5.
de usu par.
cap. 3.

Lib. 2. aph.
com. 43.

causæ est. Fit enim id ubi naturæ impulsu atque coarctatu, quæ in cerebro continebatur materia eius ventriculos obstruens, deorsum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum desinens, recrementa deriuat, & Græcè πύλιν, vel χάλιν, Latine, infundibulū, Aëtomicis colatoriuū dicitur. Hac ergo parte detrusa materia, & spirituosæ substantiæ admixta, spumâ facit: siquidē, auctore Galeno, omnis spumæ generatio ex duarū substantiarū mixtione cōficitur, spirituosæ altera, altera humida. Fit autem earū mixtio, ambabus in multa per fractis, & multis mutuo, cōplexu paruis ampullis ab ipsis procreatis. Hæc verò spirituosæ substantiæ cum aqua cōfractum ac mixtionē, facit interdum motus violentus, vel utriusque, vel alterius tantum: non auiquam verò & fortis calor, ut in mari ventis agitato experiri licet, ubi propter idem, fortiozem, motumque impetu factum, furibundum & spumans mare videre est: uti etiam in lebetibus caloris ratione spumam attolli videmus. In animalium autem corporibus quum adsunt ex morbo comitiali conuulsionēs, vehemētia motuum, & magna in humore cum spirituosâ substantia agitatio spumâ creare solet. Atque spumæ quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua causa fuit. Enarratis itaque huius ægræ symptomatis, & eorum redditis causis, superest ut curationem appingamus.

Lib. 2. aph.
com. 43.

CVRATIO.

Lib. 4. aphor. 10.

Quoniam verò morbus grauis & acutus erat, grauibūque symptomatibus comitatus, & à quibus ob eorum sæuitiā metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiæ cerebri ventriculos implentis copiam, & lentorem, tum ob accessiōis epilepticæ magnitudinē & durationem, (in perpetua namque accessiōe totum fere diem mansit) opitulandum, celeri manu ut ægrā à periculo vindicaremus visum est: iuxta illud Hippocratis, Medicari in valde acutis, si expedit, & materia turget, eadem die oportet procraftinatio enim in talibus mala. Ob id confestim reuellendam à principe parte materiam, euacuandamque, tum roborandum caput, & prohibendum ne quid denud influeret: denique ab accessiōe graui releuandam ægram opportunis & efficacissimis medicamentis duximus. Itaque clysteri acri deducendum humorem, & ad inferna trahendum curauimus, mox secta externa in cubito vena, quam cephalicam vocant, à capite reuellere: quæ ambo præsidia eodem die, expleta sunt, & in crastinum datum soluens medicamentum. neque enim morbus inducias dabat, ut expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: sed quia multitudine suâ & vehemēti obstruptione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter succurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerumque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi: in quod discrimen ne incidunt egri, magna prouidentia medico curandum est. Qua autem ratione ægram ab accessiōe leuauimus, paulò post dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clysteris descriptio ut sequitur erat: ℞. Quatuor remolitiuorum (constipata namque aluo erat, quum insultu epileptico apprehensa est) ana M. j. hyssopi, betonicæ, sampsiuchi, melissæ, centaurij minoris, ana M. ss. seminum anisi, anethi, marathri, & rutæ, ana ʒ iij. florum chamæmeli, rorismarini, stor

Hini, stoechados, & sambuci, ana P. j. agari ci in panno lineo raro ligati 3 iij.
 polypodij quercini conquassati 3 j. fursuris macri P. ij. fiat omnium deco-
 ctio ad lb j. & coctetur. In colatura dissolue hiera Galeni 3 j. electarij Indi
 maioris 3 iij. mellis violati, mellis anthosari, ana 3 ij. salis gemmæ 3 j. olei
 lihorum 3 iij. Misceas fiat clyster: detur in continenti vt factum fuerit. Im-
 misso clysteri ingens excrementorum pituitosorum copia cum flatibus
 multis educta est. Inanito ventre, sanguinem detrahi iubemus, tum pro af-
 fectus instantis magnitudine, tum pro imminenti periculi ratione. nam
 & ingens affectus erat, nempe epilepsiæ grauissima accessio, & apoplexiæ
 metus suberat. Quamobrem quum & ægra succulento & bene habito cor-
 pore esset, & viribus & plethora abundaret, optimum mittere sanguinem
 visum fuit: iuxta Hippocratis præceptum, in acutis affectibus sanguinem
 detrahi imperantis, si vehemens sit morbus, & infirmus ætate floreat, viri-
 busque abundet: Quæ quum omnia in præfata ægrotante adessent, salu-
 berimum visum fuit, ad exonerandam naturam ea qua premebatur sar-
 cina, venam secare. Itaque de cephalica sanguinem haurimus, quod ea
 dissecta magis à capite reuellt. Sed quum præ carnis copia, & venæ aper-
 tæ tenuitate, non satis sanguis flueret, rursus aperta mediana, quæ tumen-
 tiôr apparebat, sanguinem copiosè, pro ratione tamè virium, detrahimus,
 nempe in vniversum ad vncias duodecim: moxque à misso sanguine le-
 uior recurrere accessio cepit. In crastinum potione sequentem in au-
 rora damus: quod morbus (vt antea dictum) inducias non daret, & vehe-
 mentia symptomatum insolentissimè premeret, & turgeret nimia copia
 infestans in principe parte humor, vnde cõfestim euacuare coacti sumus:
 24. Hieræ Galeni 3 ss. diaphceniconis, electarij Indi maioris, ana 3 j. agari-
 ci trochiscati in oxymelite scillino infusi & expressi 3 iij. oxymellis scil-
 liciti 3 j. (vtilissimum namque in huiusmodi affectibus est) aquæ deco-
 ctionis hyssopi & betonicæ & florum cordialium quantum sufficit. Misce-
 paretur potio: quam dari de summo mane iussimus: etsi a grè atque summa
 cum difficultate eam ægra sumpsit, conuulsis vtique mandibulis, vt vix
 aperiri os posset. Ingressimus tandem, deducto ore speculo chirurgico: eâ-
 que deuorata, commoda euacuatio secuta est, aquosæ & spumosæ pituitæ
 multæ. In crastinum à pharmaco theriacis antidotum & mithridatij vna
 cum conferua florum ronismarini & stoechados dedimus, ex saccharo
 confecto bolus: sed quoniam deuorare non poterat, in potione formam
 dedimus, ex aqua decoctionis hyssopi & melissæ. Interea verò dum reuul-
 sioni & euacuationi interdebamus, insultus epileptici cui erat præsentia ma-
 nu sue durrendum oblici non fuimus. Prospicitur autem accessioni huius-
 modi, frictionibus vehementibus & asperioribus extremorum, acclama-
 tionibus, & contentione moderata membrorum, quæ moribus cõuulsis
 nimium & diu defatigabantur, vnde virtutem delicti necesse quidem erat:
 quo casu æquum est tam violentos motus vtunque refrænare: (nam om-
 nino prohibere ne fiat impossibile sanè est, quoad detrusa sit his moribus
 in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò ad motus ad nares &
 in os inditis quæ leuandi ab epileptico insultu vim haberent. Itaque na-
 ribus ru

Lib. 4. de
 rat. vict. a-
 cut. 16.

Curatio ac-
 cessionis
 epileptice.

Ruta & ribus rutam virentem tusam ex aceto maceratam appono, & intra os ingerendam, fricandūque palatum conor, modò ex ruta, modò ex castoreo. Comitibus namque ruta maximè prodest, vel Dioscoridis testimonio: quin succum ruta, ceu praesens quoddam remedium, releuandis ab accessione infirmis exhibere cum melle scillitico multa & diuturna experientia mihi comprobaturum est: quod & in hac magna cum utilitate fecimus, uti & in aliis multis. Ex quo enim bis succum sumpsit, nunquam amplius accessione tentata fuit, utique discussa à ruta potentia caliditateque humore, quod & ipsum in puerulis recens natis, & accessione comitali prehenso sum bona fide expertus. Quin quum à ventriculi vitio, pathema hoc inferri sciremus, vomitum prouocare vtilissimū fuit: quod & nos fecimus, vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis seminum raphani & atriplicis, à qua potione commoto ex penna oleo intincta gutture, ingentem aquosam pituitae copiam ore reiecit: Vbi verò iam restituta sibi agra nobis visa est, nec amplius accessione infestari, ad praecautiōem quae sequuntur praescripsimus, ne videlicet in morbum relaberetur. solet enim morbus per temporum recursus quosdam redire, nisi cautè sibi aegri prospiciant. Hæc igitur ad praecautiōem praescripta ordinauimus: ʒ. Catholiconis ʒvj. diaphoeniconis ʒij. ex saccharo fiat bolus: capiat ante omnia. In crastinum hoc apozemate capitali uti coepit per sex dies: ʒ. Radicum acori, vtriusque radice enulae campanae & praenae maris, ana ʒj. cyperi, calami odorati, ana ʒß. corticis citri sicci, visci quercini, ana ʒvj. melissae, hyssopi montani, betonicae, sampsuchi, ruta, ana M. j. herbarum capillarium communium, ana M.ß. mercurialis tantundem, iuae arthriticae, primulae veris (haec duo ad arthritidem qua identidem laborabat agra) ana M.ß. medullae carthami ʒij. agarici trochiscati in panno lineo raro ligati ʒj. seminum anisi & marathri, ana ʒij. granorum praenae decresciente luna collectorum ʒß. seminum melonum cum cortice contusorum ʒij. florum roris marini & stoechados, ana P. j. florum buglossae & genistae, ana P. ij. epithymi ʒß. fiat omnium decoctio in aqua fontana ad lb ij. & coletur. Colaturae adde oxymellis scillitici ʒij. mellis rosati colati, syrupi de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Misce: fiat apozema clarificatum, & aromatizatum cum nucis moschatae, pulueris diamoschi dulcis, ana ʒj. pro quatuor dosibus, reiterando aliis duabus. Finito syrupo potiōnem hanc dedimus: ʒ. Decocti praescripti apozematis ʒij. addendo agarici albi & foeminei in praedicto decocto cum pauco zinziberis infusi ʒij. diaphoeniconis, electarij de citro solutiu, ana ʒj. ß. syrupi rosati ex infusione rosarum sine scammonio ʒij. Misce, fiat potiō: detur cum debito regimine. ʒ. Conseruae rosarum & anthos, ana ʒj. theriacae veteris & probatae ʒij. ex saccharo albisimo fiat bolus, quem capiet in crastinum medicamenti in aurora, quinque horis ante cibum. ʒ. Conseruae acori colati, conseruae florum roris marini, stoechados, & buglossae, ana ʒj. conseruae florum saluiae & cichorii, ana ʒß. myrobalanorum emblicorum saccharo conditorum numero 1. pulueris diamoschi dulcis ʒj. ß. corticis citri conditi ʒß. granorum praenae suo tempore collectorum,

lectorum, visci quercini, ana 3 j. β. cineris cranij hominis 9 v. pulveris coralli rubei loti, & rasuræ eboris, ana 3 j. pulveris nucis myristicæ, & anterioris cinnamomi electi, ana 9 ij. Misce cum syrupo conservacionis acori & melle scillitico: fiat in modum opiata, de qua capere iubebam alternis diebus ieiuno stomacho ad quantitatem nucis comestibilis, coluendo os paucò vino aqua buglosi diluto iubebamque dormire ab accepto medicamento, & abstinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamento mirificè iuvare se ægra testabatur. Catapotia ad auersionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modum præscripsimus:

- 10 26. Pilularum assaieret 3 ij. aloes in succo hyssopi ter lotæ 3 iij. agari-
ci trochiscati 3 ij. pilularum cocciarum Rasis 3 ij. mastiches, nucis my-
risticæ, cineris cranij hominis, granorum prœniæ, ana 9 j. trochiscorum
alandahal G. v. Misce, & cum melle scillino fiat pasta, ex qua formen-
tur pilulæ sex pro drachma. Capiat semel in mense 9 iij. & quandoquæ ca-
piat pilulas tres ponderis 3 β. cundo dormitum longè à leui cœna.
Ad repressionem vaporum, ne in caput ferrentur, à cibo sequenti pul-
uere uti iussimus. 27. Coriandri cum aceto infusionis mastiches præ-
parati 3 ij. anisi similiter præparati 3 j. granorum myrti 3 ij. pulveris dia-
cetoniten sine speciebus 3 iij. cinnamomi electi 3 ij. pulveris coralli ru-
bei loti, margaritarum electarum, ana 3 j. β. rasuræ eboris 3 j. sacchari ro-
sati tabulati ad duplum omniū. Misce fiat pulvis, quo utatur in fine pa-
stus, absque vilo potu desuper.

His remediis, vnà cum optima victus ratione illi præscripta, ægra in-
tegrè sanitati restitutum, ut nunquam postea relapsa sit, quum sit iam
elapsus sextus ab invasione insultus epileptici annus. Ad laudem Dei
opt. max. qui Medicinam in salutem languentium creavit, cui sit honor
& gloria in omne ævum.

30 OBSERVATIO OCTAVA.

21 CLAUDIVS Aymargus vinitor, vulnere in capite secun-
dum ossa bregmatis accepto à lapide incusso, sine fractura scissuræve
aliqua, convulsus & resolutus moritur xiiij. die, inuenta sanie sub
meningibus dissecto cadavere.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- 40 INITOR hic robusto & bene habito secundum naturā cor-
pore, cum forte fortuna contentionem cum suæ fortis vili
homine habuisset (siquidem iuxta proverbiū ab Hesiodo
prolatum, & ab Aristotele ex eodem auctore relatum,

Kai loqamur lagam loris, xai tironi tironi

Kai wironi wironi qlover, xai acolori acolori.

Odit ita fabrum faber, figulūque molestus

Id est:

Lib. qui o-
pera & dice
inferibitur
Aristote-
lis lib. mo
raliū 2. &
octavo, &
lib. rhet. 3.

Est figulus: mendico protinus inuidet alter

Mendicus: cantor cantorem liuidus odit.)

Ærixa grauis inter eos oborta fuisset, mox ad manus contentiosi venere, tumque incalcescente ira, quum ligone alter hostem impeteret, alter lapide a cepto ferire insurgentem in se tentaret, accidit, vt iacto lapide incussum sit huic ægro contusum in capite vulnus secundum os bregmaticis parte sinistra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale vocare in vsu habent. A cepto vulnere, concidit æger, & sine sensu stupidus aliquandiu manens, à suis exfufcitatus refurgit: in ædificis deductus (namque intra pomerium vrbis contentio incidit) accersito chirurgo vt curam fufciperet, optimè ab vxore & domesticis tractatur. Quumque dies aliquot sine vllis verendis symptomatis constaret æger, præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere se aiebat, existimatum est vulnus lethale non esse, immò nec periculofum. Quamobrem ne vocare quidem medicum sunt dignati, tum quòd pauperes essent, sumptusque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videbatur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum post septimum augeri febris dolorque cœpisset, & æger per noctem aliena loqui, contrahique digiti manus viderentur, de accersendo medico consilium cœperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aspectum, verba attendo; video hominem balbutientem, & grauati atque aliena loquentem, contrahisque manuum digitis atque conuulsis brachia attollere non posse cerno, sed veluti resoluta iacere. Tum his spectatis lethali-
bus signis, domesticis in præcipiti rem laborantis esse denuntio, atque moriturum breui præfagio; me tamen quæ ad officij mei rationem pertinerent bona fide expleturum. Quumque de iis quæ à chirurgo facta essent interrogarem, inueni missum fuisse illi per initia sanguinem, purgationem autem non adhibitam. Itaque quum eam in capitis vulneribus plurimum
valituram, ex Hippocratis & Galeni doctrina, scirem, constarentque adhuc
satis vires, medicamentum purgans præsenbo: quod foeliciter & sine vlla
molestia operatum est. Sed nihilo secius perstare symptomata illa graua
non desinebant, resolutio conuulsioni coniuncta, atque delirium: quibus
pro ratione moderi studeo, resolutioni quidè oleis & linimentis calidis ne
uos roborantibus, siquidem ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum
inungi spinâ calidè iubeo, datis insuper mollibus & pinguioribus
lanis: ex vnguento etiam Agrippæ & de althæa vocato, adiecta styrace ca-
lamita & liquida, & myristica nuce, ceruicem totam imbuo, & pannis li-
neis calefactis saepe fouendam partem iubeo. Siquidem frigidum, auctore
Hippocrate, inimicum nervis, ossibus, dentibus, spinali medullæ: cali-
dum vile & amicum. Delirio somniferis medicamentis, & clysteribus
deorsum humores reuellentibus prospicio. Sed nihil proficientibus om-
nibus, quòd in lethali-
bus morbis irrita esse soleant quæ in auxilij vim adhibentur (sunt enim natura repugnante, vt Hippocrates dixit, omnia vana) æger in deterius lapsus, mortem obiit decimoquarto die ab ac cepto
vulnere. Dissecari cadauer sui iussere: è regione vulneris inter cranium
& duram

Hipp. lib.
de vicerib.
Gal. lib. 4.
meth. me-
dendi.

Lib. 5. aph.
18.

Lib. 5. aph.
18.
Lib. 5. aph.
18.
Lib. 5. aph.
18.
Lib. 5. aph.
18.

& duram meningem sat multa puris copia inuenta est, mēbranæque ipsa prætumida & decolorata qua partē vulnus infederat, etiā nulla tamen in cranio subesset fractura scissuræve aliqua, sed sola exitu concussio. Unde factum est, ut ex ictus violentia & contusione venulæ pericranij sanguinem fundentes & ruptæ, saniei genitæ materiam præbuerint, siquidem sanguinem extra vasa deductum putrescere necesse est, ut Hippocrates affirmavit. Sed quomodo ad meningas usque sanies penetrarit, quum nulla esset in osse fractura aut rima, magis mirum videri potest. Sed tamen mirari desinemus, si intellexerimus conspirabile esse vniuersum corpus, ut

Lib. 6. aph. 20.

- 10 rectè ab Hippocrate traditum est, & ab ictus violentia incusso in caput lapide grani, non solum externas partes quæ in capite sunt, sed & internas quoque per consensum atque viciniam affici. Neque enim solum existimandum est venulas quæ in pericranio sunt ecchymosim facere in huiusmodi capitis contusionibus, sed & eas quæ intra cranium duram meningem vestiunt: quod dura meninx pericranio adligata sit, & ab ea per suturas, pericranij ortus sit, ut in anatome corporis est videre. Itaque quum ab ictu concussæ & ruptæ duræ meningis venulæ fuerint, ab illis saniem prodixisse, quæ dissecto cadauere intra cranium apparuit, firmissima ratione existimandum est: ut verissimum sit quod ab Hippocrate lib. de capitis
- 20 vulneribus dictum est, vulnera capitis etiam exigua periculo non vacare, ideoque nec negligenda esse. Nam sæpe sola capitis cutis contusa (ut eodem loco testatur Hippocrates) aut ferro discissa, aut alio quopiam reli genere, nisi diligenter & quadam cū reuerentia tractetur, sanguinis coactione non expurgata, languenti quidem mortis periculū, medico verò magnum negocium facessit: quod in hoc agro, & Arduyno Ferrerio (de quo Observatione prima huius tertij libri dictum abundè à nobis est) & in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Auenionensis, & plerisque aliis experiri mihi licuit. In quibus sanè cū contusione vulneribus sine fractura maiora pericula insequi plerunq; quàm cū fractura in mille agrotis obseruauimus: ideoque maiori esse cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cū fractura notabili sunt. quod nos experientia docuit, cui est perpetuò fidendū.

Contusa vulnera capitis periculosa, quàm quæ cum fractura.

OBSERVATIO NONA.

NOBILIS Antonius Porcelletus, sanctæ Sedis Apostolica Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauissimis symptomatis confectatus.

49 OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RINCIPIVM partium morbos vel omnino exitiales esse, vel saltem magnos, & ad curandum difficillimos, vnum est ex publicè in medicina cōfessis, & est à Galeno lib. 4. meth. med. proditum. magnos siquidem affectus fieri, vel ob af-

flicta partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob
nausæam, id est malum morem, seu malignitatem dicere malis. Et profectò
 affectus huius præstantissimi viri utroque nomine magni nomen mereba-
 tur. Siquidem hepar princeps pars, totique corpori necessaria (nimirum
 naturalis in corpore facultatis principium, & sanguinis officina) affecta
 erat; & affectus ipse ingens, nempe phlegmone eam partem obsidens, &
 quæ symptomata coniuncta erant, ipsius cacothæam planè indicabant.

Signa. Hepar verò affectum fuisse in hoc viro plurima indicabant, primum do-
 lor in dextra præcordiorum parte sub nothis costis perceptus, aurigino-
 sus faciei color ad fuscum inclinans, parque in vniuerso corpore color, 1
 grauitas dolori coniuncta tota præcordia retrahens, ut præ doloris & gra-
 uitatis perceptæ magnitudine manum sæpe hypochondrio admoovere co-
 geretur: sic enim minus premi se dicebat, minusque grauitate vrgeri, ma-
 nu quidem viscus aut partem dolentem attollente, ut pondere minus gra-
 uaret. Dolor verò ad iugulum usque protendebatur, tussis exigua & sicca
 sine vilo sputo frequens erat, ingens fastidium & inexhausta sitis homi-
 nem premebant, lingua valde rubens, quæ morbi progressu nigra tandem
 & scabra effecta est: febris non exigua neque intermittens comes erat, spi-
 randi difficultas summa, ut quum multum spiritum trahere intrò vellet,
 interpellare respirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus 20
 & circumscriptus, dolensque ea in parte apparebat, inflammationis in gib-
 bis hepatis consistentis indicium. Quæ enim in simis hepatis inflamma-
 tiones consistunt, haudquaquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca ta-
 ctus pertingere nequeat: sed per alia potius accidètia, quàm per tactus in-
 dicium inuestigare ea oportet. maius namque fastidium, nausæam & vo-
 mitum biliosum, sitimque, quàm gibbæ partis inflammationes adferunt,

Lib. 5. de nec tactu discerni possunt: quæ docta Galeni sententia est. Hisce signis at-
loc. affect. que symptomatis iecur phlegmone tentari certò deprehendimus. Cau-
cap. 6. 1099 se generationis affectus huiusmodi ab externis inchoando fuere, in pri-
Causa mis vita deses & ocio marcescens: lautus & plenior victus, à quo quum & 30
 sanguinis copia gigneretur, nec satis diffarentur humores, aut etiam exer-
 citio discuterentur, effectum est, ut congesto plurimo in parte sanguine,
 eoque bilioso, neque diffiato, tumor omnino in viscere, cum calida ipsius
 intemperatura supra iustum naturæ modum, obortus sit. Atque hæ duæ
 causæ ex internis præcipuæ fuerunt phlegmones generationis in hepate,
 mala scilicet partis temperatura, nempe iusto calidior, cum affluxu san-
 guinis biliosi sensum in parte congesti, obstructis à nimio humore hepatis
 meatibus. Quamobrem minimè mirum, si in tumorem phlegmonosum
 viscus abierit. Nec verò symptomatum enarratorum causas inuestigare
 difficile fuerit: omnia namque affectus naturam, velut umbra corpus se- 40

Lib. de quantur, ut rectè Galenus affirmavit. Doloris igitur in dextra præcordio-
symp. diff. rum parte percepti causa, intemperies calida visceris, & soluta in eo con-
cap. 1. tinuitas, ab infarcto humore tensionem faciente, censenda est. hæ enim
In arte me- duæ præcipuæ doloris causæ Galeno statuuntur. Auriginosus faciei & to-
dicinali ca. tius corporis color ad bilis plurimæ effusionem, obstructis, utique visce-
80. ris meatibus

ris meatibus, sequebatur. talis namque foras efflorescit in corpore color, qualis fuerit humorum natura: quum sit color humorum intus latentium, si quid Galeno creditur, certissima nota. Itaque quum sanguis plurimus bile infectus in vasis redundaret, nec à sanguine bilis secerneretur, ob visceris imbecillitatem atque obstructionem, similem foras efflorescere humoribus intrò latentibus colorem fuit necesse. Hic enim in facie potissimum apparens affectus hepatis maximè demonstrat: & expertus quidem medicus iò cinerosos omnes & stomacho laborantes ex colore facile apprehendit, non indigens significatione alia, aut pauca, ut rectè Auicenna affirmavit. Grauitas dolori coniuncta, & tota quasi præcordia retrahens, ad humoris impacti molem grauitatem inferentem, referenda merito erat. Vbi enim humor alicubi impactus, nec diffusus moram fecerit, necessariò grauitatem facit: quæ profectò humoris aggrauantis perpetuò signum est, ut idem Auicenna sen prima tertij, tractatus primi cap. duodecimo annotauit. Ad iugulum verò dolor protèdebatur ob membranam hepar inuoluentem ad caput eius. inflammatione namque tentato iocino retentione omnino fieri necesse est, atque grauitate quæ sursum sunt consensione quadam trahente, iugulum quodammodo trahi, & in participatum doloris venire oportet: etsi id perpetuò non fiat, in hoc tamen agro talis doloris species apparebat. Exigua, sicca quæ, & sine sputo tussis, septi transuersi læsio causa erat: laborante namque vel magnis obstructionibus, vel phlegmone hepate, præsertim si gibba ipsius afficiantur, contingitur septum transuersum extrema sui parte, vnde & tussis & respirandi difficultas oriuntur: ut rectè Auicenna dixit, qui & pulmones & septum transuersum consentire in no cumento ad hepar phlegmone tentatum scripsit. Ingens fastidium quò premebatur, ad vetriculi per sympathiam affectum, ad hepar referendum erat: consentit enim maximè ventriculus affecto iocinori, ut & ratio & quotidiana experientia monstrant, Sitis inexhausta plurimæ erant causæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporum inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore suo absumentium abundantia, tum verò febris conclusæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingētem creati sitim consequens omnino fuit: quum fieri sitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia. Linguæ rubedinis quæ apparebat facile est causam inuenire, nempe vaporem sanguineum linguam insufficientem: qualis namque fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem oportet. Quum itaque sanguis copiosus in viscere collectus, isque flammeus esset, nimirum si linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progressu aucto igneo calore, in nigritiem cū summa asperitate color linguæ demutatus est, absumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deasato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat. neque enim citra ingentem febrem atque periculosam fieri internorum inflammationes possunt: quum sint hæ febres quæ internas inflammationes consequi solent, omniū deterrimæ & maximè lethales, si quid Galeno creditur. Tumoris verò circumscripti causa erat, impactus in viscere secun-

Lib. 1. aph.
com. 2.Fen 14. 3.
trac. 1. cap.
2.Fen 14. 3.
trac. 3. cap.
2.Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. ca. 30.
omni. di. 1.
bam. 12Lib. 4. a-
phor. com.
55.

dum gibbas ipsius partes sanguis, partem ipsam distendens, & in altiore molem attollens. Symptomatum in hoc ægro apparentium recessus causis, curationem attexere consequens videtur. Nam etsi ea non profuerit, non sunt tamen ob id infamanda præsidia (vt ait Galenus) quæ plurimis fuerunt salutinec si non pro ratione curatio cesserit, culpandus medicus,

Lib. 1. qui lethales morbos curare non possit, quod in sua manu positum non sit. (vt rectè Hippocrates sensit) morbos omnes curare.

Præf. textu 4. In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt sanari methodo posset: sed quibus desperata ægris salus est, his (vt Gal. ait) nullum neque auxilium neque tempus est opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus, 10

Lib. 11, me th. med. remedia quibus seruari ægrum posse sumus arbitrati; nempe vbi primum vocati sumus, quod alio tum adstricta esset, clysteres emollientes præscripsimus. Sanguinem de interna dextri brachij vena detraximus, quod in internorum inflammationibus è directo partis affectæ sit. exhauriendus

Lib. 4. de rat. vict. a- cut. 67. & Gal. ibid. & lib. de sanguinis miss. sanguis, vt ab Hippocrate & Gal. traditum est. Syrupis præterea refrig- rantibus & detergentibus vsi fuimus, syrupo, inquam, de cichorio, cum rhabarbaro, de endiuia composito; ex decocto cichorii, endiuia, scariole, hordei; quin & in progressu syrups leniter aperientibus sum vsus, syrupo capillorum, & de duabus radicibus; quod in gibba inflammatio consti-

20 tisset, ex decocto radicum graminis, & petroselini & seminum frigidorum. Parti verò affectæ ad repellendum ab initio oleis repellentibus, postea vnguentis & cataplasmatis sum vsus: nempe oleo rosato, myrrino ex pauco aceto, cerato santalino, vnguento rosaceo, in incremento: tum ex absinthio, palmulis, vuis passis cum suis gigartis, in aqua & aceto coctis, additis chamæmeli & meliloti atque rosarum floribus, spica nardi, scæonantho, farina hordei, oleo rosaceo, & de absinthio cataplasma cõfeci, & parti affectæ admoventi iussî; interdum etiam additis caricis pinguibus, styra- ce calamita, fride, omnibus in sapa coctis (quod durities effatu digna sub-

esset) cum seminis lini farina, & oleis chamæmelino, anethino, & amygdalarum dulcium, adiecta nardi spica, scæonantho & absinthio. Sed nihil om- 30

nia profuerunt, in deterius semper labente morbo: vnde superata virtute (quod antequam medicum accersiuisset plures iam dies morbus inuaserat) ægrum concidere necessarium omnino fuit. Neque enim fieri potest vt vehementissimum morbum principis partis imbecilla virtus superet, quæ vel à minimis (vt Gal. ait) succumbere solet, tantum abest vt magnis obistere queat: præsertim quum morbus altas iam radices egerit. Vnde illud rectissime à poëta Nasone dictum est:

*Principis obsta: nam serò medicina paratur,
Quum mala per longas conualuere moras.*

Atque hic infelix huius morbi exitus fuit.

40 OBSER

OBSERVATIO DECIMA.

MARTHA ab Stricto mulier probatissima, Marini caufidici praestantissimi vxor, scirrhus hepatis grauissimo male affecta, in aquam intercutem tandem incidit: quā diutissime laborans, & in deterius semper lapsa, gāgrēna & sphacelo in crure dextro obortis, cum sauisimis symptomatis, febris acuta, animi deliquio, mentis alienatio ne, clamoribus validis & doloribus contorta, misere moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ECVR atque lienem scirrhis esse opportunissima & maxime obnoxia, à Galeno scitissime dictū est, quod viscera hæc ob eorum substantiæ molliem facile obstructionibus tentari soleant. Vnde fit vt si crassi & lenti succi huic parti, nempe iocinon, incumbant, vehementerque in ea impacti sint, nec inde pellantur, facile scirrhos pariant. hæc namque pars lutosum quippiam continet, vt 13. meth. ait Gal. Fit namque scirrhus ex humore lento & crasso infolubiliter induratis partibus infixio, vt lib. 2. artis curaturæ ad Glāuc. à Galeno proditum est, & à Paulo iidem confirmatum. Quamobrem quum mulier hæc & calido esset & sicco totius corporis habitu, hepārque calidum haberet, tum verò incauta & insalubri victus ratione vteretur, glutinosis præsertim & crassis cibis plurimum vtens, effectum est, vt obstructionibus multis secundum hepar laboraret, percepta etiam in hypocondrio dextro gravitate ac tensione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexisset, vtpote quæ omnium maxime à medicamentis abhorreret, effectū est vt in scirrhum obstructio desierit. Erat

- 30 autem scirrhus haud exquisitus ille quidem, quod doloris vtcunque particeps esset. Exquisitus autem scirrhus tumor præter naturam est insensatus durusque non exquisitus verò non omnino sensus expers est, difficulter tamen omnino sentitur. Qui porro insensilis est, curam non recipit: qui verò sensum aliquem habet, nec incurabilis omnino est, si ab initio comoda adhibeantur remedia, nec facile etiam curationem admittit, præsertim si hepar principem partē obsideat. Ab initio namque curari quidem potest, & sanasse se sapius Galenus testatur: vbi verò induruerit, & plurium dierum spatio radices egerit, hoc est occalluerit, insanabilis omnino affectus relinquitur, nec potuisse à se curari, aut vidisse alium qui curauerit, testatur Galenus. Nimirum igitur si curationem in hac muliere non admiserit induratus in hepate tumor, quod iam diu constitisset, nec ab initio quæ admouenda quæque sumenda fuerant, neque assumpta neque admota neglectū & incuria fuere: tum etiam quod affectum huiusmodi iam aqua intercus complexa fuisset: quæ (tradente Galeno) illico ad scirrhum sequi consuevit, & ex necessitate accidit, nisi ab initio magna diligentia

Lib. 19. meth. med.

Cap. 19.

Lib. 4. cap. 32.

Gal. lib. 2. artis cur. ad Glāuc. cap. 19.

Lib. 2. ad Glāuc. cap. 21.

Lib. 5. de loc. affect. cap. 6. & lib. 2. ad Glāuc. cap. 21.

gentia tractetur. ac proinde fieri meritò dixit Galenus, vt pereant quamplurimi in tempore longo: nonnulli verò breui tempore, quibus alui proluuius superuenerit. Quum igitur haud prius medicum ægra hæc aduocaret, quàm aqua intercutē fuerit correpta, attritis iam viribus, intumescēte plurimū ventre, attenuatōque corpore: fieri profectò haud potuit, vt sanitatem cōsequeretur, tum quòd insanabilis per se esset affectus, tum quòd nullum præsidij genus imbecillæ vires admitterent, eorum dico præsidiorum quæ & affectui & parti affectæ debebantur. Neque enim hepar veluti splen fortia medicamenta perferre potest, vt auctor Galenus est, & vires imbecillæ medicamenta soluētia, quæ vacuandis crassis & lentis humoribus idonea sunt, minimè admittunt: nisi ea dosi minima exhibeantur, quæ tamen sic exhibita aut nihil aut parum opis conferunt. Quæ sanè causa fuit, cur à medicamentis leuamen ægra nō senserit, quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Aegris enim qui insanabiles sunt nullum neque auxilium neque tempus est opportunum, (vt præcedente Obseruatione de Galeni sententia attulimus) sárque tum fuerit vt se medicus à culpa immunem præbeat, si & ægotantem morituum prædixerit, & nullo fuerit vsus generosiore medicamento: vt in eiusmodi casibus cauendū doctè Galenus monuit, quòd & nos eius præceptum sequētes fecimus. Porrò cur ad hepatis scirrhum aqua intercus sequi soleat, in promptu ratio est, quòd per validas intemperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deici omnino soleat: (omnis namque vehemēs intemperies, auctore Galeno, vires exollere ac deicere solet) quo fit, vt quum in hac muliere maximè intemperatum esset hepar, ad frigidam intemperiem præter naturam lapsum, cum affluxu vitiosæ substantiæ, lentæ, glutinosæ ac crassæ, minus potuerit hepar suo munere fungi, imbecilliore in eo reddito nativo calore: vnde necessarium fuerit sanguinem crudum, aquosum, ac minimè alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua spatia detrusus, eius aquæ intercutis speciem genuerit, quæ ascites dicitur, quæ & ipsa haud omnino à tympanitide absoluebatur. A quosam namque substantiam perpetuò flatus sequitur, rarōque est inuenire aut ascitem sine tympanite, aut hanc sine illa: sese enim mutud ambæ consequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè subsequi solet. Sed secretioris indaginis illud fuerit, cur nam gangræna & sphacelus in hac ægra secundum femur superuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum id esse solet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit causas inuenisse: atque tamen gangræna fortes inflammationes sequi solet, qui factum sit, vt quum nullā præcessisset neque adesset inflammatio, tamen in eo gangræna suborta sit, atque subinde sphacelus, huius sanè symptomatis hæc iusta reddi ratio potest, quòd quum ab hydrope foemora, crura, ac pedes intumescerent (apposito quidē, sed non vnito ad partes alimento, vnde tumorem subcarnosum consequi necessarium fuit) isque tumor à pituitoso & aqueo in partes humore à natura relicto insurgeret: effectum est, vt tum ab humore illo partes implente,

tum ab

Lib. 2. ad
Glauc. cap.
21.

Lib. 11. ms
th. med.

Lib. 13. ms
th. med.

Lib. 6. de
symp. cau.

Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 27.

Lib. 11. ms
th. med.

Lib. 11. ms
th. med.

Lib. 11. ms
th. med.

tum ab obstructione quam is inferebat humor, natiuus partis calor immi-
nutus valde fuerit, & ad eam etiam partē sanguis ferri prohibitus, quòd
ob tumorem scirrhosum in hepate consistentem, vasque delationis san-
guinis occludentem, sanguis bonus deferri minimè potuerit. Vnde factum
tandem est, ut insigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quæ nihil
prorsus aliud est, quàm partis alicuius mortificatio, nō tamen integrè fa-
cta. Nam quum integrè mortificatur pars, non iam gangræna, sed sphace-
lus, & membri mors atque corruptio est. ita namque sphacelum definiuit
Galenus, ut sit corruptio substantiæ vniuscuiusque partis, quæ corrumpi

Gal. lib. 1.
ad Glauc.
cap. 17.

Lib. 7. a-
phor. com.
§ 1.
Vbi suprā.

- 16 dicitur: tametsi Græci & gangrænam quoque sphacelum nominabant, de
eiusdem Galeni sententia. Itaque in hac muliere gangræna & sphacelus in
crure ob id nata sunt, quòd à frigido humore, conculcato & oppresso na-
tuo calore, partemque deserere coactò, mors membri sit insecta: præfer-
tim quòd ægra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis secun-
dum naturam habitum, exiguo esset natuo calore, eoque ob raritatem
cutis facilè dissilabili & dissolubili. Quid mirum igitur si exiguo existente
in toto natuo calore, & in crure insuper eodem ipso conculcato, pror-
susque extincto, gangræna primùm, mox verò sphacelus subsecuta sint?
Atque hæc præcipua tanti in hoc morbo symptomatis causa fuit: indeque
20 & reliquorum symptomatum huic morbo coniunctorum causas redde-
re haudquaquam difficile fuerit. Febris namque accidens morbi erat, in-
censionem & putredinem humorum tum biliosorum tum pituitosorum
indicans. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & spirituum exo-
lutionem sequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre cō-
tento sursum exhalationem, & vnā flatuum magnam agitationem, à qui-
bus omnibus coaffici cor, & dissolui vitales spiritus, virēsque deiici con-
sequēs quidem erat. Alienationis porrò causa erat, vigilia immodica, qua
ægra præ cruciatu & angustia maxima torquebatur, tum & vaporum a-
crium sursum in caput elatorum copia: clamosi dolores quibus angeba-
30 tur, tum ad humorum vitiosorum molem & flatuum copiam, tum ad par-
tium vehementem intemperiem referendi meritò erant. Hæc affectus &
symptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quæ circa
curationem moliti simus, etsi ea minimè profuerunt, enarrabimus.

Quum serò ad hanc vocati essemus, viribus iam fractis & attenuato
corpore, nullus mittendi sanguinis scopus habendus fuit, tum quòd & a-
quæ intercutis iam initium esset, tum quòd vires id auxilij non admitte-
rent, & morbus frigidus venæ sectionem non pateretur. Tantum quod
vnum facere licebat, quum affectus euacuationem effatu dignam postu-
laret, hanc autem vires imbecillæ non sustinerent, epicrasi vocata vtēdum
40 censui, pro Galeni præcepto: nempe sensim quod vitiosum erat vacuando, Lib. 9. me-
sensim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc nam-
que vacuationis modum *ἐπιχρᾶσις* Græcè vocant. Itaque partim emollien-
tibus & flatus discutientibus clysteris, partim syrupis magistralibus, pi-
tuitam & aquosos humores atrabilariosque & crassos soluentibus, vsus
sum. Apozematīs item meatus referantibus & infarctū liberantibus, hu-
morū

CVRATION.

Lib. 9. me-
th. med.

morumque crassitiem attenuantibus, & lentorem in cidentibus, vti egram complures dies iussi. Electariis, conditis, opiatis viscus roborantibus & deobstruentibus itidem sum usus: ad hæc fotibus emollientibus, & par- tim etiam leniter adstringentibus (quod in hepatis affectibus faciendum Galenus atque Avicenna iubent) ex althææ, maluæ, bryoniæ, & liliorum radicibus, adiectis absinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, spica Indica, schœnantho, massiche, & floribus anthemidis & meliloti, tum & semini- bus apij, petroselini, aliisque multis ad induratum hepar conferentibus, vñctionibus, cataplasmatibus, emplastris: & ad aquas ducendas medicamen- ta accommoda præscripsi, exigua quantitate exhibitam: nempe brassica ma- 19
rina in absinthij & passularum decocto immissa, & bullita ad 3ij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & syrupo byzantino inter- dum propinaui. Et ad gangrænam sua quoque præsentanea admovimus re- media, incisuras ex nouacula, lotiones ex aqua salsa, vnguenta varia & ef- ficacia: sed quæ à morbi magnitudine superata nihil contulerint, deficien- tibus viribus ad mortem ægra deducta.

*OBSERVATIONVM MEDICI-
narium libri tertij finis.*

OBSERVATIONVM

MEDICINALIVM. FRAN-

CISCO VALLERIOLA

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVARTVS

OBSERVATIO PRIMÆ.

MARGVARETA uxor Bonafidei Bruneti Pharmaco-
pœi Arelatensis, iuuençula optimo corporis habitu prædita, vterò
20 grauis in octauo gestationis mense constituta, pleuritide acuta in sini-
stro latere cum febre graui, tussi molesta, & spirandi difficultate cor-
ripitur. Vno die miraculo curata, non misso sanguine, non cucurbitu-
lus adhibitis, vllâve purgatione, duobus tantum illi præscriptis clyste-
ribus emollientibus, spūto eodem die cruento plurimo & cum facilita-
te emanante: sudore interim copioso sub noctem secuto, postridie sana
cuasit, absque dolore, absque febre (qua tamen vehementissima in ea
erat) & absque vllis symptomatis relictis, à morbo integrè curata re-
mansit: tantum natura robur in bene habito corpore & florenti ætate
30 potest. Obseruatum Arelate anno M. D. L. X. I. sub finem mensis
Aprilis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum est, naturas, morborum medicatrices esse. Lib. 6. de
Sic se profectò res habet, hominis natura inter-
nus est ac præcipuus morborum medicus. Ea suis
semper viribus vsa, quæ noxia sunt expellere no-
uit, quæ vtilia vsui seruare, vt rectè Galenus sen-
sit. Ea sibi vias ad noxia pellenda facit. Etsi enim
40 in docta sint hominum naturæ, & quæ sine do-
lore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hippocrates, & com. 5. in lib.
6. de popul. morb. Galenus: sapientissimam tamen eandè esse, vt quæ ma-
lum sentiens mederi magno opere gestiat, id per se agens, nè temeritate ma-
gis quàm consilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib.
de arte

Lib. 6. de
pop. morb.Lib. 1. de
natur. fa-
cul. & lib.
1. de diff.
feb. cap. 5.

de arte idem auctor prodidit. Eadem ipsa salutis hominum causa omnia facit, vt lib. 6. de popul. morb. com. 5. dixit Galenus, quod ipsa prorsus sufficiat, vt 9. de placit. Hipp. & Plat. & lib. 1. de natur. facul. à Galeno proditum est. Quoniam hæc tanta de naturæ in nobis potestate atque præstantia? in id scilicet vt sciamus eam primùm languoribus mederi, dum sudore, vomitu, soluta aluo, & reliquis vacuationibus hominem sanat, vt de ea doctè Galenus prodidit. Quod & in hac nostra ægrotante factū experientia fide didicimus, quæ quum graui pleuritide esset affecta, sinistra præsertim lateris (quæ vel Auiennæ testimonio periculosior esse solet) nihilo secius tamen naturæ robore, hoc est facultatis rectoricis potentia, intra biduū solius naturæ ope curata integrè fuit, duobus tantum adhibitis emollientibus clysteribus. Eius vnus ductu factum esse experti sumus, vt mox primo die sputum copiosum cum facilitate prodierit: secundo die sub noctem copiosissimus sudor vniuerso è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor sedari integrè visa sunt, & infra quartum prorsum mulier sanata: vt verissimum illud sit quod est à Galeno proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem naturā vincere non potest. Sed quod magis in hac mirandum, quod quum & graui morbo premeretur, & in octauo esset gestationis mense, quo mense gestatio onerosa, molestia ac perdifficilis (vel auctore Hippocrate) esse solet, tum matris ratione, grauitè ob pueri intus conditi perturbatos motus affectæ, tum veri incomodius se habentis, ac quodammodo ingestabile onus respicientis: tamen tot periculosis motibus grauata, omnia superarit, saluis & matre & foetu. non enim vi morbi abortiuit, sed in nonum mensem partum feliciter seruauit. Hic profectò summi Dei potentiam admirari licet, qui quos vult è summis eripit malis sola bonitate sua, opis alienæ non egens: vt hanc liberasse solo nutu suo, & naturæ robore quo prædita ægra erat, testari ipse plena fide oculatus testis possum. Sed quod de eadem ipsa mox dicturus sum, fidem prorsus omnem superare videtur, quod quum biennio post, nempe sub annum sexagesimum tertium supra sesquimillesimum, Februario mense, in eiusdem lateris pleuriticum dolorem incidisset, grauis vterò septimo suæ gestationis mense, eiusque morbi sæuitia in vitæ discrimen deducta esset, decimo quarto die integrè liberata fuit, sputo copioso & bene cocto procedente, sudore confertissimo ac multo manante, salvo foetu incolumis remansit. Sed tamen non citra summam diligentiam & remediorum opem. nam quum de vita ægra periclitaretur, morbiq; magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, sanguinis missionem postulare: contra verò à mittendo sanguine tum gestatio in vtero, præsertim in septimo mense, tum assidentium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiusmodi oppositis indicationibus reliquum medico erat præstiti, nempe vt significarem assidentibus in præcipiti rem ægrotantis versari, nisi que mitteretur sanguis, & matrem & foetum perditum iri, præstareque, quum de ambobus periculum præsens sit, vt seruetur mater, si fieri possit, minus sollicitis de puero. maius namque malum est matrem & foetum simul perire, quàm alterum eorum tantum.

Com. 5. in
6. de popul.
morb.
Fen 10. 3.
tract. 4. ca.
1.

Lib. 1. de
loc. aff.

Lib. de o-
sti. partu.

ab. 3. del
chronico

ab. 3. del
del 30. 30.
del 30. 30.
del 30. 30.

tantum. Neque fallere me, periculū fore, ut misso sanguine mulier abortiret. Mulier namque vtero gerēs sanguine misso ex vena abortit, & magis si foetus sit maior, ut rectē Hippocrates dixit. Nihilō secius tamē Thucydidis consilium in ea re sequi nos oportere prædixi, qui, quum nonnisi vnica subest ad curandum via, neque alia salutis ratio est, & quæ vnica videtur, ea dubia est, necessum tum esse vel aliquid agētes periclitari, & aduersos periculis ire: ut rectē x. meth. Galenus consuluit, & ante eum prodidit Celsus, expedire anceps quā nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquisque contendens, deliberandum illis reliquit, qui quid fieri vellent. Tandem communi omnium assensu in eam sententiam itum est, ut mixti illi sanguis deberet, etiam si periturus esset foetus. Missus itaque mulieri ex sinistra brachij interna sanguis, non quidem pro morbi aut plenitudinis ratione, sed quantum alleuando dolori sat esse visum fuit, idque leniente clysteri præmisso. Tum verò eclegmata expectorantia, & sputum promouentia, decocta ad idipsum accommodata, fatus, vntiones ad latus, emplastra, & omnis generis præsidia ad morbum leuandum, tum verò & ad foetum in vtero conseruandum præscripsimus. Tantum verò profecimus, ut Dei ope adiuti, naturæque robore freti, prodeuntibus die 7. 11. 14. copiosissimis sudoribus, integrè liberata foetu saluo mulier fuerit, quæ moritura in horas sperabatur: ad laudem illius qui solus languores sanat Dei opt. max. cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO SECVNDA.

PVER monstrosus annorum circiter quindecim Arelate visus anno 1561. mense Iulio, cui in vtroque pede septem inerāt digiti (pollex namque pede in vtroque duplex erat) & in vtraque manu digiti sex. In sinistra verò manu annularis & medius coniuncti absque vllō interstitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MONSTRA esse definiuit Sext. Pompeius, naturæ modum egrediētia, sūntque propriè monstra quæ contra naturam fiunt: ut si homo cum bruti capite pedibusve nascatur. Nec verò quæ præter solitum naturæ ordinem produciuntur, diuersique semini naturam sapiunt, monstra tantū dici merentur, sed & ea etiam vniuniformem referentia speciem, quæ forma prodeunt multimembri, utpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quædam monstrosa gigni ipsa experientia fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus visus est, qui & quatuor cruribus totidēque brachijs onustus videbatur, vno tan-

p tum capi

Lib. 4. de
gener. ani-
mal. cap. 3.

Vbi supra
immedia-
tè.

tum capite eoque prægrandi. Igitur non solum quæ alienam quandam ab ea vnde genita sunt speciem referunt, monstra censerī debent, sed & ea quæ speciei suæ similia, aut deficiunt aut abundant à congruo situ, figura, magnitudine, numero. Monstra porro generari Aristoteles tradit, tum, inquam, quum naturæ & seminis genitalis in procreando foetu ita motus soluitur, ut motuum huiusmodi peruersione, à semetipso degeneret quod ita genitum est: ut interdum tanta sit motuum huiusmodi solutio, ut demum ne homo quidem, sed animal tantum aliquod existat, ab hominis natura alienissimum, quod procreatum præter naturæ ordinem est. Sed cur id quia quod genitum est generanti nusquam simile euadit, sed extraneum & maxime alienum, quoddam subest gignendo foetui materia, à semine formante non euincatur: solutis formatricis potentiae motibus, seruato tamen generis non singularis motu. vnde fit ut in eiusmodi casibus animal extraneum quoddam non homo generetur. Si namque generantis vis in cōceptu integra maneret ac seruaretur, tale quid gigneret quale ipsum est. In id namque omne agens naturale agit, ut effectum sibi simile reddat, qui sanè generationis finis vel præcipuus est: quod quum efficere nequeat, impeditis aut alioqui vitiatis naturæ in generando motibus, efficitur ut monstrifici haud raro prodeant partus. Vt puerum arietis capite natum accepisse se à quibusdam Aristoteles testatur, & vitulum capite pueri, & 20 ouem bouis capite natam. Quid monstrosa illa de quibus Plinius grauius auctor lib. naturalis historię septimo cap. 3. & 4. scripsit taceam? Alcippen mulierem elephantum peperisse, & inter initia Marisci belli, ancillam quandam serpentem enixam. Quid prope Troglodytas, quosdam sine ceruicibus, oculos in humeris habentes nasci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedentes, & Arimaspos vnoculos, & Cynocephalos canum capitibus deformes? Ludibria hæc sunt ludentis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad situs in utero peruersionem, ad formatricis naturæ vitium & impotentiam, ad locellorum vitiatam figuram, positumve, aut impedimentum in illis à liquod, sunt merito 30 referenda. Atque hæc sanè efficiunt ut in gignendo naturæ motus soluantur, indeque monstra fiant: ut in hoc ipso quo de nobis in præsens sermo est, cui ob exuberantem materiæ copiam à semine genitali formatricæque facultate minimè regulatam ac ordinatam, excessus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus est. Septem namque in utroque pede digiti inerant, sed malè formati: pollex duplex erat utroque in pede: in utraque manu digiti sex, sed in sinistra annularis & medius sine interstitio copulati. Vitium hoc tum materiæ redundantis copiam, tum malam formationem sequebatur: siquidem & in numero & in formatione peccatum erat. Auctus numerus, materiæ redundantiam sequebatur: sinistra manus deformitas, qua duo simul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangendo membro errorem certissima fide arguebat. Profectò admiranda hæc sunt, & in altissimis naturæ recessibus recondita; à quibus à Dei laudandam potentiam mirifice erigimur.

OBSER

OBSERVATIO TERTIA.

ANTONIVS Crestinus Arelate manuariis operis victum parans, hydropē ascite correptus, ita ut præ vasto ventris tumore moriturus in momenta singula putaretur: cui quum ob extremam pauperiem victui necessaria deessent, nec quid ori porrigeret nisi mendicato haberet: perforato vi naturæ umbilico, & sensim egressa per multos dies aqua videntibus cunctis, meque ob rei miraculum accersito, ut si quid opis misero homini adferre possem, incunctanter prestarem: post pauca medicamenta, sed efficacia, & è naturæ sinu magis quam officinarum arte deprompta, integrè curatur, supervixitque annos totos quatuor: tandem vero inopia cogente, & rerum necessarium defectu, quinto post anno, tabe & squalore mortuus in xenodochio est.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PAUPERES diuitibus à plenitudinis morbis minore negotio liberari scitissimè ac longa serie explicauit Galenus: quod diuites dum deliciis diffundunt, dum ventrem saburrant, dum delicias agunt, in plenitudinis morbos incidunt, in quos quum incurserunt, ægrè ac perperam ob eorum molliciem, reliquis præcipuis auxiliis, & incauta victus ratione vrentes, curari possunt: medicis præsertim gregalibus istis plus æquo nimium illis applaudentibus, dum seduli videri volunt, nulla non hora temere aliquid præscribentibus, ut plurima se præstitisse credi possint sic noxam adaugentibus, magis quàm morbum curantibus. Contra verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum laborare cogantur, minusque excrementorū colligere, & ob tenuem victum, plurimamque exercitationem, qua manuariis operis exercentur, minus obstructionibus & à plenitudine morbis obnoxij sunt: efficitur, ut si quando in morbos incurrant, facilius minoreque labore à medicis curentur: quin citra medici opem nonnunquam solo naturæ ductu à grauissimis liberantur morbis: ut huic nostro ægrotanti misero, cuius nunc historiam narramus, euenisse asseuerare adiuratisima & oculata fide possum. Unde Hippocrates, plerisque sine medicis, non tamen sine medicina curatos esse testatur. Hic itaque æger quum in hydropis eam speciem incidisset quæ ascites dicitur, aqua que plurima distensus venter admodum tumeret: effectum est, ut ad excretionē sibi viam natura fecerit, aperto umbilico foras prominente: forasque prodeunte aqua, detumescere ventrem fuit omnino necesse. Itaque quum id mihi renuntiatur foret, & ad opem misero ferendam accersitus essem: accedo lubens, aquæ prodeuntis modum compesco, ne affatim efflueret: (id enim in eiusmodi affectu lethale esse Hippocrates affirmavit) ægrum bona spe esse iubeo, polliceorque

me omnes officiosi medici in eo partes impleturum, ut quàm fieri posset sedula manu curaretur. Victum exsiccantem illi præscribo, ab iurulentis, elixis, & humidis hominem arceo, & ut parcissimo potu uteretur suadeo. in hoc namque curando affectu id est præsentaneum remedium, ut parcissimè ægri bibant. Dabam autem potens & generosum vinum, idque merum, non cum cibo, sed accepto eo modicum quid bibere sinebam. Ille verò dicto audiens imperata faciebat, & minus quàm iussissem potabat. Absis utendum præcepi, & nautico panem, ex anisi & marathi seminibus inspersis uti iubebam, & passulis exacınatis, in roborando namque hepate, auctore Galeno, nitrificas vires habent. Sæpe etiam bucellam panis as-
 Lib. 8. de med. fecan-
 dū locos. 10
 si, saccharo ac cinnamomo respersis, paucoque mero irroratam, dari iubebam, ad vires resouendas, quæ ex morbo collapsæ erant. Quumque talem instituissem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex umbilico sinebam, foramenque turunda occludebam, quum satis aquæ effluxisse visum fuerat. Venti emplastrum ex bubulo stercore & caprillo, in aceto & lixiuio præbullitis, adiecto sulphure, alumine, sale, lauri baccis & ebuli succo, cum pice nauali omnibus subactis, imponebam: à quo profectò mirificam sensit æger opem. quod ego experientiz fide edoctus in plerisque foelici successu magnum præsidium attulisse testari possum, & mihi in huiusmodi affectibus familiare esse solet. Semen
 Emplastrū optimū ad hydropē. 20
 ebuli ad drachmæ pondus interdum dedi ex decocto absinthij, interdum ex vino potentillæ quandoque etiam brasicæ marinæ decocto vsus sum, & diacurcumam nonnunquam dedi certis dierum interuallis. Quin & sacculis ex milio & sale torrefactis, & ad ventrem admotis, sum etiam vsus; & hepati ceratā accommoda admoui. Tantum verò hac ratione profecimus, ut intra mensem integrè curatus æger fuerit, & ad operas consuetas rediens, victum sibi in columis & vegetus pararit: superuixitque à curatione annos quatuor, aut paulò amplius. Postea egestate compulsus, inanitus & tabefactus, in xenodochio mortuus est. Et profectò si ad victum necessaria illi suppetissent, & congrua victus ratione vsus esset, vi-
 tam ille incolumem in longiores moras protraxisset. Sed sic visum Domino fuit, cuius sit nomen benedictum in secula. 30

OBSERVATIO QUARTA.

ANDREAS Gondardus sacrificus, septuagenarius senex optimi habitus magnarumque virium, ex paralyssi dextra partis sola sanguinis missione & purgatione, lenique ad cervicem vñctione, integrè sanatus.

OBSER

OBSERVATIONIS EXPLANATIO

MIRA esse quæ natura potens suo robore, nixa in morbis curandis facit, tum ex his quæ Observatione prima huius libri à me dicta sunt, tum ex his quæ in hac ipsa de sacrificio hoc dicturus sum evidentissimum fieri potest. Quis non enim paralyfin in septuagenario sene immedicabilem esse iure dixisset? qui sane affectus quum suapte natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curatu difficillimus est ac contumax, vixque vnquam curatur: in sene

1º tamen eoque septuagenario curatum esse mirabile profecto haberi potest. Res autem vt tota pateat, historiam recensebo. Erat sacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & effarcto, ferèque temperamento proximo, optimi & viuidi coloris, (suavis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus cõspiciebatur) musculofo & bene carnofo corpore erat, venis latis & sanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum superante. Hic quum Arelaten venisset, vt in fano. Diui Antonij, quod ea in vrbe celebre est, parochum ageret (erat enim ad id muneris probe factus homo, nec vt inter eius ordinis homines infciens sacrarum literarum)

2º quum, inquam, menses aliquot Arelate constitisset, sub hyemis initium capite grauari cœpit, vnæque cum summa membrorum contractione & impedito sermone, lingua balbutiens fieri: quæ symptomata quum æger neglexisset, derepente sub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis resolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac iudem brachio resolutis. Accersor ipse, ægrum video prostratum in cubili, facie rubicundissima, crure & brachio voluntario motu destitutis, atque etiam num sensu: magis tamen motu quàm sensu. De antea ita vita interrogo: intellexi plus æquo nimium sibi indulgere, plusculumque genio deditum, præsertim in potu assumendo, erat enim vini huius generosi Arelatenfis amans,

3º quo quum nimium se implere solitus esset, effectum est vt inde læsis nervis in paralyfin inciderit. Vinum namque, auctore Galeno, si immoderatus ingeratur frigidus morbos excitat, tremorem, conuulsionem, paralyfin, apoplexiam, commata, comitialesque. Nimirum igitur si læsis à vini potentia nervis, cruditatibus item multis per cibi intemperantiam generatis, adiuuante adhuc ætate senili, in huiusmodi affectum inciderit. Vitiolum enim quo sensum & motum amittunt partes, paralyfis, id est, nervorum resolutio dicitur, vt Galenus dixit. Fit à multis & variis causis, scilicet percussione, casu ex alto, præsertim si secundum cervicem aut caput ictus inciderit: sæpius verò ab intemperie frigida & humida cerebrum.

4º cum affluxu pituitæ crassæ & lentæ nervis impadæ, & obstructionem parientis, quo minus animalis spiritus sensus & motus delator, in partem sese infundere ac insinuare possit: vnde necesse est eo in affectu sensus ac motus in parte amissionem fieri. Si namque sensus tantum lædatur, stupor affectus is, non paralyfis dicitur: quum verò vtrique amittuntur, tum verè resolutio est. Gignitur porro quum tendines nervi & musculus

Lib. de morb. cau. cap. 3. & li. 5. de symp. caus. cap. 1. & lib. 3. de temper. & 5. aph. eod. 5. Lib. 4. de sympt. cau. cap. 1. Causæ.

inferi laxantur, emolliuntur, aut nimium extenduntur, debent enim secundum naturam modicè tendi, quo aliquanta contractione facta partem cui tendendo inferitur trahere queant. At quum illapso humore vel ab ictu, casuve aut vulnere, nervus laxior, frigidior, & humidior redditur, aut animalis spiritus obstruione impediēte non permeat, sensus & motus lationem consequi est necesse. In hoc vero agro affectum hunc à copioso sanguine pituitoso, multa que pituita lenta ac crassa meatus obstruente, & nervis impacta, prodixisse pro explorato habendum est: ut ex antea vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, spuro multo, membrorum mollitie & nimia humiditate, muci abundantia, & ad motus segnitie deprehendere licebat. His signis morbi effectericem causam cognoscere erat: Sedes affecta non solum spinæ initium fuit, sed & inferior quoque spinalis medullæ pars, à qua nervi crurum ac pedum oriuntur. Quin & cerebrum quadantenus lædi oris tortura indicabat. nervos enim qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro demitti, & si faciei pars aliqua oblata sit, tum in ipso cerebro resolutionis dispositione consultare, rectè à Galeno dictum est. Cognito morbo, eius causis, ac sede affecta, prædicendum putavi, morbum cum suapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore, me tamen quæ artis essent omnia impleturum, ne non meo functus officio esse viderer: etsi sanatum iri morbum minimè putarem, ob eas quas paulò anterecessimus causas. Sed interdum evenit ut curetur is de quo medicus desperarat, ut in hoc agro evenit, cuius curationis modum iam subnectemus.

Lib. 3. de
loc. aff. ca.
10.

SYRATIO.

Ad hunc vocati, ut primum ex his quæ retulimus signis & symptomatis morbi speciem, causam & sedem affectam agnouimus, mox succurrendum rati, quæ sequantur præsidia scilicet successu adhibuimus. Primum quidem fluxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iustam victus rationem præscribentes, & lætis partibus roborantia & calfacientia admoventes, cum pari exsiccatione pituitæ in nervorum radicibus impactæ. Hæc in vniuersum methodus quæ in hoc agro curando vti sumus: atque horum omnium hæc fuit ratio. Clyster emolliens & mediocriter

vacuans: ʒi. Maluæ, bisinaluæ, marrum violarum, blis, mercurialis, & brancæ vrsinæ, ana M. j. foliorum hyssopi, centaurij minoris, & saluæ, ana M. ʒ. agarici in petia rara ligati ʒiij. seminum anisi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfacit, & crassum humorem attenuat) ana ʒij. seminum melonum cum cortice contusorum ʒiij. polypodij quercini conquassati ʒj. florum rorismarini, & flos chad, ana P. j. fursurum macri P. ij. fiat omnium decoctio ad tsb j. In cuius colatura dissoluè catholiconis ʒij. electarij Indi maioris ʒss. olei rutæ & anethi, ana ʒij. mellis anthosari ʒj. salis gemmæ ʒij. Misce: fiat clyster, quo mixto mira aquosa & spumosa pituitæ copia educta est. Tum vero eo ipso die post duas ab accepto clysteri horas à media sinistri brachij vena sanguinem ad reuulsionem (erat enim dextra in hoc viro pars resoluta) detraho, idque moderate, ad vncias tantum sex septemve: neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorem sanguinis educationem exposcebat, quum & ætas inclinata, & frigidus morbus esset. Misso sanguine, & vno die agro quiescere iusso, altero post die, antequam calfacientes & attenuantes syropos propinare,

- pinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæserant venis dēicerentur, nec vi syruporum cruda detruderentur in habitum corporis. Pilulæ porro huiusmodi fuerunt. 2. Pilularum assaieret & cocciarum, ana ʒ β. agarici trochiscati ʒ j. mastiches, diacrydi, ana G. j. Misce, & cum aqua saluæ fiant pilulæ numero septem: capiat tribus horis post leuem coenam, vt melius à capite trahere possint. In posterum diem sequens apozema, neruos calfaciens, & pituitam attenuas sumere iussi, octo totis continuatis diebus, & mox à syrupo electuarij diamoschi tabellam deuorandam dabam. Syrupi præscriptio huiusmodi fuit. 2. Radicis præoniæ 10 maris (multum namque in omnibus capitis affectibus frigidis valet) ʒ j. radicis acori veri (id est calami odorati, qui verus acorus est) radicis galangæ maioris, radicis enulæ campanæ, ana ʒ β. summitatum hyssopi, saluæ, sampfuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpityos, ana M. β. cubebærum & scfeleos, ana ʒ ij. seminum iuniperi ʒ iij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ β. rasuræ ligni sancti ʒ iij. Infundantur radices & lignum Indicum in aqua & vino albo, & sensim lento igne decoquantur, postea additis herbis & seminibus fiat decoctio: addendo in fine florum rorismarini, saluæ, stœchados, & buglossæ, ana P. j. syrupi capillorū, mellis rosati, mellis anthosati, ana ʒ iij. sacchari quantum sat est. fiat syrupus clarificatus, 20 & aromatizatus cum cinnamomi electi ʒ ij. nucis moschatæ ʒ β. pro qua tuor aut sex matutinis. Syrupus hic sudorem mouebat, quem ego naturæ motum adiuuans, stragulis bene cooperto ægro promouebam: sunt enim sudores in huiusmodi affectibus vtilissimi. Finito syrupo, & coctione iam in lotio apparente, pilulas sequentes dedi. 2. Pilularum cocciarum & scetidarum, ana ʒ ij. trochiscorum alandahal, mastiches, ana G. ij. formen tur pilulæ cum aqua saluæ. sumpsit debito obseruato regimine. In crassi num pilularum quæ foeliciter operatæ sunt, conseruā anthos cum mithridatio antidoto in aurora dedi, quinq; post horis ægro abstinere iussu. Postea opiatam talem confeci, quæ alternis diebus utebatur ad quantitatē castanæ magnæ, aqua saluæ desuper epota. 2. Conseruæ anthos & stœchados, ana ʒ j. β. conseruæ æori colati ʒ j. conseruæ saluæ ʒ β. gingiberis coquassati ʒ ij. pulueris diamoschi dulcis ʒ j. mithridatii electi ʒ ij. pulueris nucis moschatæ ʒ j. granorū præoniæ & iuniperi, ana ʒ ij. cerebri leporis asati ʒ j. Misce, & cum oxymelate scillino fiat in modū opiatæ: capiat vt supra dictum est. Mirifice se ab hac iuuari æger testabatur, quod vt affirmabat, calorē infundī mēbris iucundū ab hoc medicamēto sentiebat, à quo maxirē iuuabatur. Ad topica demū me conuertī, vbi prius erhinis vti ægrū iussi ex decocto sampfuchi & betæ nigræ, cū agarico & momento gingiberis, addito in colatura succi anagallidis purpureū florē gerentis ʒ j. Pri 40 mum loca affecta & neruorū radices circa dorsi spinā inungi iussi sequen tibus oleis, vt à leuioribus inchoare, vt fieri sanè debet. 2. Oleorū chamæmeli & liliorū alborum, ana ʒ ij. olei de cheyri & laurini, ana ʒ j. inun gatur ex eis calidè tota dorsi spina, desuper datis lanis mollibus & pingui bus, fumigatis sequenti suffitu ad exsiccandum. 2. Olibanī, masti ches, sandaracæ Arabum, ana ʒ j. β. gummi hederæ & nigellæ torrefa

Confectio
ad paraly
sin opti
ma.

ab .i. d. I
nunc. bent
2000. m. b
7. 7. 7. il
al 20. aliam
col ab .i.
f. 20. 20

Prestantif-
simum vn-
guentum.

florum, ana ꝑ j. benioini, styracis calamitæ & rubear, ana ꝑ & coriandri, ma-
cis, nucis moschatæ, ana ꝑ j. florum anthos & stoechados, ana ꝑ j. fiat suffu-
migium omnibus grosso modo conuassatis, quo lanæ plurimum suffian-
tur, & calidæ toti ceruici admoueantur post prædictam vñtionem. Sed
alia efficaciore vsus sum, à qua plenè fuit hic vir Dei adiutorio liberatus.
Vñtio hæc est: 24. Saluæ, sampsuchi, lauri, betonica, rorismarini, & pri-
mulæ veris, ana M. j. radicis acori veri, radicis ireos rectis, ana ꝑ iij. oleo-
rû vulpini, de nuce Indica, & rutacei, ana lb j. olei de terebinthina lb ꝑ vini
potētissimi lb j. aquæ vitæ lb ꝑ coquatur simul ad vini consumptionē, & co-
latur. Colaturæ adde serapini, opopanacis, bdelli, ana ꝑ iij. castorei ꝑ ꝑ, ma- 10
cis, nucis moschatæ, styracis calamitidis, benioini, ana ꝑ iij. piperis lōgi, py-
rethri, ana ꝑ j. axūgiæ cati pinguioris, axūgiæ serpentis & anseris, ana ꝑ j. me-
dullæ cruris vaccæ ꝑ iij. succorum ebuli, saluæ, & melissæ, ana ꝑ iij. ceræ
propoleos ꝑ iij. Misce, & cum cera quantum sat est in præfatis oleis liqua-
ta reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris consistentiæ, quo
vniuersam dorsi spinam inungi calidè iubebā, desuper admotis lanis mol-
libus, vt suprà fumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri
affectis restitutum fuisse, inducta sanitas fidem indubiam fecit. mox enim
vbi dies totos viginti vñtionē vsus fuisset, assumptis interea vsualibus pi-
lulis & cōfectionibus suprà scriptis, optimæque victus ratione seruata, in- 20
tegræ valetudini, recuperato sensu & motu, restitutus est. Quod ego pro-
fecto pro miraculo habeo, & Dei potentia magis, quàm medicamento-
rum viribus factum arbitrari oportet: quod & ægrotudo ipsa suapte natura
incurabilis fermè sit, præsertim in senibus, & quod in tanta ætate conua-
luerit à tanto morbo æger, id Dei immensæ potentia adscribendum: qui
sit. benedictus in secula.

OBSERVATIO QUINTA

LEODVNA nobilis mulier, ingenti hypochondrii dextri do-
lore cum tumore insigni & circumscripto affecta, cum magna spiran-
di difficultate & ventris tumore, diu agrotans tandem integrè sana-
tur, medicis quibusdā subesse in hepate apostema asserentibus, quum
nullum tamen esset. Hac multis auxiliis curatur, sanguinis missione,
purgatione, fortibus, vñtionibus, & aliis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 1. de
med. secun-
dum locos
lib. 3. ꝑ 7.
meth. & li.
1. de loc.
affect.

Non recta affectuum curatione à partibus laborantibus non mi-
nimam sumi indicationem, atque pro harum varietate reme-
dia quoque excogitari, vnum est ex publicè in medicina con-
fessis, & est à Galeno millies in mille locis proditum. Non
enim solum affectus naturam, & hominis temperiem, cœli aërisque statum
confi

- considerare oportet: verum multo magis sedem affectam, quam pro illius alia atque alia natura, positu, sensus acrimonia, aut hebetudine, principatu aut vilitate, diuersa sit sumenda de medendo indicatio: ut concors est omnium sententia. Quæ in id à me in præsens adducta fuit, ut ostendam in hac generosa muliere curanda defectu agnitionis sedis affectæ, non satis tunc per initia in curatione progressum fuisse: quum qui primò ægram inuisit, existimans hepar affectum fuisse, nulla tamen in eo existente noxa, ad id curationis scopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficiebatur quicquam: non enim curabatur morbus, sed in deterius semper abibat, utique non satis cognita parte affecta. Quum verò ægra me ad curam adhibuisset, grauiterque & doloribus & ventris tumore & spirandi difficultate laboraret, persuasa se in hepate phlegmonosum tumorem pati (sic enim à medico erat diuulgatum) in desperationem ferme abierat. Quam ego tamen accurata manu tractans, bene sperare iussi, sumque illam verbis ut potui blandis solatus, nec pati illam secundum hepar phlegmonosum tumorem indicaui: sed tantum in musculis suprapositis obstructionem ingentem, à crasso, glutinoso, & plurimo succo, qui partem obsederat, & in vastum tumorem attollebat. Quibus autem rationibus sum inductus, ut ita sentirem, breuibus explicabo. Ut primùm ad hanc vocatus, quid mali esset quod tam anxie ægrā torqueret, & quæ sedes affecta esset, intenta meditatione scire volui: locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui se ad vmbilicum vsque proferebat. Tumor porro insignis erat, durus, & cum dolore sensiuo coniunctus, seseque mox tactui offerebat: color in facie rubicundus, viuus, roseus, ex albo & rupeo mixtus, per omnem morbi decursum eodem in statu permanens, vrinæ optimæ consistentiæ, coloris atque contentorum apparebant: pulsus magni & citati. Ex quibus omnibus deprehendi non iecur in hac, sed solum musculos abdominis suprapositos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere necessariò oportet. ex colore namque plurimos secundum hepar laborantes deprehendisse Galenum, ipsemet testis est lib. 5. de locis affectis cap. 7. Quin & Auicenna optimum medicum ex colore deprehendere hepaticos solere sen 14. tertij. can. trac. 2. capite item secundo dixit. Color enim est ex rebus quæ ut plurimum affectus hepatis indicant. hepaticorum namque color ad citrinitatem, & albedinem cum fusco quodam virore plerumque inclinat; ut Auicennæ sententia est, & experientia ipsa declarat. Quamobrem quum in hac laborante color optimus esset, viuus ac suavis: tumor verò oblongus, ac ferè per totum ventrem ad vmbilicum vsque extensus: certissima fide nedum coniectura artificiosa deprehendi, musculos rectos epigastrii qui he-
- 40 pati superincumbunt tumore illo præditos esse. Rectorum musculorum tumores (ait Gal.) oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, vmbilicum, veluti ipsi quoque musculi, comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorum dignotio, utpote quos & positus & figura declarat. Hæc Galenus, cui innixus depromere ausus sum, musculos tantum in hac laborante qui hepati superiacent, non hepar, laborare: quod & curationis à nobis pro

nobis proposita ratio, & symptomatum quæ morbo coniuncta erant significatione indicarunt. Contractus porro fuerat in hac ægrotante tumor is ex infarctu humorum crassorum ac lentorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum; vnde factum est, ut quum vasa talibus succis referta essent, nec copiam ferre possent, expultricis facultatis beneficio sese veluti exonerantia, superflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura suis semper viis viribus quod alienum est expellere, ut Gal. lib. 2. de feb. diff. cap. v. adstruxit. Hæ igitur affectus causæ tum proximæ tū remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tensio, ventris protuberans tumor, inappetentia, sitis, & totius corporis gravitas; quæ omnia affectus magnitudinem consequebantur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tensionem, & tumorem pariebat, ob intemperiem & solutam partis continuitatem. hæc namque doloris causæ Galeno statuuntur. Inappetentia ob ventriculi consensum, & vasorum impletionem, defectumque inanitionis fiebat. Sitis vaporum sursum elatorum cum caliditate quapiam ascensum, & siccitatem quæ à vigiliis fiebat, sequebatur; tum quod per intervalla febris corriperebatur. Gravitatem corporis humorum redundantia pariebat. Sed iam omnibus his rite discussis, & ad curationem cognitu necessariis, curationem qua usi sumus subtexamus.

In arte medicæ, ca. 80.

ERRATIO;
Lib. 1. aph.
32.

Hipp. lib.
2. de natu.
hom.
Gal. lib. 2.
ad Glauc.
cap. 13.

Curatio porro ea fuit, quæ morbis à plenitudine debetur. Quicumque namque morbi à plenitudine fiunt, (inquit Hippocrates) euacuatio sanat. Itaque variis euacuationum generibus utendum in hac muliere curanda censuimus; tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quæ tumorem discutere & duritiem emollire possent, sicque ægram pristinae sanitati restituimus. Primum enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat, succulentoque corpore & bene carnofo, demendam plethoram sanguinis missione, tum ad humoris in partem decumbere parati atque fluentis reuulsionem, optimum duximus; quod pro Hippocratis & Galeni sententia, à tentata fluxione parte quam longissimè reuellere, non autem ad eam trahere oporteat; deriuare autem per proxima. Fluëtium namque humorum retractio medela est, ut ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio. Fieri autem utrumque euacuationis genus per communes venas debere, idem auctor prodidit. Itaque præmissio leni clysteri ex emollientibus, internam dextri cubiti venam secare iubeo. neque verò affatim & copiosè sanguinem demo, sed modicè & per vices; sic enim melius sanguis reuelliatur. Extrahi pro redundantis sanguinis copia & virium tenore, quātum opportunum visum est, nempe ad uncias sedecim; quod & magnus esset sanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipsaque ægra robore valido prædita. Mirificam profecto à sanguinis missione sensit opem: nam & minui dolor confestim coepit (qui antea gravissimus & intolerabilis erat) & detumescere locus visus est. Mox verò à misso sanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare satagemus, sequente post coctionem humorum solutio pharmaco. Horum hæc fuit ratio: ʒ. Borriginis, buglossi, vtriusque

- vtriusque cichorii, acetosæ, omnium cum suis radicibus, cuiusque M. j. a-
 grimoniæ, summitatum lupulorum, fumariæ, lapidii acuti cum toto, ana
 M. ss. capillorum veneris, ceterac, hyssopi, fœniculi, melissæ, (crassos nam
 que hæc humores attenuant) cuiusque M. ss. seminum acetosæ, endiviæ & portulacæ, ana ʒ j. se-
 minum petroselini, & apij, ana ʒ ij. vuarum passarum exacinarum nu-
 mero xx. prunorum dulcium numero xij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ
 vj. polypodij querni conquassari ʒ ss. trium florum cominunium, florum
 thymi (hos ego flores cum thymi summitatibus epithymi loco usurpare
 soleo, quod plus epithymo nostrate in ducenda atra bile valeant) P. ij. fiat
 10 omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lb. ij. & coletur. In co-
 latura dissolue syrupi endiviæ compositi, syrupi de duabus radicibus, sy-
 rupi capillorum, ana ʒ ij. ss. sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarifi-
 catus, & aromatizatus cum cinnamomi electi, santali citrini, ana ʒ j. pro
 quatuor matutinis. Finito syrupo, concoctione in lotio apparente, sequens
 præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum. ʒ. Agarici al-
 bi & fœminini ʒ j. rhabbari electi ʒ j. ss. gingiberis, fœlicenanthi, masti-
 ches, cinnamomi electi, ana ʒ ss. Infundantur simul in aquis endiviæ, bu-
 glossi, & hyssopi cum pauco mellis rosati: stent in infusione per noctem,
 20 & mane fortiter exprimantur. Cui expressioni adde electarij rosati Me-
 suci, diaphœniconis, ana ʒ ij. syrupi rosati ex infusione rosarum sine scam-
 monio ʒ j. Misce cum decocto præcedētis apozematis, fiat potio brevis:
 quam vbi sumpsisset, mediocris sequuta est variorum excrementorum
 ne vlla noxa excretio, facili cum tolerantia & allevatione. In crastinum
 clysterem ablutivum ex decocto hordei, furfurum & seminum lini &
 melonum, adiecto modico catholice & oleo violaceo, atque melle to-
 seo, sumere agram iussi, & ad topica vt sequitur curationem sumi prosecu-
 tus. Quoniam verò in musculis rectis qui hepati superincumbunt affectum
 consistere diximus, eratque summa in parte durities, emollientibus & di-
 30 scutientibus vtendum cum leniter roborantibus, ob viciniam ad hepar,
 optimum diximus: nec verò repellentibus tum vtendum, quod propè iam
 in statu morbus consistere videretur, aut saltem in incrementi medio. Ita-
 que hoc fotu partem fouendam, tum verò vngvine vngendam duximus,
 vt & vna eadèmq; opera impactum humorem crassum attenuando di-
 scuteremus, & duritiæ quæ multa apparebat emolliremus. Horum hæc fuit
 nostra præscriptio methodica: ʒ. Maluæ, althææ, ambrosi cum radici-
 bus, cuiusque M. j. radicem bryoniæ & iarri, ana M. ss. ablinthij M. j. origa-
 ni M. ss. seminum lini, althææ, scœnogræci, conquassatorum, ana ʒ j. semi-
 num anisi & anethi, ana ʒ ss. florum chamæmeli, meliloti & rorismarini,
 40 ana P. j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tercia
 vini albi potētis, (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infusis &
 expressis fiat fotus ad partem tumentem ante cibum. Mirifice iuvari se
 hoc fotu ægra nobis asseuerabat, quod & tumorem emolliret, & dolorem
 subinde leuaret. Mox à fotu sequenti vngvine partem vngēbamus: ʒ.
 Vnguenti dialthææ ʒ iij. emplastri filij Zachariæ ʒ ij. ceræ propoleis,
 fæcis

facis olei de lilio, cuiusque ꝑ j. axungia anatis & gallinae veteris, ana ꝑ vj. ammoniaci, pinguis in sapa dissoluti, bdellij, mastiches, ana ꝑ liij. styracis calamitidis, benioini, radices iridis Florentinae, ana ꝑ j. Misce, & cum pauca cera oleo iisino liquata fiat vnguentum mediocris consistentiae, quod à fo-
tu admoueri calens iubebam, desuper appposito pittacio lineo duplicato,
& fumigato olibano, styrace & benioino. Vbi dies totos xij. his esset topi-
cis remediis vsa, coepit omnifariam aboleri tumor, & dolor sedari. Sed
quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor ad-
huc persistabat, ad ampliora praesidia & efficaciora properandis fuit, nem-
pe ad vacuationem sudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapo-
tia, tum per syrupos purgassimus. Catapotia constabant ex pilulis de hiera
simplici, agarico trochiscato, puluere rhabarbari, cum puluere senae præ-
parata, adiecta mastiche, & granis aliquot diacrydij: adiecimus interdum
pilulas de fumo terrae. Syrupum magistralem confeci ex decocto præce-
dentis apozematis, adiiciendo foliorum & folliculorum senae Orientalis
ꝑ ij. medullae carthami ꝑ j. epithymi ꝑ vj. rhabarbaro in clarificatione &
aromatificatione ad ꝑ ss. & saccharo quantum sat visum est: ex quo syrupo
ad perfectionem cocto, sumere iubebam ꝑ liij. ex decocto florum & fru-
ctuum, semel decimo quoto die, & foeliciter operabatur cum multa faci-
litate. Potionem chinae radices parauimus, selectae quidem recentis ac
ponderosae in talle olas dissectae, cuius ꝑ j. ꝑ. quotidie in ꝑ aquae fontanae x.
vsquequod ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius deco-
cti ꝑ viij. de mane sumebat, calidè stragulis o aperta, conciliatòque somno;
indèque sudor manabat exuberantissimus, à quo & scirrhusus tumor &
ventris quoque subsedit omnino. Admouimus tamen ventri emplastrum
ex stercore bubulo & caprillo in aceto feruefactis, cum cymino, anisi
& anethi seminibus, & terebinthina. Mirabile sensit ex hoc cataplasmate
lenimen. sensim enim detumescere in dies venter videbatur. Ad latus
item emplastrum ex diachylone ireato cum emplastro de meliloto sub
finem admouimus, adiectis styrace, ammoniaco, bdellio, laeserpitio Indi-
co, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit ægra, viuítque su-
perstes & bene habita, ad laudem Dei prapotentis, cui honor & gloria.

Potio chi-
nae radiceis.

OBSERVATIO SEXTA

EADEM Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot post an-
nos grauida effecta, integrèque iam tumore illo hypochondrij dextrij
liberata, ex puerperio difficili in epilepticas accessiones de repente inci-
dit: graues quidem illas, & crebro recurrentes, purgationibus à partu
plus aquo nimium fluentibus: sanatur tamen nutu Dei, magna &
solerti adhibita cura.

OBSER

AC. 120

2000000

20000

OBSERVATIONES EXPLANATIONES

AE Cuius generosa mulier qua de precedente Obser-
uatione egimus, iam sana effecta, fecundissima quum esset,
vterum gestare coepit: quumque partus tempus aduentasset,
grauissimi dolores mulierem inuadunt: & quod contectus in-

- tro infans vegetus, & magna corporis mole, tum etiam magno capite es-
set, grauem intulit partum. Quumque & nimium diu mulier sauis-
simis par-
tus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellendum infantem
10 miteretur effectum est, vt ad apertis valorum osculis quae in vtero sunt, &
fossis enixu plus nimio patentibus, ingens sanguinis profusio sequuta sit ita
vt & vires collaberentur, & in mortis discrimen parturiens mulier dedu-
cta sit. Sed tamen quum Dei praepotentis auxilio infans e bulga matris
prodisset, & profusio perstare, & in epilepticam accessiorem incurrere
agra coepit, conuulsione affatim oborta, cum mentis alienatione, & sen-
suum tam interiorum quam exteriorum oblatione, spumaeque multa
circa os consistente, conuulsis oculis & torum aspicientibus, stertore
magno in faucibus percepto, qui grauem metum attoniti morbi venturi
inferebat. Nec vero semel, aut leniter, sed per modica horarum aliquot
20 intervalia eodem die recurrere graues omnino accessiones solebant ita
vt praegravitate accessi onum earumque crebritate in praesens vitae disci-
men agra deducta sit: viribus utique a difficili partu, & a nimia sanguinis
& spirituum dissolutione exhaustis, penesque deficientibus: tum vero ab
accessionibus comitialibus nimium diu vexatis. Quibus tantis sympto-
matis quum vix agra sufficeret, neque quae prodesse poterant, ob complica-
tos contrarios affectus aut potius symptomata commodè exhiberi pos-
sent, de moritura agra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiusmodi
repugnantis efficiendum iubet Galenus, vt ei quod magis vrget intenti
(reliquo tamen non neglecto) ed consilium dirigamus, id mihi praestandum
30 merito putauimus, & qua sum in hac curanda methodo vsus exponam.

- Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum summa
virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariaeque indicationes
sibi inuicem pugnantes, vt quod esset affectus remedium id omnino cum
virium tenore pugnaret: incertam ac dubiam esse curandi rationem vnā
cum Galeno sum arbitratus, qui in huiusmodi repugnantis incertam esse
sue currendi rationem, & alias insanabilem omnino affectu relinquit, alias
spatio & aegre, idque si magnum nactus sit medicum, nono methodi affir-
mauit: consiliumque tum esse, vbi indicationes ita sibi aduersentur, vt paula-
tim quod vitiosum est vacuetur, & paulatim inuicem quod salubre est pro
40 eo reponatur. Hanc nos rationem secuti, ita in curatione processimus, vt
ab eo symptomate a quo non leue periculum aegra mulieri instabat (erat
autem nimia sanguinis profusio vires deiciens, quae praecipue curam ad se
aduocabat) ei primum intenti curandū fuimus, a accessione epileptica in-
terim non neglecta. Sic enim vbique iubet faciendum Galenus. vbi nam-
que a quoquam affectuum non leue periculum instat, ad id quod vrget di-

Lib. 3. 7.
& 10. me-
th. & lib. 1.
ad Glauc.
cap. de eu-
ra feb. cu
accidenti-
bus.

CTRATIO.

Lib. 3. 7. &
10. meth.
& lib. 1. ad
Glauc.

Lib. 5. aph.
50.

rigi primum curantis consilium debet, ut conceptis verbis lib. 7. meth.
medendi est à Galeno proditum. Itaque sanguinis profusionem, vinculis
ad supernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis subtus mammas apposi-
tis, ut iubet Hippocrates, tum potionibus adstringentibus, tum fortibus &
illationibus ad muliebres locos admotis, compescimus, tum verò etiam
succis medicatis intra uterum per metrienchytas, id est uterinos clysteres,
iniecitis. Horum omnium hæc fuit observata à nobis methodus. 2. La-
pidis hamatis 3 iij. pulueris boli Armeniæ, coralli rubel, margaritarum
splendidarum, cuiusque 3 j. seminum plantaginis, coriandri præparati, se-
minum sumac, ana 3 ij. Misce: fiat omnium pulvis tenuissimus, ex quo
drachmam, & interdum sesquidrachmam ex decocto centinodiæ & syrupo
cotoneorum dari iubebam: quòd quæ ad matris affectus dantur vbe-
riore dosi dari debeant, ob paritatem & distantiam. Sum quoque & pa-
stulis ex electro usus. Quin quò his non satis sisteretur fluxio, Philonij Per-
fici ritè confecti drachmam propinare ex succo plantaginis visum fuit:
quo profectò auxilio in sanguinis profusione sistenda vndecunque sit nul-
lum præsentius medicamentum inueni. nam & somnum conciliat, & va-
sa occludit, & sanguinem in crassat, quibus intentionibus in sistendo san-
guine opus est. Forti verò sequente sum usus: 2. Summitatum lentisci,
rubi, plantaginis, foliorum cupressi, oliuæ, & sanguinariæ seu polygoni, 2 q
ana M. j. rosarum rubentium P. ij. granorum myrti 3 j. s. nucum cupressi
contritarum numero. vij. gallarum tantundem, corticum granatorum P. ij.
Fiat omniù decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo crasso, & cum fil-
tris infusus & expressis fortis locis muliebribus fieri iubebam: & post for-
tum locos vnguento comitissæ vocato, adiecto plantaginis succo, inunge-
bam. est enim profectò, si quod aliud, in hoc affectu leuando appositissi-
mum, & in compescendo sanguine efficacissimum. In utrum porro suc-
cum plantaginis, Galeni imitatus exemplum, per uterinum clysterem inie-
ci, à quo iniectu miram se sentire opem paupercula ægra dicebat. Nec ve-
rò interea dum hæc molior, epilepticarum accessionum sum oblitus, etsi 3 q
non omnia fieri ad vnguem poterat quæ res postulabat. Potionibus enim
superius descriptis interdum proniæ grana atque radicem, tum & visci
quercini, tantillumque pulueris diamoschi dulcis addebam: ut vna ea-
demque opera utrique affectui consuleretur, ut fieri in tanta repugnantia
poterat. Iubebam etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os casto-
reum dare, clamoribus ægram excitari, & pilorum vellicatu, & quibus po-
teramus modis, donec ab accessione resurgeret, intenti eramus. Neque
hic de euacuando scopus vllus erat: vacuationem enim non admittebant
imbecillæ vires, etsi id requirere quæ accessiones tantas pariebat mate-
ria videretur. Sed quum omnium indicationum prima & potissima sit quæ
de viribus sumitur, ut nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac
erant primitus indicationes sumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab im-
modica sanguinis profusione collapsæ erant: totòque eo tempore quo vi-
res reficimus, nihil quæquam eorum quæ euacuant propinare debemus,
ut Galeni nono methodi sententia est: quòd à me in hac curanda ægra ac-
curatè

Philonij
Perfici vis.

Lib. 5. me-
tho.

curatè observatum eff, ut quoniam vires defectæ maximè erant, his robo-
randis scopum omnem direxi. Roborantur autem (ut Galenus dixit) vni-
euique eorum ex quibus vires constant similia exhibendo: virium nan-
que custodia similibus exhibitionem indicat. Quoniam verò virium sub-
stantia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis completur,
ex his quæ similia sunt moliri cuique suam custodiam convenit. Spiritui ex
respiratione & transpiratione solidorum generi, ex solido nutrimento
carnoso generi, per ea quæ in medio humidorum ac solidorum corpo-
rum sunt instaurare satègi quod dissolutum virium erat. Spiritum quidem
f. o. aëris optimi perfrigerati & odorati inspiratu fouebam. Quoniam enim
ætas erat, diffilari cubiculi aërem patētibus fenestris iussi, inpergisque in
cubiculo rosas, myrei folia, & pomorum redolentium acēruos, nempe ci-
triorum atque limonium, tum & irrorari pavimentum rosaceo aceto ex al-
qua excepto: vnde mira fragrantia exiliebat. Pessimè namque facere su-
perstitiosi quidam medici solēt, qui nec aërem cubiculi in quo iacet æger
vnquam diffilari sinunt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingressum per-
mittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, utpote conclusus neque dif-
flatus, sium contrahit, & ex ægri expirato aëre malè affectus inquinatur:
ingens profectò malum. Ad hunc ego modum spirituofam ægrotæ nostræ
2. o. substantiam foui. Solida autē membra solido quidem sed cōcoctu facili
alimento reficere studui iusculis ex perdicum & caponū carnibus confe-
ctis, tum & succo carnis extracto, carnibus quidē ad veru positis, & inter
assandum mucronatō cultro punctis, expressoque inde manante succo, &
deuorari iussu. Quin ex veruecum cordibus extrahi succum iussi, qui in
huiusmodi virium defectionibus instaurandis miras profectò & excel-
lentes vires habet, ex quo enim cor ceteris animantis partibus solidio-
re carne constat, qui inde extrahitur per eliquationem succus, ad instau-
randum vires tanto potentior est, quanto solidior pars & robustior fuerit,
vnde eruitur succus is. Præterea quum membrum omnē sibi simile sym-
f. o. pathia quadam & tacito naturæ consensu roborare dicatur, efficitur ut
extractus ē corde suæcū con hominis: ex cā proprietatē quadam confir-
mare, plusquam ē reliquis partibus educus, videatur: quod & experien-
tia ipsa confirmat. Extrahendi autem huiusmodi succi ratio hæc est: Ac-
cepto veruecis corde authædi, finditur medium, & probè aqua eluiritur,
ut quibintò conclusus est sanguis detergeatur, & qui quid sordidum in eo
est auferatur. ultimo loco aqua rosacea probè confouetur, & in talleolâ
oblongâ dissēcatur, inque vitreato vase testaceo cum caryophyllis ali-
quot imponitur sine vlllo liquore: probèque opereulato vase pasta, vel lu-
to sapientia, in calētem furnum extracto pane inditur, quoad calore con-
4. o. tibuscens in succum eliquetur ac dissoluatur: inde post extractum, & aper-
to vase, sumitur inuentis in vase succus, & ægro propinatur. Mirum pro-
fectò quā potenter reficiendis ex inanitione viribus valeat: prout & quæ
ex ovorum vitellis, vino, saccharo, & cinnamomo sorbitio paratur, quam
italorum vulgus Sambaiou vocat. Quæ & ipsa vi ægram moribundam,
& viribus exhaustam, iussi, vnde mirificam sensu opem spiritibus vtrique

Lib. 11. me-
thod. 3
21. m. 3

Supersti-
tiosorum
quorundā
medicorū
mor.

Succus ē
corde ver-
uecis præ-
stantissi-
mus.

dga 2. di. 3
v

Lib. 2. aph.
som. 18.

& natio calore sanguinéque auſtis ac inſtauratis. Vitelli náque ouoru m
nullo negotio in ſanguinem vertuntur, multoqué amplius vinum, quum,
auctore Galeno, omnium velociter & maximè nutrientium vinum ſit. ſac
charum verò dulcedine ſua à natura facilè complectitur, & gratum eſt
prout cinnamomum aromaticitate ſua cor & membra omnia confirmat,
vt lib. de viribus cordis docuit Auicenna. Nimirum igitur ſi viribus deſti-
tuta ægra miram ab hac ſorbtione ſenſerit opem. Potu etiam congruo
humiditatem exhauſtam reſiciebam, propinato vino rubro & generoſo,
probe tamen diluto: tali namque vino egent qui reſectione indigēt, quòd
eiufmodi vinis inſit & citiſſimè implere corpora euacuata, quale hoc e- 10
rat, & exhaustos ſpiritus reſicere, & indigentia reparare: quæ docta Gale-

Lib. 2. aph.
som. 11.

ni ſententia eſt. Vbi verò iam præſatis auxiliis ægram confirmafſem, re-
ſtinctuſque omnino eſſet ſanguinis fluxus, ſuſſistere à medicamentis epi-
leptiam curantibus iuſſi, quoad confirmatio eſſet facta: quod quum eue-
nit, nempe poſt meſem, tum ad præcautionem, ne denuò in acceſſiones
comitiales incideret, concocta, & ad excretionem ſyrupis congruis præ-
parata prius pituita, lenibus ſed repetitis vacuationibus ægram abſque no-
xa purgaui. Conſtabant ſyrupi ex oxymelite primùm ſimplici, dein ſcil-
lino, cum ſyrupo de betonica ex decocto hyſſopi, betonica, ſaluia, cha-
mædryos, & chamæpityos, radice acori, enulæ campanæ, & pæonia cum 20
eius ſeminibus, & viſco querno, floribusq; libanotidis & ſteechados, om-
nibus ex aqua exceptis, & nuce myſtica & cinnamomo ad aromatiſa-
tionem adiectis. Purgaui ex agarico & rhacomate, additis gingibere, ſale
gemma, ſchoenantho & cinnamomo, & infuſis omnibus in aquam hyſſo-
pi & bugloſſi: cum pauco melle roſaceo. Exprefſioni horum adieci dia-
phoenici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis exceptis
omnibus potionem parauì, quæ ſœliciter operata eſt, multa educta ſpu-
moſa & aquoſa pituita. Pilulis item cocciis cum agarico & pulvere ſenæ
præparatæ ſum interdum vſus, & confectione quæ ſequitur, ex qua mirifi-
cam ſenſit ægra opem: 24. Conſeruæ acori conquaſſari 3 j. conſeruæ 30

florum ſaluia, roſis marini & ſteechados, cuiusque 3 ſ. myrobalanorum
emblicorum ſaccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi 3. vj.
cineris cranij hominis 3 j. cineris cuculli 3 j. pulueris diamoſchi dulcis
3 ij. pulueris diamargariti frigidi 3 ſ. granorum pæonia 3 ij. ſyrupi con-
ſeruatiſſimi emblicorum quantū ſat eſt. Ducantur in modum opiatæ, ex qua
alternis diebus ad 3 iij. vtebatur ieiuno ſtomacho. Errhinis eā poſt purga-
tionem vti iuſſi ex decocto ſampſuchi & agarici, cum tantillo gingiberis,
addito ſucco anagallidis purpureum ſorem gerentis, & ſucco betæ nigre.
His remediis Dei benignitate adiuta curata integrè eſt, vt triennium ro-
tum & eo amplius ſine ulla acceſſionum reſuſcituſ in columbia manſerit: ſed 40
poſtea tamèn incautè victus ratione ſeruata, & ſibi nimium fidens, in eaſ-
dem acceſſiones, ſed leuiiores tamen, relapſa eſt: iuxta illud Hippocratis;
Quibuſcunque morbi comitiales ſunt, ante pubertatem inutationem ac-
cipiunt: quibus autem vigefimo quinto, commoriantur. Vixit tamen niſi
vegeta & bene habito corpore, reſuſcituſ in eaſdem acceſſiones quandoque in-
curati

Lib. 4. aph.
7.

currat: sed ab eis citissimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamenti bonitas valent. Sit benedictus Deus in secula.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NO B I L I S iuuenis Caesar à Sata patritius Arelatensis, optima spei adolescens, ab immorigero & rustico famulo domus sue, quòd male obita rei rustice increparetur ab herili filio, quatuor acceptis secundum dorsum & latera vulneribus à sica inscriptis, duobus intra peritonæum secundum thoracem penetrantibus vulneribus, post duos exactos menses moritur, nullis proficientibus auxiliis summa cura mihi sero agrotanti exhibitis. Dissecto parentum & magistratus iussu cadaverè, ut de nece pro testimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace secundum sinistram illius partem iuuenta est, totam penè thoracis alteram partem implens, ut ferè amphora tertiam partem & eo amplius aquaret, vasis multis & capacibus extra lecto pure impletis. Erat autem ager facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatius, perpetua tussi oppressus, nullo aut exiguo procedente spūso, difficulter spirans, ut vix quum scalas ascenderet, aut longius progrediretur, spiritum ducere posset, inappetens & insomnis. Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore infelicitè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RE C T E quidem Galenus ea vulnera quæ intra peritonæum penetrarunt non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmavit: siquidem quum læsum peritonæum est, præsertim si in thoracis cavitatem vulnus descendit, nec coalescere potest facile, quòd membranolum nervosumque sit, nec ritè expurgari talia vlcera possunt. Vnde efficitur ut vel in fistulam desinant non coalescentia, vel omnino insanabilia relinquatur: quod plerumque fit, & in hoc iuvene quo de nūc agimus, & in multis aliis, expertus sumus. Hic itaque iuuenis quum sica mucronata & bene acuta percussus fuisset secundum dorsum, spatio mediò inter sextam & septimam costas sinistræ partis, descendit in ima telum peritonæo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnera quibus item percussus iuuenis fuit, minimè peritonæum attigerunt, quòd secundum musculos externos oblique celum adactum fuisset, brevisque hæc duo vulnera quòd in cavitatem pectoris non descendissent, curata fuere, læsis utique externis tantum musculis. At verò quum reliqua duo graniora penitus essent, peritonæo utique percusso, maius nobis negotium fecere. Nam post quatuor ab acceptis vulneribus dies,

bus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, insomnia, grauitas in parte percipi, vt decumbere in alterum latus minimè posset, dolorque oriri ceperunt: inflammationis utique indicia in suppurationē tendentis inueniente nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. Pus namque ex sanguine ortum habet, qui semilam habet (vt quispiam dixerit) transmutationem: quod mala simpliciter quæ est, cum putrefactione fit solida, sicuti quæ simpliciter optima transmutatio est, nutritio ipsa partium animalis est: at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtriusque est inflammationis calor: quæ doctæ Galeni com. 47. lib. secundi aphorismorum sententia est. perinde atque dolorem fieri extenta simul & calefacta præter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex sanguinis ebullitione atque exustione, qui vbi ex toto assatus fuerit, residuum eius fit pus: quemadmodum ex lignorum exustione cinis. Diximus quibus indicibus deprehensum à nobis sit inflammationem internam in hoc iuvene in suppurationem tendere. Euentus autem rei rem plena fide confirmauit. Nam mox post vigesimum diem purulētus æger factus est, quem affectum indicabant assidua & non intermissa febris, sed quæ interdum remissior, noctu vehementior esset, sudor frequens, tussicula sicca sine notabili sputo, oculorum cavitates, pallidus faciei & labiorum color, rubentibus tamen sæpe maxillis, præsertim hora vna post acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis summæ circa arterias partes reliquo corpore apparebāt. Ad extremum verò & curuari vngues, & tumere pedes ceperūt, quum iam morti proximus esset. his namque indicibus purulētos indicari debere nos Hippocrates docuit. Eos verò communiter purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicumque pus obtinent intus in corpore vniuersum, siue conditum ante in parte affecta inflammatione, huc etiam post eruptionem: verum medici propriè eos solos atque potissimum qui in thorace ac pulmone pus collegerunt, suppurationes seu purulentos vocare in vsu habent. Nisi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotantes necessarium quidem est, vt Galenus rectissime dixit. Quod & huic misero iuveni accidit, qui post duos ab acceptis vulneribus menses tabidus mortuus est, ingenti inuenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt nesci spectator ipse fuisset, vix certe crediturus eram tam ingentem puris copiam intro contineri posse, vt quæ mensuram viginti sextariorum æquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim verisimile haberi debet ex affuso sanguine tantam copiam genitam fuisse; quum vix à vulneribus duobus penetrantibus & punctis, factis libra vna effundi iura, cauum periculis potuerit; tamen ex sanguine qui malam habeat transmutationem pus gigni antea de Galeni sententia dixerimus. Censendum verò pus intra thoracem contentum à sanguine quidem putrefacto ortum habuisse, neque enim aliter fieri potest. Tantam verò copiam quanta in hoc iuvene inuenta est, non à sanguine solum putrefacto, sed & ab ichoribus qui quotidie è vulnere in

Lib. 2. aph.
47.

Purulento-
rum indi-
cia.

Lib. 2. præ-
fag. ca. 11.
nouz vers.
vel textu
60.
Gal. in to.
com. eius
partis.

Vbi supra
immedi-
atè.

10

20

30

40

nere in internas partes effluebant, genitam fuisse: corrupto etiam nimirum quod ad partem destinabatur alimento, & in pravam qualitatem à calore putredinali partis demutato, pus fiebat. Vnde magna tandem aggesta puris copia, quæ quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum est ut post diutinum tempus sensim congestione facta, nec vlllo pacto evacuatâ, ingens puris copia creverit, quæ respirationem mole sua impediens, ægrum miserè tandem in mortem deduxerit. Hic infelix nobilis huius adolosectis meliore certè fortuna dignissimi finis hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro testimonio vrbs Præfecto respondimus, & lethalia fuisse quæ se iniunctum thoracem insinuauerant vulnera, & mortem illis esse merito adscribendam: quum quæ pertuso peritonæo intrò in thoracem penetrant vulnera, plerumque lethalia esse, auctore Galeno, consueverint. Sit laus Deo.

Lib. 4. & 5.
meth. med.
dendi.

OBSERVATIO OCTAVA.

BLANCH A nobilis iuencula, Jacobi Romery patris Arcelatis filia: ut moribus sic virtute insignis, febre continente gravi corripitur: sequitur decimoquarto decretorium, laigo sanguinis fluxus è naribus manante, tanto ut domus vasa vix excipiendo sanguinis satis forent. plus quam enim libras xij. sanguinis diebus sex emisit, ut nullis remediis sisti posset. Inde restincto sanguine, alui fluxus ingens: agram corripit dies viginti: perstat somno gravi, sed non tamen tertioso oppressa: liberatur integre præter omnium spem nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- 3.º **Q**UAE in morbis haud raro contingunt, talia sunt interdum ut fidem superare omnem videatur. Quis enim credere possit unquam in decretorio continens febris, sanguinis è naribus emanatione facto, tantam profusionem sanguinis prorupisse, ut sex diebus per intervalla, frequenter, tanto impetu sanguis manaret, ut vasa vix excipiendo sanguini forent, præsertim in attenuata iuencula rari habitus? Ediscio à Celso prodirum in tenuioribus corporibus sanguinem, in crassioribus carnem, magis abundare: quod tenuia corpora imiturnamque facultatem imbecilliorè quàm habeant, sanguinem in carnem commutare haud plene valeant: contra verò crassiora plus carnis, quàm sanguinis obtinere, sanguine quidem alienis facultatis munere in carnem commutato. Itaque mirum videri non debet si in hac iuencula calidi & sicci temperamenti, laris venis, biliosus sanguis plurimus in vasis redundaret, qui tandem effervescens, & in putredine actus, febrem continetentem acerbissimam crearet, continens namque febris materia intra vasa contineri dicitur, vel Galeni testimonio. Quamobrem quum &

Lib. 9. me.
tho. med.

plurimus in vasis esset reconditus biliosissimus sanguis: & occasione accepta prohibita transpirationis (vbi enim incaluisse iuuenula nimio motu, & mox frigidam auram captans refrixisset, facta est & cutis stipatio, ac subinde prohibita transpirationis nata occasio) quum, inquam, accepta prohibita transpirationis occasione putruisset conditus in venis sanguis, febrem nimirum generauit, quæ in *æropyliæ* vocatam minimè desinere, ob assiduam effumationem, & modicam putrentis humoris diffusionem; vnde plurium dierum febris genita est. hæc enim prorogationis continentium febrium causa, auctore Galeno, esse solet. Sed quod magis mirandum sit, cur, inquam, per decretorium morbi tanto impetu latus sit sanguis, vt ad duodecim ferè libras ascenderit? Quis enim non stupeat tantum sanguinis citra mortem manare potuisse, quin & restincto sanguine alui fluore accedente, dies totos viginti ægram diuexasse? Quæ tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quæ tanta facultas corporis reatrix, vt tam effrænes, tam citas, tanto impetu actas vacuationes ferre potuerit ac superare? Mira profectò hæc sunt, & in imis naturæ recessibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quàm vt tacito quodâ & arcano præsidio, naturæ quidem probe cognito, incognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effrænes vacuationes, vi morbi potius quàm iusto naturæ decretorio factas, sustinuerit ac tandem superarit. Nam & ægra iam sine pulsibus, exanimis, moribundaque in horas relicta, reuixit tamen mirabili Dei cõsilio, qui quos vult saluat: quique (vt primi Regum secundo habetur) mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: quod (vt Sapientie 16. proditum est) Dominus est qui vitæ & mortis potestatem habet, deducitque ad portas mortis & reducit. quod in hac iuuenula Dei admirabili potentia factum experiri licuit, quæ quum iam viribus exhausta, viuensque cadauer dici posset, & iam morti proxima, rediuiua tamen tanquam è orci faucibus erepta, suis nutu Dei restituta est. Qua verò simus in hac leuanda ægra methodo vsi mox expromam.

EV RATIO.

Quum insignem hanc iuuenulam grauissima & ardentissima febre corripere cernerem, eaque indefinente, essetque tertio morbi die vocatus: à morbi essentia primum atque viribus ægræ, tum ab aeris constitutione (erat enim Aurumni initium) sexu, ætate, ac cæteris coindicantibus indicationes sumere mihi pro Galeni sententia visum fuit. Itaque quum & morbus acutus esset, ægræque & ætate floreret & viribus abundaret, pro Hippocratis præcepto lib. 4. de rat. victus acut. textu 16. iubentis in talibus affectibus sanguinem detrahi, quum sit ardentissima febrium & continentium præsens auxilium sanguinis missio, & frigida potio, vt pluribus in locis Galenus; mittendum sanguinem protinus iussit, emollicia prius leni clysteri aluo. Dein tribus interpositis diebus, trāsa quoque septimo, in quo nullum decretorium factum est, medicamentum leue propino, assumptis prius syrupis aliquot alterantibus, & sanguinis feruorem reprimentibus cum leui detersione. Constabant porro ex decocto oxalidis (cuius vis maxima est in sistenda putredine humorum) portulacæ, lupuli, sanctani, adiantni, cichorii, adiectionis seminibus frigidis, decocto quidem ex aqua

Lib. 9. & 11. meth. & lib. 1. artis cura, ad Glauc. & pluries alibi.

Lib. 1. aph. com. 23. & lib. 9. meth.

sem. e. di. & lib. 1. aph. com. 23. & lib. 9. meth.

- ex aqua hordei parato (quod mihi in huiusmodi febribus & siccis temperaturis facere solenne est) additis syrupis, violaceo, capillorum & oxy-saccharo composito. Asumptis syrupis, & coctionis signis in lotio conspiciuis, leue neque exagitant medicamentum dedi: quod in continentibus febribus & a cutis obseruare plerumque soleo, id multo salubrius expectus quam scammoniatis medicamentis humores exagitare. Paratum porro medicamentum erat decocto prunorum, vuarum passarum, exacinarum, tamarindorum carne, seminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo floribusque communibus: quo in decocto rhabarbari scleci 3 j. ss. in aqua endiuiz per noctem macerati, cum tantillo cinnamomi nicci, adiecto melle aëreo & syrupo è rosis parato. Inde biliosorum magna copia eiecta summa cum facilitate fuit. In crastinum verò hordeaceam aquam cum syrupo violarum propinari iussi, & lenem clysterem ad deterfionem eorum quæ à medicamento superfuerant infundi. Quum verò vndecimum ægra attigisset, modicus è nare dextra fluere sanguis cœpit indicium criseos decimoquarto futura, si quid Hippocrati creditur. est enim in decretoriis vndecima cōtemplabilis. Quod ego intuitus, omne naturæ negotium relinquendum sum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum morbo ad statum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi consilunt ac vigent, quietem habere melius esse. Itaque ab vndecimo in decimum quartum intendi febris, symptomata augeri, deliria, vigilia, visa rubicunda & splendentia ob oculos apparere, rubor in genis cōspiciuus & clarus, scintillantes oculi, nares pruriginē tentari cœperunt: fluxuri mox è naribus sanguinis indicia certa, si quid Auicennæ creditur, quod & euentus ipse plena fide monstrauit. siquidem decimoquarto sub vesperam manare sanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tanto impetu vt momento temporis vasa duo stannea sanguine sint impleta, tumque ægra sibi melius habere visa, exonerata utique eo quo veluti sarcina premebatur. Vnde neque restinguendum dextrepente fluorem illum, quod decretorius esset, & nisi superfluat, sibi nullo pacto debet, ne contra naturam agere videamur: quæ concors est medicorum omnium sententia. Verum quum minimè sponte sisteretur, & vires iam conuelli viderentur, retundendum modicè eum impetum operæpretium duxi. Itaque ex oxycrato naribus frontique ac collo cum pittacis lineis admoto manantem sanguinem compesci, & iusculis ægram reficere, tumque quadantenus sibi sanguis ad horas aliquot visus est: sed sub auroram multò quàm antea profusior manare cœpit, atque calentior. Adsum vocaus, & maioribus præsidiis obuiâ eundem statuo. Itaque vinculis artus deligo, brachia inquam & catura, extrêmâque manus & pedis digitum, que ligata magnum ad sistendum sanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypochondriis admooueo, collum vniuersum puluere rubeo adstringente chirurgis communi, additis leporis pilis minutissimè incisis, lapide hamatite & corallo rubeo, ex oui albo dilutis, & lineis pannis exceptis, imbuo: vt sanguis sursum repens, cohibitis & oclusis per quas ferebatur venis, sistetur. Fronti puluisculum ex aloë, pilis leporis, cortice thuris, & gypso, ex succo

Lib. 1. aph.

24.

Lib. 1. aph.

29.

Fen 1. 4.

Trac. 1. cap.

5.

Auicenna

fen 1. 4.

Gal. lib. 3.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

de crisi.

ex succo plantaginis & oui albo exceptis admoueo; atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem de ex puluere coralli rubei, lapidis haematitis (qui mirificam in sistendo sanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis, in tenuissimum pollinem omnibus redactis, & syrupo myrteo & aqua decoctionis equiseti potionem paro. Porro haec omnia profuere plurimum: nam ad biduum sanguis sisti visus est. Sed praesidiis istis a corpore amotis, fluere rursus sanguis coepit. Quo viso quum perituram aegram metuerem, si perstaret tanta sanguinis manatio, a qua vires mirifice conuellerantur, maioribus instandum duxi quod, pro Hippocratis sententia, extremis morbis extrema remedia ex usu sint. Itaque naribus turundas ex chalcitide usta & succo plantaginis impono; & potionem ex Philono Persico ad drachmam vnam cum syrupo myrteo & aqua peculi rosarum propino: quo vno remedio interno, & externo alio protinus sisti sanguis coepit, nec amplius fluere perperam: siue quod fluxum iam per se natura sifteret, siue quod antidoto Persico refrigerato sanguis & venis oclusis, somnoque conciliato (quae omnia Philonium Persicum egregie praestat) restingui omnino sanguinem oportuerit. Et profecto in ingentibus sanguinis manationibus, quacumque parte erumpat sanguis, & praesertim in immodicis mulierum purgationibus, si in tempore morboque adhibeatur, praesentissimum est remedium; & quod nunquam me fecerit. Sit autem dosis drachma vna, aut ad summum scrupuli quatuor in primo mensium fluxu: maiorem enim tum quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admota (ut dixi) mirabile solet esse auxilium. Vbi vero iam plene sisteretur sanguis, viribus instaurandis operam dedimus, quae adeo defectae erant, ut aegri potius viuens cadaver, quam vitali aucta sperare dici posset: ita attenuata, sine pulso penae, sine voce, sine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugae frontis, pendulis genis, fluentibus buccis, ut gelida mortis imaginem esse dixisses. Vix ita tamen omnia naturae restituitur. Nam post dies a sanguinis manatione septem, virtus rescit, & omnia in melius procedere visa sunt, febre tamen perpetuo manente. Sed eo ceterum natura suas ipsa partes agens sese exercebat, & ab hostis infestis vendicare, insurgit denique morbus febre aucta, & mirae repentina alui proluuii oborta sub quadragesimum circiter diem, acri quidem & morbidissima bile per intellectum vi morbi potius quam naturae ductu erumpente. Unde quum iam a sanguinis tanta manatione & morbi gravitate atque diuturnitate mire affecta aegra esset, & in summum vitae discrimen pergit, & in nouo hoc symptomate oborto ne succumberet misera iuuenicula valde metui, fereque pro deplorata habendam duxi: nec tam empropterea deferendam, sed aduersus vim morbi tantam pugnaturam quod, auctore Galieno, generosi medici se non tueri a symptomatis grauib. quae morbi circa decretoria accidere solent, sed eum magis sistenti animo esse, & praesenti manu optulari. Quod & ipse in hac aegra faciunt: dum duxi, ad motum & adhibitis praesidiis omnibus per quae feruari illam posse credeba, etiam illas quae iubeo vt infusa ex aqua pluuii fierent, quiddeatemptior sit, & aliquid adfrictionis conuelleret, & in decoctione diuinae rhodiusulnarij semina laudabam. ad

Lib. 1. aph.

ad q. 1.

ad q. 2. d.

p. 2. 190
ad q. 1. 191

conspicua

p. 2. 191

Nota mirabilem morbi huius naturae pugniam,

Lib. 3. de
crisib.

- * bam. adstringentem namque facultatem sat multam id semen habet. Interdum & cotonei mali purgati frustra coniciebam : & quum fluxus alui validior factus est, ex aqua chalybeata parari iuscula imperavi, admixta nonnunquam oryzae farina & coriandri seminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum semina obtinent) vesuecinos pedes (quod glutinosum praestent alimentum) indebam non raro. In summa omnis victus ratio, refrigerans & adstringens, humorisque in crassius, à me symptomatis ratione instituta fuit. Potiones dedi ex terra Lemnia, pastillis ex spodio cum semine acetosae, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis menthae & portulacae, adiecto syrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & syrupum Aegyptiacae spinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manum, recens Alexandria Aegypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri fatus admouimus ex decocto plantaginis, menthae, rubi, lentis, cupressi, caudæ equinae & bursæ pastoris, adiectis malorum, puni corum putaminibus, rosas, coriandri & rhois culinarij seminibus, ac caryophyllis, omnibus in aqua chalybeata & vino crassiore incoctis. Post solum ex cerato stomachico Galeni, & emplastro è palmulis Mesuei (Diaphœnicon vocant) adiectis caryophyllis, mentha sicca, coriandro & corallo rubente, ventrem uniuersum inunxi ante cibum. Emplastro quoque mastichino, & contra rupturam sum in hac foeliciter usus. Tantumque hac curandi ratione profecimus, ut Dei gratia adiuti, operoso & iugilabore agram ab orci faucibus eripuerimus : sensimque instaurata virtute, in melius proficere indies iuuenacula coeperit, quæ pro deplorata habita moritura in horas sperabatur. Sed id longissimo temporis tractu effectum est : quod quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refectiorem tempore indigent, ut docta Hippocratis sententia est. Tandem verò iuuentutis robore & congruo victu in integram sanitatem nutu Dei redacta est, nupsitque postea, & nunc iam post decimum octauum annum vegeta & constans, multaque prole beata foeliciter vinit. Pro quo tanto beneficio summo & optimo Deo honorum omnium largiori gratiæ merito & summæ habendæ sunt : cui sit laus perennis, honor & gloria.
- 39

OBSERVATIO NONA.

- IVVENIS Tharasconensis quidam Eleonora Labiana honoratissima femina filium, cui Lodoico nomen, dum ancum tormentum manuarium (vulgo Pistolet vocant) globulo plumbeo factum, & puluere tormentario plenum, male cautus adornat, clauiculæ (que cictorias concinnat, imprudenter ad pectus conuerso telo, dissultantibus clauiculis, ictum excipit mirificum, globulo in viscera adacta, atque igniuomo impetu intruso tribus sub ventriculo digitis. Paucis post diebus emissio per anum globulo, nulla noxa in intestinis relicta, aut ul-
- 40
- lo visce

lo viscerum, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potius quàm natura ductu, sanatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Marabilis
historia.

VAE in dies hominibus extra omnem fidem eueniunt, admirationem magnam parere ob rarum eorum euentum solent. Quis enim credat adacto in viscera globulo plumbeo, vi ignis & tormentarij pulueris magno cum impetu excusso, (quæ vulnera ferè semper lethalia esse solent) incolumem euasisse hominem, nulla præsertim in visceribus læsione relicta? Admirabilia profecto sunt hæc, & supra hominis captum, extraque omnem fidei aleam posita: verissima tamen & oculata per me fide comperta, vt refragari nemo quisquam possit. Hic itaque iuuenis tractandorum armorum eius generis haud satis experiens, dum æneum tormentum manuarium puluere & globulo infarctum ad iactum concinnat, everso in pectus seu ventris regionem fistula æneæ ore, rotula dissulante, ictum excepit tribus sub ventriculi regione digitis. Impactoque globulo, quum ferè mortuus procidisset in terram, à suis adiutus, aduocatisque medico & chirurgis, locoque vulneris spectato, quum intrò constitisset globulum appareret, nullo exitu sese vquam prodente, quàm foras manare globulus potuerit, iudicatum est moriturum ægrum: quod grauibz symptomatis confligaretur, ventris graui dolore, tumore, pondere, cum singultibus & animi deliquiis. quæ symptomata huiusmodi vulneribus superuenientia periculū graue portendere solent, & plerumque mortem. Nihilo secius tamē succurrere tetant, tutius arbitrati, pro Celsi sententia, anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque ad sedandum dolorem parato clysteri ex lenientibus & dolorem sedantibus, floribus inquam chamæmeli, melilori, seminibus lini, althææ, scœnograci, & alijs multis fæces educere tentarunt: quibus cum flatu quoque multi, sed non citra dolorem, emissi sunt. Vulneri congruentia apponunt topica medicamenta, qualia in huiusmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum sedatiua, & suppurantia, ob contusionem, quæ magna in talibus vulneribus constare solet. non enim adstringentia aut reprimentia, vt in reliquis vulneribus, sed magis chalastica & suppurantia conueniunt, ob eam quæ à globulo fit contusionem. Quæ enim contusa sunt suppurare citò oportet, pro Hippocratis & Galeni sententia. Missus ab initio iuueni sanguis, & in circuitu vlceris ad mota reprimentia, omniaque ex artis præceptis methodo curata. Quàmque post aliquot dies grauitas ingens & pondus secundum imum ventrem perciperetur, fortibus dolorem sedare opus fuit, atque linimentis, tum & clysteribus eiusdem facultatis. Quàmque clysterem reddidisset, sentire se in ano nescio quid graue dicebat æger, putantque flatum esse, globulum conatu emisit per podicem: sensimque postea mundificatò & probè deterso vulnere, tandemque agglutinato, in pristinum bonæ valetudinis statum æger deductus est: quod Dei potentia admirabili magis quàm naturæ viribus adscri

Hipp. lib.
de vuln. ca-
pitis.
Gal. lib. 3.
meth.

adscribendum meritò est. Nam ipse solus est qui omnia potest Deus, benedictus in secula.

OBSERVATIO DECIMA.

MIRAE vulnerum observationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Dini Aegidij pagum die vicesima septima Septembris habitus est, sub annum restituta salutis millesimum quingentesimum sexagesimum secundum, vulnerati casique multi essent: Et qui eorum grauibz acceptis vulneribus curati sint, dum victi sese in Arelaten urbem reciperent, summâque charitate à ciuibz essent accepti.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auspicius principium sumpturus sum, quàm si Dei in his potentiam admirer, & cum Psalmographo rege atque propheta dicam: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea cognoscet nimis: ipse est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui redimit de interitu vitam nostram, coronans nos in misericordia & miserationibus; cuius miserationes super omnia opera eius. Huius vnus potentiz & miserationi referamus acceptum; quòd ij de quibus dicturus sum, ab hostibus lethalibus plagis vulnerati, propèque ad internecionem casu, incolumes euaserint. Ne id nobis adscribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera nostro Marte curasse, quasi ad id vires nostræ suffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam misero & luctuoso casu miseris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura sint: in quibus recensendis fidem obstringo meam, nihil me quicquam observationi huic inferturum quod non ipse oculata fide viderim, perspexerim, manibusque tractauerim. Absit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res vt à me visæ sunt plena fide sinceraque explicabo, & vbi res poposcerit, testes chirurgos qui vnâ mecum in curandis agris non instrenuam operam nauarunt adferam: et si res ea quæ omnium oculis exposita fuit, testibus minimè egere videatur, ipsa sibi fidem abundè per se faciente.

In eo itaque miserando conflictu quum ordines ducerent Hispani aliquot duces strenui cum suis turmis atque manipulis, & pro insita Hispanis militari virtute aduersus hostes fortiter starent, malè mulcati sunt & grauis nimis vulneribus affecti: siquidem quum pauci inter multos, aut potius soli hostium impetum sustinerent, fulis fugatisque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hosti dare vellent, obstinato animo pauci aduersus multos, fari inter densos militum cuncos stare ausi sunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui seruati sunt, seruati quidem non

Psal. 138.

Psal. 102.

Psal. 144.

Alonſi Hi-
ſpani tri-
buni mili-
tum mira-
curatio.

fuiffent, ni ſe mortuos proſtratoſque effinxiffent. Quos inter duo Hiſpani
duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuere: alteri
Alonſo nomen erat, alteri Manrico, è interiori Hiſpania ambo, quam
vulguſ Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolomæus & Plinius Tarraconenſis Hi-
ſpaniæ partem dicūt. Alonſo duci fortiffimo ſeptem in capite gladio mili-
tari (*cotelas* vulgò vocant) inflicta vulnera fuere, galea criſtata in terram
deiecta, ipſoque etiam proſtrato: quorum quidem vulnerū quatuor cum
inſigni cranij fractura ad duram vſque meningen deſcendente erant, reli-
qua ſine fractura ad caluariam vſque idem in brachiis oſto vulnera exce-
perat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & meta- 10
carpium conſiſtebant: rursus in cruribus ſex vulneribus erat conſoſſus: vt
in ſumma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quæ ipſe
ſingula diſnumeraui, loca ſedèſque affectas contèplando, & vulnèrum ma-
gnitudinem numerūque ſpectando. Vt planè dum ad eum curandum pu-
blico decreto veniſſem, vnà cū aliis vulneratis tractandis, quorū numerus
ad ducentū ſexaginta aſcèdebat in ſtuporem verſus, nec quā curationem
inciperem, nec quā deſinerem, ſatis mihi cōpoſ eram: tam multa, tam grā-
uia inerant in enecto ferè homine vulnera. Nam quum à ſanguinis in cre-
dibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, &
coactō ſanguine, viribūſque penè extinctis, deficere æger in momenta ſin- 20
gula videretur: priuſquàm capitis vulneribus manum admoueremus, re-
ficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fuere, quòd omnium indica-
tionum prima & potiſſima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradente Galeno.
Itaque iuſculis è capi contuſis carnibus paratis, tum vino aromatite intri-
ta panis in eo infuſa, ac vitellis ouorum ex vino exceptis, ſaccharo & cin-
namomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires deſectas reparare ſtudeo.
Qua victus ratione (quum exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm
homo) mirè intra biduum reſotus recreatūſque fuit. Nec verò interea
dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis
deterſis vulneribus, fuere illa ſtudiuiſus quæ futura indigebant, & topicis 30
admotis vnguibus, ſaſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri
potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quum forationem terebellis
expoſcerèt, nec eam vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtu-
limus id muneris aggreditūſque terebellis, ſcalpris & voſſellis, malleoq;
diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent.
Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob
vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus quibus torquebatur, peſ-
ſimè haberet, iis maximopere inſiſtèdum omni cura duximus. vnde enim
à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt
bellè Galenus docet. Quod & nos fecimus, dolorem quidem cataplaſma 40
te ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tum ſimplici tum chamæme-
lino & lumbricorum vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illi-
nentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet,
quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ, auctore Hippocrate atque
Galeno, vulneribus ſuperueniens, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea
verò

Lib. 4. & 4.
metho. &
plures alii.

Lib. 5. aph.
1.

verò mollibus clysmatibus vètrè purgabamus, quòd solutiètia medicamēta deiectæ vires nō sufferrent: et si in huiusmodi vulneribus necessariā esse purgationē eam quæ medicamētis fit Hippocrates & Gal. dixerint. A dāis tamē sen sim viribus, catholiconē cū rhacomate & syrupo rosaceo dare ausi sumus, scēlicitérq; successit. Tanta autē cura in hoc curando vī sumus, vt propē ego absideremus. Vulnera capitis omnia ex rosaceo melle, & Cōciliatoris vnguēto, quod ad detergēda capitis vulnera mirabile esse solet, vt & capitali pulvere & emplastro demū ex betonica vtētes, Dei gratia adiuti perlanauim⁹, tū verò reliqua quę in crurib⁹ & brachiis cōstabāt,

Lib. de vul
ne. cap.
Gal. lib. 4.
meth.

Manrici
restitū Hi-
spanorum
tribuni hi-
storia.

de de
de

de de
de de
de de
de de

- 10 sua cuique auxilia admouētes, magna omniū admiratione ac plausu, Deo gratias reddentibus cūctis. Atq; hæc Alēsi grauitè vulnerati curatio fuit. Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipse fortissimus, sc̄uissimè vulneratus secundum thoracem, costas, faciem, brachia, caput, proximus mortī erat; biduūque consistit sine voce ac sensibus, planēque *sc̄uissimos*, id est sine pulsibus, vt vermiculans & intersectus vix in eo appareret pulsus. Cui & ipsi quum factō de morte prognostico, manum vix admouere vellemus, quòd deplorati à medicis non sint contingendi: (auctore Hippocrate) iussi tamen, manum tanquam deplorato admouimus: vires primū refouentes, quæ penitus concisæ erant, præ nimia sanguinis profusione & frigore. Nam fugiens acceptis vulneribus sese præcipitem in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à suis sub noctem adiutus, fluitiū fere totum natatione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate ipsa veriora hæc sunt. Nam vno impulsu plus minus centum vulnerati sese in Rhodanum proicientes, natatione virili salutem sibi quæsierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo submersi perierunt. Multi tamen euaserunt, quos nudos Arelatenses ciues charitate plausibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima semienectos exceperunt, quibus potuere præsidii confouentes: quos inter hic strenuus dux tribuni militum erat. Hunc itaque curandum suscipientes, hunc seruauimus ordinem. Primum omnium panniculis lineis mollibus & stragulis congelatum ferè hominem tepida caliditate fouimus, motum dantes, & enectam virtutem instaurantes iusculis & contusis ex cinnamomo paratis, odoribus item bonis spiritus dissolutos fouentes, ex aqua florum citri rosacea, vino odorato & caryophyllis inuicem mixtis tempora, pulsus brachiorum, narēsque madefacientes, sinteisque hoc liquore imbutis sæpe ad nares admotis spiritus penè extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi sese exercere vires visæ sunt, tractāda vulnera sumpsimus, quum prius etiam in primo aditu eadem quo poteramus modo procurabamus, nec-
- 40 cessariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore scilicet æger sine voce ac pulsibus moriturus sperabatur. Resumptis porrò viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera turēdis longioribus intrò datis, & rosaceo melle cum terebinthina ex aqua vitæ lota illitis deterimus, quo præsidio mirabiliter se iuuari æger dicebat. Erat enim secundum pectus vulnere punctim factō, & intra cauum pectoris discisso peritonæo, grauitè sauciatus: tum &

secundum latus dextrum inter sextam & septimam costas vulnus acceperat secundum dorsum cum grauisimis symptomatibus ad hæc vulnera insequentibus: nempe grauisima spirandi difficultate, tussi molestissima, cordis palpitatione, & animi deliquiis quibus omnibus curâ ad se trahentibus, pro cuiusque ratione prospeximus. Spirandi namque difficultati hydromelite ex hyssopi, foeniculi, prassij, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis visuis papis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xyli femine, & malua cum melle electo, prospeximus: quo sæpe in die laborantem vti iubebamus, lambendo, idque calidè. Nam frigida pectori inimica, tusses commouentia & dolorum inferentia esse solent, pro Hippocratis sententia. Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus sputum promouere & tussim sedare conabamur. Constabant linctus ex puluere glycyrrhizæ, hyssopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diatreus, pulmone vulpis ex arte parato, saccharo candido, penidiis & syrupo capillorum atque hyssopi. Ad pectus in unctionem admoimus ex oleo violaceo, liliorum, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croco & radice iridis Florentinæ, omnibus cera alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinû è dulcibus amygdalis exceptum, & saccharo candido vocato admixtum sumere sæpe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum secundum thoracem, tum & secundum dorsum inter costas duobus vulneribus punctim factis, idque ab hasta mucronata (vulgò *hallebarde* vocant) grauitervulneratus esset, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, post vicissimum diem ingens puris proluuius è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in intestina via communis subsist, qua excerni contentum in thorace pus & emitti possit. Sed cõspirabile & conflatile est vniuersum corpus, vt rectè Hippocrates dixit, & ipsa sibi natura vias facit ac præstruit, quibus nedum per aluum, sed & per ossa quandoque saniem pellat: vt minimè mirandum sit in hoc egro per ventrem è thorace pus copiosum emanasse. Quod & prius in Ioannè à Lugduno Montis maioris secus Arelaten monacho annotaueram, qui grauisimo vulnere in pectore accepto, acuto spathæ mucrone in cauum pectoris penetrante, quum præ puris intrò contenti copia in præfocationis periculum esset adductus, erumpente tandem die decimoquarto tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendenti discrimine leuatus est, & post diuinum tempus vterunque sanatus, vlcere in fistulam desinente: viuitque adhuc decimosexto post acceptum vulnus anno, sed malè habitus & tibi proximus: sed viuit tamen, & munia quæ sanus obire solebat, obit. Vt ergo ad agrum nostrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxisset, pauca per accepta vulnera, alleuatum se sensit, paulatimque probè deterfis vulneribus, quæ nos sæpè lotionibus syphone recto immisissis ex decocto myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, absinthij, & agri moniæ vino exceptis, interdum prius ad deterfionem hydromelite injecto, nonnunquam vtrò vino & melle, adiecta aqua viræ (quæ in huiusmodi eluendis & detergendis exsiccandisque vulneribus admirabilis est) vul-

Hydromelite
Lib. f. aph.
Linctus.

Lib. 6.
Epid.

Ioannis à
Lugduno
vulnerati
curatio.

nera cluere, detergere, tandemque exsiccare moliebantur. Tantumq; hæc curandi ratione Dei misericordia profecimus, vt sanata sine prorsus vulnera thoracis & costarum. Reliqua verò quæ in facie erant futura sic calabris iungentes, & glutinatoria post deterforia adhibentes, facile curauimus, sicut & quæ in capite quæ sine fractura erant, & quæ in brachiis, etsi magna forent, persanata omnia sunt nutu Dei, qui quos vult seruat. Mira sunt hæc profecto, at mirabilia quæ nunc proximè enarrabo.

Idem d. J.
21. m. 10

Mira militis cuiusdam historia.

21. m. 10

Eodem in conflictu miles quidam è pedibus fortis ac generosus, dum fortiter pugnat, idum excipit ab æneo tormento (vulgo *Arquebuse* vocatur) ingreditur globulus plumbeus secundum tempus sinistram, paulo altius egreditur ex altero latere è regione opposito, diffracto utrinque cranium & dilacerato, sanatur tamen is miraculo. Nam post acceptum vulnus Nemausum cõcessit, & ibi curatus fuit. Qui ad me postea veniens, vt à me consilium posceret, quum nondum plenè curatus esset, omnia vt acciderant bona fide recensuit, vidique hominem ita vt præenarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui. Hic cæcus & surdaster remansit, viuitque nunc sanus & incolumis, nisi quod is duobus sensibus visu & auditu priuatus est. Sentiendum verò neq; cerebri membranas nec cerebrum ipsum læsum fuisse, sed globulum rupto cranio superficie tenus, in

alterum oppositum latus impetu esse deductum. Mira profecto sunt hæc, & quæ ferè captum superent humanum, & nisi à me visis pertractataque fuissent, vix essem fidem daturus. Quod autem cæcus & surdus remanserit, id factum putamus, quod ab ictu & contusione pars aliqua sanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios nervos inciderit, obstructionem pariens, vnde & cæcitas & surditas oborta sint.

Historia alia.

21. m. 10

Masilienfis miles quidam robustus bellator, ac sui ordinis vexillifer, eodem in conflictu idum excipit ab æneo tormento, globulo per medium thoracis immisso, & per dorsum è regione prodeunte, atque hic itidem miraculo sanatus. Curauit illius ego & Claudius Laydetus chirurgus sumptuosus. Quumque globulus intra constitisset, tumoremque in dorso inferret, huc dextere Claudius chirurgus præfatus sectione facta euulsit, & liqueis impositis ad detersionem (vulgo *setones* vocant) cæterisque ex arte peractis, integrè sanatus fuit nutu Dei, qui solus mirabilia facit. Hic, quod proximè mirandum, nulla aut exigua spirandi difficultate, nec symptomatis verendis vllis, affectus curatus fuit, sed longiuſculo tempore: viuitque adhuc incolumis, & suarum rerum satagens.

Historia alia.

21. m. 10

Miles alius è Borbonij pago secus Arelaten, gladio militari (quem vulgo *Cortelas* vocant) secundum ceruicem vulneratus, dum ipsum fugientem equites eodem in conflictu persequerentur, vulnus mirabile accepit, nam ab aure in aurem secundum ceruicem, inter primam & secundam vertebra, dissecta ceruix fuit, ita vt collum in anteriora prolapsum sub sterniculo indigeret. Hic ferè mortuus in xenodochium Arelatenſe, cum reliquis sauciis perductus est, & nostræ curæ à precibus & deuotionibus commissus. Hunc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in consternationem animi quasi quandam deducti fuimus, vulnus tractamus,

Historia alia.

21. m. 10

Lib. 6. aph.
com. 18.

quid bone Deus? ad vertebam vsque ferè vulnus attingebat, iugulares venæ dissectæ, latitudo vulneris vasta, vt ab aure in aurem vulnus protenderetur: profunditas verò tanta, vt integra manus passa intra vulnus conderetur. Hunc etsi vix euasurum prædixissemus, quòd, auctore Galeno, magnæ discissiones mortem inferant, nihilo secius tamen tentandam curatio nem duximus. nam robustissimus erat iuuenis, florenti ætate, & virum plenus. Itaque vulnus non alia ratione sui poterat ob distantissima labia, quàm vt futura sicca quàm vocant labia coniungerentur: quod & nos fecimus, pannis lancis coceincis glutino adstringente illitis, & vbi glutinum inaruisset, filis sericeis duplicatis, inuicem hinc inde commissis, labia vt 1. o potuimus coniunximus, intròq; spleniis datis, vngvine deterforio primum illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex œnomclite, decoctionis agrimonij & radicis iridis, paucaque myrrha & vitæ aqua, quæ profectò in omnibus vlceribus detergendis & glutinandis mirabili experimento valet, vt à me millies expertum. Vbi verò abundè mundificatum vlcus esset, glutinantibus vtentes, & lotionem ex vino acerbo decoctionis foliorum hederæ, equiseti, & plantaginis vlcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quòd quum distantissima vlceris labia essent, & magna intus facta discissio, vt nunquam coaléscere posse dixisses: tanta tamen est naturæ vis atque potentia in coniungendis quæ dissident, 2. o vt natiuo quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas intermedia magna subest ac cauitas) agglutinata fuerit, sensim genita in vulnere materia ex affluente sanguine. Vnde fit vt regenerari caro possit, modò adducta sint quæ dissident chirurgica manu, quod per futuram fieri solet. Hic tandem nutu Dei curatus fuit, viuítque nunc superstes quarto post anno quàm vulnus itam grande accepit. Adolescens tamen quidam pari vulnere post vndécimum mortuus est.

Alia histo-
ria.

Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è lapicida militiæ se adscripsisset, ingens accepit militari gladio vulnus, abscisso & diffracto vnuerfim cranio secundum futuras petrosas, nempe ab altero latere in alterum latus discisso vtrinque cranio vsque ad futuram lambdoiden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum symptomatum passus est quæ pati sic vulnerati solent. Ossa diffracta terebellis, vn-
einis & scalpro sustulimus: imòx rosaceo melle, & Conciliatoris vngvine, ac puluere capitali, & emplastro betonica intra duos menses hominem integræ sanitati restituiimus. Húc Claudius Laydetus chirurgus tractauit.

Alia histo-
ria.

Alter è Nicea vrbe primipilus ac strenuus miles, eodem in conspectu in domestica cruris parte vulneratus bellico tormento (*fauconneau* vulgò vocant) cum ingenti fossilis maioris fractura, globulo ingressum supra genu faciente, & in syluestrem partem prolato, atque inde euulso, magna cura seruatus, longoque temporis spatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Alia histo-
ria.

Ferdinandus Far peditum ductor, Arelatenis ciuis mihi perfamiliaris, ad fossam Marianam dum fortem militem agit, in conspectum hostium positus, vulnus accepit ab æneo tormento in tarso pedis, pede in vtrumque latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauissimè & periculosissi-

mè laborauit, ingētibz doloribz ob partis naturam obortis, quum pars illa tota ossea nerueaque sit, ac tendinum plena: vnde nimirum acerbissimi dolores oborti sunt, & ossa multa diffracta, quæ auferre necessariū fuit. Quin & cariōsa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonosus in toto pede suberat, vigilæ immēse ob perpetuos dolores, & conuulsui motus plurimi. Hunc nos post vniuersalia diligentē & solerti cura tractauimus, pro eo quo illum prosequerbar amore. Nam fortibus exbētonica, mālua, sampſucho, saluia, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & roris marini atque stœchados floribus, cum fursure omnibus in vi-

- 1.º no decoctis: (aqua namque locis neruosis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente, locum fouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplastro postea superdato ex farinis orobi, lentium, fabarum & seminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplasmatibus morè admouebamus. Intus verò laqueo immisso, & deterforiis vnguētis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis imaduifſent, multisque aliis ad neruosa vulnera accommodatis vsi fuimus: itādem verò agrè post sex menses curatus magnā sanè difficultate fuit. Claudius mansit, vt nonnisi scipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus est, ob tendones dilaceratos, & tarsi ossa diffracta. Viuit tamen
- 2.º alioqui vegetus & sanus, & rebus suis intentus.

Iacobus famulus Domini à Meianes Patritij Arelatenſis, in eo conflictu qui ad Cistercium oppidum habitus est, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro inter cubitum & humerum, malèque ab chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerum indigentiam negligenter tractatus, Arelaten venit, toto iam brachio in sphacelum conuerso, cum foetore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditateque summa, ipsòque acrebrebra animi deliquia patiente. Vnde concilio vnâ mecum chirurgorum coactò, conclusimus nullam esse aliam curationis viam, quàm si sphacelatum membrum secaretur. Nam quum nonnisi vnica subest salutis via, etsi

- 3.º ea periculosa sit & dubia, oportet, Thucydidis consilium sequentes (vt Galenus ait) aduersos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus. nouacula primùm supra carnem demortuam brachium secantes, mox ferra ferrea os detruncantes, cauteriisque sanguinis fluorem compescentes, hominē sanitati post mensem Dei gratia adiuti restituiimus.

Quæ in eodem conflictu Cisterciensi acciderint memoratu & obseruatione digna, Desiderius Testenus chirurgus, homo doctus & fidei exploratæ, qui præsens semper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in castra deductus, mihi perquam familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à se nēdum visa, sed manu sua tractata atque per curata, nempe quæ mox à me

- 4.º subscribētur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du moustier*) circa sternum parte sinistra thoracis inter sextam & quintam ex veris costis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adactò, & per dorsum egrediente duobus digitis prope spinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis in tertexto, (quod vulgò *Cotte de maille* vocant) quorum circulorum circi-

ter duodecim cum globulo prodire, multique alij in musculis intercostalibus & dorsi consistere, multique etiam intus in thorace conditi vni cum pure egrediebantur intra annum curatus, sed agere spirans remansit.

Historia alia. Miles quidam loci à Senas eodem in conspectu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Mosquet*) vulneratus, cuius globulus pila palmaria luforia parua maior erat vulnus in brachium sinistrum incidit, cum ossum contractione, dilaceratione tanta musculorum, vt vix digito vno contineretur in se brachium, quin vniuersim decideret. Vocati chirurgi in ea sententia fuere, vt abscindendum omnino brachium ducerent. Curatur tamen à Desiderio intra mensem citra sectionem, seruatis magna ex parte brachij motibus.

Historia alia. Miles alius quidam qui sub Castelleto duce stipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os injecto, egrediente. verò propè coronariam futuram parte sinistra circa ossa petrosa & tempus sinistrum, diffracta superiore mandibula. Curatur tamen is summa difficultate, degitque nunc sanus, vt aiunt.

Historia alia. Baiulus quidam Arelatensis, factus miles, idum mucronato gladio prælongo (vulgò *Estoc* vocant) accipit tribus sub vmbilico digitis parte sinistra: adigitur ensis magno impetu in thoracem medium, egresso mucrone in dorsum inter tertiam & quartam costas prope spinalem medullam.

Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Desiderio & Ioanne Anglesio chirurgis: viuítque nunc sanus & incolumis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cetera admiranda, vel quæ conspeximus ipsi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probata fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quisquam in rebus arduis desperet, vt in leuibus non nimis confidat, quum interdum mori eum cernamus quem medicus curam certus ferre erat, & euadere eum non rarò de quo medicus desperaret: (quæ docta Celsi sententia est) existimétque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monstrosa, vt in naturæ operibus, tantamque esse artis vim vt difficillimis etiam prospiciat, ad laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIONVM MEDICINALIUM libri quarti finis.

OBSERVATIONVM

MEDICINALIVM. FRAN-

GISCO VALLERIO LA

MEDICO AVCTORE,

LIBER QVINTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

NOBILIS *Gabrielà Varaderia* Patritius *Arelatensis*, vir non minus *avita nobilitate* quam *virtutum & morum candore* insignis, *patri diui Andeoli dominus*, optimi temperamenti, boni habitus, succulento corpore, plurimis ac gravibus actionibus assuetus, laboribusque exercitus: quum per ver. praecedens, est atemque subsequenter plurimum se exercuisset, variis obitus in diversa loca profectionibus: effectum est, ut ab nimio motu agitatatis humoribus (si quidem movent excrementa, auctore Galeno) Sol, venus, balneum, motus) & in cutem proruentibus, in phlegmonem magnam secundum dorsi spinam incidit. Qua agere suppurata, necdum perfanata, quum se via praepere nimis credidisset, & se corporeis laboribus exagitasset, ad *Diui Aegidij pagum* profectus, febre continenti atque gravi astuosaq, ibi corripitur, cum iugi biliosorum humorum vomitu, tanta copia ut vix credi possit. Aestus, labor, inquietudo, corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum gravis in dorsi musculus dolor, tumor ingens, rubor ac tensio cum renixu apparent, phlegmones alterius iniuvantis primordia. Misso sanguine, per purgationeque corpore, adhibitis congruis ut post dicetur ad phlegmonem auxiliis, in suppurationem tendit. Interea per consensum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Discutitur porro bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone post multos dies, atque dissecta, ingens intus cavitas apparet. (si quidem magnum locum influens sanguis compleverat) puris mira copia: quod quum libere effluere non posset, sinu deorsum consistente, ad puris effluxum sectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cavitas adhuc magna suberat, & ingens puris undique

Lib. 5. de
sympt. cau.
cap. 5.

deq. i. d. i.
a. mox

Lib. 3. me-
tho. sub s-
nem.

manantis copia. Ad curam plures accersiti tum medici tum chirurgi, quos inter quum chirurgorum alter iterum secundum vltius pronuntiaffet, in suas partes chirurgum alterum doctrina conspicuum traxit, qui & ipse in eam inclinavit sententiam, sine sectione cauitatis totius curari agrum minime posse: quin & ad labia vlcusis extirpanda, quae paulum intumuerant, candenti ferro opus esse intrepide ac constanter affirmabat. Nobis contra sentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, natura familiaria semper exhibenda, antequam ad extrema illa praesidia veniatur: nec nisi summa urgente necessitate, 10 quum reliqua non prosint, ad sectionem properandum, praesertim tantam quantam fieri in hoc agro oportebat, quam sine magno discrimine atque agri periculo obiri non posse sciebamus. quod magna discissio- nes mortem vltimum adferre soleant, ita asserente Galeno, ad sectionem praesertim reluctante agro: cuius animum consulendum esse, ubi de sectione aut vltione agendum est, Galenus docuit. Itaque aduersus chirurgi sententiam nos deterforis videntes per syphones rectos, mox cauitatem implentibus & sarcoticis, ac tandem epuloticis, hominem citra sectionem integrè Dei nutu curauimus. Id vt intelligatur, 20 nihil quicquam absolute & asseueranter in re medica atque medicis consultationibus proferendum, ne obici id possit, Bonum quandoque dormire Homerum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PHLEGMONEM frequentissimè accidere, & febrem aliisque symptomata periculosissima excitare, doctè quidem ac verè à Galeno dictum est. Veteres affectum hunc *phlegmonem*, quasi inflammationem dicas, vocauere, quod magna in affecta parte inflammatio ob sanguinis confluxum excitari soleat, appareatque supra inflammationem in particula tensio quae tactu deprehendatur, vna cum renixu, tumore, dolore, qui pulsationis sensum ob artierarum compressionem inferat. Quin & rubore perspicuo pars phlegmone tentata efflorescit, sanguinis imbi contenti testimonio euidentissimum. Nam qualis fuerit succorum intus conditorum natura, talem foras efflorescere colorem ne cessarium quidem est, ita tradente Galeno. Ex his itaque quae nunc protulimus signis, constat vel luce meridiana clarius, generosum 40 hunc Dominum phlegmone in dorso proxime ad spinalem medullam (vt antea dictum est) laborasse, quum isthaec omnia adessent. Gignitur porro in corporibus phlegmone ex sanguinis influxu copiosioris quam pars postulat. Copiosior porro sanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis cum mittentibus, excipiente influentem sanguinem ea quae laborat

Lib. 4. me-
cho.Lib. 6. aph.
com. 18.Lib. 4. n. e
cho.Lib. 13. me
th. med.Phlegmo-
nes signa.Lib. 1. aph.
com. 2.Phlegmo-
nes genera
tio. 1. di-
st. 1. c. 1.

- borat parte. At verò quæ demittunt particulæ interdum vt copia nimia redundantem, interdum vt qualitate molestum, nonnunquam vtroque modo humorem propellant. Quin neque non sæpe fit vt pars quæ affligitur morbofo calore affecta sanguinem ad se trahat, etiam si non aliunde ad eam transmittatur: sic verò phlegmone nascitur. Nam quum calida fluxio in partem quampiam procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque implentur ac distenduntur, ab iis minores, quoad ad minimas peruētum sit. In iis verò vbi valenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas veluti excolatum foras transmittitur: tum verò spatia ipsa vacua fluxione implentur, tum etque pars, & quæ antea diximus symptomata patitur. Atque hæc est phlegmonarum omnium cōmunis generatio, vt millies in mille locis est testatus Galenus: ac proinde in hoc viro ad eum modum genita est phlegmone. Cui generationi ex præincipientibus causis magnam occasionem præstitit immodicus motus, profectioes variæ ac crebræ æstuosa ætate obitæ: quo factum est vt per æstum attenuato sanguine, atque concalescente exagitante motu, & in feruorem sanguinis massam deducente (siquidem motus omnis corpora calefacit, qui immodicus sit & vehemens, vt lib. de morborum causis Galenus) propulso foras sanguine, phlegmone genita sit: magna præsertim in venis existente sanguinis copia cum viarum latitudine, quæ fluxioni humorum viam præstruit. Cur verò in præstanti hoc viro genita denuò altera phlegmone sit, in promptu causa est, quòd quum prior nondum perfectæ curata esset, & adhuc in vasis calentis sanguinis copia subesset, seseque præproperè in viam dedisset æger, exagitatis à motu humoribus, & incauta etiam victus ratione seruata, obuiis quibusque cibis & falsis & acutis vsus: effectum sanè est, vt facultas corporis reārix ea qua premebatur humorum mole sese exonerans, sanguinem superuacuum in imbecillas partes detruserit, qui nouam phlegmonem excitaret: præsertim quòd ab initio æger & assidentes exhauriri secta vena sanguinem passi non sint,
- 30 qui præcipuus scopus in huiusmodi morbis à plethora ortis haberi solet. Itaque minimè mirum si denuò relapsus sit æger tam sibi parum prospiciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauissima symptomatistque perniciosissimis oppressum ægrum fuisse, quòd recidua, sua radice, vt Auicenna ait, deterior esse soleat: viribus vtique à priore morbo fractis, quæ nouo morbo ferendo non sint. Erat autem febris magna, vtique acuta & continens, ob sanguinis feruorem atque putredinem in plethorico corpore: angustia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vaporum multorum ad cor exhalationem, quòd in locis cordi vicinis putredo magna subesset: quamobrem vno loco consistere quum æger minimè posset, quieti locum quærens, angustia maxima premebatur. Spiratio crebra atque difficilis, quòd cor calore æstuans maximo refrigerio indigeret: quumque facultas imbecillior esset quàm vt magnam vno impetu inspirationē facere posset, essetque instrumenti inobedientia, velocitate ac crebritate satagere necessitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de causis respirationis, & de difficili spiratione, multisque aliis locis nos bellè docuit

Lib. 13. metho. & lib. de iniqua- li intemperie, & lib. de tum. præter nat.

Lib. de morbo. cau. cap. 2.

Fen 2. 4. trac. 1. cap. 95.

lè docuit Galenus. Sed inter cætera quæ tantam febrem comitabantur symptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in postremis erat habendus, siquidem à febris initio ad septimum vsque diem assiduus vomitus atque ingens erat, quo biliosissima educebantur, ut verius bilis mera dici mereretur. Erat enim quod vomitu educebatur copiosum, citrinum, summo amarore præditum, ut colore quidem suo omnia inficeret quæ humorem excipiebant vasa, & vix deleri tinctura posset: tanta verò amaritudine humor constabat, ut omnia ægro amara quæ sumeret apparent, & præ ingrato sapore percepto ab omnibus eduliis abhorreret. Vigiliæ quoque cum leui delirio hominem infestabant, ob cerebrum calefactum & acrium vaporum sursum delationem: sitis inexhausta, ob febris magnitudinem, siquidem sit sitis, auctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia: & ob easdem causas linguæ ariditas maxima cum nigredine apparebat, exusto humido rorido, unde lingua humectior redditur, & vapore acri & affato plurimo sursum lato. Hæc symptomata præcipua quæ febrem comitantur, quæque non leue periculum minabantur. Recensitis itaque morbi essentia, causis, signis atque symptomatis, quid superesse aliud videtur quam ut curationem qua in tanto affectu leuando vti sumus subnectamus, quod mox sum aggressurus, si modò prius euentus cuiusdam qui in morbi progressu accidit meminerò, ne quicquam præterisse videri possim. Ita que quum tumor phlegmonosus iam secundo in dorso apparetur è regione renum una cum renixu, rubore, tensione atque dolore, præsentis phlegmones indicia, multumque intro conditus lateret sanguis: effectum est ut eius portione ad inguen dextrum delata per venas quæ eò tendunt, bubonem in inguine dextro excitaret, per consensum utique ad glandosas illas partes translata materia: sed qui tamen opportunis auxiliis discussus sit intra biduum, ut postea dicemus. Hoc symptoma quinto die ab inchoata phlegmone superuenit, non parvi negocij ægro & assidentibus faciens, quod tamen (ut dixi) facile curatum fuit.

CURATIO. Nunc verò totius morbi curationem laboris profectò ac molestiæ plenissimam subnectamus: hinc sumpto initio, maximos, validissimos, grauissimosque morbos eos Hippocrati dici qui cum periculo sint coniuncti, ut Gal. cò. 3. ad primum de vulgariis morbis de mente Hippocratis dixit nec immeritò, quoniam qui in vitæ discrimen ægrum adducunt, id magnitudine sua & grauitate facere omnino oportet, morbo utique naturam superante. Unde ratione optima magni dicendi sunt & validi, quod difficulter à natura vincantur, & magnum naturæ ac medicæ negotium faciant. In quorum albo morbus hic vehementia sua ac grauitate numerandus venit, ut qui ægrum in maximum vitæ periculum adduxerit. Hunc itaque virum sic laborantem accurata ut sequitur methodo tractauimus. Inspecta enim morbi magnitudine, febris vehementia & acutie, præsentis auxilij sanguinis missione succurrendum, pro Hippocratis & Galeni doctrina, censuimus. In acutis morbis (ait Hippocrates) sanguinem mittes, si & æger ætate floreat, & viribus abundet. Quæ quum omnia in ægro hoc adessent, secta protinus vena, dum phlegmones alterius generationem videremus, succur

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

Lib. 2. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

LIB. 1. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

Lib. 4. de
rat. vi. a. 2.
c. 16. & Gal.
in comm.

Lib. 1. de
simpl. fa-
cul. c. 30.

succurrendum in tempore duximus, quod in phlegmonibus, morbis, si quid
 mouendum videatur, mouendum tum fignis docuit Hippocrates, & Sca-
 venas post sex horas elylere milimifinus ex refrigerantibus herbis, sicut
 nibus frigidis; catholicones, cossia cum saccharo, obo & melle, violato.
 Quum vero huius vomitu premebatur, dare tam medicamentum, verius su-
 mus, quod & nihil profuisset Indignatio ventriculo, & humores agitando
 hinc vacuando maiorem attulisset noxam: unde solenne tibi est & longa
 observatione probatum, dum vomitu & indignatione ventriculi aggre-
 tantur, nunquam propinare soliens. Medicamentum, nisi prius vomitu
 materia vacuata, & roborato externo aliquo vel vnguine vel fovea venti-
 culi, ut medicamentum continere possit. Itaque syrupis alterantibus a-
 gendum dies aliquot tuitis duximus. Constabant decocto vtriusque ei-
 chonis, vtriusque buglosi, oxalidis, lupi salicarij, fumaris, portulacæ, ca-
 scendulæ, & capillarium, adiectis syrupo endiuizæ composito, oxyfaccha-
 ro, syrupo de dichorio dabamus mane & vesperti. Concocto humore po-
 tionem dedimus ex rore Syriaco & mannam vocant diluto rhacothatis, &
 syrupo rosaceo solutio, ex decocto præcedentis apozematis exceptis.
 Nam fortiora dare ausi non sumus, tum ob febris acuticiem & malignita-
 tem, ne nimis exagitantur succi (quod in talibus febribus observandum
 perpetuo est, nisi ubi materia turget) tum quod ager facilis esset solutio-
 nis, & à minimo medicamento copiose moueretur. Unde perperam face-
 re videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediantur (ut barba-
 re loquar) propinant medicamenta, corpus valde exagitantia, vires con-
 uellentia, siquidem, auctore Galeno, ledunt vires omnia vacuantia præsi-
 dia, ut lib. nono methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum
 custodia maxime solliciti esse debemus, quum primâ indicationum om-
 nium ea sit quæ de viribus sumitur, ut eodem loco ab eodem auctore pro-
 ditum est. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis esset, utpo-
 te symptoma inicitantis alterius phlegmones, quæ iam manifestè appare-
 bat, ad eam conuersa tota mente incubuimus, repêrussiua ab initio ad-
 mouentes, ex oui albore, oleo rosaceo, & pauco aceto. Quum verò intu-
 mescere magis cerneremus, nec discuti posse iis quæ post initium admo-
 ueramus discutientibus remediis, ex farina hordei, oleo chamamelino &
 aliis multis ad suppurantia nos conuertimus, cataplasmate admoto ex fa-
 rina frumenti, seminis lini & foehogræci, ex decocto maluarum, althææ,
 anthemidis floribus, & fursure, adiecto oui vitello, oleo liliiaceo & chama-
 melino: suppuratioque abscessu, nouacula secundum duximus, quod ma-
 gnâ puris intro sublatæ copiam sciremus, ob idque sectione magna opus
 esse. Aperto abscessu, ingès puris probè concocti copia effluxit, sed quam
 nos primo apparatu inhibuimus, ne vniuersim prodiret, dissolutionis virgû
 metu: quæ res apud chirurgos in magna observatione est, & à chirurgiæ
 præceptoribus & magistris traditum. Vbi verò sensim magna puris quan-
 titas effluxisset, nec tamen vacuari commodè tota posset, ob sinum in ino-
 demissum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur, se-
 candam cavitatem duximus, ut liberè sanies effluere posset, iuxta Galeni
 10. lib. 1. aph. 29.

sententiam lib. 3. methodi, in quientis, Si cavitatem vlcus altè reconditam
sub cute habet, considerare oportet vtrum ea in superiore parte sit, ita vt
sanies ex ea pronè effluat, an in inferiore, sic vt illie sistatur. Ei igitur cui
effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est: cui effluxus non est, huic
ipsi moliamur effluxum quædam oportet, aliàs tota cavitare dissecta, aliàs
in fundo tantum aperta. Nos itaque hoc Galeni consilium sequentes,
quum locus ad secandum periculosus non esset, & cavitatis in imo multa
cui effluxus non erat, cavitatem quidem in fundo totà secuimus. Sed quum
post dies multos, vtrinque, hoc est & ad latera, & ad supernam infernamque
viceris partem multæ latebræ & sinus apparerent (quod ingens san- 19
guinis copia magnâ phlegmonem in carnosa dorsi parte progeniisset) de-
tergeri vlcus commodè non poterat, etiâ multis adhibitis ad detergen-
dum auxiliis. Habitòque de ea re cōsilio, coactis in vnum medicis tribus,
toridèque chirurgis, vt quid facto opus esset consultatione medica dis-
quireremus: chirurgorum alter denuò secandas cavitates illas omnes, tum
quæ ad latera, tum quæ supernè infernèque ad os eandem consistenter, asse-
ueranter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coalescere posset in cuius
sententiam & chirurgus alter doctrina & viū pollens pedibus iit. Alter ve-
rò (nam tres, vt mox dictum, chirurgi erant) illis non vsquequaque assen-
tiebatur, sed id remedium pro extremo habendum, & tum explendum quum 20
cætèra non contulissent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine per-
scrutantibus conclusum fuit, ægri inquam sinè magno vitæ discrimine
tot sectiones, tam amplas, tam altè petitas non passurum: quod magnæ di-
scissiones (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre soleant, bona ex par-
te, tum quod sectionibus iis ægri animus repugnaret, qui priorem grauatè
admodum pertulisset, & se alias non passurum assèueranter prædixerat,
mallemque se mori quàm tot sectionibus excarnificari. Vbi verò de secan-
do aut vrendo agitur, consulendum animum ægri, & pro eius ductu exer-
cendum opus Galenus apertè pronunciauit: quum quidam sint qui lon-
giori tempore citra sectionem curari malint, alij qui nihil non subire sunt 30
parati, modò citius sanentur. Quumque æger hic sectioni maximè relucta-
retur, & curari se mallem longiori tempore citra sectionem nobis confir-
masset, essetque sectio ipsa & ambigua & difficilis atque periculosa, præ-
sertim æstiuâ tum atque æstiuosa existente temporis conditione (nempe in-
tra Caniculam) febrisque grauis & molesta ægrum vigeret, adessent do-
lores & vigilia, & metus præsens sectionis futuræ, non obeundam, sed po-
tius abiiciendam iure optimo censuimus dicente nimirum Auicenna, in
fortibus temporibus à fortibus medicationibus esse cauendum, nempe
sectione, vitione, vehementerque soluentibus medicamentis, ætate me-
dia & hyeme, vt conceptis verbis idem auctor sen quarta primi cap. pri- 40
mo doctissimè affirmauit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus
sectiones tantas admitteremus, quod spes erat cavitates illas deterfa prius
sanie qua imbuebantur, per se naturæ quæ ductu, ab arte adiuta natura, im-
pleri posse & reüniri: quod vnio tam naturæ amica est, vt etiâ dissiden-
tia & maximè distantia cōgere possit, cōgnatione ea quæ carni cum carne
est, ob

Lib. 6. aph.
com. 18.

Lib. 4. me-
th. med.

Fen 4. pri-
mi cap. 1.

est, ob similitudinē qua faciliē coalescere disiuncta à se & hiantia possint. in habentibus namque symbolum, ut Aristoteles ait, facilis est transitus. Eò fieri videmus ut & cuti cum subiecta carne, & carni cum carne natiua quædam consensio sit & amicitia naturalis: ut quæ vlceri aut carne aut cute denudata sint ægerrimē sanentur, facillimē in quibus incolumis seruata cutis est, qua integantur. Quin & præcisa si in locum reponatur suum, spiritu & nativo calore forā coalescit. Magna igitur superpositæ carnis & cutis in vlceribus habenda ratio est, tum ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus, tum maximē quòd interiecta cute carnēque non dissecta à plurimis arceatur nocuentis, quæ nuda caro & vlcus denudatū non perferat. Nam & ab ambiente aëre nudatum cute vlcus amplius & grauius afficitur: quum, auctore Hippocrate, vlceribus frigidum, mordax sit, cutem obduret, dolorem insuppurabilem faciat, liuorem obducatur, rigores febriles, conuulsiones distentionēque pariat, & detracta cute aut carne, ab inductis medicamentis magis lædatur eger, difficiliusque ad cicatricem ducatur, quòd sit cutis veluti propugnaculū subditæ carni. Quin & hiulca caro atque dissita si molliter puluinis & institis subditæ carni à qua discessit apprimatur, faciliē agglutinatur & coalescit, ob naturæ germanitatem & consensum genuinum atque natium. Quod & in hoc ægro & in multis aliis experimento probatum sæpenumero fuit. Atque hæc nos omnes rationes induxerunt ne sectiones tantas in hoc viro fieri pateremur: quod sine illis curatum iri ægrum, etsi longiore tempore, tutius tamen putaremus: quod & euentus ipse probauit. Nam deterfo prius & mundificato vlcere his quæ post subiiciam auxilliis, iniectionibus inquam, lotionibus, vntionibus, ad sarcotica properantes, & dissidentes partes fasciis puluinisquæ desuper datis committentes, vlcus tantum foelici successu agglutinauimus, & cetera sectionem ad integram sanitatem perduximus. Quibus autem in eo sanando vlcere maligno, profundo, sinuoso & sordido præsidis vfi simus, iam tempus est promere, ut obseruationi huic finem tandē imponamus optatum. Primū post vniuersalia & totius habita ratione ad procurationem vlceris venientes, quoniam & sordidum, & cauum, & sinuosum erat, deterfione & impletionē indigebat: at quoniam impleri cauitas nequit non prius deterfo vlcere, (ut Galeni & omnium auctorum mens est) detergendum prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus potest nisi purum sit, ut Galenus ait. Ad mundificandum itaque ichores ac sordes, quorum onustum vlcus erat, varijs processibus auxiliis, à debilioribus ad fortiora progressi. 2°. Decoctionis hordei integri lb ij. mellis rosati colati ℥ iij. Misce, fiat iniectio intra vlcus per siphonem rectum: absque mordicatione detergit & cluit vlceris ichores. Verum quum & crassa sanies sordida multa inesset, maiore deterfione nobis opus habere visum est. Itaque hoc alterò fortiore vfi sumus, nempe Aegyptiaco vngueto præfato decocto admixto, adiecta portiuncula aquæ vitæ, nempe ℥ ij. Interdum & post dies aliquot vbi hoc secundo decocto vfi essemus, nec satis pro voto deterfio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtendum censuimus: 2^a. Ligni sancti subtilissimē puluerati, corti-

Lib. 4. aphr.

20.

Lib. 3. meth. med.

vbi supra
immediatē.

Nobile remedium.

cis eiusdem, ana ꝑ ij. aristolochiæ longæ, centaurij minoris, absinthij, agrimonix, caudæ equinæ, foliorum oleæ, myrti, pimpinellæ, & consolidæ maioris, ana M. j. corticis thuris, myrrhæ, sarcocollæ, ana ꝑ ß. vini rubei odoriferi ꝑ ij. mellis despumati ꝑ iiij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aquæ vitæ electæ ꝑ j. pro qualibet vice: ubi id animaduersione dignum & obseruatione visum est, aquam vitæ cum præfato decocto potentissimam esse & efficacissimam in detergendis sordidis vlcerebus sine morfu, iisdemque exsiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin si cum præfato decocto adiciatur aquæ vitæ electæ libræ duæ, & in alembico vitreo in balneo Mariæ distilletur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera sordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebro experimēto nobis exploratum est. Mira namque profecto aquæ vitæ vis est in detergendis vlcerebus & glutinandis, præsertim neruosis partium, vt diuturna obseruatione nobis est comprobatum, vt quæ nihil præstantius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vti fuimus, cuius est vis & modice detergere, & carne cavitatem implere, vnde sarcotica dici merito potest: ꝑ. Foliorum plantaginis M. ij. agrimonix, herbæ roberti (quæ Dioscoridis geranium est) foliorum pentaphylli, ana M. j. summitatum absinthij numero iiij. vtriusque consolidæ, caudæ equinæ, ceterac, hyperici, ana M. ß. betonicæ M. j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adstringētis ꝑ ij. rosarum rubearum, foliorum myrti, ana ꝑ ij. hordei integri ꝑ ij. de colatura cape ꝑ iiij. in quibus adde farinæ fabarum ꝑ j. farinæ orobi ꝑ ß. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ & aristolochiæ rotundæ, ana ꝑ vj. iridis Florentinæ ꝑ ß. mellis rosati colati ꝑ iiij. Misce, & ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus. detergit enim commodè, & carnem generat, vt ex ingredientium natura intueri licet, & docuit eventus. Hoc sequenti vnguento post iniectionem intra vlcus cum turundis, spleniis ac liciniis utebamur commodè: ꝑ. Succ plantaginis ꝑ iiij. succi agrimonij ꝑ ij. succi absinthij ꝑ j. vini rubei ꝑ iiij. olei rosati omphacini ꝑ j. coquantur simul ad vini & succorum consumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ꝑ ij. ß. farinæ orobi ꝑ j. ß. thuris, mastiches, sarcocollæ, resinæ pini, ana ꝑ j. myrrhæ electæ, iridis Florentinæ, & aristolochiæ rotundæ, ana ꝑ ß. terebinthinæ in vino albo lotæ ꝑ iiij. mellis despumati ꝑ iiij. cæra quod satis est: fiat vnguentum, quo linamenta liciniæque impleta, vlceri imponi iubebamus. Pulvere itē sarcotico hoc post completam vlceris detersionē intra vlcus vti foeliciter sumus: ꝑ. Aloës electæ ꝑ ij. thuris & corticis eiusdem, myrrhæ, sarcocollæ, ana ꝑ j. radicis iridis Florentinæ ꝑ iiij. fiat omnium puluis tenuissimus, admouendus cauo vlceri ad impletionem cavitatis. Quin & foru exsiccatō vlceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, post præfata vtendum duximus. ꝑ. Foliorum plantaginis M. ij. absinthij M. ß. foliorum oleæ, lenicci, summitatum rubi, ana M. j. foliorum betonicæ M. ß. florum chamæmeli, meliloti, hyperici, anthos, stoechados, rosarum rubearum, foliorum ac granorum myrti, ana M. j. fiat decoctio in sufficienti quantitate aquæ,

Aquæ vitæ
miravis,

Iniectio
optima.

Vaguentū
ad deterſio
nem & glu
tinationē
vleeris ef
ficax.

Puluis sar
coticus.

Forus ad
vlcera glu
tinanda.

- aquæ, addendo in fine vini rubei adstringentis lb iij. Fiat fomentum parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc, quum primum non satis prodesse videretur, vñ sumus. 2. Centaurij minoris M. j. rosarum rubearum P. j. myrthæ grosso modo contrita 3 iij. Aluminis rupini 3 j. bulliant omnia simul in vino rubeo. claffo pro fotu cum filtris infusis & expressis, vt decet. Fotum hunc cõsequatur iniectio adstringens & epulotica. 3. 2. Foliorum plantaginis & hederæ recentium, Iniectio epulotica, ana P. j. rosarum rubearum P. j. granorum myrti conuassatorum P. j. 8. foliorum & florum centaurij minoris P. j. aluminis rupini 3 j. corticum granatorum 3 j. 8. Fiat omnia de coctio in vino rubeo. Coletur, & de colatura melle in vlcus cum syphonetæ & o. iubebamus, probè iam mundificato vlcere: quæ labè mundificatio cum præordinatis iniectionibus, tum vero maximè sequenti vnguento celerrimè omnium perfecta est. miram namque in detergendis ab ichoribus & sordè vlceribus vim habet: constat autem huius. 4. Succici apij lb 8. (mirabile est in detergendis vlceribus) Vnguentum deterforium, mellis electi 3 iij. farina hordei 3 ij. farina orobi 3 8. myrthæ electæ 3 iij. cerebinthina 3 8. de coquantur omnia simul. Fiat vnguentum, quo licet in vlcere cauitatibus iadantur: optimè vlcera & citra morsum purgat. Ad caraei implendum vlcus hoc sumus emplastro vñ:
5. Lithargyri aurii 3 vi. olei rosati omphacini lb j. 8. acetii rosati lb 8. coquantur simul lento igne, perpetuò cum baculo seu rudicula palmea agitando, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati consistentiam. Fiat magdaleon, ex quo fiat emplastrum supra vlcus apponendum. In fine verò curationis emplastro diachalciteo cum emplastro è pompholyge vñ sumus: in quo tanto curâdo vlcere cauo nihil magis profuisse post illius detetionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò crassioribus vadique ad vlcus admotis, quæ cauitates suberant, carnem dissitâ & hiulcam fortiter institis pressis subditæ carni apprimeremus. id enim glutinationem maximè procurat, siquid aliud, vt nos experientia docuit. Nec vero in præsens ea recensebo præsidia quæ ad febrem & eius symptomata præscripsimus, syrupos, decocta, epithemata ad cor, vñctiones ad hepar refrigerandum, fomini fera data, & cætera huiusmodi: quæ quoniam triuialia sunt, & in communi vñu posita, non est quòd recensere ea tanquam magni momenti auxilia debeamus. Hæc fuit curatio laboris & sollicitudinis plena, quam nobis laborans hic exhibuit: in quo curando omnes profectò ingenij neruos, omnia artis præsidia, quibus citra sectionem curari morbus posset, sedula manu adhibuimus. Id vt constet, præstare longiore quidem tempore morbum curare, modò tutò id fiat, quàm breuiores & cum discrimine vitæ: etsi quidam cæcus nostri, ex chirurgis dicto, 4. constanter asseuerant, citra sectionem curari nunquam morbum posse, cuius contrarium euentu ipso felicissimo perspeximus: ad laudem Dei, qui solus mirabilia magna facit.

OBSE RVATIO. SECVND. A. Q. VIBVS mulieribus Arelate excoctus. su infans chirurgica manu matre salua.

OBSE RVATIONIS EXPLANATIO.

DE infelici ac miserrando mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus; à deploratione humanæ calamitatis congruè incepisse videbor. Miseret profecto atque pudet astantem; ut cum Plinio dicam; quàm frivola sit animalium superbusimi osigo; quum plerumque abortus causa fiat odor è lucernarum extinctis; & qui viribus fidit suis; qui fortunæ munerâ amplexatur; & se quidem non alumnum tantum eius sed partum existimat; tanti tamen perire potest. Is demum profecto vitam æquâ lance pensabit; qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas; quæ miseria maior; aut miseranda magis; quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis visceribus frustillarim extraxisse? Sed hæc est muliebris naturæ conditio; ut in dolore pariat; & in partu de vita sæpe periclitetur; quod his maximè evenit quibus est ferramentis chirurgica manu educendus foetus; rem sanè atrocem & spectatu grauem. Sed ad id tamen sæpe vel iuviti cogimur; ut feruetur mater; vi partum educere; quod in agrè patientibus; vel ob foetus magnitudinem; vel ob viriû matris infirmitatem sæpe est experiri. Quo sanè miserrando affectui pleræque Arelatenses mulieres laborare solent; ut præ partus difficultate mortuo intus foetu; extrahi cum oporteat. Quædam namque prægnantes sunt (ait Hippocrates) quæ non ritè pariunt; sed intus foetum perdunt; quem vel concisum; vel integrum; si fieri possit; educere oportet. Educationis porro modum tum ipsemet Hippocrates; tum Paulus Aegineta; tum & Avicenna doctissime tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur; spectandû id primum est; superstitæne mulier futura sit; an minus; ut Paulus scitissime annotavit; & si quidem servari mulier potest; tunc manum admolari oportet; sin contra; attingi non debet. Quæ servari non potest; his signis deprehenditur; diu in partu multumque laboravit; defecta virtute est; pulsu parvo; languido; inordinato; inexpugnabili dormiendi necessitate consopitur; deiecta & resoluta decumbit; vix excitari potest; & si excitetur clamoribus; vix respondet; rursusque soporatur. His signis morituræ deprehenduntur; à quibus manum abstinere oportet; nec eas attingere. Quæ verò servari queunt; horum quæ prædiximus nihil patiuntur; sed constantes & forti animo degunt; bono pulsu præditæ; vivaces & robore plene; his admoventur salutari manus est in hunc modum: Resupinam in lecto mulierem collocare oportet declivi positu; cruribus valde elatis atque disjunctis; quæ mulieres vtrinque fortiter contineant; aut mulieris pectus vinculis lineis mollioribus lectulo firmare oportet; ut ne corpus; attrahentis chirurgi manum se

Lib. 7. natural. hist. cap. 7.

Lib. de partus mortui extractione. Vbi supra Paul. lib. 6. cap. 74. Avic. fen 2 r. 3. tract. 2. cap. 14.

Extrahendi foetus mortui ratio.

nam sequens vim tractionis dissoluat. Hippocrates linteum caput tegere, ne videns mulier quæ sunt, neve ferramenta & vncinos spectans terreatur, iubet sed præstat instruat oculos claudere, quam caput & os integrare, ne in respirando vim patiatur. Tum vero chirurgus denudatis & liberis brachijs, manibusque multo oleo illitis atque perunctis, mollior vulgus alas diducat, & in ostium uteri leni mora & blando sensum manus inferat, percrentis ac disquirentis pueri situm ac formam, atque vbi nam vncin quo foetus extrahatur, designi cõueniat. Nam non omnes loci idonei sunt in quibus infixi vncini detrahere foetum possint: præcipui habentur si in caput, infans prolaboratur, occiput, oculi, sed minus id tutum est, clauicula & sub costis regiones tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum si in pedes descendat, ad ossa super pubem infigere vncinum oportet: vel in costis notis, hoc est, inter costalibus musculis: beneque firmato vncino sensum trahere non confestim oportet, ne disrumpatur quod vncino atreptum est. Nostri vero chirurgi Arelatenenses, qui in extrahendis foetibus expertissimi sunt & longo usu periti, manibus in pudendum mulieris injectis puerum circumuoluunt, & in ostium vsque pudendi demittunt ambabus manibus: nisi vehementer in alto impactus sit infans, quod si sit, tum vncinis detrahunt. Si secundum dorsum aut latera consistat foetus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput foetum conuertant: quod magna certe dexteritate faciunt: quod perfecto vncinis ad clauiculas affixis vitota enixi foetum integrum extrahunt. Sic hospita diuersorij diui Sebastiani extractus fuit infans, quem mater sanguicula & bene habitatum ob locellorum angustiam, tum ob foetus magnitudinem & capitis molem eniti non potuit, integerque hac ratione à Ioanne Chapasio chirurgo bene doctoro euulsus fuit, salua & incolumi matre: sic honorata mulieri & prudentissima Ioannæ Camaretæ, Francisci Rodolphi coniugi educus pariter fuit: sic perinde Claudiæ Alberti textoris vxori, item hospita diuersorij trium columborum, & Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum vero & multis alijs, quibus in tanto discrimine positis subleuandis non solum interfui, sed & salutaris præfui. Quoniam vero ab eo opere valde deiectæ viribus & prostratæ mulieres remanere solent, solemne mihi est vtpotionibus, & iusculis optimis, vinoque odorato & potenti vires rescire tentem, tum vero & locos fouere ac roborare fortibus congruis & vnguentis, iubeoque diutissime in lecto consistere, ne motu partes affectæ oblectantur, & doloribus ægræ torquantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni studio iubeo, quo nihil nocentius in eo casu mulieri puerperæ à qua exetus sit infans accidere potest: Itaque post educum infantem mox calidis panis litteis fouere locos soleo: & si hæmorrhagia subsequatur (vt ferè semper subsequi solet) decocto rosarum, absinthij, foliorum myrti, & artemisij (quæ mirifice locis muliebribus confert) incoctis in vino omniibus, fouere locos soleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitis vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambre (qui puluis matricis affectibus magno vsui est) ex aqua buglossi & vino albo tenui deuorandam propino. Quod si vlcuscula aut rhagidæ

ex villata cooriantur, ex vino dei beionis coquisi & contriditi cum
paucis melle rosato abluui iubeo, mox vnguentum e pompholyge simili.
Mulieri textoris nulli eidem vrina post eductum in faciem accidit, ob re-
solutum vesicæ colli musculum: quam tamen ego longo temporis tractu
foelicitè persanauì, demissa in oleum calens muliere, in quo folia lauri,
betonica, salua, libanotis, organi, pulegi, cum floribus chamæmeli, ro-
rismarini & roechados præbustierant: moxque ab infusu ex oleo lum-
bricorum, lilææ & vulpino, in quo catelli pingues ad dissolutionem os-
sum & carnibus deferbuerant, & expressione facta indebam styracis ca-
lamitidis, beionii, opoponacis, olibani, macis, nucis myristicæ, singulo-
rum drachmam, addita aqua vineæ ter distillata, & anseris adipe atque cera,
minificum parauì vnguentum a quo quum totos menses duos via esset, ini-
tegrè leuata est, & denuo pluries concepit, & foelicitè gestaui atque pe-
perit quos conceperat: & in presens vegeta & incolumis degit, ad laudem
Dei gloriose & excelsi.

OBSERVATIO TERTIA

EX dente putrido sine ulla vi ac sine ferro euulso, sed solo digito apprehenso, & lenissimo concussu emoto atque educto, ingens secuta hamorrhagia ex arteria gingiva subdita, cui dens innitebatur, sanguine ubertim fluente, ut rivulus e fonte manans videri posset, in vidua annu Dozelina Koltana, honesta muliere. Visum Arelate anno restituta salutis sesquimillesimo quinquagesimonono, Iulij mensis viceseptimanona: & qua a me brevi curata fuit, quum triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico constisset.

OBSERVATIONIS. EXPLANATIO.

IN minimis est interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur è dente sine vi vlla emissio sanguinis tantum ex-
manasse, vt ad libram vnā ponderalem vno impetu eiectum sit, & altero die ferè tantum, idque ex arteria fluente gingiuarum
supposita: quæ & ipsa cum erosione laboraret, nimirum si tantus sanguis
prodierit. ab eroso namque vase multò copiosior quàm ab aperto fluere
sanguis solet, vt omnium medicinarum auctororum concors sententia est: quæ
causa fuit vt in hac muliere tantus manarit sanguis. Quem quum leuiori-
bus auxiliis sistere non possemus, maioribus pugnauius, nempe chalcide
vsta imposita, quæ profectò in sistendo sanguinem mirificam vim ha-
bet: nam & vehementer adstringit, & caustica virtute instar ignis fluorem
omnem comprimit. Post restinctum sanguinem decocto oleæ, lentisci, ru-
bi, centinodæ & plantaginis, addito thuris polline, locum erosum fovi-
mus, & melle rosaceo quicquid putre erat sustulimus. Sicque prius mun-
dificata

difficata parte, demum exsiccata atque carne impleta, quod pulvere sarco-
tico impleuimus, curata mulier breui fuit, quæ tamen quum annosa esset,
imbecillior mansit, sed congrua victus ratione restituta viribus, pristina
sanitati fuit reddita. Eadem verò misit multo post quum ex casu ab ali-
to in vinariam cellam caput defregisset, magno vulnere in fronte & faciei
accepto, quum ferè defutura moritura crederetur, conualuit, præter om-
nium expectationem: tantum valet etiam in senili ætate naturæ robur.
Erat enim octogenaria mulier, exanguis, sicco, squalido atque rugoso corpo-
re, sed viuaci tamen & lætètiū vinum plenè vnde effectum est ut etiam

- 10 tantum mali superare potuerit, & ob fidèritatē corporis vulnera illa gran-
dia expectatione citius agglutinata sint. Quæ admirationem profectò as-
sidentibus non minimam ingenerarunt. Sirlaus Deco. *in vltimo libro de morbis*

OBSERVATIO QVARTAE

*PETRVS Caprarius puer octennis pleuritide laborans, san-
guine misso curatus, intra septimum diem. Arelate anno M. D. LX
mense Augusto.*

- 20 *OBSE RVATIONIS EXPLANATIO.*

GALENVS alter secundum Hippocratem medicinæ magi-
ster, dum ex ætate de mittendo sanguine indicationem sumit,
libro de curandi ratione per sanguinis missionem, pueris an-
te decimum quartum suæ ætatis annum venam secari conce-
ptis verbis prohibet. Nec pueris, inquit, venâ secabis vique ad quartum,

decimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi
sanguinis scopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attendendum es-

- 30 se iure optimo affirmavit. Ex ætatum albo duas tantum ab ea quæ per san-
guinis fit missionem euacuatione summouisse aperte est visus, puerorum
inquam & senum: quod puerorum ætas ad digerendos exhalandosque suc-
cos suapte natura propensa sit, senum verò inualidior & infirmior quàm
ut vacuationem huiusmodi ferre possit. Quamobrem quum & in pueris
substantiæ fluorem dissipationemque ob ætatis eorum molliem, vrea-
tur, in senibus verò natiui caloris extinctionem: magna sanè ratione tam
pueros quàm senes à venæ sectione cohibuisse est visus. At verò si quis
rem recta reputet via, inueniet profectò maiorem à morbi specie & ma-
gnitudine, quàm ab ætate de mittendo sanguine sumi debere indicatio-

- 40 nem. Nam quum ad annum decimum quartum pueris secari venam inhi-
buit Galenus, de ea sanguinis detractione meritò intellexisse est visus,
quæ suis temporibus in vsu erat, quàm copiosissimam esse solere nemo
est qui ambigat, & metipse testatur Galenus, quum in muliere quadam ex-
tenuata ad tres libras se sanguinem misisse testetur conceptis verbis idem
auctor, in historia mulieris mensum suppressione laborantis à se curatæ.

Com. 3. ad
6. Epide-
miorum fu-
per textu
29.

Solebant

Solebant enim Græci inmittendo sanguine audaciores esse, & quàm nunc copiosius sanguinem mittere: quàm sanè copiosam vacationem quum pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mitti illis ante id ætatis sanguinem vetuit. Quod & ipsum hac ratione conuinci haud difficulter potest, quòd idem Galenus eodem ipso libro de sanguinis missione, pueris etiam parè mittere sanguinem audeat, vbi morbi ratio postulat. Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commo-
 net, quod ad ætates pertinet in pueris: quod ad corporis habitus in candi-
 dis, & quibus mollis teneraque caro est. Qua quidem sententia non om-
 nino non detrahendum, sed parè & modicè detrahendum pueris sangui-
 nem suadet, minus scilicet quàm plenitudo postulat. Nam etsi vacuatio
 huiusmodi plenitudini non ex æquo respondeat, quod reliquum est sperat
 Galenus naturæ beneficio superatum iri. Constat autem pueritiam, au-
 ctore Galeno, ab ipso natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eà-
 que periodo finiri, vt lib. 1. aphorismorum com. 13. elici potest: quæ sanè æ-
 tas ad pubertatis tempus extenditur. Incipit autem pubertas à quartodeci-
 mo, desinens in vigesimum quintum, vt idem auctor lib. 3. aph. com. 27. &
 lib. 5. com. 7. conceptis verbis affirmavit. Non dubium igitur quin & pue-
 ris mitti sanguinem ex vsu sit interdum, vt etiam ipsius Galeni testimonio
 lib. de curatione per sanguinis missionem, asserere non erubescimus, si
 modò parè & modicè fiat, & in tēpore, morbi natura id exigente. id enim
 conceptis verbis præcitata à nobis sententia Galenus affirmavit. Quin &
 experientia ipsa confirmat id magni esse momenti in curandis puerorum
 grauioribus morbis, si parè & modicè sanguis mittatur: vt in hoc quo
 de nunc agimus octo annorū puero bene habito accidisse experti sumus.
 Nam quum is Augusto mense in grauem pleuritidem incidisset, essetque
 canoso & bene compacto corpore, solidis musculis, viuido colore, gra-
 uiterque confictaretur acutissima febre, dolore sinistri lateris punctorio,
 difficili spiratione, prædixi parentibus non aliam esse curationi compen-
 diosiores viam, aut etiam tutiorem, quàm si puero ex eodem latere quo
 morbus infestabat mitteretur sanguis, alioqui periclitaturum ægrū. Quod
 quum mihi à parentibus assensum esset, mox è brachij sinistri interna ve-
 na sanguinem detraho ad vncias tantum quinque, ætatis ratione habita. Et
 iniecto post ad vespertinum clysteri, rogavi ecquidnam se leuatum puer sen-
 tiret: (erat enim supra ætatem scitus & sapiens puer) quumque se minus
 grauari respondisset, liberiúsque spirare & minus dolere, bono animo esse
 iussi. futurum enim vt breui integra sanitate frueretur, quod & Dei bene-
 ficio factum est. Nam quum secundo à morbi initio die missus illi fuisset
 sanguis, tertio spueri copiosè coepit, quarto sudare, itè & quinto: sepeimo
 verò vnà cum sudore è nare sinistra manante sanguine, decretoriè libera-
 tus est, paucis admodum adhibitis auxiliis: foru, inquam, ad latus ægrum,
 & vnctiōe dolorem sedante, eclegmate simplici ad promouendum spu-
 rum dato, & syrupo ad eundem scopum accommodato: quæ quoniam tri-
 uialia sunt, nec digna quæ præscribantur, silentio transibimus. Quod huic
 puero salubriter euenisse misso sanguine diximus, id ipsum quoque Ar-
 dyuno

duyno Maripo; Antonij Marini filio nouem annos nato, item & Iacobi Bonsoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui misso sanguine exigua copia, breui sanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde esse à mittendo in pueris sanguine, abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis incidit, quod nos amplissima dissertatione libro quinto Enarrationum nostrarum, Enarratione tertia explicauimus, in qua ostendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, comode mitti ante ætatis annum decimum quartum sanguinem posse. Nec ob ætatis molliorem, aut substantiæ suorem desistendum: nam nec ex tantula euacuatione dissoluitur tenera puerorum substantia, nec virum lapsus indurimendus est, & breui siquid imbecillitatis accadat, vi naturæ & natui caloris, quo plurimo pueri pollent, resarcitur. Sic laus Deo optimo, maximo,

OBSERVATIO QUINTA.

ANDRIVA Antonij Bosicaudij ciuis Arelatensis vxor, ex pleuritide suppurata, tábida effecta, lactis vsu potissimum curatur intra mensem, aut paulo amplius.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVLIER hæc industria & sedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum sibi cauens frigus imprudenter admisisset, in grauem sinistri lateris dolorem cum acutissima febre, punctorio dolore in latere percepto, spirandi maxima difficultate cum tussi valida & subruento sputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quum ex signis & symptomatis, veram esse pleuritidem deprehendissem, hoc est succingentis costas membranae inflammationem, protinus succurrendum duxi, quod acutus & præceps esset morbus. in acutis vero medicari eadem die, vt Hippocrates ait, ex vsu est: tardare namque in talibus malum. Itaque quum periculum prædixissem, ægræque suassissem vt sibi confestim detrahi sanguinem sineret (valde enim illa reluctabatur) venâ aperio è directo affectæ partis, hoc est interna sinistri brachij venâ. Sic enim commodius atque celerius è affecta parte reuellitur sanguis, & impeditur phlegmones generatio: qui vnus scopus in internorum inflammationibus vel præcipuus habendus est, vt celeriter à parte affecta deducamus noxium humorem: quod per venæ sectionem ab eodem latere quo malum infestât perfici quam celerrimè potest, vt Hippo-
lib. 4. apho. 10.

lib. 4. de ratione victus acut. textu 67: & Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, doctissimè tradiderunt. Secta venâ detraho sanguinis vncias duodecim, quod vires validæ essent, & morbus magnus. Detraeto sanguine dolorem lateris fœtu & vñctione lenire satago: fouebam aurem maluarum & chamæmeliflorum, & furfurum decocto, admota insuper vñctione ex oleo violaceo, chamæmeliño, gallinæ pinguedine recenti, croco

et deco modo & cetera. Quin & emplastro de tartula campana parato
 (officina emplastrum de melilotis vocant) cum simplici mado & styraetur
 beatum usus: quod in eiusmodi affectibus ad lenandum dolorem magni
 omnino momenti sit. Tum vero ad promouendum sputum conuersus lin-
 dus varios, & syrupos expectorantes paro, nempe ex pulvere diacris, dia-
 tragacanthi, diapendii, saccharo candido, penidiis ex syrupo violaceo &
 capillorum exceptis. Syrupi vero quibus utebar erat viola cœsus, capillo-
 rum veneris, de hyssopo, (est enim aggregator bonus, ut Serapio dixit)
 quos excipiebam decocto herbarum capillarum, suauitatum hyssopi,
 feniculi, vniuersique buglosi, & florum romani nymphaedidis papaueris
 rubri floribus, qui in sputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam
 profecto, & multo experimento comprobata vim habere deprehendit
 tur, mihi que familiare esse solet id auxilij genus: quo ego innumeros sa-
 nasse bona fide testari possum, & mira de eo experimenta Baptista Sardus
 in suo de simplicium medicamentorum viribus refert. Quin & floris hu-
 ius siccati drachmæ dimidium cum aqua decoctionis pimpinellæ & sca-
 briolæ dare soleo, adiecto syrupo de hyssopo, si febris magna non sit, aut
 violaceo, si acutior sit febris. At vero et si modis omnibus sputi promou-
 ne pleuritidem hanc grauem leuare tentarem, facere tamen haud posui
 quin in suppurationem abiret: qua suppurata ingens sputi purulenti per
 os copia prodit. Ob id autem suppurata phlegmone est, quod in quatuor-
 decim diebus sputo repurgata non sit. Quicunque autem morbo laterali
 laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem
 trāseunt, ut recte Hippocrates dixit. Quum vero à die eruptionis in plures
 dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum subesse sum in
 re optimo arbitratus: iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphorismorum: Qui-
 cunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgan-
 tur à die qua fit ruptio, liberantur: si vero non, ad tabem trāseunt. Quod
 & hinc mulieri euenit, quæ quum ultra eum dierum terminū pus expul-
 set, tota consumpta, attenuata, exanguis, planēque tabida effecta est. Hanc
 verò quum detersoris potionibus, linimentis, iusculis & aliis omnibus, au-
 xiliis iuuare tentare, & à pectore contentam saniem euellere, etsi aliquan-
 tum proficiebam talium medicamentorum usu, non tamen pro ratione
 euentus operatus succedebat: tamque ad lactis usum properandum duxi,
 quodd neque febris grāuis esset, nec in hypochondriis aut visceribus ob-
 structiones vllæ apparerent. Itaque lacte alina retens, multo, & ex pauco
 melle, interdum etiam saccharo excepto, quum egram sesquimensile po-
 tionassem, cui potioni bolum Armenium sæpe miscebam, in integram sa-
 nitatem bonumque corporis habitum deducta est: superuixitque annos
 totos duodecim. Tandem verò quum puerum feliciter peperisset, reten-
 tis, secundis & imperite vique euulsis, misere mortua est. In hac porro à
 præfato tabis affectu leuanda rosaceo saccharo sum plurimum usus, cuius
 miram vim in phthisi leuanda esse Auicenna, narrata tabidæ mulieris hi-
 storia plenissime docet. Quod & ego pluries felici successu in multis ex-
 pertus sum: habet enim siccandi, & modicè etiam detergendi vim, atque
 etiam

Lib. 5. aph.

8.

Aph. 15.

alimur

biup

-a. p. di. 1

-a. p. di. 1

Fen 10. 3.

trac. 5. cap.

6.

etiam glutinandi, vnde mirificè pulmonum vlcera iuuat, & ex consequenti natam inde tabem curat, quā causam tabis adimit. Sit laus Deo optimo maximo, à quo omne bonum.

OBSERVATIO SEXTA.

PRVDENTISSIMVS vir Ioannes Icardus, homo probitate singulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten
 10 *Canonicus, in graue sanguinis sputum rupto in pulmone vase incidit, magna sanguinis feruentissimi, acuti & biliosi eiectione per os copia, valida comitante tussi: à sanguinis sputo, exulcerato pulmone, phthisicus fit & suppuratus, cum febre molesta & corporis tabitudine. Curatur integrè summa ac diligenti adhibita cura.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

- 20 **ANGVINEM** quidem suprà ferri & reici, qualiscunque tandem is fuerit qui excernitur, siue spumofus, siue rubens, flauus, niger, aquosus, aut crassus, malum esse rectissimè Hippocrates dixit: vbi per dictionem *suprà*, Hippocratem solam Lib. 4. 2. eam quæ per os fit sanguinis excretionem intellexisse, omissa ea quæ per *ph. 25.* nares fit, Galenus in Còmentario aphorismi affirmavit. Nam qui sic educitur sanguis, venæ alicuius disruptionem aut per *anastomosis*, aut *diastomosis*, *lib. 4.* aut tandem *anastomosis* significat. non enim egredi sanguis vlla ratione potest, nisi aut adaperto vase, aut rarefacta eius tunica, ita vt quasi transcolatus sanguis, siue sudoris modo transmissus prodeat: postremò quum erosa vena affatim exit. Vtunque autem foras emanet sanguis ore reiectus, ma
 30 lum id esse constans medicorum omnium assertio est. Itaque quum hic præstans vir quo de nunc agimus, in graue sanguinis sputum derepente inciderit, vndenam erumperet sanguis, & quo vase vel rupto, vel dilatato, est accuratè perspiciendum, vt recta curationis via in hoc curando homine institui possit. Prodire autem sanguinem qui reiciebatur adaperto in pulmone vase, reiecti sanguinis copia, tenuitas, floridus color, & spuma *Sanguinis à pulmone reiecti nota.* multa intermixta, plena fide indicabant: idque magis quòd citra dolorem vllum in pectore perceptum, is cum molesta tussi egrederetur. Quicunque *Lib. 5. aph. 13.* (ait Hippocrates) spumofum sanguinem expuunt, his è pulmone educio fit. Quæ signa quum in hoc ægotante apparerent, loci vnde manaret san-
 40 guis indubitatum testimonium præbebant, nempe è pulmonibus educi: his enim signis id deprehendi Auicenna testatur. Vbi enim cum molesta *Fen 10. 3. trac. 3. cap. 5.* tussi sanguis conferim egreditur plurimus, tenuis, clarus, absque dolore, atq; spumofus, indicio est è vase in pulmone rupto educi. A pectore enim qui exit, cum dolore reicitur, quòd pars ea membranosa sit & neruosa: pulmonum verò caro laxa, mollis & fungosa, vt Gal. lib. 4. de vsu partium

cap. xv. & lib. item sexto cap. x. abundè monstravit: atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & spirituoso. Alitur enim pulmo (ut proximè citatis locis testatur Galenus) sanguine exactè puro, flauo, subtili & vaporoso. Quamobrem talis quum ore reiecitur, è pulmonibus educi certo testimonio est. Potest enim, ut Auicenna ait, manare sanguis ex ore, gutture, aspera arteria, pectore, pulmone, stomacho: sed qui à partibus oris reiecitur, utpote à gingiuis vel palato, sine tussi educitur, & manationis locus sensui conspicuus fit. A gutture reiectus, modica cum tussi & cum sonoro spiritu (quem Rascationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur: veluti quum ab aspera arteria maiore cum conatu & ster-
 10
 tente magis spiritu educitur. A pectore verò manantem coarguit dolor ea parte perceptus quia venæ in pectore scissio aut apertio fuerit: sicuti à pulmonibus reiectum indicant quæ paulò ante commemorauimus signa. Qui verò ab stomacho manat, vomitu cum nausea & grauitate percepta educitur, & thrombosus plerumque, niger & crassus emittitur. Sedem ætam in hoc viro deprehendimus, nempe pulmones. At verò quum pluribus modis excerni sanguis ab eo loco possit, aut aperto in pulmone vase, aut nimium rarefacto, aut etiam eroso: à quonam horum reiectio illa sanguinis facta fuerit, inquirendum. Constat autem ad aperto vase ob sanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, sanguinem in hoc viro
 20
 erupisse. Equidem quum hic vir calidi & sicci temperamenti, calido tamen siccum superante, plurimo sanguine eoque calidissimo & biliosissimo abundaret: (quod & floridus in facie color, & victus lauta ratio qua vsus est, & venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum est, ut ab copia & calore sanguinis distenta vasa secundum eorum ora ad aperta sint: præsertim quòd huic internæ causæ occasio externa ingens accesserit, quæ affectui creando haud parùm momenti attulerit, nempe vehemens sanguinis ab igne cui se æger applicauerat calfactio. Equidem quum hyemis tempus esset, & se æger ad pagum vrbi proximum contulisset, assedit cœnans ad focum, vbi diu dorso ad focum verso constitit. Qua re factum
 30
 est, ut ex calfacto vehementer sanguine in caua vena quæ spinæ dorsi adheret, eoque attenuato magis, vasa quæ in pulmone sunt & ipsa quoque calido & acri sanguine referta, instar vtris nimium pleni, dilatato eorum orificio, ad aperta sint, vnde sanguis effluxerit copiosus & conferti m reiectus. Quem sanè effluxus modum *ἀναστροφὴν* Græci vocant, sicuti eum qui per resudationem fit *ἀναστροφὴν*: eum verò qui ab erosione producitur, *ἀναστροφὴν* dici volunt. A qua parte reiectio hæc sanguinis manarit, & quo reiectionis modo, iam demonstrauius: nempe & à pulmone, & per anastomosis ad aperto vase. Quænam causæ affectus huius fuerint iam promendendum. Omitto externas illas, casum, saltum, vulnera, ictus, ingentia frigora, clamorem acutum, elatam derepente vocem, intentum cursum, & cætera huiusmodi, de quibus abundè Galenus lib. 5. methodi, & Auicenna fen. x. tertij locuti sunt: quum horum nulla morbo in hoc laborante occasionem dederit, nisi tantum ea qua de paulò ante meminimus, nimia & diuturna ad focum sessio. Ex corporeis verò & internis, satis constat ple-
 40
 nitatem

Fen 10. 3.
 trac. 3. cap.
 4.

Causæ hu-
 ius affectus.

- nitatem nimiam & sanguinis feruorem ac etiam acrimoniam antecedentem, reiectionis huius causam fuisse: vnde haud immerito & copiosus & affatus reiectus sit sanguis, qui quum è pulmonibus educeretur, maius periculum minabatur, siquidem cui aduenit sputum sanguinis, paratus est ut in vlcus pulmonis incidat, ut rectè Auicenna dixit. Quam verò grauius & penè curatu impossibilia pulmonum vlcera sint, exactè s. methodi explicauit Galenus: quoniam pulmo inter viscera propter anhelitum perpetuo in motu est, quum utique quietem requirant quæ sunt sananda vlcera: tum etiam quod exulceratis pulmonibus ne in tabem transitus fiat
- 10 periculum est. Nam, ut Hippocrates ait, à sanguinis sputo, puris sputum à puris sputo tabes & fluxus: quum verò sputum retinetur, moriuntur. Ob id rectissimè Auicenna, sanguinis spumosi è pulmone reiectionem, & maioris malitiæ & deterioris finis esse affirmavit: quasi nos commonefaciēs, ne affectum contemnāmus, sed solerti cura ad eum curandum propereamus, ne incurabilis segnitie nostra reddatur. Explicata iam verò morbi essentia, causis, signis, & sede affecta, superest ut curationis modum quo vsumus subnectamus: si modò prius id explicauerimus, hominē hunc diutissimè ægrōtasse, nempe menses totos sex, ut qui à sanguinis sputo in faucibus sputum inciderit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunque opera nostra, integrè liberatus fuit, subiicienda nunc methodo.
- Ad hunc laborantem virum optimum vocatus, ut primùm reiecti sanguinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm ut celeritè morbo mederer: id à Galeno edoctus, confestim à ruptura vasis curationē inchoandam, antequam phlegmonem exciter ruptio vasis, protinusque glutinandum: quod excitata phlegmone in pulmone, exigua spes sit vasis postea glutinandi, aut saltem in longiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera possunt, quod phlegmone soluta eluenda sit vlceris sanies, demum glutinandum vlcus: quod magno certè negotio confici potest, ob continuū partis motum (moueri namque perpetuò ad respiratum perficiendum pulmones oportet) nec alia subest ad vlceris deterfionem via, quàm per tussis & spuitiones, ut lib. 5. meth. exactè tradit Galenus. Itaque si recta instituatür curatio, non raro foelix euentus succedere solet, ut & idem auctor proximè citato loco vel suomet testimonio foeliciter euenisse testatur, & nos in hoc nostro ægrotante testari plena fide possumus. lubeo igitur mox venam brachij dextri mediam secari, atque per vices sanguinem detrahi, non conferim. sic enim melius sanguis auertitur, & sic etiam Galenus in hæmorrhagiis sistendis auferre sanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad uncias octo, & quiescere in omni silentio ægrum iubeo: post horas sex, iterum uncias sex demò, curbitulas hypochondriis citra sectionem affigo, vincula brachij & cruribus ad moueo. Oxytratio dilutissimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid suadeo: uti & faciendū Galenus iubet lib. 5. methodi. Quin & potionibus refrigerantibus atque adstringentibus compescendum sanguinis

Fen 10. 1.

trac. 3. cap.

4.

Lib. 7. aph.

15. 16.

Vbi supra.

CURATIONE.

Lib. 5. meth.

tho.

Lib. 5. meth.

th. & com.

3. ad 6. E.

pid. super

textu 19.

Lib. 7. aph. 37. gulis imperari fategi, ut in huiusmodi profusionibus faciendum Hippo-
 crates iubet. Praefcripta igitur potionem hanc. Boli Armeniacae, lapidis
 haematitis, ana 3 j. aquae amoglosi quantum sat est, syrupi myrtini 3 ij.
 pulueris diatrachanthi frigidi (ut ad pulmones deducere) 3 s. Misce-
 potio pareatur, quam frigidam dare iussit, quod in omnibus sanguinis ma-
 tionibus perpetuum esse debet, ut Hippocrates rectissime iussit. Potio au-
 tem praefcripta ab Aesculapio plurimum commendatur, quam & ipsam non
 semel exhibuit, additis pastillis ex electo, quos officina trochiscos de Ka-
 rabe vocant, & summe ab Aesculapio in hoc affectu commendantur. Sed
 quum adhuc parum res esset sententia, procederet, fluere quoque sanguis, et
 non pari impetu quo antea, ad fortiora properandum duxit, nempe ad ea
 quae & eadem opera sanguinem adstringendo sifterent, & tussim compen-
 scerent, ac somnum conciliarent. his enim scopis in hoc curando affectu
 plurimum egemus. Potionem igitur hanc parauit. Philonij Per-
 fici 3 j. pulueris lapidis haematitis & boli Armeniacae, ana 3 ij. pulueris dia-
 rews simplicis 3 s. succi plantaginis depurati 3 j. aquae decoctionis hordei
 & plantaginis quantum diluendis omnibus sat est, syrupi capillorum 3 j.
 (ad deductionem ad partes affectas.) Pareatur potio, quam sub noctis ini-
 tum, quum leui somnum daturus aeger esset, dari iussit: ex qua missa
 profectio fuit adutus. Nam & compressa sanguinis ea nocte manatio fuit,
 & conciliatus somnus, & consecutione quadam sedata tussis, ob vim opi-
 quae medicamento inest. Dedit porro id medicamentum in vicem theriacae
 recentis quatuor mensum, quam se illustri mulieri Romanae dedisse Ga-
 lenus lib. 5. methodi medendi testatur. Quae quum ad manum non esset,
 illius loco propinandum Philonium iure optimo duxit. Philonium dico
 Perficum, quod multis laudibus Mesueus commendauit, cap. de fluxu
 sanguinis ab ore, dicens vehementis esse virtutis ad creatum sanguinis ex
 ore, quod & ipse profectio miles sum expertus. Elegit quoque ad
 sistendum sanguinem tali visum, & conuulsi. Trachanthi, gum-
 mi Arabici, sanguinis draconis, boli Armeniacae, amyli, ana 3 j. seminis pla-
 taginis & papaueris albi, ana 3 iij. pulueris glycyrrhizae, pulueris diarews
 simplicis, ana 3 j. Misce cum syrupo rosato de rosis siccis, & paulo syrupo
 capillorum ad deductionem in pulmones. fiat elegma molle, quod con-
 tineri in os diutius, sensimque deuorari iubeat. Quum & saccharo rosato
 seorsum rosatum officina vocant, ut plurimum iussit, non solum dum
 sanguinem ferearet, sed & postea quum pus & saniem spueret, ut paulo
 post dicemus. Quantum enim phlegmatis conferat, & ad glutinandum vi-
 cus in pulmone valeat, ex historia multis deploratae tace laborantis,
 quae hoc remedio integre curata fuit, vel Aesculapio praedicti testimonio
 constare potest. Ad pectus porro admoventi vinctum iussit huiusmodi.
 Olei rosati, & violacei (ne ab adstringentibus spiratio laederet-
 tur) cuiusque vinctas duas, axungie renum hirci 3 j. amyli, trachanthi,
 boli Armeniaci praeparati, ana 3 j. croci 3 j. cereae albae quantum sat est.
 Misce: fiat linimentum, quo totus thorax ungatur tepide, appposito lino
 panniculo tenui & duplicato, ne a frigore externo pectus laederetur. His
 remediis

- remediis cum proba victus ratione fisti sanguis coepit. Quod verò ad purgationem pertinet, quoniam in eo morbi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abstinendum ab his merito duximus, & tantum ad biliosum humorem educendum, qui sanguini commistus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota substantia puluerata, & in aqua plantaginis soluta, vsi sumus ad drachmas duas, adiecta rosacei syrupi ex rosarum infuso parati vncia. Vbi enim viscera adstringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quam diluto vtimur, vt Mesuei sententia est: Lib. de me
dic. simpl.
purg. cap.
de rhabar-
baro.
- 16 & Vbi maiore adstrictione opus est, assum datur vel vsum idem auctor iubet. Plus autem in substantia datum soluit, & soluendo partes corroborat, ob terream & adstringentem in eo substantiam: celsi id non vsquequaquæ cuidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Quæ de re quum integra dissertatione agere in animum induxerim, in præsens plura non addam, & ad institutum reuersus, vbi iam sanguinis fluor præscriptis remediis cohibitus fuisset: persistit tamen tussis, febris assidua, spirandi difficultas: ad quæ, post sex aut octo à reiecto sanguine dies securum est puris sputum: quod plerumque sanguinis è pulmone reiectionem insequi solet, vt Galenus
- 20 conceptis verbis com. xv. lib. septimi aphorismorum affirmavit: in-
quiens, non omne sanguinis sputum, sequens habere purulentum spu-
tum, sed quod malignum existit: tale autem esse quod est omnino ex
pulmone. hæc enim Galeni eo loco verba sunt. Vnde minimè mi-
rum si in hoc viro quum à pulmone sanguis reiectus manaret, si in-
quam puris sputum insecutum sit postea: hæc enim, vt citato loco ait
Galenus, superuenientia sunt. Tum verò merum pus excerni quum
viderem, & solutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum esse
iure optimo iudicavi, pro Galeni lib. 5. methodi miedendi sententia:
atque ad detergentia & saniem expectorantia esse progrediendum ipsa
- 30 rei natura indicabat: postea verò ad conglutinantia veniendum. quod
subscriptis remediis perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures
dies vsus est, & optimè contulit: 22. Summitatum hyslopi, foeni-
culi, betonicæ (eæ enim vel Dioscoridis testimonio ad tabem & pu-
rulentam excreationem probè facit, & sanguinem excreantibus plu-
rimum confert) cuiusque manipulum: herbarum capillarium com-
muniū, cuiusque manipuli dimidium: præsij viridis duos aut tres
simplices thyrsos (suspiriosis namque, tussientibus, & ad tabitudi-
nem redactis, vt Dioscorides ait, vtiliter datur) passularum exacina-
rum numero xx. glycyrrhizæ rasæ & contusæ vnciam vnā, caricarum
- 40 pinguium numero x. (thoracem enim purgant, veteri tussi, & pulmo-
num vitilis conueniunt, vt Dioscorides auctor est) seminum maluz, bom-
bæcis, & anisi, ana 3j. seminum melonum cum cortice contusorum 3ij. flo-
rum violarum, borraginis & buglossi, florum rorismarini, ana P. j. fiat om-
nium decoctio in aqua hordei recenter facta ad tb. ij. & coletur. Colaturæ

Lib. 4. cap.

1.

Lib. 3. cap.

102.

Lib. 1. cap.

145.

Lib. 3. cap.

102.

Lib. 1. cap.

145.

Lib. 3. cap.

102.

Lib. 1. cap.

145.

Lib. 3. cap.

102.

Lib. 1. cap.

145.

adde mellis electi despumati ꝑ iij. pulueris iridis Florentiæ ꝑ j. Fiat apozema vt artis est: calidum & sensim deglutitum sumere iubebam: quo quum dies octo esset vsus, expuere crassiora & purulenta magis coepit, leuarique qua premebatur spirandi difficultate, & tussi, quam non solum decocto hoc, sed & syrups & edegmatis variis alleuare tentavi. Nam decocto interdum admisceri syropos expectorantes iubebam, nempe de hyssopo, mel rosaceum, syrupum capillorum. Quin & successu temporis ad syrupum de præsio transij, quod in detergendo mirificam habeat facultatem: temperavi autem ipsius caliditatem violaceo syrupo: iubebamque ex his syrups plurimum ore contineri, & sensim deuorari, vt fieri in his affectibus præceptum est. Edegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortiora progressus, quorum primum hoc fuit & leue: ꝑ. Pulueris diatreæ simplicis ꝑ ij. pulueris diatrage canthi frigidi ꝑ j. ꝑ. penidiorum, sacchari candi, ana ꝑ ꝑ. succi glycyrrhizæ ꝑ j. ex syrupo capillorum fiat linctus, vt artis est. Item: ꝑ. Loch sani & experti Mesuei ꝑ ij. pulmonis vulpis secundum artem preparati ꝑ j. granorum pini mundatorum & in aqua hordei præinfusorum ꝑ ꝑ. pulueris diapenidion sine speciebus ꝑ iij. syrups de hyssopo & capillorum quantum sat est. Misce: fiat linctus. Vtebar etiam sequenti confectione ad vires collapsas reparandas, & expectorandam materiam in pulmonibus contentam, optimi gustus: ꝑ. Amygdalarum delibratarum ꝑ iij. granorum pini mundatorum, & in aqua hordei præinfusorum ꝑ iij. fisticorum similiter preparatorum ꝑ ij. caudarum cæcorum fluuiatilium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc casu valent) ꝑ iij. carnis passularum sine arillis ꝑ ij. seminum melonum mundatorum ꝑ j. Pistentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cum aqua hordei per setaceum cribrum transmittantur: postea adde sacchari albiissimi ꝑ ꝑ. sacchari candi, penidiorum, ana ꝑ iij. decoquantur ad convenientem glutinositatem, continuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pulueris radices iridis Florentiæ ꝑ iij. Misceantur, & fiant globuli, vel tesse: in crusta aurifolia: de quibus vnâ aut duas sumere de mane & ante coenam, & interdum sub conticinium noctis iubebam: & plurimum se leuari sentiebat, & vires refici. Sed quum iam præscriptis auxiliis sanies sat expurgata videretur, & in dies sputum purulentum minueretur, posteaquam deterforis auxiliis menses totos tres vsus esset, ad vlceris in pulmone creati agglutinationem esse ordine progrediendum methodo à Galeno tradita didicimus. Itaque tum plurimum vt quieti intenderet iussimus, non solum omni corporis motione interdicentes: sed & ab omni forti spiratione, sermone, atque loquela, perpetuumque indiximus silentium, non hoc tempore tantum, quo erat vlceris glutinatio arte perficienda, sed & per omne morbi tempus, vsquedum à principio, quum sanguis ex ore plurimus manaret. tum enim quandiu fluxit ore sanguis, omnimodum silentium imperauimus: vt quæ vellent æger, signis tantum & nutu, non sermone significaret: aut saltem demississima voce, & sine conatu emissâ vteretur, vt quinto methodi iubet Galenus, atque post eum Auicenna. Qui quum omnia imperata vltro ac volens perficeret, (nempe curari cupiens

Lib. 3. & 4.
meth. med.

Fen 10. 3.
trac. 3. cap.
6.

cupiens) adiecit se omnia quæ à medico imperarentur vel spontaneè esse facturum, etiam si difficillima essent, modò curari posset: quod, pro Hippocratis sententia, non solum medicum se suo munere fungentem præstare oportet, sed & ægrum & assidentem illum quidem in obediendo, hos in rectè administrando quod iusserit. Duo in hoc ægri consensu facillima factu impero, sacchari rosacei, & lactis caprini usum, quoniam asinini copia deesset. Suadeo itaque ut lacte caprino recens è vbere animalis mulcto mensem totum vteretur, adiecto saccharo, & sub noctem conferua rosarum vteretur, & interdum etiam, qui nonnunquam boli Armeniæ drachmam indèbam: quibus quum multum diuque usus esset, & in cibo fursuris colatura, & pisanæ cremore, quibus plurimùm uti iubebam, iussulisquè ad reficiendas vires aptissimis, integrè summi Dei præpotentis gratia liberatus fuit: vixitque nunc superstes & bene habitus, eiusdem Dei miseratione: cui sit honor perpetuus.

Lib. I. aph.

Lactis visus
& sacchari
rosacei.

OBSERVATIO SEPTIMA.

NOBILIS quidam syphilide morbo correptus ingentem phlegmonem scirrhosam prope pudenda patitur: fit abscessus cum sinu magno ad coxendicem, gangrana in loco affecto cum summa putredine exoritur, ut sectionibus multis opus fuerit: magno labore curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUAM multa, quàm graua, quàm dira & periculi plena ex venerea lue homini mala accidunt, experientia ipsa, fidissima rerum testis, abundè demonstrat. Vnde uenit, ut ex eo morbo tanquam è Trophonio speculæ lerna omnis malorum originem ducat: hinc pustulæ in fronte, facie, capite, mento apparentes, totumque dedecorantes & faciei & corporis habitum nascuntur. Hinc clamosi dolores, hinc topi tumoresque, hinc pilorū defluuium, dentium casus & vngium, oculorum chemoses & rubedines, interdum etiam & visus amissio. Quid gonorrhœæ & foedæ scabiei, malumque mortuum taceam? quid inguinum abscessus, pudendorum teterrima vlcera, carcinomata, herpes, scirrhos silentio transeam? Sed quod omnem admirationem exuperat, annon ex syphilide morbo sæpe in elephantiasin transitus sit? id ego asserere sancta fide possum, plurimos me vidisse qui ex lue venerea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc ego certissimam pestem in perniciem hominum qui se totos libidinibus & venereis concupiscentiis dederunt, à Deo vindice, ad puniendâ hominum scelera, immisam esse iure reor. Namque interdum à diis immitti morbos, & ab iis opem posci solitam, & Homerus ipse inter Græcos, & inter Latinos Celsus noster doctissimè est testatus. Sed hæc mala nos ipsi nobis vltro accersimus, impura nostra mente voluptatum illecebris deli-

Lib. I. Iliæ.
Lib. & cap.

Monitio niti. Sed tamen, ut est in prouerbio, nocet empti dolore voluptas. Quis
 digna ad non enim si virile est illi pectus, non centies mori malit, quam tot dolo-
 uerius eos ribus, ylceribus, abscessibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari?
 qui syphi præferim id si animo cogitet, curationē ipsam ipso penē morbo grauiorē
 bo corri- rem fore? Sed quid cæci sunt qui habentis laxatis sese in præceps dedunt.
 piumtur, Miseret profecto atque pudet æstimantem, quam malè sibi consulant, qui
 ob momentaneam voluptatem instantum malorum incaute incidunt. Ex
 hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum humo oppresserunt
 enati sunt. Hic namque quum diu multumque hoc morbo laborasset, nec
 plenè tamen curatus fuisset, quum sibi tamen sanus videretur, latente
 utique morbosa intus excretionē, tanquam seminario mali, inde postea
 relapsus factus est, re crudusque morbus: dolor grauis & phlegmonosus
 hominem circa pudenda corripit, incipit apparere cum duritie vastus in
 crure dextro tumor, crus fere vniuersum complectens. Erat autem do-
 lor grauius potius & tensius quam pulsatiuus, qualis plerumque in
 tumoribus qui à multis & frigidis succis fiunt, apparere solet. Quum ve-
 rò multos dies cum dolore non aduocato medico, sed tantum chirurgus,
 constitisset, nec ea essent per initia adhibita remedia quæ morbus expo-
 Lib. 6. aph. scebat, grauior & scruior fieri morbus coepit. Nam (ut rectè Rasis in
 75 aphorismis scripsit) Aegritudinem paruam si contempleris, magna fiet.
 Quidni enim incrementum accipiat morbus, nisi confestim ab initio, pro
 Lib. 2. aph. Hippocratis sententia, quæ nocet materia subtrahatur? vnde rectissime
 idem dixisse visus est, quum morbi inchoant si quid videtur mouendum
 moue. Eò fit, ut si quid ab initio derelictum contemptumve per incuriam
 sit, difficulter postea, nec sine discrimine ægri resarci queat, quod cum
 Lib. 1. aph. quietem ingrauescente morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum
 29. mouere materiam morbi oporteat, labefacta natura & concoctioni in-
 tenta: quo nihil deterius inueniri potest. Ea causa fuit cur tam diu, tam gra-
 uiter, & periculose æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iam
 à morbi impetu fatigata natura (quod circa statum & decretoria fit) tan-
 tum abest ut iuuent, ut plurimum tum certè noceant. morbo namque con-
 sistente, neque sanguinis missionem, neque purgationem adhibere oportet,
 ut rectè Gal. lib. 2. aphorismorum com. 29. scripsit.
 SVRATIO. Itaque quum ad huius viri curationē vocatus, hominem valde & dolo-
 ribus & vigiliis vexatum cernerem, essentque adhuc validae vires, ingens-
 que cum duritie tumor vniuersum fere crus occuparet, appareretque in
 pulsu bonitas, & præ dolore nusquam consistere æger posset, de remedio
 adhibendo cogitans, nullum præsentius remedium ad doloris magnitu-
 dinem tollendam sum arbitratus, quam si ægro missus esset sanguis: dicen-
 te Galeno, nullum se maius in maximis tollendis doloribus remedium
 Lib. 1. aph. sanguinis missione inuenisse. Nam et si tota iam ad partē scirrhusa phleg-
 com. 23. & lib. de ve- mone obsessam fluxisset materia: (quod per initia fieri fluxio humoris ad
 nez fec. membrum laborans soleat, non morbo crescente, quo tempore tota
 iam materia fluxit, ut Gal. lib. de totius morbi temporibus discretissime
 explicauit) tamen quod ea in parte fusa magis ob calorem putrescere in-
 cipiens

epiens, & dolorem maiorem & calorem excitat, ut proximè citato ex Gal-
 lenis hoc conceptis verbis habetur, ea ratione sanguinem mittere per-
 commodum visum est. Quod quum à me factum esset, conulescere ea go-
 et & placide dormire ager coepit. Sed tamen & gravitas in crure maxi-
 ma, & ingens cum doloris sensu durities apparebat, scilicet hosc. utique phle-
 gmones indicium. Partem verò quum attrectarem, id ut ex petitis subesse ne-
 pus contentum, & quasi inundans fluxor, quod ad suppurationem vergen-
 tibus tumoribus fieri semper solet, nihil molle, nihil necans aut vndabun-
 dum inveni, tamen si in imo pus iam gigneretur: nec tamen ob ipsius crassi-
 tudinem, & loci densitatem, & puri superpositam molem, carnem appa-
 reret. Quibus enim (ait Hippocrates) suppuratio in corpore existens non
 innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit. Quæ causa
 fuit cur in abscessum non abiturum tumore chirurgus arbitraretur, quum
 tamen & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi sa-
 nè poterat: dicente utique Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt
 & febres magis quam genitò putet. Itaque quum abiectionis in abscessum
 certa sese prodereut signa, ex pulsatio dolore, qui tum post multos dies
 agrum vexare coepit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte
 perceptis, pus intus gigni, etsi minimè conspicuum esset, ob eas quas pau-
 lo antea memoraui causas, pronunciare non sum veritus, esseque ad pu-
 ris generationem adiuuandam naturam. sequi enim naturæ motum medi-
 cis debet, & quæ vergit, eo ducere, ut Hippocratis sententia est. Tumque
 admotis ad partem suppurantibus medicamentis, emollientibus admixtis,
 probe intentum finem consecuti sumus. Cataplasma autè suppuratorium
 quò vti sumus tale fuit: *Maluarum, bismaluar, amborum cum ra-
 dicibus, cuiusque manipulos duos (ingens enim erat locus tumore ob-
 fectus) capitum liliorum alborum ꝑ ij. caricarum pinguium numero xxx.
 florum chamæmeli & meliloti, cuiusque ꝑ j. seminum lini, althææ, fœno
 græci conquassatorum, cuiusque ꝑ j. furfurum macri ꝑ ij. fiat omnium
 decoctio in aqua, postea pistentur, addendo farinæ frumenti, seminum li-
 ni & fœnogræci, ana ꝑ ij. axungie porci sine sale ꝑ ij. (emollit enim reces
 & non salita, & vnguis discurit, siò suppurationem promouet magis) vi-
 tellorum suorum numero ij. croci ꝑ ij. olei liliorum & chamæmeli, ana ꝑ
 ij. Misce, & secusq; artem cataplasma fieri iussimus, quod calide dies
 aliquot admouimus parti. Quum verò iam abundè suppurata materia vi-
 deretur, aperiendum abscessum duximus, idque cultellari candente ferro,
 tum quòd in profundo pus cõsisteret, tum quòd ad sistendam putredinem,
 & malignitatem quæ suberat coercendam, candente ferro vilius nihil in-
 ueniri queat, ut Aulicæ & Albucasis sententia est. Sectione facta, quum
 pus fecundissimum, liuens, & mali moris prodidisset ingenti copia, compe-
 scendum impetu duxi apposis puluillis & siliamætis pluribus, oui vitellis
 ex terebinthinæ oleo exceptis. Nam etsi oleum per se vlcibus aduersa-
 rium Galenus dixerit, quòd sordida reddere vulnera solcat, & glutinatio-
 nem impediatur: quod tamen ex resina terebinthina arte chymica elicitur,
 ad expurganda sordida vlcera & siccanda plurimum cõfert, ut quotidiana
 na expe*

Lib. 6. aph.

41.

Lib. 1. aph.

47.

Lib. 1. aph.

21.

Lib. 6. aph.

41.

Lib. 3. me-

tho. med.

na experientia docet, & chirurgis omnibus est in more positum. Vbi verò
 probè deligato vlcerè ægrum primo apparatū reliquissimus, paulò post
 ad eum denuò vocati perreximus, quòd per se ingens puris copia effun-
 deretur ex vlcerè, ægèrque ferè animò linqueretur. Mox verò solutis li-
 gaturis & vinculis, atque deterfio pure, linamenta crassiora & multo plu-
 ra intra cauitatè indidimus, ne puri exitus pateret tantus: sensim namque
 vacuandum est pus non confertim quod in vlceribus continetur. Sed in-
 terea dum vlcus procuramus, & ingens subesset sinus, nec satis vacuari
 contenta materia posset, liuor in parte coxendicis ima apparere coepit,
 gangrænæ vtique initium: quod quum nunquam antea toto morbi discursu
 apparuisset, derepente tamen vno die gangrænà in parte oborta est. Ma-
 gnas namque phlegmonas gangrænà sequi consuevit, vt Gal. lib. 2. artis
 curatiuæ ad Glauc. rectissimè dixit. Qua perspecta, mox nouacula sectio-
 nibus multis in parte factis scarificatu, partem demortuam salita aqua &
 vnguento Aegyptiaco admisto fouimus: quin quum mortificatio perge-
 ret, lixiuius ex eodem vnguento admisto vtendum censuimus, quod mirè
 profuit. nam mox sana caro apparere coepit. Vbi biduum hac essemus lo-
 tione vsi, nonnullisque carnis putris frustulis abscissis, in integrum partem
 restituiimus. Quum verò ea parte pus multum contineri deprehensum à
 nobis esset, nec posse tamen ore vlceris effundi, quod & multo altius esset
 quàm vt eo peruenire contenta in profundo sanies posset, & multum in-
 teriectum spatium inter vtraque exitum impedièbat: faciendam in imo no-
 uam sectionem, iuxta Galeni decretum, censuimus. Vbi nanque vlceri ca-
 uo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, idque vel tota ca-
 uitate dissecta, vel in fundo tantum aperta: quumque totam scindere ca-
 uitatem periculosum fuisset, in imo aperire oportuit. Quoniam verò ab
 ore vlceris via quædam facta est ad alteram sectionem, laqueo imposito
 qui vtraque contingeret, & deterfionem vlceris iuuaret, mirè vlceris for-
 diciem deterfimus. Intra vlcus namque deterforia valida inieciimus, nem-
 pe decoctum agrimonij, absinthij, apij, aristolochiæ ex hydromelite pri-
 mum, postea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quæ in detergendis sordi-
 dis vlceribus, & à putredine vindicandis mirabilis semper à me inuèta est,
 & nunquam me fefellit. Quin & decocto ligni sancti cum aqua vitæ &
 myrrha vsi sumus foelici successu. Linamenta verò post iniectiones has,
 vnguento ex succis apij, agrimonij & absinthij, adiecta myrrha, aristolo-
 chia rotunda, thure, mastiche, sarcocolla imbuimus, dato insuper empla-
 stro ex diachilone ireato, & palmeo, quod Diapalma officinæ vocant,
 Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinantibus & sarcoticis vtentes,
 vbi prius decocto ligni sancti ad dies triginta ægrum potionassemus, illum
 sanitati magno sanè labore nec minore molestia restituiimus, quàm ab om-
 nibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo sint gratiæ immen-
 se, laus, honor, & gloria.

OBSER

OBSERVATIO OCTAVA.

GASPAR à Varaderia Patritius Arelatensis a neo tormento (vulgò pistole vocant) secundum thoracem transversim vulneratus, globulo utrinque à latere ad latus secundum musculos externos permeante, curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

10

QUAM graua sint quàmque periculosa quæ ab igniuomis telis vulnera infliguntur, ipsa experientiæ fides clarum facit. sunt enim plerunque lethalia ob ictus vehementiam & impetum, ob carniū dilacerationem plurimā, ossium fracturam, contusionem grauem, hæmorrhagiam immedicabilem: ad quæ, verenda symptomata ut plurimum consequuntur, animi deliquia, syncopes, conuulsiones, membrorum syderationes, gangrænæ, & cætera huiusmodi, quæ vel citò hominem rapiunt, vel in magnum discrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò: si quis enim modum quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos in earum sinibus inclusos eiiculantur consideret, mirabitur certè quempiam ab his percussum euadere posse. Instar namque fulminis afflati videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiunt: ita exusti à puluere tormentario, conterriti, attriti, demorui planè apparent, ut in mortem præsentem præcipientes cadant, præsertim si quid interius vulneratum disruptumve fuerit. Eiiculatur autem tela igniuoma globos suos vi ignis in suum locum vi sese vindicantis. Quum enim vnumquodque natura in suo loco consistat, & ab eo semotum, ad suum locum toto impetu feratur, nec extra locum suum quicquam nisi vi coactum consistere potest: efficitur, ut quum conceptus in fistula ænea ignis in puluere tormentario exceptus, ab globulo opposito extrà ferri prohibeatur, globulum illum intètissima vi & magno impetu eiiciat, ut sese proferat, & in aëra pandat. neq; enim inclusus & abditus latere diu ignis potest, quin sese exerat. Fit autem ea in eiiculatione strepitus maximus & mugitus quasi tonantis coeli, quòd subitaria vi eiiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde concusso & agitato citatissimo & confertissimo motu aëre, sonitum emit tit instar tonitruui. Quemadmodum enim disiecta nube crassa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat, tonitru fit, ut lib. 2. Meteororum Aristoteles docet: sic disiecto magna vi plumbeo globo, & percusso aëre, sonus fit qui tonitruum æmuletur. Quum enim arida materia ignem concipere apta intra æneam fistulam cauam contineatur, nempe puluis tormentarius ex sulphure, sale nitro, & saligno carbone constans, eaque globulo vel plumbeo, vel ferreo, aut æneo obducatur: ubi puluis ignem conceperit, quum is naturæ ductu in sublime feratur, nec suum possit nancisci locum, aut foras prodire, denso & crasso globulo obiecto impediēte, efficitur: ut potentissima vi sua detrudat quod impedit, exitum sibi quærens in quo eluctans, at

Mod^o quo fistulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiiculantur.

Cap. 8.
Seneca lib. 2. natural. quæstio. & Plutar. lib. 3. de Placit. Philosoph. phoriceap. 3.

ctans, attritu quidem & effractura tonitruui fragorem similem edit, vehementer ac affatim percusso aëre. Maior verò aut minor sonus fit, pro ratione & pulueris & globi impacti. quò enim copiosior fuerit puluis, & tenuior, globusque crassior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum sonus maior: præsertim si ænea fistula magna sit, & globi crassioris capax. Vnde fit vt à bombardis quas vocant, ingens, dum globum ei eculantur, fragor fiat, tonitruo etiam horridior: quòd & maior vis ignis concepta sit, & globus amplior, qui vi eiacularus, & aëra quatiens, ingentem sonum in aëre edat. Minor verò ob contrarias causas redditur sonus, vt in paruis æneis tormentis, quæ vulgò *Pistolles* vel *Pistolets* vocant, 10 est cernere. minor namque in his globum emittentibus sonus fit, quòd & breuior sit fistula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur, quòd facilitate maiore quod motum & exitum remoratur disiciat. Hæc dicere in præsens volui, id vt ostenderem, grauissima esse quæ ab huiusmodi telis inferuntur vulnera, nec nisi solerti cura magnaque adhibita & diligentia & studio curari posse, ob læsionis quam inferunt magnitudinem, quæ cuique euidentissima est. Hic itaque nobilis vir, quum de multa nocte vulneratus fuisset, protinus accersiti cum medico chirurgus, vulnus inspeximus, & specillis plumbeis prælongis immisis, quæ vulnus ferretur, num intra thoracem, num tantum in musculis externis consisteret, 20 experiri voluimus: tum in id etiam, vt si quid indumentorum intra vulnus intrusum esset, id agnosceremus, & amoueremus etiam: qui primus scopus in huiusmodi curandis vulneribus est habendus, vt quæ extranea sunt impacta auferantur. Inuenimus autem à latere in latus secundum musculos externos vulnus infictum fuisse, globumque altera parte prodiisse. Quoniam verò frustula indusij linei impacta erant, ea submouimus: apparebantque vulneris ora denigrata, quod à puluere tormentario factum esse certum erat. Nam de propinquo illatum illi fuerat vulnus: vnde factum est, vt non omnis pulueris tormentarij vis dissoluta sit, sed vnà cum globulo adhuc calente adusque vulneratam partem delata fuerit. Nam 30 quum eminus deferretur globus tum à multo aëre intermedio dissipatur atque euanesceat pulueris vis, atque languescit globuli eiectionis impetus: sed quum comminus & è vicino inferatur ictus, (vt in hoc factum est) tum maiore impetu globus fertur, & ignea comitante vi, nigricantia & adusta apparent vulnera.

EV RATIO. Vt verò nihil intra vulnus extranei contineri perspeximus, magnam tamen musculorum dissectionem aut lacerationem potius factam, mox apparatus congruo tractandum vulnus censuimus. Debent autem vulnera huiusmodi non prout alia tractari, quoniam & contusa perpetuò sunt, & cum multis symptomatis complicata: vbi autem cum contusione vulne- 40 ra constant, suppuratione opus est, vt ab Hippocrate & Galeno proditum est. Igitur quæ suppurationem mouere possunt, & dolorem sedare, ea protinus atque in primo apparatu sunt admouenda. Id nos præstitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: ℞. Olei liliorum, olei lumbricorum & violati, ana ꝑ ij. vnguenti basilici ꝑ j. s. Misceantur, & cum laqueo lineo molli ad

Hipp. lib.
de vuln. &
fract. cap.
tit.
Gal. lib. j.
meth.

- molli ad vtramque pertingente partem intra vulnus indidimus modice calidum. Neque enim aliud tum primo apparatu imponere potuimus, quodd & multa nox esset, & mox erat tractandum vulnus. In crastinum vero sub auroram præmissa emolliente clysteri, sanguinem detraimus. id enim in omnibus vulneribus, si valentes vires sunt, nec hæmorrhagia nimia obstat, quæ vires deiciat, præsentissimum est remedium, & ad dolorem sedandum, & ad phlegmonem arcendam ac prohibendam. Tum vero ex oleo decoctionis catellorum pinguium, & vermiu terrestrium cum paucis floribus chamæmeli & stœchados medicamen confecimus, quod
- 10 intra vulnus biduum totum indidimus, ad suppurationem promouendam. Sed tamen in circuitu partis vulneratæ, hoc est ad partes superiores vulneri, repellentia mediocria adiuuenda sunt, ad fluxionem auertendam: quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo rosaceo & paucis oui albore liquato, & admoto. Quum vero iam detergendi & mundificandi vulneris ratio à nobis esset habenda, (qui alter est in huiusmodi curandis vlceribus scopus) his sumus remediis vsi, vbi prius puris coctionem moliti effemus oui vitello ex croco & oleo lumbricorum, adiecta resina terebinthina cum aqua vitæ lota, quæ profecto in omnibus vulneribus vlceribusve detergendis, siccandis, & ad bonum exitum perducendis, mirabilem vim habet, ut mihi iam annos plus quadraginta medicinâ facitanti compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatorium vulnere indidimus: ʒ. Agrimonie, centaurij minoris, ana M. s. incoquantur in vino puro, & colentur. Colaturæ adde succorû apij & plantaginis, ana ʒj. s. mellis rosati colati ʒij. farinæ hordei ʒij. croci ʒj. terebinthinæ Venetæ aqua vitæ lotæ quantum vnum. Fiat vnguentum mediocris consistentiæ. Cur autem in vino potius quam aqua decoctum fieri iussimus, in aperto ratio est, quod aqua vulneribus noxia sit. Frigidum namque vlceribus mordax, ut Hippocrates dixit in aphorismis: & rursus lib. de vul-
- Lib. 5. 20.
- neribus conceptis verbis præcipit vulnera quæcunque vino non aqua
- 30 abluui oportere. Quamobrem nisi magna partis vulneratæ calida intemperies adsit, nunquam consulerem decocta fieri in aqua hordei aut simplici, quod plerique facere contra Hippocratis præcepta solent: siccanda namque non humefacienda vulnera sunt. omne namque vlcus siccari postulat, auctoribus Hippocrate & Galeno. Præstat igitur magis profecto, idque
- Lib. de vlcer. Gal. 3. & 4. meth.
- utilius est, si decocta in vino non in aqua fiant: quod mihi solemne esse solet, nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus opus est. Quin quum & multa sanie scateret vlcus hoc, lotionem sequenti abluendum syphone recto censuimus, vulgò *siringum* vocant. ʒ. Agri-
- monie, centaurij minoris, pimpinellæ, ablinthij, plantaginis, ana M. s. radicis asistothie rotundæ ʒij. iridis Florentiæ ʒij. fiat omnium deco-
- 40 ctio in vino puro & potenti ad lbj. s. In colatura cum forti expressione adde aloës hepatici ʒij. mellis rosati colati ʒij. bulliant iterum leui ebullitione, & fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum probè vlcus à sanie detergit, sed ad conglutinationem promouet: ab hoc decocto mirè iuuabatur æger. Turundas vero superiore vnguento imple-
- am.
- bamus,

banus, addito postea thure, sarco colla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autē
vulnere cum neque putredo, nec mortua caro inesset, pulueribus catha-
reticis uti minime opus fuit sed solis vnguentis detergentibus, & postea
vleus glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus.
Nam ubi deterfa sanies, & mundificatum vlcus abundē superioribus au-
xiliis visum est, tum tale præscripsimus vnguentum sarcothicum. *℞*
Terebinthinæ Venetæ in aqua vitæ ter lorc ʒ iij. mellis rosacei ʒ i. s. farinę
hordei & fabarū, ana ʒ ij. myrrhæ electæ, thuris, aloës, sarco collæ, radicis
iris Florentiæ, ana ʒ j. Misce, & incorporētur omnia simul: fiat vnguen-
tum vt artis est. Partem etiam sequēti fotu fouimus. *℞* Absinthij M. s. 10
plantaginis tantundem, rosarum rubentium P. ij. corticem granatorum
ʒ ij. aluminis rupini ʒ j. fiat omniū decoctio in vino tibeo crasso, & ex eo
calente fiat fotus parti vt artis est. Quum verō æger spirandi difficultate
premeretur, sequentiā præscripsimus præsidia. *℞* Hydromellis simpli-
cis cum melle electo recentē facti lb ʒ. in quo decoque summatum
hyssopi montani & sceniculi, ana P. s. passularum exacinarum numero
xx. caricarum pinguium num. x. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ s. fiat om-
nium levis ebullitio, addēdo in fine sacchari candi, penidiorum, ana ʒ iij.
bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus de summo mane. Sumus
item eclegmate ysi ex puluere diaureos, & diatragacanthi cum puluere
glycyrrhizæ & syrupo violaceo. Pectori quoque linimētum adiuuimus
ad spirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium,
butyro recēt, croco & puluere hyssopi, ex cera alba exceptis. Corpus sæ-
pe purgauimus, modò rhacomate infuso in decoctio pectorali cū syrupo
rosaceo infusionis rosarum, modò catapotiis, tum & clysteriis. Optimam
vicius rationem institimus vulneribus accommodari: hæcque methodo
obseruata, intra mensem hominem integra sanitati restitimus, Dei adi-
ti auxilio: cuius sit nomen benedictum in secula.

OBSERVATIO NONA.

*SVTOR. Auenione agens, in capite graui vulnere percussus,
cum crany fractura ad duram usque meningem pertingere, resolutio
ne simul. Et conuulsione post septimum diem correptus. Et sine voce
mutus dies totos septem manet: curatur. tandē magna labore, Et nulla
relieta labe à tanto malo integra valetudine fruitur. Dei benignitate.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VULNERA capitis bona ex parte gravissima esse, & plerum-
que lethalia, præsertim quæ meningas cerebri attingunt, &
experientia ipsa edocet, & est ab Hippocrate & Galeno plu-
ribus locis assertum. Nam quum ab illis principi parti cere-

bro noxa

- brò noxa inferatur, efficitur non rarò vt vulnera huiusmodi lethalia sim-
promata consequantur: propterea magna adhibita diligentia & solerti cu-
ra esse tractanda, nec vllum huiusmodi còtemnendum (etià si exiguum
sit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuisse est visus.
Quamobrem singula quę accidunt, & quoto quęque die accidunt, qualia-
que sint, num secura, num timorosa potius, expendi à medico diligēter de-
bet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præscri-
pto, fecisse scēlix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudi-
nem, & scēua quę post septimum diem consecuta symptomata sunt, mori-
10° turus putaretur, pro miraculo habitum est, ab orci faucibus hominem re-
uocatum. Et reuera Dei immensę potentię ac bonitati suos seruare vo-
lentis ascribendum meritò est, quòd seruatus æger hic fuerit: moriturum
nāque lethalia accidentia superuenientia minabantur, còuulsio, inquam,
resolutio, & vocis amissio delirio iuncta: inquitente nimirum Hippocra-
te, còuulsionem ex vulnere lethalem esse. Et in capitis ictu obstupescen-
tia & desipientia malum. Et quibus cerebrum aliqua ex causa concussum
fuerit, necesse est statim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus
non sit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere con-
cuti debuit cerebrum, in causa fuisse puto, quòd tum læsum non fuit ea
20° læsione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quum verò pri-
mum ad ipsum noxa peruēnit, tum mutus factus est æger, nempe post se-
ptimum, quo tempore & delirium & resolutio cum còuulsione appare-
re cœperunt, ob membranę durę cerebrum contegētis tensionem cum
phlegmonosa affectione: quę talia qualia diximus peperit symptomata,
cerebri læsionem per consensum indicantia. Quum enim in talibus dispo-
sitionibus vis animalis à graui vulnere molestata in seipsam contraha-
tur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendantur, quidam etiā nonnun-
quam distrahantur, donec se rursus vis animalis collegerit: mutum atque
immobile totum iacet quod sic afficitur animal, quę docta Galeni senten-
30° tia est: quod & in hoc sumus ægro experti, qui ob eam quę modò dicta est
causam, & còuulsus, & parte altera resolutus, atque mutus remansit. Re-
collecta verò post animalis facultate, adhibitis congruis quę post dicentur
remediis, cessarunt quę ab ea lacescita processerant accidentia, vt ipso
narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præsens habeo vel de morbi
essentia, causisve, vel de ratione vulneris tractare, quòd sensibus essent
hęc omnia euidentissima: tantum id dicam, quum mors certa homini ob
vulneris magnitudinem & casuum grauitatem proposita esset, non tamen
euentum significationi symptomatum respondisse. neque enim etsi leth-
alia apparent in morbo quopiam, aut etiā vulneribus, symptomata, ne-
40° cessariò mortem consequi oportet. Verbum enim Lethale non semper
pro eo quod ex necessitate mortem infert, sed pro eo quod periculosum,
& crebrò mortem adferre solitum, accipi testatur libro quinto aphoris-
morum Galenus. Quin & si certa interdum mortis signa apparent, euenit
tamen non rarò vt deserti à medicis conualescant. Cur id? quòd natura
motus non omnes, vt fiunt, à medicis cognosci possint. Còiecturalis nam

Lib. 5. aph.
1. & lib. 7.
14. & 19.

Lib. 7. aph.
com. 59.

Com. 2.
Cureti cer-
ta mortis
indicia
sint, deserti
tamē à me-
dicis cōua-
lescant.

quæ est ars medica, rationemque coniecturæ talem esse, vt quum sapius ali-
quando responderit, interdum tamen fallat nos, vt doctè admodum Cel-
sus libro secundo capite quinto explicasse est visus. Quæ causa fuit cur hic
seruatus sit, si medica reddenda ratio est: etsi lethalia omnino sese in eo
proderent signa: facultas nempe in hoc robusta & valida vim superauit le-
thalis morbi: dicente Galeno, valentem facultatem omnia vincere ac su-
perare: imbecillam verò à minimis succumbere solere: quod & experien-
tia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vsi sumus, in
literas promendum. neque enim leue fuit tanto prospexisse morbo, nec
etiam indignū quod non in accuratam obseruationem cadat: quando nec
sapius id euenit, vt tam grauius sauciatus curetur, & quum id accidit, re-
ferri curationis ratio in monumenta debet, vt posteris profut quod nobis
euenisse experti sumus. Exemplorum namque (ait Galenus) ea pro potio-
ribus habenda quæ ipsi oculis vsurpauimus.

Igitur quū de multa nocte vulnus æger hic accepisset, accersito chirur-
gō sine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè sua arte di-
gnissimus, & in curandis ægris diligentissimus) hic primò apparatu, vt fa-
cere chirurgi solent, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, crani que
frustulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accu-
ratè inspexit: vidique ad membranam vsque pertingere. Erat autem vul-
nus ad læuam capitis partem prope verticem, cum suturæ obelææ fractu-
ra, inclinans ad ossa capitis petrosa, quæ pro parte etiam diffracta erant.
Ingēs sanguinis effusio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem,
tum quòd multo sanguine æger optimo præditus habitus redundaret: appo-
sitoque puluere illo communi restrictiuo vocato, & albumine oui exce-
pto, raso prius capillitio, vulnèri prospexit: & calente loco cōstituto ægro,
sic vsque dum lucefceret quieti permisit. Vocor ipse multo mane ab chi-
rurgo; accedō, inueniōque grauius & acutè febrientem, valentibus ta-
men viribus: vt confestim mittatur sanguis cōsulo: quod & factum est, ex
cephalica vocata brachij dexteri, vt auersio ad contraria fieret atque lon-
ginq̃ua: vt rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm longis-
simè semper reuellendum. nullo enim magis fluxio arque phlegmone,
quæ fieri in magnis vulneribus parata sunt, coeretur, quàm misso per ini-
tia sanguine, si æger & florenti ætate sit, & viribus abundet, qualis certè hic
erat. Sub vespèram eius diei injecto clysteri, quiescere hominem sinimus,
& apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus; cōcoctorio medica-
mento facto ex terebinthina resina aqua vitæ lota, oui vitello & croco ad-
iectis: intra vulnus autem pittacium serici coccinei melle rosaceo imbuti
indidimus supra membranam. Quoniam verò caluarie ossa aliquot diffra-
cta harebant, ea terebellis & volsellis, atque propulsoriis seu eleuatoris
vocatis ferramentis auulsimus, & medicamentis apposis vulnèri, caput
oleo rosaceo omphacino (magis namque repellit, & adstrictione sua po-
tenti partem roborat) vngentes, suisque capitalibus tegumentis velato
capite, hominem in lucem sequentem iterum curandum reliquimus. Ter-
tio die à vulnere accepto rhacomatis diluti drachmas duas, adiecto ro-
saceo syrū

- ceo syrupo infusionis rosarum; dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimum confert, auditoribus Hippocrate atque Galeno. Vbi rectè vacuatio processisset, cum tenui victu, quem ad septem primos dies imperaueramus, māsit æger absque ullo verendo symptomate: præter febrem quæ ægrum diuexabat, & conceptum ex vulnere dolorem. Sed sub septimū & aliena loqui, & contrahi secundum brachium dextrum, conuulsionēque tentari: secundum verò sinistrum brachium resolutione diminuta affici æger cœpit, atque sub vespere diei septimæ mutus & sine voce articulata mansit. Quibus symptomatis apparentibus, quum in deploratis esse ægrum propinquis prædixissemus, non tamen deferendum, sed magis instandum censuimus: generosi medici esse putantes in magnis qui sese produnt morbis vim artis experiri, nec terreri symptomatum aut multitudinē aut vehementia: verè Galenus fieri oportere lib. de crisi bus tertio nos admonuit, præstare quæ (quod Celsus ait) anceps quàm nullum remediū experiri. Itaque mātus quidpiam aggredi in animum duximus, nempe tantorum symptomatum causam inuestigare. Quinque, rem altius meditantes, à læsa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & sensus effectrice parte cerebro, hæc symptomata nasci medica ratiocinatione à Galeno desumpta inuenissemus: opportunū duximus huic principi parti affectæ, ortisque ab ea malè affectis pro instantis periculi magnitudine mēderi. Clysteri itaque acriori, ad reuellendam materiam, vtendum censuimus, & potione item medicata in posterum diem data: tum verò ynquinibus toti ceruici admotis, quæ & neruolas partes calore suo roborare, & impactam neruis materiam discutere ac digerere, & induratos neruos per conuulsionem emollire possent. Hi enim curationis scopi in hoc præcipiti casu habendi erant, si quid Aulicennæ creditur. Adde etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exsiccare ac dissipare impactam intro matrem possent. Horum porro omnium hæc fuit excogitata à nobis ratio.
- 30 Clysteris descriptio talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum hyssopi, sampfuchi, betonicæ, saluiæ, centaurij minoris, cuiusque manipulū polypodij querni conuassati ʒj. pulpæ colocynthidis ʒss. seminū anisi, marathri & rutæ, ana ʒij. florum camomillæ, meliloti & stoechados, ana ꝑ. j. radices pæoniæ maris ʒj. granorum eiusdem contritorum ʒss. fursuris macri ꝑ. j. fiat omnium decoctio ad lbj. & coletur. In colatura dissolue hieræ magnæ Galeni ʒj. cleuarij Indi maioris ʒij. mellis anthosati ʒj. salis gemmæ ʒss. olei liliacei & rutæ, ana ʒij. Misce: fiat clyster, quo injecto mira secuta excretio fuit, pituitæ multæ viscida & crassæ tum & aquosa. Potio in crastinum data hæc fuit: ℞. Catholici ʒj. diacarthami & diaphœnici, ana ʒij. syrupi rosacei solutiui sine scammonio ʒij. oxy mellis scillini ʒj. pulueris diamofchi dulcis, & radices pæoniæ, ana ʒij. Misce, & ex decocto betonicæ, melissæ, sampfuchi, florum cordialium, fiat potio: quæ sumpta varij generis excrementa, tum biliosa tum pituitosa, deiecit sunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus simus vsi: nam vbi morbus maximus est, à maximis item remediis est in-

Hipp. lib. de vicrib. Gal. lib. 4. meth.

Lib. 3. de loc. affect. cap. 5. & 10. & lib. 4. de sympt. cau. plurib. capitis item lib. 5.

Fen 2. 3. can. pluri. capite.

Clysteris descriptio.

Lib. 1. aph.
16.

Vbi supr.

choandum, nec à leuioribus ad fortiora progrediendum, vt rectè Galenus lib. 5. methodi medendi docet, docuitque primus Hippocrates, inquit; Extremis morbis extrema exquisitè remedia optima sunt. metus namque, est nedum languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vincatur æger, & mortem oppetat. Ideo si quid spei in remediorum vsu est, à validioribus inchoandum in vehemētibus morbis rectè Hippocrates atque Galenus iusserunt: quos imitari nos, id in hoc agro fecimus, flore iuuentutis & virium firmitati fidentes. Singulis diebus post purgationē Aureæ Alexandrinæ, vel mithridatij antidoti drachmam propinabam, adiecto puluere diamoschi dulcis, & pæoniæ semine, exceptis omnibus ex decocto hyssopi & betonicæ, adiecto oxymelite, interdum simplicei, interdum scillino. Ad ceruicem verò vniuersam, vñctionem hanc mirè efficacem & vtilissimam admouimus, mihi profectò sæpe in huiusmodi affectibus expertam; quam non modò in resolutione, sed & in tetano, & omnibus ceruicis & nervorum contractionibus fidam semper inueni, cuius hæc est descriptio:

Fida vñctio in nervorum contractionibus.

℞. Olei veteris lb̄ iij. betonicæ, sampsuchi, saluæ, ana M. j. radicum althææ, acori & aristolochiæ rotundæ, ana ℥ j. vermium terrestrium cum vino lotorum ℥ iij. opoponacis, castorei, ana ℥ iij. florum rorismarini & stœchados, ana P. j. vini rubei potentis & generosi (& si Creticum haberipossit, præstantius erit) lb̄ 6. succorum saluæ & betonicæ, ana ℥ iij. bulliant omnia simul ad vini & succorum consumptionem, & coletur cum forti expressione: cui expressioni adde pinguedinis taxi & anatis, ana ℥ ij. medullæ cruris vituli (emollit namque vehementius medulla vaccina aut bonis) ℥ iij. mucaginis scœnogræci ℥ iij. vtriusq; styraçis, mastiches, nucis moschatæ, caryophyllorum, ana ℥ ij. ceræ citrinæ quantum sat est. Fiat vnguentum secundum artem, quod calidum ceruici vniuersæ ad medium dorsi admoueri iubebam, insuper hapsis lanæ sordidæ pectinatæ superdatis, & suffitis styraçe calamitide & laserpitij Indici lacryma (vulgò benioin vocant.) Optimè profectò ab hoc vnguine habuit: nam & quæ conuulsa erant, mox relaxari, & quæ resoluta erant, robur accipere visa sunt, vbi dies totos quatuor aut quinque his essemus remediis vsi. Quo perspecto, vtendum adhuc censuimus dies aliquot, vnde commodum maius agro adfuturum sperabamus. Nec nos spes nostra concepta fefellit: nam vbi ad decimum quartum æger peruenisset, & loqui cœpit, & quod immobile brachium erat, lentè moueri, & quod contractum erat, atque conuulsum, retrahi in naturalem statum cœperunt. Quod quum esset ab assidentibus animaduersum, miris laudibus & artem medicam & illius professores extollere cœperunt: tumque in melius proficiens æger, attentiores nos reddidit, & in suam salutem proniores: quòd solerti cura ac diligentia cum nervis omnibus intenderemus, nihil prætermittētes eorum quæ ad curam tanti vulneris facere posse viderentur: tandemque Dei misericordia ac bonitate in spe præter spem seruatus est. Quibus verò topicis auxiliis ad vulneratum caput vsi sumus, antequam obseruationi huic colophonem addam, recēsebo, ne quid cupidus lector desideret. Ad vlceris deterfionem præter rosacci mellis vsum, emplastro Alexandri Benedicti vsi

Vide lib. 1.
cap. 5.

dicti vfi foeliciter fumus : quod ille in fene capulari ex cafu ab alto muto
 effecto, & moribudo adhibuit, vnde illi reftituta falus eft. Plenum namque
 ingenui pudoris eft (vt Plinius ait) proficere per quem profeceris : abfit
 enim à me vt quenquã meritum fua debita laude fraudẽ. Vãguento etiam
 Conciliatoris vfi fum, quod ille differẽtia 171. defcripfit ad deterfionem
 faniei à vulnere item pofttea puluere capitali & emplafiro ex betonica pa
 raro vfi fuimus. Hac vtique ratione ita in bonum proficientes, vt qui in
 horas fingulas moriturus fperabatur, Dei gratia in integrum reftitutus,
 plenẽ conualuerit: valet, viuítque vegetus, & nulla fui parte aut functione
 10 læfus. Deo gloria & honor, à quo omnis medela.

OBSERVATIO DECIMA.

HELENA Senekeria Iacobi Gondardi Pharmacopœi Are
 latenfis vxor honeftiffima, atate florens, primipara, dum poft filia par
 tum fibi parum cauet, frigore imprudenter admiſſo, altero à partu die
 pleuritiide acutiſſima corripitur, cum intenſiſſima febre, tuſſi valida,
 20 & ſpirandi difficultate tanta, vt præfocari ſibi videretur. neque enim
 niſi ſumma cum anguſtia ſpiratum trahere poterat, lateris dolore pre
 mente adeo, vt in præfocationis periculum agram induxerit. Miſſo
 ſanguine contra ſuorum omnium vota (quod enim puerpera eſſet, &
 adhuc à partu fatigata, & ſat ſanguinis per purgationes muliebres
 exiſſet, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo ſanguine
 mentionem fieri) aliſque opportunis auxiliis adhibitis, integrẽ &
 magna omnium admiratione curatur, quum moritura in horas ob ſpi
 ritus intercluſionem ſperaretur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

N magnis malis puerperas eſſe, ſi parum ſibi caueant, & pri
 miparæ ſint, & experientia ipſa docet, & eſt ab Hippocrate
 cum libro de foeminea natura, tum lib. de foeminarum mor
 bis ſæpenumero repetitum. Nam quum earum quædam in
 enixu plurimum laborent, fiatque difficilis partus, pleræque vel ob ti
 morem, vel virium imbecillitatem, vel ætatem adhuc immaturam graui
 ter in partu afficiantur: in varia mala eaque grauiã incurrere ſæpe ſolent:
 quæ qui ſcire vult, Hippocratem præcitatis locis legat. Hæc itaque iu
 uenula primiparã, quum ſatis foelici partu filiam eſſet enixa, nec quic
 quam mali perſentiret, nec febris aut alio ſymptomate vexaretur, viri
 bus ſuis & ætati fidens, ſeſe ſecundo à partu die in lecto erigit, ſeſe com
 ponit (quod eo die ad ſacrum fontem baptiſmate lauanda puella eſſet)
 quod dum malẽ cauta facit, ſub veſperum rigore & febris valida tentari
 cœpit: moxquẽ dolor in latere dextro punctorius, tuſſis, ſpirandi difficul
 40

tas oborta: dolore quidem ad mamillam & iugulum ascendente, totumque thoracem complectente. Quarto à partu die vocor ipse, iam prius Ludouico Laurentio medico, collega meo, viro non minus doctrina quam virtute ac probitate ornatò, accessito. Vbi de morbi essentia, causis, tum præincipientibus & externis, tum de internis & corporeis inter nos conuenisset, tum & de parte affecta: quid nobis agendum esset longo & accurato sermone disquirentes, in eam iuimus sententiam, vt visa morbi magnitudine & periculo, spectata ætate iuuenili atque flore, virium robore, de mittendo sanguine cogitarem: quum à morbi natura & viribus ægrotantis præcipui curationis scopi desumendi sint, vt est ab Hippocrate lib. 4. de ratione victus acut. proditum, quum ait, In acutis affectibus sanguinem detrahe, si vehemens videatur morbus, & infirmus ætate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & speciem morbi atque hominis naturam idem docuit Hippocrates. Quod quum à nobis esset accuratè factum, pleuritidemque veram ex pathognomicis signis cognouissemus mulierem infestare, dolore quidem ad partes supernas septo transuerso ascendente: mittendum esse sanguinem omnino censuimus, ita suadente morbi natura, & approbantibus Hippocrate, Galeno, Paulo, Auicenna, & omnibus, tametsi id quum incunctanter & sine mora faciendum esse adstantibus ac propinquis dixissemus, reluctati sunt illi quidem his quas initio obseruationis attuli rationibus, quod puerpera esset, & tribus tantum quatuorve diebus à partu semota, nec dum à laboribus quos in partu pertulisset recreata, & quod pulchrè muliebres purgationes prodidissent: nec opus habere eam quæ puerpera esset, vt illi mitteretur sanguis, ne laborem perpessæ imbecillitas adiungeretur, vitium sanguine detractò, idque insolitum esse. Quibus rationibus verisimile quid habetibus quum nos toto nixu à concepto de mittendo sanguine scopo auertere cogitarent: Respondimus, plus quidem viribus morbi & indicationi quam ille de se suggerit esse tribuendū, constantibus præsertim agræ viribus, quam omnibus iis quæ in contrarium essent adducta. futurum enim prædiximus, nisi in tempore mitteretur sanguis, vt intra paucos dies præfocata periret iuuenula, quod tanta premeretur spirandi difficultate, vt vix ad septimum pertingere posset: præsertim quod cruda existente pleuritide nihil

Textu 16.

Lib. 2. de
rac. vict. acut.
textu
38.

Gal. lib. 5.
de loc. aff.
Cels. lib. 3.

Puerperium
medico quod
indiceret.

agra expueret: quod lethale esse & Galenus & Celsus cæterique medici prodidere. Nam quod puerpera esset, id minimè obitare quo minus illi sanguis mitti deberet: non enim iam amplius de abortu periculum esse, edito in lucem infante, nec præterea tantum in partu laborasse agram, vt inde dissolutæ essent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires in ipsa constantes ex pulsu deprehendebantur.) Tantum enim id indicare puerperium medico videtur, vt si vel mittendus sanguis sit, vel purgandum, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires dissoluantur: non tamen indicare puerperium quin si morbus postulet, non sit tum mittendus sanguis, si vires consent & ætas non dissuadeat. Itaque præstantiorem esse indicationem quæ à morbo suggereretur, quam quæ à puerperio. Quod verò tribus aut quatuor tantum diebus esset à partu distans, etsi id maioris

maioris esset momenti quod in considerationem caderet: tamen quum tanta vis morbi esset, ut nisi mitteretur sanguis, breui moritura ægra esset: vixit quidem periculum hoc reliquas omnes contrarias indicationes. Vbi enim à quoquam vel affectu vel symptomate maius ægro impenditur discrimen, ab eo inchoanda curatio est, reliquo non neglecto, ut Galeni sententia est. Itaque quum & marito & ægræ parentibus vtrisque mitti sanguinem oportere, si saluam filiam vellent, persuasissimus, misimus opportunè sanguinem è interna dextri brachij vena: latus namque dextrum phlegmone obsessum erat. Esse autem ab eodem latere in inflammationibus internis, pleuritide præsertim, mittendum sanguinem, quæ dolor infestat, ab Hippocrate & Galeno proditum est. Quoniam verò in puerperio mulier erat, & purgationes muliebres modèratè fluxerant, minus detraximus quam alioqui detraxissemus: (tantum enim uncias sex dempsimus) sed nihilò secius perstabat & ingens lateris dolor, & spirandi summa difficultas: tumque injecto sub vesperam leni clysteri, fouere locum cœpimus chamæmeli, meliloti, & maluarum decocto in vas æneum imposito, unctioque ne desuper data ex vnguento resumptiuo & dialthææ, cum croco & oleo violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis visum sumus, interdum decoctis pectoralibus atque syrupis, omnique molimine promouendo sputo & sedando dolori intenti eramus: quod nonnihil magno labore & diutino tempore consequi potuimus, ob materiam crassitatem & inobedientiam, consecuti tamen id sumus nutu Dei. Horum omnium remediorum hic fuit modus: ℞. Maluæ, bismaluæ, mercurialis, bliti, brançæ vrsinæ, & foliorum caulium rubeorum, ana M. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. seminum lini, althææ, fœnogræci, anisi, & anethi conquassatorum, ana ꝑ. ss. fursuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad lb. j. & coletur. In colatura dissolue catholici ꝑ. j. mellis violacei, olei violacei, sacchari rubei, ana ꝑ. ij. Misce: fiat clyster, qui opportunè datus excrementa detrusit biliosa multa, pituitosis & flatulentis admixta. nam & flatibus plurimos cum murmure in ventre percepto electos esse, & ægra ipsa & assidentes retulerant. Eclegma hoc fuit per initia: ℞. Pulueris diaphanæ simplicis ꝑ. iij. pulueris glycyrrhizæ ꝑ. j. sacchari candidi, penidionum, ana ꝑ. ss. cum syrupo violaceo fiat eclegma, quo lambendo vti sæpe iubebamus. Postea verò quum non satis procederet sputum, hoc visum sumus: ℞. Syrupi capillorum, de glycyrrhiza, & violati, ana ꝑ. ij. syrupi de hyssopo ꝑ. j. ss. oxymellis simplicis ꝑ. j. Misce, & capiat sæpe ægra cochlearia duo lambendo, à quibus assumptis iuuari se magis quam ab eclegmatis ægra affirmabat. Atque post vndecimū, sputum procedere cœpit crassum, sputum mosum, viscidum, lentum. Nos illius humoris crassitatem & lentorem hoc decocto attenuare & incidere tentauimus: ℞. Hyssopi, capillorum veneris, melissæ, ana M. j. summitatum fœniculi & præsij, ana M. ss. buglossi vtriusque cum radicibus, ana M. j. radices enulæ campanæ mūdæ ꝑ. ij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ꝑ. j. passularum enucleatarum numero xx. caricarum pinguium numero x. seminum melonum cū cortice contusorum ꝑ. ss. seminum bombacis recentis non rancidi ꝑ. ij. hordei cum cortice P. j.

fiat om

fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lb. ij. In colatura
dissolue syrupi capillorū, oxymellis simplicis, syrupi de hyssopo, ana 3 ij.
Misce, & cum saccharo fiat apozema clarificatum & aromatizatum cum
pulvere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi, ana 3 j. quo dies to-
tos sex vsa est, & intermediis diebus clysterem indebamus. Transacta se-
ptima die, modicum & leue propinauimus medicamentum, quod ex aga-
rico in melle rosato infuso cum pauco zinzibere, (mirificè enim thora-
cis affectibus prodest) ac postea expresso, item pusillo rhacomaris in de-
cocto pectorali infusi & expressi, adiecto rore Syriaco & syrupo rosaceo,
melléque rosacco, confecimus ex decocto pectorali: quo assumpto multa
cum leuitate & tolerantia varij generis excrementa tum pituitosa tum bi-
liosa deiecta sunt, sequè alleuatam ægra in posterum diem sensit, vt & pau-
lò facilius spiraret, & liberius sputum procederet: quum tamen lateris do-
lor & thoracis (nam & secundum thoracem valde dolebat, musculis ex-
ternis multo frigore imbutis, & præfocari se dicebat, translata vtique in
pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factum esse experti
sumus, malum esse Hippocrates verè dixit) minimè adhuc remitteretur.
Itaque ad latus hoc sumus emplastro vsi: ℞. Massæ emplastri de meli-
loto ʒ iij. styracis rubei 3 j. β. spicæ nardi ʒ iij. sulphuris viui 3 j. Misce, &
cum resina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod late-
ri admotum plurimum profuit. Ad pectus verò vnctione fecimus ex oleo
violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axun-
gia, croco & pulvere hyssopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen
alio magis auxilio leuata ægra est quàm decocto florum papaueris rubei,
quo vtendum omni die cum syrupo de hyssopo iuebamur, calida acce-
pta potione. Mirabiliter enim flores huiusmodi leuandis laterum dolori-
bus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum
id remedij esse solet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt
intra trigessimum diem expectorata noxia omni materia, integræ valetu-
dini ægra sit restituta. Dedimus item in potione, quum difficultate spiran-
di premeretur, puluerem diacameron, ex decocto florum papaueris ru-
bri, & mirè contulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

OBSERVATIONVM MEDICI- NALIUM LIBRI QVINTI FINIS.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRAN-

CISCO VALLERIOLE

MEDICO AVCTORE.

LIBER SEXTVS.

OBSERVATIO PRIMA.

IOANNES Bastonius Patritius Arelatensis, & generis nobilitate & moribus insignis, quum & nephritidi obnoxius saepe in grauem renum dolorem incurreret, & arthriticis doloribus saepe afflicturnum & cruditaribus plurimis & ventriculi flatuosis doloribus male torqueretur: tandem glutinosis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eoque retentis, & a calore immodico quasi efferuescentibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatiua & extensiuus in rene dextro perceptis, nonnunquam etiam pulsariis. Fit inde abscessus atque vlcus: pus multum post eruptionem apostematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, sed multo tempore, nec sine summa difficultate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QUOD ab Hippocrate dictum est, artes esse quasdam quæ laborem artificibus, vtilitatem iis qui vrantur impertiant, quæque aliis artis imperitis auxilio sint, peritis autem dum exercentur, dolores anxietatesque pariant & molestias, in arte medica experiri cuique licet. Medicus namque (vt idem ait auctor) visu, tactuque malorum molestia afficitur, & ex alienis calamitati-

bus proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nobili curando viro accidisse testari ipse plena fide possum. Quem quum tot tantisque vexari malis iisque grauibz atque diuturnis cernerem, male animo afficiebar, bene illi cupiens, fategique quantum in me virium fuit, omni salutari officio per omnem vitam homini adesse, ne non beneuolentis hominis & amici medicum munus atque officium prætermisisse videri possem: siquidem (quod

Celsus

Lib. 1. in fi
ne proe-
mij libri,

Celsus ait) vilior amicus medicus quàm extraneus. Quum itaque gene-
rosus hic vir temperamento frigido & humido, frigidi & humidiventriculi
atque cerebri pari temperamento præditi, calidi tamen hepatis ac renum,
dolorem in renibus grauem sentire se profiteretur, admonui vt sibi caue-
ret, ne impactis in renum substantia densa crassis & glutinosis humori-
bus, quibus plurimum ob crebras cruditates diminutamque ventriculi in
concoquendo facultatem abundabat, hisdémque à calore immodico
exassatis, calculum denuò gigneret. Nam & aliàs crebrò arenulas & lapi-
los multos eiecerat, ita vt semel grandi generato in renibus lapide, & vi
facultatis expultricis ad vesicam detruso, indeque ad colem, cum præ ma-
gnitudine propelli non posset, colis sectione ad lapidis eiectionem opus
fuerit. Quumque & parco victu vtendum, & sumendum aliquid quod in-
farctu liberare obstructos renes posset, consuluissém, id quidem ab eo me
consulente neglectum minimè fuit: sed nihilo secius, etsi aliquandiu me-
lius habere visus est, post paululum temporis recurrere dolor in renibus,
dextro præsertim, cœpit: accedit cum horrore febris, mira in dextra re-
num parte grauitas, vt vix aut se in cubili attollere, aut in laus conuerte-
re posset, præ ponderis ac grauitatis perceptæ magnitudine: vrinæ crassæ,
& turbatæ, vbi morbus aliquandiu processisset. Ab initio namque tenues,
aquosæ, crudæque apparebant, sed magna cum difficultate emissæ. Nec
solum grauatiuo dolore, sed & tensiuo & pulsatiuo nonnunquam premi se
æger testabatur: repetebant horrores sæpe & febris reduplicationes, atque
exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artifi-
ciosa Galeno vocata, renes phlegmonosa dispositione laborare deprehen-
dissemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognosci ex arte
posset. Sunt autem hæ, quas paulò antea descripsimus, quibus adiungeba-
tur vomitus bilis vitellinæ per assationem genitæ: interdum etiam porra-
cæ bilis mææ vomitus, cum summa animi angustia ac deliquiis, con-
uulsiuisque quibusdam motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò
ex his in corpore renis dextri phlegmonè subesse suspicati merèdò sumus,
sed & in membrana seu panniculo integente ac suspendente, ex doloris
magnitudine erectionem, tussim, ac sternutationem prohibente: tum ex
decubitus forma: neque enim nisi supinus cōsistere vsquam poterat: quòd
si se in laus oppositum conuertisset, grauissimus tum excitabatur dolor,
grauitatisque sensus in parte affecta maior deprehendebatur. Ex quibus
sanè notis, à Paulo & Auicenna positis, certissima ratione asseuerare ausi
sumus, virum hunc inflammatione renis dextri tentari: quod & euentus
apertissimè declarauit. Suppurata namque inflammatione, & in absces-
sum conuersa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apostemate crea-
tum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quod nos tamen, sum-
ma adhibita diligentia, Dei misericordia adiuti, non sine magno labore cu-
rauimus. Nec difficile fuerit inuestigare quibus ex causis in hunc affe-
ctum hic vir inciderit. Nam quum sibi parum in victu caueret, multaque
in corpore subesset tum plethora, tum cacochymia, quam natura ferre
non posset, inque partes illas fluxio irrueret crassorum lentorumque cum
sanguine

Lib. 1. de
loc. aff.

Signa.

Lib. 1. de
loc. aff.

Lib. 3. cap.

45.

Fen 13. 3.

trac. 1. cap.

2.

Causæ.

sanguine humorum, renibus à se repellere minimè potentibus, cum ob infarctum quo redundabant, cum ob intemperaturam calidam, unde eorum facultas imbecillior reddita fuit: effectum est, ut consistente illic humorum colluvis, impactis in renis dextri substantia humoribus, & mora calefactis, apostema genitum sit, quod in vlcus tandem abierit.

Curationem his scopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra ad strictionem obstructionemve, aërationem humoris per sanguinis missionem atque lenes clysteres, medicamenta namque delectu vacuantia in hoc casu prohibita sunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, ut

1. docta Avicennæ sententia est. Et non est via, inquit, ad administrandum solutivum, quoniam dolorem facit, & nocet per id quod descendere facit desuper. Tum verò repellentibus ab initio, dolorem sedantibus ac discutientibus postea usi sumus: quæ quum minimè proficerent, & in suppurationem phlegmone vi naturæ abiret, ad suppurantia primum, demum rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificatoria, ultimo loco ad conglutinantia & exsiccantia nos conuertimus: quibus feliciter completis, ad optatum peruenimus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyster

emolliens ac refrigerans: ʒj. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, cuiusque manipulum, radicis liliorum alborum ʒij. (valde emolli-

2. lit, ac dolorem leniendo sedat) quatuor seminum frigidorum maiorum cum cortice contusorum (sic enim magis detergunt) ʒj. florum violarum & nymphææ, ana P. j. hordei P. j. fiat omnium decoctio in aqua ad ʒviii. (neque enim magna quantitate iniici clysteres in abscessibus renum debent, ne in renibus, impletis intestinis, coarctatio fiat: quæ docta Au-

3. cennæ sententia est) adde seminum lini ʒß. In colatura dissolve cassiæ fistulæ ex saccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de cassia cum saccharo vocat) ʒj. mellis violati, olei violati, cuiusque ʒij. olei chamæmeli ʒj. ß. sacchari rubei, butyri recentis, ana ʒj. Misce: fiat clyster, quem duabus horis ante sanguinis missionem exhiberi iussimus. A quo

4. soluta leniter aluo, sanguinem ex interna dextri brachij vena, quam basilicam vocant, detrahi imperavimus, tantum ad uncias sex. Nam etsi pleni-

5. tudo & morbi vis amplius detrahi suadebant, tamen mollities hominis, &

6. parum constans animi robur plus detrahi non permisit. Siquidem vix dum educis uncias sex, in animi leue deliquium æger incidit, sed mox vini haustu restitutus. In iis enim qui pituita multa redundat, & frigidus sunt

temperamento, vel à minima vacatione facile vires dissoluntur. Ea tamen

7. ubi magnitudo morbi postulat, incunctanter obeunda est, virum habitatione. Misso sanguine renes sequenti vntione linimus: ʒj. Vnguenti albi Galeni ʒij. vnguenti rosati Mesuci ʒj. succorum plantaginis &

8. 9. polygoni, ana ʒj. aceti rosacei modicum: reducantur in linimentum formam, & renibus admoueat. Quoniam verò & ad vomitum æger pronus

erat ac nauseabundus, pituitaque secundum ventriculum onustus, vomitum ut ciceret consuluimus. Plurimum namque materiam reuellit, & ad contrarium deducit, ut concors est omnium sententia. unde & eo citato

allevatum se esse testabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò syropos,

10. dies ali

dies aliquot illi vitendos præscripsimus, quorum esset vis refrigerare modice, dolorem sedare, & fluxum humorem repellere. Endivia non lotæ, scariolæ, plantaginis, summitatum malvæ, polygoni, cuiusque manipulum, pulpæ sebesteni 3 j. seminum portulacæ, berberis & papaveris albi, cuiusque 3 ij. seminum plantaginis & acetosæ, ana 3 j. florum violarum, rosarum & nymphæ, hordei, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad lb. j. 6. In colatura dissolvæ sacchari quantum sat est. Fiat syrupus clarificatus & aromatizatus cum pulveris diatrageæ ana frigidæ 3 ij. pro tribus dosibus, reiterando aliis tribus. Mirificè hoc decoctio iuvabatur, quod & febris ardorem mitigaret, & dolorem leniret, & somnum conciliaret. Intermediis diebus, clysteribus aluum movebamus.

Fen 18. 3. Quin & fistularem cassiam ex Auicennæ præscripto dare ausi sumus, quæ (vt ipse ait) in renum affectibus congrua est, & sine labore euacuat: etsi ab eius exhibitione abhorreat vir quidam magni nominis, ac eruditionis minimè vulgaris: quod qua ratione inducitur id faciat, minimè perspicere ipse possum. Nam neque caliditate sua trahit, temperata utriusque existens, nec delectu euacuat, nec humores exagitat: sed tantum lubricitate sua aluum movet leniendo, & renum affectibus plurimum prodest, vt ab Auicenna & Mesueo proditum est. Hanc ipsam profectò Arabs Auicenna in renum apostemate curando plurimi facit, valdeque commendat, vt apud illum fen 18. 3. tractatus secundi cap. 3. legere est, quo loco ex professo de curatione apostematis renum tractat. Vnde mirari subit quid præstantissimo illi viro ac medico singulari in mentem venerit, qui cassiam, in hoc casu solemne aliis & consuetum medicamentum, suspectam existimarit, ob id quod caloris aliquid eam habere dicat. In quo sanè deceptum fuisse planè existimo. Nam vel temperata profectò est, vel si quid habeat caloris, à nimia ipsius humiditate obtunditur: & planè gustus arguit ipsam vel nullo vel modicissimo calore præditam esse. dulcis namque aut potius insipida est cum multo lentore. Sed eò vnde digressi sumus redeuntes, quum & dolor, & gravitas, & tersionis sensus semper adessent, & febris continenter gereretur, iudicavi in suppurationem phlegmonem abuturam: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quam genito pure. Itaque ad intra aquam sacchari primum syrupo violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque abstersio, incisio & subtilitatio discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt idem affirmat. Renibus vero initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem ire, cataplasma sequens admoueri iussi: 2℥. Malvarum & violarum, ana 40 M. j. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. seminum scenograci 3 j. fursuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua pinsata & cribrata reducatur in cataplasmatismatis formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optime iuvit, & dolorem mirificè sedavit. Tandem verò vi naturæ, potius quam suppurantium medicamentorum usu suppurata phlegmone, rigor

Fen 18. 3.
STAT. 2. cap.
3.

Lib. 1. aph. 47. ram: iuxta illud Hippocratis, Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quam genito pure. Itaque ad intra aquam sacchari primum syrupo

Fen 18. 3. violaceo exceptam, nonnunquam solam dedi, ex Auicennæ præscripto, ab ea ad aquam mellis progressus. ambarum namque abstersio, incisio & subtilitatio discutere renum apostema possunt absque mordicatione, vt idem affirmat. Renibus vero initio vnguentum rosaceum Mesuei, & album Galeni, additis succis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Postquam augeri apostema sum conspicatus, & in suppurationem ire, cataplasma sequens admoueri iussi: 2℥. Malvarum & violarum, ana 40 M. j. althææ M. j. florum chamæmeli P. ij. seminum scenograci 3 j. fursuris P. j. fiat omnium decoctio in aqua pinsata & cribrata reducatur in cataplasmatismatis formam, additis farina fabarum & hordei, oleo chamæmeli & violaceo. Optime iuvit, & dolorem mirificè sedavit. Tandem verò vi naturæ, potius quam suppurantium medicamentorum usu suppurata phlegmone, rigor

ne, rigor creber, & febris exacerbationes hominem vexare cœperunt, Signa erup-
tionis a-
postema-
tis,
moxque animi deliquia: unde tum rectè cœieci vomica rumpi. Nec me-

mea fefellit opinio: nam sub vesperam grauitate magna in vesicæ regione percepta, & mingendi summa cupiditate, ægrè vrinam reddebat: puris col-
luuie vesicæ meatum occupante ac obstruente. Tumque fotibus ex oleo
calente, decoctionis maluæ, foliorum raphani & petroselinæ Macedonici,

10 cum seminibus anethi & maluæ, & chamæmeli floribus, & vngvine ex vn-
guento dialthææ, adiectis seminibus milij solis & saxifragiæ, & cuniculi
axungia, scorpionumque oleo perineo admotis, copia vrinæ purulentæ,

crassæ, fœtidæ prodijt: unde ruptam vomica certo experimento depre-
hendimus. Multos autem dies mictus puris perseuerauit, tumque ad de-
tergentia & vlcus mundificantia intenti, sequentia præscripsimus: 2.

Summitatum maluarum M. j. capillorum veneris recentium M. j. b. plan-
taginis cum suis radicibus (vlceribus namque renum & vesicæ plurimum
prodest, vel Dioscoridis testimonio) M. j. seminum maluæ & melonum

Lib. 2. cap.

cum corticibus contusorum, cuiusque vnciæ dimidium: granorum halica-
cabi ʒ vj. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. hordei cum cortice P. j. Fiat om-
nium decoctio ad tb ij. & colentur. Colaturæ adde mellis electi despumati

19.

(vlcera namque egregiè mundificat absterforia sua vi, vt Dioscorides

Lib. 2. cap.

20 ait) ʒ iij. sacchari candi ʒ ij. (nam & hoc, eodem Dioscoride teste, renum
vlceribus optimè facit) Misce: fiat iulebum, quo vt ad vncias octo iube-
bamus in aurora: si quidem quæ ad renum, vesicæ & vteri affectus exhi-
bentur, magna dosi exhiberi debent, ne eorum vis in media via pereat. Mi-
rifice profectò hac potione adiutus fuit. Prodibant enim vrinæ cum facili-
tate quidem, sed purulentæ, crassæ, fœtidæ: quæ tandem puriores redditæ
sunt, vbi decem aut duodecim totos dies potione hac vsus fuisset. Sed in-
ter cætera vomitus præsentaneum fuit huic viro remedium, quum suapte
sponte in eum naturæ ductu prorumperet, ventriculo multis & pituitosis
humoribus referto, unde nausea & vomitus sequebantur. facillimè nāque

75.

30 omnium hic vir vomere consuevit. Quantum verò renum vlceribus vo-
mitio conferat, expressit conceptis verbis Auicenna cap. de vlceribus re-
num, quum & in contrarium humorem auertat, & probè renes mundifi-
cet. Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, est vomitus, propterea
quòd mundificat & euacuat, & trahit ad contrarium partis renum: & pro-
fectò à vomitu magnam alleuationem æger sentiebat, ob eas quas modò
ex Auicennæ sententia recensuimus causas. Interdum etiam maioris de-
tersionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrso & glycyrrhizam
incoquebamus, adiecto saccharo cando. His verò peractis, quum
iam puriora lotia redderentur, & ad glutinandum vlcus intentio esset ver-
tenda, non neglecta tamen leui deterfione, vtrumque tum potionibus ex-
hibitis, tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus. 2. Folio-
rum plantaginis, & hippuris, consolidæ maioris, cuiusque manipulum:
adjanthi (ad deferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M. ʒ gly-
cyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. (ei namque radici inest exsiccatio vlceris,
mundificatio, maturatio, & conglutinatio, auctore Auicenna) summita-

Fen 18. 3.

trac. 2. cap.

12.

fen. 18. 3.

12.

Fen 18. 3.

trac. 2. cap.

12.

tum maluarum, fœniculi & petroselinî, cuiusque M. ß. (oportet, inquit Auicenna, vt misceantur cum glutinantibus diuretica, & medicinæ subtiliatiuæ, vt deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici præparati, cuiusque 3j. datylorum per frusta incisorum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. seminû lactuæ & portulacæ cuiusq; 3j. ß. (semen namq; portulacæ tû dolorē sedat, tum adstringit & siccat) florû rosarû rubentû P. j. fiat omniû decoctio in aqua pluuiali ad tb j. ß. & coletur. Colaturæ adde sacchari candi 3 iij. penidiorû 3 ij. fiat in modû iulebi, de quo sumere omni mane iubebâ vncias octo, continuata potione ad dies duodecim. Renes verò vnctione sequenti illinebâ: ʒ. Olei mastiches, olei rosati, olei lentiscini, cuiusq; 3 ij. myrrhæ, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, ana 3j. amyli, tragacanthi, ana ʒ iij. styracis calamitidis 3j. ß. ceræ albæ quantû sat est. Fiat vnguentû pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei lotam, adiecto saccharo cando, à qua probè renes detergebantur, etsi illam æger abhorreret ob ingratum gustum. Hac seruata medendi ratione, victûque congruo ægro præscripto, sublata est omnis vis morbi, ipseque æger integrè intra sesquimensē liberatus Dei præpotentis manu, qui solus vitæ & mortis potestatem habet: cui sit laus, honor & benedictio.

20

OBSERVATIO SECVNDA.

ANTONIVS Bodiere chirurgus apud Arelaten, graui pleuritide affectus, intra undecimum moritur: cui nulla opportunè adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor confestim à morte mariti & ipsa quoque in pleuritidem incidit, paribus symptomatis atque vir eius affecta, undecimo moritur.

30

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANTVM ea narrare in hac Obseruatione decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neque enim remedia recensebo, quæ etsi omnia quæ profutura sperabamus, accurata methodo adhibita illi sunt: ægris tamen qui insanabiles sunt (vt ait Galenus) nullum neque præsidium nec tēpus vllum opportunum est. Inde euenisse par est, vt neque hunc opportuna sanguinis missio, non eclegmatum, syruporum expectorâtium, & sputum promouentium vsus, non quicquid morbum leuare posset, vllatenus iuuerit: quod (vt rectè ab Hippocrate & Celso dictum est) natura repugnante sint omnia vana, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, si quæ huic viro animaduersione digna symptomata acciderint, qualiānam essent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò contemplationis latissimum præbent talia symptomata campum. Quis enim non miretur in optimi temperamen

Lib. 11. metho.

Hipp. lib. de lege. Cels. lib. 3. cap. 1.

1. 31. 10. 7.

1. 1. 3. 1. 2.

2. 1.

1. 1. 1. 1. 2.

peramenti homine, qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribus, pleuritidem incoctam cum grauiſſima ſpirandi difficultate, præfocationis metum inferente, cum ſputis peſſimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulſione in ſeptimo die oborta, delirio, tandem in vndecimo morte. Grauis porro & præfocatiua reſpirationis cauſa erat, materiæ copia, tum inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmones & muſculi intercoſtales, & ſeptum tranſuerſum reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum, val-

Lib. 5. de
vitu part. ca
pit. 15.

10 ſepto verò tranſuerſo per conſenſum & viciniam ad partē affectam diſtento, ita vt liberè thoracem attollere non poſſet. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè mirum ſi grauis & præfocatiua appareret in homine reſpiratio. Sputa verò ob humoris malignitatem talia erant, nempe liuida, interdū viridia, poſtea nigra: quæ omnia mala eſſe Hippocrates in prognostiſis veriſſimè dixit, & Galenus in Commentario ad eam partem. Præter enim ſanguinem quiuſ alius humor ſi ſyncerus appareat, prauam indicat affectionem, flammeo calore obtinens generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Proueniunt namque ſputa huiusmodi ob aſſationem humoris ab immodi-

Lib. 13. de
vitu part. ca
pit. 5.

Lib. 2. pro-
gno. textu
46. 47. 48.
& in com.
Gal.

20 co calore inſtar flammæ deurētis, tum nigra præſertim à vehementi aduſſione, aut etiam interdum ratione extinctionis & refrigerationis natui calor: quod quum fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors eſt. Delirium porro, tranſmiſſo in caput flammeo vapore multo & acri ſequutum fuit, inflammatis cerebri meningibus. Conuulſio verò portione materiæ in neruos tranſſata, & principio, nempe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum præfocatio ſtortore in aſpera arteria percepto ſecuta eſt. Eius vxor altero poſt die à morte mariti in ſimilē affectum pariæque ſymptomata incurrit, eadem atque vir ſputa habens, deliriū, conuulſionemque, tandem vndecimo moritur, præfocata vt vir. Vndènam in duobus ætate, temperamento, viſu, ſexu diſſimillimis eandem morbi ſpeciem genitam eſſe dicemus, eadem ſymptomata, & pari dierum numero inſecutam mortem? Magnæ proſectò indaginis hæc ſunt, & niſi per contagem, affricatam eſſe vxori parem atque in marito erat diſpoſitionem dixeris, infirmi halitu vxori aſidue aſtanti communicato, à quo ſimilis in vxore nata eſt ægritudo: vix cauſam inuenias in quam euentum huiusmodi rariſſimum proſectò & obſeruatione digniſſimū reiicere queas. Eſt proſectò quid diuinum in morbis, ſpiritale, abditum, nec medico ſatis perſpectum, per ſympathiam quandam aut naturarum aut humorum cuius merito hæc eueniant: vt in his duobus ægrotantibus, viro & vxore, eueniſſe certum eſt.

Hipp. lib. 1.
præſag.

40 niſſe certum eſt. Conſenſu namque naturæ tacito paria in vtroque ſymptomata accidiffe credere conſentaneum eſt. Nec alia iudicio quidem meo tam rari euentus ratio reddi poteſt: ita vt quum Apoſtolo Paulo ex-
clamare cogar, O altitudo diuitiarum ſapienitiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Illi laus, honor & gloria.

Ad Rom.
11.

Observationi huic appendicis & corollarij loco addam quod à me & Arelatenſibus omnibus viſum, mirabile haberi poſſit: Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vnà cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febris corripiuntur: incenſua quidem & ardenti in vtroque excitata febre, in viro quidem acutior, in ſcœmina paulò remiſſior. Vtriquè grauiſſima ſymptomata, & paria ſuccedunt, decretoria in ſeptimo, vndecimo imbecillia ſine coſtione. neque enim decretoria vera erant, ſed naturæ irriti motus, paucis ſecutis & ſine allevatione morbi, per ſanguinis è naribus ſtillationes & ſudores exiguos, euacuationibus, pari progreſſu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate 10 & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monſpelij obſervatum in Domino Bôqua & eius vxore ætate conſectis, eodem die mortuis & eodem ſeretro terræ matri demandatis: item Auenione in Franciſco Merula legum doctore & viro graui, & eius vxore, eodem die ſato concedentibus.

OBSERVATIO TERTIA.

MULIER quadaſ teterrimo carbone ſecundum os & labra 20 correpta, in mortis diſcrimen incidit, cum crebris animi deliquijs, tumore ingenti vniuerſam faciẽ occupante: curatur, ſed tamen orẽ deformis manſit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 2. ad
Glauc. cap.
6.

CARBONEM ex ſanguine craſſo ſeruentēque fieri, qui comburendo cruſtoſum faciat vlcus quodcūque membrum obſederit, à Galeno veriſſimè proditum eſt: nec ſolùm vlcus cum eſchara creat; ſed circumpoſita loca in vaſtum tumorẽ 30 rem cum inflammatione attollit, & efferueſcentem grauẽque dolorem inferit, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam ſine periculo fuit, vt idem Gal. in Epidemijs dixit, quòd mali moris ſit, & ex materia ea gignatur quæ venenati aliquid in ſe latens continet: vnde ſyncopès, animi deliquia, vomitus, & febres grauiffimæ, tumorẽſque ingentes, & inflammationes circumiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hæc laborabat in inferiori labij dextri parte, tumente facie vniuerſa, mento ac ceruice tota.

EXPLANATIO. Ad hanc ſecundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tundere iubeo è directo partis qua malum infeſtabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimùmque ſanguinis detraho, quòd & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra eſſet. Clyſterem duabus poſt horis tribusve iniici iubeo, circumpoſitis locis in tumorem ſublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: puſtulæ verò, ea prius vndique in circuitu raſorio cultro ex carificata, cauſticum adhibeo. nam

nam candens ferrum admittere noluit, nec commodè etiam ob partis naturam (nempe in buccis consistente carbone) admoueri poterat. Corroborantibus medicamentis tum intrò assumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezeartici vocatis medicamētis. Eschare casum procuro, vlcus detergo, carne postea impleo sarcoticis medicamentis, & ad cicatricem ducor: hácque ratione intra dies plus minus viginti sanata Dei nutu ægra fuit. Horum porrò omnium hæc fuit ratio. Clyster refrigerans & emolliēs: ℞. Maluarum, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M. j. foliorum oxalidis (putredini namque obstitit) M. β. seminum frigidorum maiorum conquassatorum ℥j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P. j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad tb. j. In colatura dissolue catholici ℥j. cassiæ cum saccharo 3 v. olei violacei ℥iij. sacchari rubei ℥ij. fiat clyster. Bezeartica seu antidota cor roborantia: ℞. Pulueris bezeartici 3 j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana 3 β. aquarum scabiosæ, acetosæ, buglosi, cuiusque vnciam: syrupi de limonibus ℥ij. Fiat potio: quam ter in die sumere iubebam. In quo illud obseruandum, quòd & sæpe in talibus affectibus, & in bona dosi dari cardiacæ potiones debent. Epithema cor roborans: ℞. Aquarum mellissæ, acetosæ, nenufaris, rosarum, buglosi, cuiusque vncias tres: vini albi electi ℥iij. pulueris diamargariti frigidi, granorum tinctorum, caryophyllorum, ana 3 j. trochiscorum de caphura G. vj. moschi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obseruabis, vt refrigerantibus aliqua calida admisceas, vt Auicēna fēn xj. tertij rectè cōsuluī. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema adn. ouebam. Loco in quo carbo infidebat prius scarificato, tale apposui medicamentum: ℞. Vitellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & scabiosæ (à proprietate namque carbonibus prodesse omnes volunt) cuiusque M. j. ficuum siccarum numero vj. fermenti acris ℥j. pipēris 3 j. Pistentur omnia, & in formam cataplasmati reducuntur: admoueri iubebam pustulæ, quod biduo carnem putrem à sana diduxit. Item hoc altero sum vñs: ℞. Succorum symphyti maioris, scabiosæ & calendulæ, cuiusque vnciam vñæ theriacæ electæ & veteris 3 iij. (venenum namque ad se trahit, auctore Galēno) salis 3 j. oui vitella duo incorporentur simul. Hoc apud me arcānum est, nec me vñquam fefellit. Calendulæ namque succus mira proprietate ad carbones pestilentēsque bubonās valet, vt Alexander Benedictus lib. de peste testatur. Escharam porrò ex adipe suillo, butyro loto, farina triticea cum basilicone vocato vnguento decidere feci. Postea vērò amota eschara vlcus detergi vnguento hoc: ℞. Succorum calendulæ, abfinchij, scabiosæ & apij, cuiusque vnciam, myrrhæ electæ, radicis iridis Florentiæ, aloës, sarcocollæ, cuiusque 3 j. mellis rosacei ℥ij. Fiat linimentum: optime enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc apposui: ℞. Vnguenti de bolo 3 vj. omnium santalorum 3 j. β. pulueris myrtillorum & rosarum, ana 3 ij. olei rosati & myrtini, ana 3 j. β. acetirofati 3 ij. albuminum ouorum numero j. agitentur simul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgatio nem ex catholico & typhera Persica, cum syrupo

Lib. de the
riac. Pilo-
nem.

porosaccio infusionis rosarum:& congruo victu praescripto, integrè sanata mulier fuit, sed deformis remansit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

OBSERVATIO QVART A.

FAMVLVS patris mei Antonius nomine, Belga, ex casu ab alto, quū Saturnalibus festū vino onustus se in fenestras sublimes domus contulisset, vino soporatus cadit in mediam viam publicam, diffracta vniuersim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, sine sensu, sine voce, stertens & moribundus dies totos septem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno studio à principibus medicis Monspelienſibus, Griffio seniore, Falcone, & Tremolero, tum à chirurgis peritisſimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Bleſio: cacus tamen ferè, ac omnino surdus mansit reliquo vita curriculo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

EI magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adolescente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Monspelienſibus medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clarissimo viro familiares erant, visum est. Nam quum res eiusmodi sit, quæ fidem omnem exuperet, & præter omnium expectationem foeliciter ceſſerit, promēda in literas ea maximè est, vt etiam reliqua omnia quæ artem superare videntur: ne quis ita existimet de morbis esse certā assertionē iudicandum, vt non sæpe iudicium fallant. Ob idque iudicium difficile esse vetustissimus auctor Hippocrates rectè censuit: quod in plenisque coniecturalis sit ars, nec ita certæ euentuum notæ haberi possunt, quin sæpenumero fallant, quum non raro deserti à medicis conualeſcant: quod est à Celso proditum. Ob id casum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo seruari quos ars morti adiudicat. Quis enim si artis dogmata ſectetur quæ de capitis vulneribus prodita sunt, non hunc continuo moriturum iudicasset, quum & obmutescentia, & sensuum omnium defectio, & vomitus, & sanguinis per os, nares, & aures manatio, & stertor apoplecticus, & perpetuus sopor ad septem ferè dies, nisi cum adstantium clamoribus & strépitu excitaretur, illi inessent? quæ cuncta in capitis vulneribus lethalia esse, & Hippocrates, & Galenus, & Celsus affirmarunt. Istamen Dei misericentis magis quàm artis operantis nutu curatus est.

Lib. 1. aph.
1.

Lib. 2. cap.
6.

Curatio
mira cal
uariz dif
fractæ.

Quis fuerit curationis modus breui recensebo. (nam tum quum hæc acciderunt nondum medicinæ sacris eram initiatus, sed Luretia reuerſus Philosophiæ & artibus operam dederam :) Accerſiti à patre confestim medici ac chirurgi: sed pro deplorato relinquētes prima viſitatione ægrū,

nihil

- nihil aliud quàm facto de morte prognostico agere in animum induxerunt; tantùm raso capillitio, quum yniversim diffractam caluariam cõspexissent, moribundumque ægrum viderent, manum apponere euellendæ diffractæ caluariæ noluerunt, ne in ipso opere deficeret æger; tum quòd apoplecticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum cœtum volebant. In crastinum conueniunt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, atque vnà cum his chirurgi tres: consultant: & post multa, id concludunt, præstare anceps quàm nullum remedium experiri. Nouacula in crucis modum capitis cutem secant: modiolis & vncinis
- 10 diffracta ossa amouent, quotquot tum amoueri potuerunt, reliquis reliquis in alterum apparatus: sanguinem è vena detrahunt, ceruicem totam oleis imbuunt & succida lana: clysterem præscribunt & potionem, sed quam fumere non potuit: iter ù ossa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erant sublata sunt. Mox intra vulnus mel rosaceum indunt, capitalem puluerem, & quæ detergere vulnus possent: tantumque profecerunt, vt vi adaperto ore speculo linguæ vocato organo, potionem medicatam indiderint: à aqua eductis plurimis excrementis, respirare facilius & sine stertore æger cœpit, & sensim auditum recuperare: etsi semper stupidus & quasi soporato similis maneret. Potiones medicatas
- 20 dierum interuallis iterant, & clysteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimum prodest) capiti bene prospiciunt puluisculis, vnctionibus, emplastris, & tegumentis frigis repellentibus. Quo ordine medicationis effectum est vt intra menses duos integrè coaluerit vulnus, ipseque æger sanitati restitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino surdus remansit, ob læsionem auditorij meatus & neruorum opti-
corum. Quod quum Dei præpotentis manu factum esse omnes iure merito affirmarent, id pro miraculo haberi debere asseuerabant: & profectò monstrosum videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparent, occulta Dei virtute facilia illi sunt, qui habet necis & vitæ potestatem, & deducit ad in-
- 30 feros & reducit. Neque enim est currentis aut volentis, sed miserentis Dei, qui quos vult ab interitu seruat: illi honos & gloria.

OBSERVATIO QUINTA.

- MAGDALENA Francisci Martineti vxor, iuuenicula
& bene habito corpore, utero grauis, in octauo gestationis mense febris
continente ex putredine sanguinis corripitur: secundo die opisthotono
- 40 afficitur, ceruice in posteriorem partem inclinante: loquela priuatur
eodem ipso die: oculis conuulsis, & in vnā semper partem spectantibus manet, febris acutissima intenditur magis. Quarto à morbi initio
die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia
grauiora & periculi plena apparuerunt. Postridie partus conuulsa
moriatur,

moritur, infansque horis aliquot post matris obitum & ipse quoque diem obiit, mater filium gestans eodem feretro humo traduntur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 5. aph.
30. & 55.

RECTISSIME illud ab Hippocrate dictum videtur, mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse. & rursus, Quaecunque vtero gerentes à febris corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Id 1. o miseræ huic iuenculæ primiparæ optimo quidem temperamento prædita, & plerisque aliis euenisse testari ipse certissima fide possum. Quum in octauo gestationis mense constituta ægra hæc esset, & magnum gestaret foetum, pusillo ipsa corpore, sed solido tamen & compacto & succi pleno: rigere coepit sub noctem, moxque à rigore fortiter incallescere, febri graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulsu magno & citato, vrinis vinosis & spissis, cum magna anxietate & angustia, vt vno loco consistere ægra non posset. Secundo à morbi initio vocatur medicus inter quos & ego quoque accersor, ac quæ dixi signa atque symptomata intuits, protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum passuram: 2. o quod vix fieri posse putarem vt foetus cum tam valida febre seruari incolumis posset, & ad legitimum partus tempus in vtero sisti, prout citatis ex Hippocrate sententiis firmum haberi poterat. Itaque de curatione consilium capientes, quum ægram tam miserè confictari cerneremus, & in tanto vitæ periculo versari, marito & filia parentibus periculum prædiximus, (quod faciendum & Hippocrates & Celsus & Galenus monent) ne si ars victa malo fuerit, aut nescisse nos & ignorasse rerum futurarum euentum, aut sefellisse videri possemus. Prædictio namque est quæ medicum à calumnia tutum facit & obseruantia dignum, quum quæ nec æger, nec assidentes norunt, ea in tempore præfagit atque prædicat medicus. sic enim 3. o efficitur vt pareant propensius ægri medico, ipsæque præsentiendo futura de longinquo, obuiam eat futuris casibus, & demum crimine vacet interuentionis: quæ docta Galeni sententia est. Quam nos sequentes, quum & morituram ægram prædixissemus, & his remediis quæ morbum leuare possent locum non esse, nempe quod illi neque mitti sanguis posset, vtique iam partui proxima, & ingressa noni mensis initium, neque solutiui pharmacum dari, (quod nec deuorare posset, conuulsis maxillarum neruis ac musculis, nec etiam si assumpisset, continere valeret, omnia reiiciens) abstinentium censuimus, illud Galeni sectantes: In quibus deplorata salus 4. o ægris est, in iis nos à culpa immunes seruatuos, si & ægrotantem moriturum prædixissemus, & nullo fuerimus vsi generosiore medicamento. Nam etsi morbus, vt pote à plenitudine, constantibus viribus sanguinis missionem postulare: illam tamen impregnatio & partus tempus quod instabat, immo iam præsens aderat (si quidem quarto à morbi principio die filium infelicititer peperit) nec assidentes etiam illam vnquam tulissent, mitti illi non po-

Hipp. &
Gal. lib. 1.
præd.
Cels. lib. 2.

Lib. 1. præf.
com. 1.

Lib. 12. me
tho.

non potuit sanguis, nec purgatio adhiberi, nec alia fieri quæ morbi ratio exigebat. Et propterea rectè admodum Avicenna huiusmodi ægitudines in quibus adiuvandum est aliquid quod medendi ratione prohibeat, non solum nuncupandis celsuit, quod medico non concedatur ut pro morbi ratione medentur agro. Nos tamen levisimis & turpissimis usi auxilium, ne attimpingi posset quod morbi proprium erat, ut potuimus succurrere tentavimus, glandibus acrioribus in anum suppositis, &unctione ceruicæ admota, ex his quæ convulsioni debentur, locum prius fouentes vesicis suillis oleo calente impletis, in quo betonica, samfuchus, salvia, maluarum & althææ folia cum floribus chamæmeli, roris marini & stoechas in cocta erant. Sed nihil proficientes, desistendum censuimus & à dandis portionibus, quam frustra id iam bis tentassemus, & ab aliis exhibendis, quod in certam mortem progredi ægram videremus, neque esse deploratis ad movendam manum, ut Hippocrates iussit. Quamobrem quum quarto die à morbi initio mensem hæc mulier peperisset, & commodè purgationes à partu exirent, nihilo secius in pectus omnia processerunt. Nam & vitibus omnino destituta, & tota convulsa, ceruice quidem in posteriora rigide inflexa, manibus & brachiis contractis, quinto die in fata, Deo sic disponente, concessit. Hanc verò observationem non alio fine describendam duxi, quam ut tantum historiam observatu dignam referrem, & ostenderem etiam in huiusmodi casibus præstare ut à dandis medicamentis consulto abstinemus, ne quem mala fors peremit, medicus daris in præcipiti non profuturis remediis occidisse videri possit, sequæ hoc pacto à calumnia vindicet. Sit laus Deo in cunctis optimo maximo.

OBSERVATIO SEPTIMA.

FILIA Trophimi Icardi viro nupta, uterum gestans in septimo gestationis mense, in pleuritidem gravem incidit, cum ore gremione, id est stertente spiritu in aspera arteria inter respirandum percepto: difficilimæque spiratione comitante, cum febre acutissima, delirio, atque vigiliis. Sibi sanguinem mitti non passa est, ob impregnationem & matris ac assidentium repugnantiam. Tandem in septimo natura vi ac ductu scire cepit, remedijs tamen adiuta multis, eclegmatis, portionibus expectorantibus, foribus, syrupis, unguinibus. Remitti febris undecimo die incipit, procedit sputum coloratum, coctum, sine magna difficultate emissum: vicesimo integrè decrevit, & liberata est, sudore copioso manante: filiam postea peperit vitalem & incolumem suo tempore, nempe nono exacto mense. Ut videre sit Deum opt. max. quos vult sua misericordia servare, eos præter spem omnem & hominum opinionem servari, artis etiā curatua neglectis canonibus: & servari interdum eos de quibus medicus desperarat, quod est à nostris proditum.

Lib. 6. E.
pidi

Cap. 5.

Fen 10. 3.

CYRATIO.

Lib. 4. aph.
31.

Alteram; morborum medicatricem esse virtutissimam;
 Hippocrates verissime prodidit. Ea enim est quæ viribus
 suis utens, quod alienum est expellere nouit, quod vsui futu-
 rum seruat; ut lib. priore de febrium diff. prodidit Galenus;
 si modò acri valida virtus sit. Hoc ut in pleurisque aliis, sic in hac agro-
 tante experiri mihi licuit, quæ quum vterò grauis in pleuride in-
 fet sinistra quidam lateris, quæ, teste Auicenna, cæteris periculosior esse
 solet, naturæ tamen ope magis quàm medicamentorum potentia curata
 fuit. Quod inde perspicui vel aperto testimonio potest, quod neglecto præ-
 sentissimo remedio, sanguinis missione, neque admodum remedijs vsa
 quæ ob imprægnationem omnia falsidiret, curata tamen naturæ benefi-
 cio fuit decernente in vigesimo feliciter morbo. Quæ verò ratio in hac
 curanda à me obseruata fuerit breui recensebo.

Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eam ex pathognomicis
 signis deprehendissem, dolore lateris sinistri punctorio, tussi, dolore ad
 matrem illam ascendente, febris, & pulsû duro, spirandique summa difficul-
 tate, & in præcipiti rem ipsius esse adstantibus prædixissem, quod & præ-
 gnans esset, & acutum pateretur morbum, præfenti esse remedio opus di-
 xi; sanguinis utique missione, si matrem saluam vellent: etiam si cum dis-
 crimine foetus & abortus periculo id futurum esset: quod pro Hippocratis
 sententia: Mulieri vterò gerenti si sanguis mittatur, abortus fit; magis ve-
 rò quum maior fuerit foetus. Sed tamen præstare ut quæ morbi ratio postu-
 laret ea fierent, ut saluaretur mater, quàm neglecto tanto præsidio peri-
 clitari & matrem & foetum. Ad quæ quum à marito, ab ægra ipsa quoque,
 & illius utroque parente responsum esset, se id non passuros, ægræque ipsa
 plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meam sententiam haud vllis per-
 suasionibus potui: tantum me rogarunt ut quæ possem alia præsidia in
 ægræ salutem præscriberem, clysteres, decocta, portiones medicatas, &
 quicquid ex vsu esse ducerem, modò sanguinis missionis nulla à me fieret
 mentio. Quod quum esset ab eis magna assuetatione constitutum, factu-
 rum me sum pollicitus quantum præstare ipse ex arte possem: sed si fœli-
 citer non cederet, mihi ne noxam imputarent. Itaque clysteribus lenibus
 & aluum leuiter mouentibus uti cepti: decoctis sputum promouentibus,
 ex pectoralibus herbis & fructibus vnâ cum papaueris rubri floribus adie-
 ctis (qui in pleuritide leuanda mirâ profectò habent vim, & mihi pro arca-
 no esse solent) tum syrupis de hyssopo, capillorum veneris & violaceo
 sum feliciter vsus. Linctibus quoque varijs, & ad dolorem sedandum vn-
 ctione ex vnguento dialthææ vocato & resumptiuo, addito butyro recen-
 ti, cera alba, & oleo amygdalarum dulcium, tum etiam emplastro ex me-
 liloto ad latus admo. Supra vncionem verò lanas pingues puluere sul-
 furis resperfas ad latus apponi & institui ligari iubebam. Tandem verò
 procedente copiosius & facilius sputo (quod tenuis esset qui morbum
 creabat sanguis, atque copia non admodum multus) sudoræque decimo-
 quarto

quarto & vigesimo die copioso, multo, cum facilitate emissio, natura ductu liberata integrè eo ipso die mulier fuit, foetu salvo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum in sinu matris constans, nono postea ex utero mense in lucem feliciter matre salva prodit. Id verò longissima experientia observavi in prægnantium acutis morbis, præstare ut minimis auxiliis morbum leuare teneremus, potiusquàm ut maioribus etiam morbo debitis agræ naturâ vexemus. Solent enim vterogredientes à minima, quæque re offendi, & id à quo offenduntur medico adscribitur, quam calumniam ut vitemus, præstat naturæ familiaribus uti. Deo laus & gloria in omne ævum.

OBSERVATIO SEPTIMA

MEDICVS Lusitanus, senex septuagenarius, febris continente gravissima Auenione correptus, soporatus & ferè apoplepticus factus decimo quarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, præter exiguum quid iusculi quod vi illatum in os egrè deuorabat, sine voce, & sensibus omnibus destitutus, tamquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus (in quibus & ipse a scitus eram) tandem sensim natura ope reuocatus, post bimestre tempus & eo amplius conualuit, integræque sanitati restitutus fuit. Erat autem senex temperamento frigido & humido, pituitosus, & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parum in viciu cautus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

30

QUAE natura robusta in ætate iam inclinata facere, queat, ex hac quam observauimus in medico sehe & valido historia palam fiet: ut verissimum illud Galeni haberi possit, validas vires omnia sustinere, imbecillas à minimis lædi. Hic namque validus senex septuagenarius, vasti corporis & bene carnosus, plurimisque humoribus (pituita præsertim) refertus, quum in continentem febrem incidisset ex humorum intra vasa putredine, maximè verò pituita (qua plurimum abundabat) erat quidem in eo calorigis, sed non admodum acris: quod instar ignis in lignis viridibus succensi calor hic febrilis in senes per similes foret. Equidem quum senibus paucum adsit calidum, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam, plurimisque ob cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundant efficitur, ut non similiter atque iuuenibus febres acutæ fiant, quod frigidum sit eorum corpus, & ob hanc causam neque senes magna ex parte febricitant acutæ febres, sicuti iuniores: & si quando, rarenter talis his accidit febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitum ægrotantis terminari plerumque solet, ob virium imbecillitatem, quæ senibus adesse

Lib. 10. me tho.

Ex Gal. cō. 14. Prim. aph.

Hipp. lib. 1. aph. 14.

ætatis merito solet. Hæc causa fuit cur in tam graue discrimen hic æger
 inciderit, quod ignis conceptus in magna humorum crudorum, lentorum
 ac viscidorum copia, negotium naturæ senili facesseret, quæ tantam hu-
 morum putrentium molem sustinere non potens, oneri succumbebat, pe-
 néque extinguebatur in eo natiuus calor per viam oppressionis: perinde
 atque exiguus focus sub ingenti lignorum viridum strue conclusus præ-
 focatur atque extinguitur. Quamobrem quum hic vir ob ingrauescentem
 ætatem morbo par non esset, effectum est, vt effumantibus è venoso gene-
 re multis sursum humoribus, & à vaporibus copiosis grauato cerebro, in
 soporem altum inciderit, *ναρκαρῶν* Græci vocant, quæ vt plurimum febrim 1 6
 bus grauibz accidere solet. Nec solum soporatus erat, sed cum stertore
 iacens, difficultérque spirans, sensu motuque destitutus & voce apople-
 pticus apparebat, & si reuera non esset. Nam non omnino motu volunta-
 rio destituebatur, & interdum ad interrogata respondebat, quamquam æ-
 grè, moxque in soporem reuertebatur, vt verius lethargum fuisse dicere
 rectè possimus, vt reuera erat. Ad hunc vocari non quidè ab initio mor-
 bi, quod ipse sibi mederi volens, quæ illi in mentem veniebant præsidia
 conscriberat: sed quum in hæc quæ dixi symptomata incidisset sub diem
 decimumquartum, vocati tum sumus, Ioannes Guilielmus senior, alter
 medicinæ parès, Hieronymus Lopius medicorum longè excellentissimus, 2 6
 atque ego. Intellectis que ab absidentibus quæ præterissent, & vnde mali
 origo, videntes ægrum in tanto discrimine, de curando homine consilium
 ineuntes, optimum factu duximus vt materiam quo possemus modo à cè-
 rebro reuelleremus: quod quum sectione venæ fieri ob ætatem minimè
 posset, cu curbitulas cum scarificatu admouendas censuimus, quæ misio-
 nis sanguinis vicariæ essent, vt voluit Auicenna. Itaque natibus & scapu-
 lis ad reuulsionem admotæ fuerunt: item & clysteres paulò acriores ex
 decocto remollentium & saluæ, betonicæ, sampsuchi, centaurij minoris,
 agarico, polypodio & feminibus melonum, anisi & marathri, additis in co-
 latura hiera Galeni, electuario Indo, rosaceo melle & anthosato & oleo 3 6
 liliaceo, cum drachma falis gemmæ. Dedimus & hieram magnam in po-
 tione cum drachma pilularum cocciarum Rasij in puluerem redactarum,
 adiecto oxymelite scillitico. Ad cerebrum roborandum potiones dedi-
 mus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoschi dulcis, & aliquot
 præoniæ granis, quæ in omnibus capitis affectibus, præsertim à frigidis hu-
 moribus, plurimum valent. Quin & rursus hieram interpositis diebus sex
 cum castorio propinauimus. Sed tamè etsi omnia ex methodo faceremus,
 nedum interiùs adhibitis, sed & foris admotis remediis, frictionibus, vin-
 culis extremarum partium, clamoribus, capillorum vellicationibus, sac-
 culis etiam capitalibus capiti admotis, ex caryophyllis myristica nuce, ma 4 6
 cere, cocco tinctorio, coriandro, gummi hederæ torrefacto, olibano, styra-
 cæ, gummi iuniperi, ac similibus, syruposque propinaremus attenuantes,
 incidentes, & à capite reuellentes (quos tamen æger sumere nō poterat):
 nihilo secius tamen in peius omnia ruebant, adeò vt sine voce, sine sensi-
 bus, & penè sine pulsu, cum facie Hippocratica relictus pro moribundo
 in hora:

Fen 4. pri.
 cah. a. i.

in horas singulas fuerit: mansitque eo in statu triduum totum, inter sacer-
dotes animam agens. Ope tamē Dei naturæque sese exsuscitantis sensim
respirare coepit, & querula ac lamētabili voce nonnihil inter fauces mul-
sitare: nihil tamen assumens alimenti, præter parum iusculi quod dabatur.
Reuocatis autem ad subsidium iterum medicis, opem tulimus, naturam
iusculis, potionibus ex confectioe alchermes, & aliis roborantes: sicque
post multum tempus conualuit integrè ad laudem Dei misericordis.

10 OBSERVATIO OCTAVA.

MARGVARETA honestissima ac prudentissima mu-
lier, Iacobi Anfosij ciuis Arelatensis honoratissimi honoratissima con-
iunx, causo febre acutissima corripitur, cum lingua nigredine, siti in-
tolerabili, anxietate maxima, delirioque graui dies totos tres vexata.
Putans enim se in enixu esse, validis clamoribus & conatibus sese exa-
gitans, ac si paritura esset, defecit ferè, virium repentina concisione,
& in syncopen delapsa, à qua vix resurgere poterat, & plures horas
20 sine pulsu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die
soluta sponte aluo, & sudore copioso manante, liberata fuit præter
omnium expectationem.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIRA profectò sunt quæ in acutis & ardentissimis febribus
apparere symptomata solent. eiusmodi namque pleraque
eorum sunt, ut in vitæ discrimen hominem rapiant: qualia po-
tissimum sunt animi defectio, delirium, & syncope. maligni-
30 tatem enim hæc febris, & raptum vitiosi humoris ad cor & cerebrum, aut
virium à morbo prostrationem indicant: quod in hac prudentissima mu-
liere experiri, ut in plerisque aliis, mihi licuit. Hæc enim quum per æsta-
tem corpus ingenti labore fatigasset, horrere coepit refrigerato corpore,
quum parum sibi à refrigerante aura post laborem cauisset: mox febris
acuta & grauis subsequitur, utique in calido & feruente humore succensa,
erat enim ægra rari habitus, temperamento calida & sicca, calidissimi he-
patis, acutissimi & biliosissimi sanguinis, & plurima bile referti, quæ intra
vasa putrescens & validum feruorē concipiens, eius generis febrem con-
citauit, quam Græci *λευκίαν*, ardentem, ab ardore nimio quo ægri infestā-
40 tur Latini appellare solent. Erat enim ad tactum calor febrilis mordax, signa cau-
acutus, atque insuauis, sitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam, si-
dolor capitis pulsatiuus, cum mordicationis sensu: linguæ siccitas & ni-
gredo cum scabritie mira, vigilæ & delirium ægram sub septimum diem
infestare coeperunt. Quum enim filiorum desiderio miro teneretur ægra
(neque enim nisi semel in vita conceperat) existimabat per delirium se

& grauidam esse & eniti puerum: concepta eius rei falsa, sed fixa imaginatione: vnde clamoribus validis & nixu corporis intento sese exagitans, tanquam paritura elidere foetum conabatur: tuncque deficiens, in syncope grauem delapsa est, à qua magno labore est leuata. Hæc morbi natura, hæc præcipua symptomata erant, quibus vt à me prospectum sit iam narrare ingredior.

CURATIO.

Lib. 4. de
rat. vict. a-
eue. textu
§ 1.
Lib. 11. me-
tho. med.

Ad hanc quarto ab initio morbi vocatus, quoniam & de omnibus quæ scitu necessaria essent ægram & assidentes interrogassem, (quod faciendum Hippocrates iussit) perspectaque morbi specie & ægotantis natura, dato refrigerante clysteri alium leniter molliente, sanguinem eodem ipso die 10
mitti iubeo: quod pro Galeni sententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat, saluberrimum sit venam tunderè, modò neque vires neque ætas prohibeant: vt leuata natura eo quo veluti sarcina premebatur, facilius quod reliquum est vincat, sui muneris haud oblita. Nec audiendi sunt qui id in causo fieri verant, bilis incensionem veriti. Nam plus commodi ægro accedit refrigerato per sanguinis missionem corpore, & diffatis humoribus, quam noxæ accidere possit ex bilis incensione: quæ tantum abest vt in huiusmodi incensui febribus per sanguinis missionem accendatur, vt plurimum in suo feruore temperetur, humorum diffatione venæ sectionem consequente: & si inter- 20
dum accidat vt in valde biliosis misso sanguine bilis efferuescat. Quamobrem rectè monuisse Auicenna visus est, dum cauendum monet ne in sanguinis missione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus, biliosorum humorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem: quod tamen (vt antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum est, represso vtique per sanguinis missionem bilis feruore. Sanguine misso, refrigerantibus syrupis febris ardorem bilisque ebullitionem compescere satago, & leuissimo medicamento post septimum diem dato. In quo illud perpetuò obseruandum, meo quidem iudicio, medicis omnibus est (quod & mihi in huiusmodi febribus solemne esse solet) ne fortia, ne scammoniata dent 30
medicamenta: quæ præter id quod febrem accendunt caliditate sua, tum verò motu violento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinem, & naturæ in concoquendo opus impediunt, crismque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quæ postea deiectiones redditæ, de-
cretorio perficiendo minimè sufficiant, sicque periclitetur æger: vt Auicennæ, Auenzoari, & Auerroi ex Arabibus, Galeno ex Græcis, Celso ex Latinis visum est. Itaque tutius multò est mitioribus medicamentis rem agere, quam validioribus noxam inferre, idque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipse perpetuò soleo: & si quando scammoniatis vsus esse videatur, quam minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi 40
verò & syrupis febris ardorem restinxi, & leui medicamento humorem noxium depuli, lenibus clysteribus transigendum, donec naturæ motu perspicerem, duxi: ne illius in concoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. In vigore nanque morbi quietem habere oportet, nec corpus vilo pacto exagitare: quod est ab Hippocrate atque

Auic. lib.
de viri. cor-
dis tract. 2.
ca. 2. & fen
1. 4. tract. 2.
ca. 7. & 40.
& fen 4. 1.
cap. 3. & 4.
Auenzoar.
lib. 1. tract.
7. cap. 1.
Auerroes
lib. 4. colli-
get.
Gal. 4. me-
tho.
Cels. lib. 3.

arque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores qui-
dam in cute rosædi apparerent, & vrina aliquantò concoctior, prædixi Lib. 2. aph. 29.
futurum vt decimoquarto decretoriè sudaret: quod & effectum est, nam
quæ diem de cimanquartam præcessit nox valde inquieta, molesta & gra-
uis fuit iuxta illud Hippocratis: Quibus cunque crisis fit, is nox grauis an- Lib. 2. aph. 13.
te accessiōem. Ea igitur nocte rubor summus in facie solito maiore, ocu-
li micantes, & lucidi, mador in cute, & pulsus vndosus cum summa velo-
citate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copiosus sudor grū-
pere cœpit per vniuersum corpus, calidus ille quidem & nidore infectus,
10 atque vnâ cum sudore alui suor largus biliosi & feruentis humoris corru-
ptissimi, qui ad septem ferè dies perseuerauit, & remediis adhibitis seda-
tus fuit: plus namque æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione,
ne, vt cohibitione fuerit opus.

Qua autem ratione tantis symptomatis à me sit prouisum dicam. Siti CYNATIQ.
validæ, largo aquæ hordeacæ potu cum syrupo violaceo, interdum syru-
po de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retun-
dendum mirificas habet vires: vigilis, lotione crurum & brachiorum ho-
ra somni & diluculo ex decocto foliorum lactucæ, cucurbitæ, salicis, pam-
pinorum vitis, & corticum papaueris albi, additis floribus rosarum, vio-
20 larum, & nymphæarum dato syrupo ex papauere cum aqua decoctionis
lactucæ & portulacæ: illitione etiam fronti & temporibus facta ex oleo
nenufarino, & violaceo, demum ex vnguento populeone cum puluere re-
quiei Galeni. Nigredini linguæ, sacculis confectis ex mucilagine seminis
cydoniorum & psyllij, fructus redolentium pomorum in aqua madefactis,
& contentione in ore sacchari candi, & penidiorum, & ceraforum acido-
rum ex saccharo conditorum: interdum portulacæ folia aqua madefacta
continere iubebā, & penicillo argenteo detergeri sæpe linguam iubebam,
crebròque hordeacea colluere: Porro à anxietati prospexi, iubēs vt se vno
loco quoad posset contineret strato molli, odoribus bonis cor & spiritus
30 fouebam aqua rosacea ex aceto rosato mixta & pulsibus ac naribus admo-
ta. Dabam sæpe tesseram vnā electarij ex margaritis cum aqua buglossi,
& conditum parauī ex cōseruis nymphæarum, rosarum, violarum & buglossi,
additis margaritis in pollinem tritis, & saccharo, fossis auri al. quot in bra-
ctæas partiti adiectis: Loco obscuriore contineri agram iubebam, & fre-
quentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam solum aqua & aceto:
& lecto florum & ramusculorum odoratorum copiam insternebam. De-
lirio prouidi clysteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt
dixi lotionibus, & aliis ad somnum conciliandum aptis: iussique vt in si-
lentio staret, quod tamen impetrare nequiuimus, quoad se morbi vis re-
40 mittere cœpit. Capiti, abrafo capillitio, columbos iuuenes dorso exectos,
& floribus chamæmeli, nymphæarum, & violarum & seminum papaueris &
anethi (somnia namque conciliat & fumos discutit) refertos calentes
imposuimus, vbi primum oxyrhodino caput perfudissemus. Syncopi au-
tem, vini albi & generosi exhibitione, vt iubet Galenus, & iusculis bonis,
tum confectiōe alchermes vocata ex aqua buglossi, & epithematis cordi
admotis.

admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem, & leue postea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, roce syriaco, & synpo rosaceo infusionis rosarum: sicque integrè curata fuit nutu Dei, qui sit benedictus.

OBSERVATIO NONA.

Maria, Ioannis Icardi uxor honestissima, continente febris ardente correpta, cū grauiſſimis ſymptomatibus & delirio longo contabescens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur post diutinum tempus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VLIER hæc honestissima, sedula, & industria, cum magnis laboribus & curis domesticis corpus fatigasset, lassitudinem vlcerosam sentire in vniuerso corpore cœpit quasi mucronatis aculeis pungeretur, biliosi vtique humoris sobolem vitiosam, si quid Galeno creditur. Oritur namque huiusmodi lassitudo, ab excrementorum copia tenuium simul & acrium in musculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, necesse est pungi & quasi vulnerari tum cutem, tum ipsam carnem; sic vt etiã horror interim suboriatur, imò etiam & rigor, si tum copiosus, tum acer is humor sit: quæ docta Galeni lib. 3. de sanitate tuenda sententia est. Hoc ægrota huic accidit: nam aliquot diebus, posteaquam vellicari sibi carnem & cutem sensisset, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrem, eamque continentem, & caustonicam, ex biliosi humoris intra vasa putredine, quo plurimo mulier abundabat, eoque assato à vehemente hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, grauiæ erant, & varij generis: sitis immensa, delirium longum, vigilæ, alui fluor, & inappetentia cum plurimo bilis citrinæ vomituum & capitis dolore ingenti, & quod grauius erat, sine decretorio bono plures decretorij dies transierunt. Ad hanc ego vocatus, omnibus ritè perpensis, cum iam circa septimum consisteret morbus, eis æque mulier valde attenuata & imbecilla, sanguinem mittere tum ob virium infirmitatem, tum veritus humoris biliosi feruorem, ausus non sum: satius arbitratus cholagogo bilem infernè detrahere, quàm sanguinem à biliosissima muliere auferre: iuxta illud Auicennæ, Caue (ait) ne ægrum ad alteram duarum rerum perducas, aut biliosorum feruorem, aut frigidorum cruditatem. Itaque quum iam septima præterisset sine vilo decretorio dies, quum in sexta fuisset vocatus, insciens num quartus dies de septimo indicasset: decretorio die, nempe septimo, mouere nihil volui: quo tamen sine vlla crisi elapsis, opportunum factu censui, mox dare chologogum medicamentum lene, non expectata concoctione, quod in biliosis & acribus humoribus atque serosis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & vna eademque ope

Lib. 3. de
sanitu.

Fen 4. 1.
cap. 20.

Lib. Quos
oportet
purgare &
li. 3. præf.
com. 3. r. &
lib. 7. m.
th. & lib. 1.
aph. cō. 24.

que opera vacuare biliosum humorem sine agitatione rectè posset. 24.
 Prunorum dulciū paria tria, tamarindorū electorum 3 β. pulpæ sebesten 3
 iij. glycyrrhizæ rasæ & contusæ 3 ij. seminū frigidorū maiorū mundatorū 3
 β. trium florum communium cordialium, ana P. j. fiat omniū de coctio ad
 3 v. & coletur. In colatura dissolvit rhabarbari electi in aqua endiviæ cū
 pauco cinnamomo per noctem infusi, & mane leuiter expressi 3 ij, catho-
 lici 3 β. syrupi rosati infusionis rosarum 3 ij. syrupi violati 3 j. si at potio:
 qua exhibita octauo die; plurimā vacuata sunt excrementa biliosissima &
 feruentissima, cum ingenti nidore ac foetore mirabili, vnde se alleuatam
 10 agra non minimum sensit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retunden-
 tes propinavi, syrupum violaceum, oxyssa ccharam compositam, & syru-
 pum de buglosso ad humorem atrabilarium, qui sat multus etiam subesse
 in venis apparebat: exceptis syrupis ex decocto borraginis, buglosi syl-
 uestris, quem Cyrsion vocant, intybi vtriusque, fumariz, lupi salicarij,
 oxalidis, adiecto adiantho, polypedio, glycyrrhiza, & floribus communi-
 bus: ex quibus omnibus arte paratis apozema conficiebam, quo dies to-
 tos octo utebatur, datis interea clysteribus lenibus. Quum verò decreto-
 ria mala in ea muliere apparerent, nempe imperfectæ & debiles per sudo-
 rem euacuationes, & quæ relinquuntur post crises ne dum bonas, sed mul-
 20 to magis malas & imperfectas recidivas facere consueuerūt, vt rectè Hip-
 pocrates dixit: inde ægrotæ metuens, leniter per temporum intervalla eua-
 cuabam interdum decocto senæ & epithymi cum syrupo rosaceo, inter-
 dum tryphera perfica, nonnāquā verò etiam confectione hamec in pau-
 ca dosi, ad humorem atrabilarium vacuandum. Sed quoniam in longum
 procedebat morbus, nempe ad quadragesimum iam protensus, metuens
 ne tandem ex putrida hectica fieret, quod in talibus corporibus attenua-
 tis & siccis fieri perquam facillè solet: omnem scopum ad id dirigendum
 putavi, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obstructionem
 membra solida reficerem atque fouerem, ne calore febrili contabescer-
 30 rent (tabesceri namque iam incipiebat, transacto quadragesimo die mu-
 lier.) Itaque syrupum violaceum ex hordeacea aqua singulis matutinis
 dari iubeo, dies totos viginti: dorsum & pectus oleo violaceo & nym-
 phæ inungi iubebam, cremore hordei mulierem cibabam: tandem verò
 etiam ad lactis asinini vsum me contuli, quo integrè restituta & sanata
 mulier fuit, ad Laudem Dei optimi maximi.

OBSERVATIO DECIMA.

40 RICHARDVS Sabaterius honoratus & ditissimus, ciuis
 Arelatensis, sæcæ annorum sexaginta, optimi habitus & solidorum
 membrorum, angina præfocatiua corripitur: interna illa quidem, &
 à qua nihil foras apparebat, in discrimen vite incidit, prohibita vo-
 ce, & penè phlegmonoso intus tumore in faucium radice consistente

strangulatus, ita ut exerta lingua & tumefacta, cum magno stertore spiritum duceret, instar eorum qui strangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis introrsum rumpitur, purgatur & sanatur ingenti cura & labore senex, qui iam ferme deploratus moribundus iacebat, superuixitque annos totos duodecim.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANGINAM, periculosissimum esse affectum, & qui strangulatus citò interimat, præsertim si nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum quid appareat, ab vetustissimo auctore Hippocrate proditum est. Fit autem (ut Paulus & Auicenna in-
 quunt) aut interioribus faucium musculis inflammatis, aut interioribus etiam musculis in superiore gutturis parte fixis (quã partem *ἀσπυγία* Græci nominant) inflammatis. Huiusmodi affectum venerandus hic senex passus est, distillatione graui & assatim à cerebro in faucium summa ruente, ibique consistente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore Galeno, præiacens gulæ ac gutturi sedes quo in loco si inflammatio oritur, *synanche* Græcis, latinis angina talis affectus dicitur: sicut ubi exter-
 ni harum partium muscoli inflammantur, paracynanchen appellant. Senem hunc sic affectum, grauis spirandi difficultas comitabatur, ut nonnisi recta ceruice spirare posset, quotiesque aërem attrahere vellet, collum vehementer protendere cogeretur: dolor in faucibus extensiuus & pulsatorius aderat, febris pro ætatis ratione sat magna: faciei rubor & quasi tumefactio quædam, nedum verò grauis spirandi difficultas hominem premebat, sed & deuorandi cibi multo maxima, ita ut quum sorbitionem li-
 quidam sumere vellet, magnã illius partem per nares reiceret, indicium in gulæ musculis inflammationem consistere. Nam etsi ægrè spiritum duceret, multo tamẽ leuius spirabat quàm ingesta deuoraret. Lædebatur au-
 tem vtraque in eo & deuorandi & spirandi actio, quoniam tumore in gulæ musculis consistente, necessariò laryngis musculi propter viciniã & consensum coaffliciebantur, quod ab Auicenna rectè dictum est. Et tu quidem
 scis (ait) quodd apostema oppilat meatus vicini sui: & quodd coarctatio membri vicini oppilat meatus vicini. Vnde euidentissimè constare potest
 inflammatis alterutrius partis musculis, laryngis inquam aut gulæ, faciliè reliquos qui vicini sunt in consensum trahi: ac proinde fieri, ut in eiusmodi anginae specie perpetuò & spirandi & deuorandi atque deglutiedi difficultas sese comitentur, ut capite de suffocationibus albaba conceptis
 verbis notauit Auicenna. Quin præter hæc symptomata, impedita loque-
 la erat, & ita loquebatur ac si è naribus loqueretur, ob meatus obstructionem: lingua in eo crassa, tumefacta, limo sordido & pituitoso plena conspiciebatur. Pituita multa per os exercebatur spontè fluens, aquea ac diluta, interdum viscidior, & crassior. Capitis dolore & grauitate maxima vexabatur, ita ut se in lecto continere minimè posset, nec caput puluino applica

Lib. 3. præ.
 textu 18.
 Paul. lib. 3.
 Auic. fen
 9.3.

Lib. 3. præ.
 die. 18.

Fen 9. 3.
 cap. 8.

Fen 9. 3.
 cap. 9.

applicare, cogebaturque in sedili quasi erectus sedere, pulvinis mollibus substratis: sic enim facilius & spirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebant symptomata fuere, quæ ad anginam omnia consequebantur, & eius germina erant.

- Ego verò ad hunc senem vocatus mox, primo die, quum & ægritudinis naturam assidentibus, eiusque præsens periculum significassem, quòd me calumniæ eximerem, dixi necessarium fore si senem saluum vellent, ut illi sanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum esse, quòd validissima virtute in tanto senio & musculofo & bene habito corpore senex esset, nec verendum ut sanguinis missione vires in eo deicerentur: tantum enim sanguinis exhaurire nobis in animo erat, quantum senis vires citrà iacturam ferre possent. Atque quum omnes facile in meam sententiam pertraxissem, dato prius molli clysteri (quod adstricta aluo esset) mox è cubito vena mediana vocata sanguinem detraho (cephalica namque nusquam inueniri in eo potuit, quæ tunsa, in hoc affectu commodior fuisset:) aufero autem sanguinis ad uncias tantum sex, ætati parcens, idque non confertim nec vna vice feci, sed duabus eodem die: quod & Auicenna iubet, partiẽdam inquam esse sanguinis detractionem, nec semel auferendum. In crastinum vero è venis sub lingua iterum sanguinem detraho, à qua detractione mirificè se leuatum sensit: tanta siquidem virtute senex hic erat, ut præsentì animo plus sibi detrahi sanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & scapulis admo-
Fen 9. 3.
cap. 12.
- ueo: sed cruribus sine scarificatione, scapulis verò cum incisione. Mox verò ceruicem & collum, gutturisque partes mollibus & pinguibus lanis, id est sordidis, oleo chamæmelino imbutis & calentibus circumuoluo. Gargarismatis vtor à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, postea in progressu lenientibus & suppurationem iuuantibus, postea rupta vomica detergentibus & siccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præsentem excogitata ratio. Vnctio ad ceruicem, qua per
30 initia vsus sum: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiusque ꝑ iij. Misce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis superpositis. Item hoc altero sum vsus vnguine: ℞. Vnguenti dialthææ ꝑ ij. vnguenti resumptiui ꝑ j. ꝑ. ꝑ. olei de lilio ꝑ ij. croci ꝑ j. mucilaginis scœnogræci ꝑ j. cum oleo liliorum fiat linimentum, & loco dolenti admoueat. Sed præstantissimum fuit cataplasma, quo secundo tertioque die sum vsus, à quo secuta suppuratio tumoris est, & respirandi ac deglutendi facilitas, & ab hoc æger mirificè se alleuari sentiebat, ita ut perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ℞. Nidum hirundinis cum toto, nempe stramine, luto & stercore hirundinũ, numero ij. bulliant in oleo chamæmelino & liliorum;
40 pistentur, & setaceo cribro transmittantur, addendo stercoris canis ossa comedentis ꝑ ij. œsypi humidæ ꝑ j. olei liliorum quantum sat est. Fiat puls in modum cataplasmatidis, & loco affecto calidè admoueri iubebam. Est enim in hoc casu præsentaneum remedium, sicuti & cinis crematarum hirundinum deuropatus ad drachmæ pondus ex hydromelite, vel etiam illitus, ut Dioscorides & Galenus affirmant. Gargarismata quibus tum
Diosc. lib
1. cap. 49.
Gal. lib. 11.
de simplic.
fac.

à prin

à principio, tum in augmento & statu vsus sum: ʒj. Diamoræon ʒ iij. acetosi rosati ʒ j. succi granatorum musorum ʒ ij. aquarum plantaginis, solani, & caprifolij, cuiusque ʒ iij. sacchari candi ʒ j. Fiat gargarismus, quo omni hora utebatur: postea relicto aceto illius loco syrupum de rosis siccis apposui. In augmento hoc utebar, admixtis cum repellentibus quæ digerendi vim haberent: ʒj. Summitatum rubi, plantaginis & lentisci, ana M. j. glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒ j. vuarum passerarum pinguium exacinarum ʒ j. β. caricarum pinguium numero x. hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio. In tñ vna colaturæ dissolue diamoræon ʒ j. mellis rosati colati, syrupi violati, ana ʒ ij. Misce: fiat gargarifatus. In statu hoc decoctum fieri iussi: ʒj. Hyssopi M. j. calamenti M. β. glycyrrhizæ rasæ ʒ j. cyperi ʒ j. caricarum pinguium numero xij. passularum exacinarum numero xx. hordei integri P. j. fiat decoctio. In tñ j. colaturæ adde mellis rosati, oxymellis simplicis, ana ʒ ij. sapæ dulcis ʒ iij. dianucum ʒ j. Fiat gargarisma, quo uti hominem iussi etiam post ruptam vomitæ: optimè namque detergit. In fine verò olibani triti semenciâ addidi, & optimè contulit: quin & mel linctû deuorare post ruptum apostema iussi: est enim ad id præstantissimum. Linctibus præterea variis sum in hoc curando ægro vsus: ʒj. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ ij. pulueris diaireos ʒ j. sacchari candi, penidiorum, ana ʒ β. diamoræon ʒ j. cum syrupo de iuiubis fiat linctus. Item ex puluere diaireos, Salomonis, & diapenidio sine speciebus, cum syrupo de glycyrrhiza, eclegma parauî. Item syrupis liquidis mistis inuicem, syrupo de hyssopo, de glycyrrhiza, & oxymelite scillino. Quum deuorare potuit syrupos concoquentes pituitam, dedi de hyssopo, oxymel simplex, mel rosaceum ex decocto pectorali, addita mellissa & betonica. Purgauî electuario diacarthamo, ex infuso agarici trochiscati, interdum catapotis coccis: & sic conualuit nutu Dei, qui sit benedictus. Amen.

Operis conclusio, & gratiarum actio.

30

Lib. A. Rhe
tor. ca. 30.

EST illud quidem scitissimè ab Aristotele proditum, mentis intentionem eam qua quippiam discimus, iucunditatem voluptatémq; haud vulgare adferre solere: quod quum ad intellegendum præcipuè & agendum natus homo sit, ingenitumque & inexplabile habeat sciendi desiderium (siquidem omnes homines natura scire desiderant, ut idem auctor prodidit) efficitur, ut discere, inuestigare, obseruare, rerum causas inquirere perpetuò aueât. Hoc namque, vel ipsummet Aristotelis testimonio, discere, est naturæ perfectionem & numeros assequi: quod iucundissimum esse, ac miram homini parere voluptatem atque iucunditatem idem auctor affirmauit. Siquidem quum nihil iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini studioso accidere possit, quàm quæ in naturæ recessibus abdita sunt, meditationis vi referare & in apertum ducere, eorûmq; causas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant reddere, (quum diuturna obseruatio notâdis rebus artem efficiât, ut pulchre est

40

Lib. I. Me-
taph. cap.
I.
Lib. I. Rhe
tor. ca. 30.

Vbi supra
immedia-
te.

Lib. I. Me-
taph. cap.
I.

inter q.

- chre est à Cicerone traditum) in id præcipuè animum intendunt, qui se-
se totos Philosophiæ excolendos tradidere, vt obseruatione singularum
rerum in quibus ipsi studiosè versantur, quid à quo fieri natum sit, quid
quamque rem consequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione
quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduersione explicet.
Vnde tam multa prisca illis Philosophis Chaldeis atque Aegyptiis cœ-
lorum motus rimantibus, de Astorum viribus totòque cursu cœli, dicen-
di data materia est. Hac item ratione summus auctor Hippocrates, diuini-
ratem quandam consecutus, meritò est visus, dum quæ in morbis, ægròtis
10 accideret, ex vultu, oculis, decubitu, forma, spiratu, vrinis, deiectionibus,
sudoribus, sputis, vigiliis, insomniis, somno, mentis alienatione, de cre-
bris excretionibus, abscessibus, aliisque multis euentibus diuinitus à se ol-
feruatis (quod libri Prognosticorum & epidemiorum abundè testantur)
annotare solitus, scriptis diligenter mandauit. nos ad illa eadem imitanda
quæ ille nobis omnium bonorum in medicina auctor & dux tanquam
conficiendæ artis ex obseruatione simulachrum quoddam reliquisset, ad-
hortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipsis conten-
tarum notatione & obseruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipso Obseruatio-
num Medicinalium opere (cui iam auspice & adiutore Deo extremam
20 manum imposuimus) proposita semper fuit. vt quæ diuturna in morbis
experientia obseruasse, ea in literas, emolumento futura darem. quod
candidè & fidè bona his sex libris fecisse videor: in publicam meæ sortis
hominum vtilitatem prolatis. Id enim mihi medicinam facienti solemne
semper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & siue more-
rentur ægri, seu seruarentur, qua ratione vel salus, vel mors contingeret
animaduertere: quæque remedia profuissent, quæ minimè, in tabulas re-
ferre, hoc est, cum ab vno aliquo à me præscripto auxilio se alleuatos ægri
commodum sentientes referrent, ea remedia in bonis ducere: & qua ra-
tione id factum fuisset obseruare, rationemque reddere. Neque verò ve-
30 lim mihi vitio dari, quòd cum sexcentas obseruationes ferè iis similes re-
conditas habeam: ita paucas nunc euulgare in animo proposuerim: interea
enim dum has in lucem do, vt aliarum ex his gustum aliquem studiosi per-
cipiant, volui priorem hunc tomum in manus hominum dare. vt si quem
ex his meis vigilatis obseruationibus fructum capere medicinæ studiosi
possent, eo ne carerët: dum alios duos huic similes adorno breui in lucem
emissurus si fata dederint. Quoniam verò multis herclè vigiliis opus hoc
confeci atque ad extremum fastigium deduxi, mihi sanè, vt optata, sic sa-
nè periucunda res ea fuit. inchoata namque absoluere atque perficere,
iucunditatem ob id adferre maximam Aristoteles verisimè dixit, quòd res
Lib. 1. R. h.
40 quæ perfecta est, quasi opus eius efficitur qui manum extremam imponit,
cum sit finis, perfectio & optimum rei vt lib. quinto Methaphysices idem
dixit. Itaque cum summa Dei indulgentia eiusdemque immensa bonitate
effectum sit, vt quod in sui nominis gloriam publicamque vtilitatem in-
choaueram opus, id iam ductore se perfecero & ad sumum deduxerim
fastigium, An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio
largitori

largitori Deo, qui dat abunde sapientiam ijs qui indigent, neque imprope-
rat, summas meritaſque gratias, gratitudinis & obſeruantiae ergo agere
atque habere? beneficentiam illius erga me immenſam recognoscere, ad-
mirari extollere? Praeſtabo id quidem pie pro virili mea, ſequenti hymno,
tota mente in Deum effuſus.

Gratiarum actio Deo opt. max.

E R go piendiſſime Deus exaudi vocem ſerui tui ad te cla-
mantis. Collaudat te anima mea o Deus & omnia quae intra-
me ſunt nomen tuum ſanctum. Gratiarum tibi agit anima mea
& nunquam tradet obliuioni vniuerſa beneficia tua. Laudi-
bus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudiſti me & illuminati tene-
bras meas. Gratiarum ago tibi Domine Deus ex toto corde meo, & nomen
tuum ſanctificabo: confitebor nomini tuo magno & admirabili, quoniam
ſanctum eſt. Confiteor inquam nomini tuo magno, quod mihi in hoc eden-
do opere dux & autor fuiſti, quod mentem meam ad veritatem proferen-
dam illuſtraſti, manus direxiſti, ignorantiae tenebras depuliſti, & erroris cali-
ginem ſuſtuliſti, viam qua mirabilia tua patefacere monſtraſti. Reuelau-
iſti quidem tibi viam meam, in te ſperaui & tandem oprata tu in me perfec-
tiſti: In nomine igitur tuo exultabo ſemper, & in tua miſericordia omnis
mea gloria. Quarentibus te pius & propitius ades, nec deerit ſapientia tua
quarenti illam, neque erit inopia eruditionis ijs qui te quaerunt. Tu enim
dirigiſti vias quarentium te: & aurem praebes inuocantibus te in veritate.
Et propterea canet lingua mea laudem tuam. Domine Deus in aeternum
confitebor tibi, quia fuiſti mihi o Domine in munimentum: & in proſeren-
da ſapientia tua dux mihi fuiſti, & in miſericordia tua aſſumpſiſti me. No-
tas mihi feciſti vias tuas, quae veritate & ſapientia nituntur. nec abſcondi-
ſti a me conſilia tua. Aperuiſti labia mea & os meum vt nunciarem laudes
nominis tui qui viuificas & mortificas, deducis ad inferos & reducis. ſa-
nans omnes infirmitates noſtras & redimens de interitu vitam noſtram.
Pro his tot & tantis beneficiis quid retribuam Domino pro his quae retri-
buit mihi? Benedicam Dominum in omni tempore & ſemper laus eius in
ore meo ſacrificabo illi hoſtiam Laudis, & nomen Domini inuocabo. Ti-
bi igitur Regi ſeculorum inuiſibili, immortalis, ſoli ſapienti Deo, qui de-
diſti mihi ſeruo tuo velle & perficere, qui ſanationum harum quas tu feci-
ſti exarandi dediſti poteſtatem: Tibi inquam, Deo ſeruatori & Patri pie-
tiſſimo, in quo agrotantium omnium ſpes ac ſalus reſpoſita eſt, omnis ho-
nor & gloria in aeterna ſecula ſeculorum. Amen.

*OBSERVATIONVM MEDICI-
narium ſexti & vltimi libri Finis.*

INDEX LOCUPLE TISSIMVS EORVM QVAE TOTO HOC OPERE NOTATV DIGNIORA HABENTVR,

Cuius Prior numerus paginam,
alter lineam indicat.

ACCIDENTIA magnā
partem conferunt ad
cognoscendū quod quid
est. 116. 33. & 121. 18

Actio, efficientis motus est. 78. 6

Actio omnis in corpore, ab anima ceu à
fonte manat. 78. 24

ut Actio partis cuiuspiam ledatur fie-
ri nequit, illa qua ipsam efficit par-
te. 141. 32

in Acutis non satū certa sunt salutis
pronunciationes & mortis. 24. 12

in Acutis Valde medicari eadem die
expedit. 126. 31. & 213. 30

Adiectione citissima indigentibus, hu-
midum remedium ad recuperandas
vires optimum. 7. 3

Admiratio quid. 49. 5

propter Admirationem homines philo-
sophari coepisse. 114. 27

Admiramur minimè qua nobis cogni-
ta sunt ac perspecta. 90. 9. & qua
admiramur. 49. 12

Admirari est interdum in minimis ma-
xima. 212. 31

Aegri de se malè sperare solent. 69. 15

Aegrii quibus desperata salus est, ūs
nullum neque auxilium nec tempus
vllum opportunum est. 162. 9. &
164. 5. & 244. 37

Aegrum dicto audientem medico esse
oportere. 91. 44

Aegri periculum predicendum assiden-
tibus. 122. 12

Aegrorum è cubiculo turba hominū
abigenda. 69. 10

Aegritudinem parvam si contempseris
magna fiet. 224. 20

Aegritudines non sanatiua, qua. 211. 2

Aer cubiculi in quo iacet aeger diffuari
debet. 183. 15

Actites lapis coxae sinistra alligatus par-
tum faciliat, sed mox amoueri de-
bet, ne matricem trahat. 57. 2. & su-
per ea re experimentum.

ad Affectus animi aliorum ipsi compa-
timur. 81. 40. & cur id fiat 42

Affectus unde primū maximèque im-
minet homini periculum, hic primò
curari debet. 69. 7

Affectus magnos tripliciter fieri. 159. 41

in Affectuum repugnantis quid facien-
dum iubeat Gal. 187. 27

in Affectibus pestilentibus saepe & in
bona dosi dari bezoartica debent.
247. 17

Agens omne eo in quod agit potentius
esse oportet. 30. 5

Alceste Pelia filia pro viro suo nimio
amoris ardore perire in animum in-
duxit. 97. 17

Alcippen mulierem elephantum pepe-
risset. 170. 23

Alienationis duo genera. 98. 9

Alimen

I N D E X.

- Alimenti proprium quid.* 65. 28.
Alluio aquarum qua contigit anno.
 1548. mira. 59. 15
Alonfi Hispani militum tribuni mira
vulnera, & curatio eorundē. 194. 5
Alui fluor in pleuritide superueniens,
malum. 28. 12
Alui fluxus in pleuritide nonnunquam
salutare opem adfert. 23. 20. & 28. 12
Amantis perditē curatio ab auctore fa-
cta à pag. 103. usque ad pag. 209.
qui Amant perditē, nec amata potiri
queunt, macilenti & pallidi fiunt.
 97. 39
Amantes, partim quod optant habent,
partim non habent. 94. 21
ut Amantes & voluptate & dolore
simultangantur quid cause sit. 100. 43
Amantes à quibus irretiantur. 102. 6
Amantibus ex temperamenti diuersi-
tate quid accidit. 103 per totam pag.
Amata rei inspectio ardorem in animo
amantis ingenerat. 94. 30
Amatorie illaqueationis contrarium,
solutio. 103. 29
Amantes & dementari qui iure dicantur.
 98. 12
Amor quid. 93. 43. & paulo post. &
 103. 27. sanguinis esse perturbatio
 nē. 103. 16 ex indigentia & as-
 fluentia generari 94. 23
Amor cur ipso dictus. 94. 28
Amorem à visione instinctum habere.
 94. 27 in animos hominum influit
 oculorum ministerio & quomodo id
 fiat deinceps. 95. 4.
Amorem à quibus dici, & cur. 95. 14
Amor celestis cur sine matre natus. 95.
 35
absq; Amore Venerē nunquā esse. 95. 24
in Amore quid Plato improbare videatur.
 96. 30
Amore quis rectē utatur apud Platonem.
 96. 35
Amorem magnum deum esse & anti-
quissimum. 96. 44 fato & necessi-
 tati imperare. 97. 1 cuncta gigne-
 re. 2. eius in nobis potentia. 10
- eius in animos nostros imperium, &*
ut animum diuexet si intemperatus
accedat ibidem
Amor in corpus nedum in animū impe-
tū facit, & qua mala inferat. 79. 18
Amorem, insanie speciem esse. 98. 7
ut ex eo insanire homines contingat.
 98. 3. & 38
Amor res est plena timoris solliciti. 98. 43
Amor vulgaris fasciatio quedam est.
 98. 44
ex Amore homines immutari, ut eun-
dem esse non agnoscas. 100. 18
ab Amore insano quomodo solui amans
possit. 103. 30
Amorem insandum qua mala conse-
quantur. 103. 34 ei protinus obsti-
 tendum. 104. 8
Ampulla quid. 55. 12
Anasarca causa. 83. 37
Ancillam quandā serpente enixā. 170. 24
Anginam periculosissimum esse affe-
ctum. 115. 31. & 260. 10 illius cu-
 ratio. 261. 5
Angina differentia. 115. 35
Angina quomodo fiat. 116. 3
Angina laborantes cur è naribus loqui
videantur. 116. 17
in Angina quantum prosint cucurbitu-
le cum scarificatu. 118. 1
in Angina ruborem extrà apparere bo-
num. 118. 19
in Angina nidi hirundinis efficacia. 118.
 41
in Angina & pleuritide dentis apri vis
mira. 119. 21
Anima ipsa tota virtus est. 77. 45 a-
 ctus est. 78. 23. ab ea actiones om-
 nes in corpore fiunt. 78. 7
Animam corpori imperare posse. 81. 6
eius in corpus imperium quantum
valeat. 143. 12. & 77. 28
Animam nedum in proprium corpus,
sed & in alienum imperium habere.
 81. 32 & deinceps.
Anima essentiam ignorare se fatetur
Galenus. 78. 26.
Animam à partium temperamento mu-
tari

I N D E X.

tari voluit Gal. 98. 37
Animalium quæ præter canem in furorem agantur. 129. 11
Animi imperio, corporis seruitio utimur. 77. 32
Animus noster vires geminas possidet, intelligendi & generandi. 96. 15
Animi solo impetu morbos quosdam curari. 82. 1
Animum ægri consulendum ubi defecando aut vrendo tractatur. 206. 27
Anni 1548. conditio qualis. 19. 15
Antiochus Seleuci filius Stratonices noverca amore captus in vita discrimen incidit. 97. 11
Antonij Boche vulneris magnitudo. 109. 23
Appetentia quid. 12. 40 *Ut recte fiat.* 41 *eius defectio.* 13. 9
Apostematis renum eruptionis signa. 243. 2
Apozema deobstruens & hepar roborans. 14. 19
Apozema ad atrabilarium succum & veneni à morfu canis rabiosi vim retundendam præstantissimum. 132. 35
Aqua pluvia aliquid adstrictionis habet. 199. 44
Aqua metus in his qui à cane rabioso de morfu sunt unde proveniat. 130. 3
Aqua intercus ut gignatur. 84. 4 *eius tres præcipue differentie.* 83. 24
Aqua intercute qui laborant, siti inextinguibili cur premantur. 84. 29
& deinceps.
Aqua intercus scirrhum sequi consuevit. 163. 44
ad Aquas educendas decoctum optimum. 14. 44
Aqua vel flatu in hydropicis ubi concineatur. 12. 2
Aque vite in detergendis, & à putredine vindicandis ulceribus miræ vi. 196. 44. 208. 7. 226. 31. & 229. 18
Aquæ Plinij interpres carpitur. 62. 33
Aquilonij flatu vesica affectibus no-

xij. 143. 36
Ardens febris ab ardore quo ægri instantur dicta. 255. 39
Ardentis febris curatio. 256. 7
Arduum nihil tam ac difficile quin intenta mentis acie inueniri possit. 54. 43
Arelatensium ciuitatis situs. 19. 20
Argentum sublimatū quid. 30. 24 *quomodo fiat.* 26
Argenti sublimati potio cur Urinam supprimat. 36. 4 *per totam pag.*
Aristolochia utraque valde partus adiuvat. 7. 37. 56. 25
Ars medica coniecturalis est. 22. 26. & 24. 21. & 248. 30
Artem iuuat ingenium solers ac perspicax. 125. 45
Arte incedentem ab vniuersalibus ad particularia progredi oportet. 101. 26
Artes quedam laborem artificibus suis atque molestiam: iis autem qui ea vtuntur utilitatem pariunt, atque ex his medicinam esse. 239. 31
Articulorum morbi hereditarij. 16. 7
Ascitis causa. 83. 27 *omnium aqua intercutis specierum pessima.* 83. 42
Ascite laborantium pulsus qualis. 84. 24 *cur ipsi contabescant.* 84. 12
Ascites & Tympanites sese mutuo consequuntur. 164. 32
in Ascite curanda scopi curatiui. 86. 19.
Asthma hereditarius morbus. 13. 29
Astris in amatorio influxu nihil tribuendum. 102. 28
Auctorum scriptis credere hominē qui iudicio non polleat infidum & periculosum. 127. 42

B

Babras radix mirabilis in oppido Machero. 50. 14 *eius radice demones effugari ex Iosepho.* 50. 19.
Balneum ad Urine suppressionem. 34. 10
Beatum nihil ab omni parte. 2. 31.
Beneuolentia flagrans. 94. 13
Betonica vis ad tabem & purulenta ulcera pulmonum. 221. 33.
ad Bilis vacationem preparantibus
2 2 Syrupi

- sympis* minimè opus. 75. 23
Biliadusta qui vexantur, quid patiantur. 98. 18
Bilis atra si in corpus cerebri comitales, si in animum melancholiam parit. 98. 25
Bilis vomitus & desipientia in capitis vulnere malum. 121. 11
 ad Bonum omnia ferri, idque appetere. 94. 2
Brassica marina. 88. 8
Bullas & spumas à valido motu creari. 55. 30
Bulla cur interdum tenues & paucæ, interdum multæ & crassæ fiant. 55. 14
Bullas multas excitari caloris merito, in lebetibus aquæ feruentis videmus. 55. 33

C

Cadenti Deus, ne collidatur supponit manum suam. 24. 14
 in Calculo & Ulceribus vesica non tendendum medicamentis delectu soluentibus. 144. 35
Calculosis & Ulcus in vesica patientibus motus valde nocet. 144. 19
 quæcunq; Calefunt spiritum emittunt. 54. 18
Calendula succus ad carbonem & pestilentes affectus efficax. 247. 34
Calor nativus noster quid Galeno. 28. 25
Calor nativus excuscatatus quid possit. 80. 7
Calor natura nostra est Hippocrati. 80. 13 atque etiam curationis auctor. 15
Caluaria uniuersim diffracta mira curatio. 248. 42
Cancros fluuiatiles vrendi modus ex Actio. 133. 3
Cancrorum fluuiatilium vis. 222. 23
Canis rabiosi morsus exitiale Venenum. 128. 15
Canum rabies quid. 128. 31
Canes æstu & squalore in rabiem aguntur. 128. 36 eorum rabiei cause omnes. 128. 33 & deinceps.
Canum qui ad rabiem aptiores. 129. 8
Canis rabiosi morsus quid in homine pariat, & quibus signis deprehendas à cane rabioso demorsum hominem. 129. 29
Canis rabidi nota atque indicia ex Gal. 130. 21
Canis rabiosi morsus quid differat à non rabioso. 130. 43
 à Cane rabioso demorsi curatio. 131. 5
 ad Canis rabiosi morsum, mari se ablucere, salutare. 131. 10
 in Canis rabiosi morsu quæ præcipua cura medico esse debeat. 132. 8
Canini stercoris succi vis in angina. 119. 3
 in Capitis ictu obstupeſcentia & desipientia malum. 231. 15
Carbonis generatio atq; natura. 246. 25 nullus sine periculo fuit. 246. 32 eius curatio. 246. 39
Causa sublata auferri & effectum. 81. 4
Causi signa. 255. 40
 in Causo mittendum sanguinem: nec audiendi qui id fieri vetant metu incensionis bilis, quum bilis misso sanguine potius in suo feruore temperetur quam incendatur. 256. 15 & deinceps.
 in Causo febre quid obseruandum in dandis medicamentis. 256. 30
Caryophyllorum in tremore cordis curando vis. 41. 2
Cataplasma Venenum foras euocans. 133. 17
Cera dysentericis opitulatur. 140. 2
Cerebrum eiusve membranas per consensum affici indicatur, dolore capitis ad radices oculorum pertingente in vulnere capitis. 123. 40
Cerebrum ubi præciditur necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. 123. 45
Chalcitis Usta in sanguine sistendo efficax. 190. 23 & 212. 40
Chammergi insula apud Arelatē. 60. 40
Chirurgi Arelatenſes in extrahendis mortuis fœtibus expertissimi. 211. 15
Cibus similitudine substantiæ, nativi caloris actione in nostri corporis substantias

Plantiam vertitur. 29. 40.
 Cinnamomum roborat omnia membra
 aromaticitate sua. 31. 23
 Clamoris rigidi in pleuritide laborantis
 causa. 27. 42
 Clamor fortis ruptura venarum causa. 68. 5
 Clamor succos exagitat. 21. 38
 Clysteres ex urina pueri impubis ad
 hydropem & scirrhum hepatis
 optimi. 14. 13
 Clysteres in renem & vesica affecti-
 bus plurimum profunt. 144. 25
 Clysteris magna quantitas in renem
 affectibus iniici non debet & cur. 241. 23
 Coctionem, crisis celeritatem & salu-
 brem securitatem ostendere. 24. 1
 Coli erectio in vesica calculo cur fiat. 142. 12
 Colorem talem efflorescere foras oportet,
 qualis succorum intus latentium
 natura fuerit. 4. 36. 31. 19. & 161. 1
 Columborum caro siliustrium praefer-
 rent resolutioni nervorum & tremo-
 ri benefacit. 18. 26
 Comitialis morbus quid Galeno. 152. 8
 Comitiali correpti cur stertant inter re-
 spirandum. 152. 20
 sub Comitialis accessionis finem spuma
 cur oriat in egrotantium ore. 153. 43
 Concepti fetus indicium. 2. 33
 Conceptus si mulier est, semen intro con-
 sistere oportet. 53. 19
 Conceptionis nomen unde manarit. 53. 21
 & quid sit. 24
 Confectio mire corroborans. 106. 33
 Congressus & generationis officio quis
 recte utatur. 96. 37
 Consuetudinem non esse derepente in-
 diversum mutandam. 86. 28
 in Consultationibus medicis nihil abso-
 lute & asseneranter proferendum. 202. 20
 Continentis febris materiam intra va-
 sa contineri. 187. 46
 Continentium febriū prorogationis cau-

sa. 138. 8
 in Continentibus febribus & acutis exa-
 gitans medicamentum dari non de-
 bet. 189. 4
 in Continentibus febribus & aliis om-
 nibus a putredine ortis mittendus
 sanguis, si vires & aetas valeant. 256. 11
 Contrarius rerum aternitas constat. 19. 37
 Conuenire omnibus eadem non possunt. 134. 15
 Conuulsio in vulnere capitis lethalis. 121. 9
 Cordis tremor si creber sit, quantum pe-
 riculi adfert. 38. 2 & deinceps.
 Cordis tremorem in syncope & mor-
 tem mutari. 38. 10 causa pag. ea-
 dem. 16
 Cordis tremorem ventriculi culpa in-
 terdum fieri. 38. 21
 Cordis deprauatus motus magnam na-
 tui caloris & spirituum copiam dis-
 soluit. 38. 38
 Cordis tremore qui tenentur, contabe-
 scunt. 38. 40
 Coriandro inest vis continendi cibum
 in ventriculo. 137. 35
 Corpus vniuersum confluxile est &
 conspirabile. 24. 36, & 148. 38
 Corporis temperati naturā reliquis om-
 nibus prestare. 15. 44
 inter Corpora & medicamenta analo-
 gas esse, sympathias atque antipa-
 thias. 126. 9
 in Corporibus quibusdam accurata me-
 dicina ratio parui valet. 134. 18
 Corpora quadam medendo egrescunt. 134. 19
 in Corporibus tenuioribus sanguinem
 magis, in crassioribus carnem abun-
 dare. 187. 36
 Corticum & laminarum in urinis ap-
 parentium causa. 143. 21
 Crises intempestiua Galeno qua. 23. 36
 Crisi filius mutus vocalis euasit, &
 cur? 81. 25 & deinceps.
 Cruda & incocta & abscessus con-
 uersa

uersa quid significent. 24. 2
 Crystallus peculiare antidotū aduersus
 argēti sublimati vim. 32. 61. & 42. 14
 Cucurbitula cum scarificatu quantum
 in angina proficit. 118. 1
 Cucurbitula, missionis sanguinis vicaria
 sunt. 241. 33
 Curanti qua consideranda. 176. 45
 Curatio omnis tribus perficitur instru-
 mētū, diata, potione, chirurgia. 18. 14
 Curatio omnis cōtrario perficitur. 103. 28
 Curatio ab eo est exordiea unde à quo
 quā graue periculū imminet. 194. 38
 Currentis non est aut volentis; sed Dei
 miserentis. 249. 30
 Cyrenaica regioni locusta cladem sege-
 tibus & plantis inferunt. 159. 8
 D
 Decocta pro sanandis vulneribus in
 vino non aqua fieri oportere, nisi in-
 gens adsit intemperies calida. 229. 30
 Defluxionibus tentati, siti, fame, vigi-
 liis iuuari solent. 119. 1
 Deiectionis crebra causa. 135. 22
 cum Demonstratione quidpiam dicturi;
 ab rei essentia ingredi tractationem
 oportet. 29. 37
 Dentibus commotis & gingiuis nigre-
 factu remedia. 33. 30 & deinceps
 Dentis apri vis mira in angina &
 pleuritide. 119. 21
 Deploratis non esse admouendam ma-
 num. 251. 13
 Deserti à medicis cur non raro conuale-
 scant. 22. 23 & 24. 20
 Deus sanat omnes infirmitates nostras,
 & redimit de interitu vitam no-
 stram. 1. 13 vita & mortis ha-
 bet potestatem. 2. 3 quoad vult
 & quandiu vult rebus à se in subsi-
 dium hominum creatis adest. 2. 5 sa-
 nat contritos corde. 6. 11 natura
 motus pro nutu sua regit. 25. 10 eius
 bonitatitribuendum quod ab impen-
 denti vite periculo eruamur. 2. 20
 à Deo seruari quos ars mortis adiudicat.
 248. 33
 à Diis interdum morbos immitti. 223. 42

Deorū auxilia nec lacrymis, nec votis,
 aut supplicij muliebribus parari, sed
 vigilado, agēdo, probè cōsulendo. 5. 42
 Discere, est natura perfectionem & nu-
 meros assequi. 262. 39
 Discessiones magna mortem & pluri-
 mum adserunt. 202. 13
 Disruptiones quid vocare Hippocrates
 soleat. 23. 31. & 39
 Diuina virtute natus est homo veri-
 tatem videre pag. 1. lin. 1.
 Dolor quid. 135. 38 eius præcipua cau-
 sa. 11. 24 & 142. 27
 Dolor omnis vehemens fluxionem ad
 partem dolentem commouet. 124. 14
 Doloris præteriti recordatio volupta-
 tem habet. 36. 2
 Domesticorum cura habenda. 9. 36
 Dominus mortificat & viuificat, deducit
 ad inferos & reducit. 1. 16
 Dominus si subtrahat manū suam nihil
 proficiat. 2. 18
 Dysenteria quid. 134. 30
 Elephātus à muliere progenitus. 170. 23
 Enarrationum liber Francisci Vallerio-
 2. 16. 68. 12
 Effectiones rerum miræ atque virtutes
 unde. 10. 10
 Electuarium de styrace. 71. 42
 Epicrasis quid. 165. 41
 in Epithematis cordialibus cum frigidis
 calida admiscenda. 247. 22
 Equæ cur. à quo? quousque dici voluerit Pla-
 to. 95. 16
 Etesie venti quales. 63. 23
 Euacuatio repentina periculosa. 105. 11
 Euentus rari quæ sunt, in obseruationem
 cadere debent. 232. 10
 Excessus ad crassitudinem malus. 17. 36
 Excrementa mouent, Sol, Venus, bal-
 neum, motus. 201. 24
 Exemplorum quæ pro potioribus habenda.
 232. 13
 Experientia perpetuò fidendum. 159. 31
 Extenuatio defectum cibi, virum au-
 tem defectio extenuationem consequi
 solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 4
 F F a

- F
- Factor potens Auicenna quis intelligatur.* 100. 37
- Fames quid.* 81. 31
- Fascinationis amoris quis modus.* 28. 46
- Fascinatrices mulieres obitu pueros fascinare.* 81. 37
- Faseolorum decoctionis aqua mire paratus faciliat.* 8. 16
- Fauces quid Galeno.* 260. 18
- Febris quid.* 148. 24
- Febris accidens & febris morbus.* 13. 36
- Febrium ardentissimarum praesens auxilium sanguinis misio.* 188. 37
- in Febribus ardentibus & continuis digrediata non danda.* 205. 21
- Febris continens unde gignatur.* 11. 21
- earum materia intra vasa est.* 90. 17
- & quae sic dicantur.* 18
- Febrium continuarum differentia tres.* 90. 22
- Folium oculi nistidis simi.* 99. 25
- Ferdinandi Fari strenui militis historia.* 198. 42
- Ferrum candens in abscessibus plurimum confert.* 119. 6
- Ferrum candens vulneribus venenosis admodum praestantissimum remedium est.* 131. 28
- Figulus figulo inuidet.* 117. 45
- Filij ferè semper parvum notas gestus, atq. motus, tum et formam referunt.* 146. 41
- Fistula an ea modus quo globulos plumbeos aut ferreos ei aculantur.* 227. 21
- & deinceps.* 110. 23
- Flatus Galeno quid.* 110. 23
- Flatus perpetuo sequitur substantiam aquosam.* 164. 31
- Fletus succos exagitat.* 91. 38
- Fluxioni excipienda quae partes paratiores.* 17. 15
- à Fluxione tentata parte reuellerè non ad eam trahere oportet.* 112. 13
- Fluxionis in aliqua parte causa.* 121. 34
- Fluxionem mouet dolor omnis uehementis.* 121. 37
- ad Facilitate quae maximè faciât.* 2. 28
- Famina cur sola generare nequeat.* 13. 32
- Famina viros facile capiunt & illaqueant venustate sua forma, ac gratia.* 102. 8
- Fetus generatio quando fiat, quando minime.* 13. 27
- Fetus loco quado caro informis & otiosa in utero generetur.* 4. 11
- Fetus mole alligatus quatuor vinculis prodiit in uxore mea.* 8. 34
- Fetus in utero per quae vasa alligetur.* 8. 38
- Fetuum in utero connexio similis connexioni fructuum ad arbores.* 8. 36
- Forma admirabiles & temperationes rerum unde fiant.* 50. 8
- Frigida pectori inimica & tusses mouentia.* 26. 30
- Frigus immodicum venis rumpendis idoneum.* 68. 3
- Frigidum vlceribus mordax.* 207. 12
- Furfuri colatura in detergendis pulmonibus magnas habet vires.* 77. 11
- Furorem ut Placo de finit.* 98. 8
- G
- Galenus sibi dedecori non fore putauit fumarie herbe vim in roborando vetriculo à plebeio homine didicisse.* 140. 10
- Galenus pueris ante decimum quartum annum sanguinem mitti prohibet.* 213. 22
- Galeni consilium in quibus deplorata salus est.* 250. 39
- de Gallo & simia dissectu tremore cordis laborantibus exemplum Galeni.* 38. 41
- Gangrena ad hepatis scirrhum cur non nunquam consequatur.* 164. 5. & deinceps.
- Gangrena magnas phlegmonas sequi consuevit.* 226. 12
- Generationis principium finis, genitum sibi simile reddere.* 170. 16
- Generationis & congressus officio qui rectè utatur.* 95. 37
- Generationis non solum insectorum, sed & omnium sol causa est.* 60. 6
- Gemistae vires in aperiendo.* 56. 23
- Glycyrrhizae vis in renum vlceribus.* 242. 44
- Grauiora quae sunt & periculosiora, maiorem curam desiderant.* 13. 40
- Grauitas in parte percepta quid significet.* 2. 4

- cet. 17. 27
 Guilieimus Gardiola Gallorum in Ale-
 xandria Aegypti consul. 8. 11
 H
 Habitus hominum & temperatura plu-
 rimum inter se differunt. 121. 13
 Hematites lapis in sistendo sanguine mi-
 rificam vim habet. 190. 3
 de Helleboro temere assumpto historia. 126. 16
 ab Helleboro epoto quæ consecuta sym-
 ptomata. 126. 21
 ad Helleborum sumptum potio optima. 127. 5
 Hepar ea minimè valet emendare quæ
 parum rectè à ventriculo elabora-
 ta sunt. 81. 43
 Hepatis peculiare munus sanguinem gi-
 gnere. 86. 1 eius inflammationis
 signa. 160. 8. & deinceps. & seq. pag.
 Hepar fortia medicamenta perferre
 non potest. 164. 8
 Hepar ubi afficitur vitiatum colorem
 apparere necessum est. 177. 28
 secundum Hepar laborare ex colore fa-
 ciet plurimos deprehendit Galenus. 177. 30
 ad Hepatis scirrhum aqua intercus cur
 sequi solet. 164. 20
 Hepaticos optimum medicum ex colore
 deprehendere. 177. 31
 Erasistrati medicum cognoscendo amo-
 ris in Antiocho affectu solertia. 97. 28
 Hippocampus terrori aquæ prodest. 133. 40
 Historia mirabilis iuuenis aneo tormen-
 to in ventre vulnerati, & sanati. 192. 4. & deinceps.
 Hirundinis nidi in angina leuanda vi-
 mirifica. 118. 41 & 261. 38 item
 & crematà hirundinis cinis. 261. 38
 Homo, ad intelligendum & agendum
 precipuè natus. 263. 34 natura om-
 nes scire desiderant. 31
 Humores atrabilarij contumaces quum
 sint, longo ad concoctionem tempore
 indigent. 39. 12
 Humorū fluentium medela retractio
 est, fluxorum derivatio. 178. 31
 Humorū fluxio ad membrum laborans
 per initia sit, non morbo incremente,
 quo tempore tota iam materia flu-
 xit. 224. 42
 Humana calamitatis deploratio. 210. 10
 Hydrops quid. 84. 2
 Hydrops maris. 131. 7
 Hydropis omnis species malè affecto io-
 cinore sit. 83. 45
 Hydropis in omni specie pedes tumere. 84. 26
 ad Hydropem emplastrum efficacissi-
 mum. 172. 15
 Hydropici cur tabescant. 12. 29 colo-
 ris eorum vitii causa. 87. 15
 ex Hydropici ventre aquam affatim
 effluere lethale. 171. 44
 Hydropici uti vino meraco debent. 86. 33
 Hydropicus valde conferre urinam ho-
 minis. 87. 33
 I
 Iacobi ab Aqueria occisi historia. 105. 15
 Iecur & lienem scirrhis opportunissi-
 ma. 163. 12
 Illaqueationis amantium modus. 102. 4
 Illaqueatio amatoria in quo potissimum
 consistat. 102. 14
 Imaginatrix facultas ne per somnum
 quidem quiescit. 87. 21
 Inanitionem partium, precedere appe-
 tentiam oportet. 18. 2
 Inappetentia affectum iecur sequitur. 12. 37
 Inchoata malè, interdum benè desinunt. 23. 30
 Incognita nemo desiderat. 94. 9
 Indicationes in morbis curandis unde
 sumende. 188. 32
 Indicatio quæ de viribus sumitur om-
 nium primà atque potissima est ha-
 benda. 106. 14
 in Indicationibus oppositis reluctante
 agro quid medico faciendum. 168. 40
 Indicationem maiorem à morbi specie
 & magnitudine quàm ab ætate de-
 mittere sanguine sumi debere. 213. 37
 Inedia

- Inedia humorum redundantiam ex-
haurit.* 86. 27
- Inedia longa vires conuellit.* 135. 18
- Infantis demortui educationis modum
qui tradiderunt.* 210. 29 & deinceps per totam pag.
- Inflammatio ut gigni soleat.* 121. 39
- Inflammationis in vulneribus indicia.*
186. 3
- in Inflammationibus interiorum scopus
precipuius quis.* 45. 44 & 115. 36
- Inflammationis interiorum sine febre
esse non possunt.* 161. 42
- in Inflammationibus interiorum è dire-
cto affectu partis mittendus sanguis.*
162. 14
- Infundibulum seu colatorum quid.* 154. 4
- Inquisitionis principium admiratio.* 114. 25
- Insectorum generationi siccitas magis
quam humiditas idonea.* 60. 8
- Insectorum quedam ex animalibus: que-
dam ex rore, cano simo, putredine ve-
generantur.* 63. 26
- Insecta omnia sulphuris odore necari.*
66. 5
- Infania morbi genera duo.* 98. 12
- Intemperies omnis vehemens vires
exoluere solet.* 64. 23
- in Intestinis pituitosa multa coaceruan-
tur.* 50. 32
- Intestinatorum crassorum vulneratorum
indiciu.* 113. 36
- Ioannis Sobiratii mira admodum con-
uulsionis à natura facta curatio, &
historia super ea re admiranda.* 82. 37
- Ioannis Vallerioli filij mei miserandus
casus, ad mortem ferè deducti sym-
ptomatum in pleuritide lethali seui-
tia.* 27. a lin. 37. ad 42
- Iocinoris imbecillitatem que pariant.*
10. 44
- Iocinoris substantia scirrhis maxime op-
portuna.* 11. 3
- Iocinorosos expertus medicus ex colore
cognoscit.* 161. 7
- Ira quid.* 79. 35
- Iratorum corpora cur calefiant.* 79. 45
- in Iratis foras effunditur calor.* 79. 44
- Iudicium de Vulnerati pueri morte.*
123. 27
- Iusculum ex ouis, vino albo, saccharo &
cinnamomo mirifice vires deiectas
rescit.* 56. 11
- L
- Lactis assumendi modus.* 108. 25
- Lactis vsus in pulmonum ulceribus.*
223. 7
- Laminarum & corticum in urinis ap-
parentium causa.* 143. 21
- Lapidu in vesica nota.* 142. 8
- Loqueo profocati non reuiuiscunt qui-
bus spuma fuerit circa os.* 27. 38
- Lasitudo ulcerosa biliosi humoris sobo-
les est.* 258. 11
- à Laterali morbo vel pulmonia habi-
tum, alui fluxu corripit malum esse
dixit Hippocrates.* 43. 2
- Laurentij Souberti medici laus.* 68. 4
- Lemno insula locusta cladem segetibus
& plantis inferunt.* 59. 3
- Lemnia terra ad sanguinem sistendum
singulare presidium.* 76. 3
- Leonum oculi nitidissimi.* 99. 24
- Lethale verbum nò semper pro eo, quod
necessario mortem adfert.* 231. 40
- secundum Libros operari, absque perfe-
cta ratione atque solerti ingenio, mo-
lestum est.* 125. 44
- Libris non esse prorsus fidendum, nisi
quis summo iudicio que in illis legun-
tur, examinet.* 125. 41
- Ligni sancti decocto resolutio curata.* 21.
21
- Linimentum optimum ad resolutionem.*
20. 44
- Lippi & rubentibus oculis male affecti
cur simili affectu eos inficiant qui se
intuentur.* 29. 28
- Locorum affectorum nota à quibus su-
menda.* 29. 39
- Locustarum generationis in agro Ars-
latensi causa.* 39. 39
- Locustarum maior prouentus sicco ve-
re.* 39. 40
- Locustarum interire oua vernis aquis.*
39. 41 sic & autumnalibus aquis.

64. 3
Locusta non sunt loci montanis & tenuibus, 60. 4 è Vermibus oriuntur
 60. 14 pariunt in terra fixo cauliculo. 60. 15 cur montanis & editus locis perinde ac planis non gignantur. 60. 20 & 31 saltu sibi victum parant. 60. 25
Locusta cur non in omni agri Arelatensis parte genita fuerint anno 1553. 60. 45
 volatu sese in vicina loca transtulerunt magna omnium admiratione ac consternatione. 61. 11
Locustarum omnino prouentu Pharaoni minatur Deus. 61. 21
Locustarum prouentus deorum ira referendus. 61. 35
Locustarum prouentus quam admirabilis copia. 62. 2
Locustarum prouentu indicari annona caritatem. 62. 19
Locustarum prouentus quid futurum indicet. 62. 25 & deinceps.
 à *Locustis* credine tentari terram. 62. 41
Locusta ex locustarum semine oriuntur. 63. 26
Locustarum procreationis modus. 63. 38
 pariunt veru exitu, & statim à partu moriuntur. 64. 1
Locusta mira forma atque effigies. 64. 6 & deinceps.
Locustarum Indicarum longitudo terminum pedum. 64. 31
Locustis concumbendi ratio quæ. 64. 34
Locusta mas, femina minor. 64. 40
Locusta quam noxam segetibus inferat. 65. 14
Locusta Parthis in cibo grata. 65. 23
Locustis fumo salique duratis Aethiopum pars tantum viuit. 65. 24
Locustas veneno carere. 65. 22
 aduersus *Locustas* remedia. 66. per totam pag.
Locustas debellandi ratio ex Cyrenensium legibus. 66. 9
Locustas perdendi consilium à me Arelatensibus datum. 66. 14 & deinceps.

Lotio crurum in resolutione præstantissima. 21. 11
Lucretius Carus Philosophus ex amore insanus sibi manus iniecit. 97. 15
Lysimachia vehementer dysenterici prodest. 138. 37

M

Malua vesica affectibus mirè utilis. 144. 3
Manrici Hispani tribuni militum grauius vulnerati curatio. 195. 13
Manu ad partem dolentem admoda sedari dolorem sæpenumero, & cur id fiat. 143. 9
Mariscarum apertio melancholicis optima. 106. 41
Mas in sexu formando efficientis rationem habet. 53. 35
Masculus in utero cur prius quam femella moueatur. 3. 10
Materia, facultatu omnis experta est. 78. 2
Matru nomine physici materiam intel ligunt. 95. 37
Matris in alendo filio charitas & diligencia quantum valeat. 26. 16
 ad *Matricis* affectus quæ dantur, copiosiore dosi exhiberi debent. 182. 12
Medentis omne consilium debet dirigi ad id quod urget. 69. 9
Medici verus scopus quis. 91. 44
Medicum à calumnia predictio tutum facit. 250. 28
 eius proprium non terreri grauibz euentibus qui in morbis accidunt. 6. 1. 56. 7. 129. 39 & 233. 12
 eius officium est agrum per petuò consolari neque unquam eum ab spe deponere. 56. 9
Medicus non culpandus qui lethales morbos curare non possit. 162. 5
 ab initio morbi vocandus. 136. 34
Medicum indicare necessariū oportet periclitanti in difficili rem esse, ne vel ignorasse, vel fefellisse videri possit. 117. 2
 sine *Medicis* multos, non tamen sine medicina curatos esse. 90. 4. & 171. 37
 à *Medicis* deserti cur conualecant, et si certa

certa mortis indicia sunt. 231. 44
 Medicum saepe spes frustratur. 22. 16.
 Medicus amicus utilior extraneo. 9.
 39 & 240. 1 & quid praestet. 9. 40
 Medicus visu, tactuque malorum mole
 stia afficitur, & ex alienis calamita
 tibus proprios colligit dolores. 239. 37
 Medico pro testimonio dicenti de vul
 neratorum morte qua necessaria. 123.
 26
 Medicamentis virulentis nihil nocen
 tius. 29. 16.
 Medicamenta que ad remota ferri
 oportet, magna quantitate propinari
 debent. 76. 25
 Medicamento non uni tantum fiden
 dum, sed plura praescribenda atque
 tentanda in thoracis affectibus. 76. 32
 inter Medicamenta & corpora analo
 gias esse, sympathias atque antipa
 thias. 126. 9.
 Medicamentum soluens in indigna
 tione ventriculi non esse propinan
 dū, donec sedata indignatione. 205. 8
 Medicamenta delectu vacuantia in re
 num inflammatione non dāda. 241. 8
 Medicari in valde acutis eadem die ex
 pedit. 152. 26
 Mel thoraci atque pulmonibus valde
 commodum. 77. 4
 Mel ulcera optimè detergit. 243. 19
 & 262. 17
 Mellis aqua in renum apostemate opti
 ma. 242. 35
 Melancholici vix amore capiuntur.
 102. 38
 Melancholici alij alia timent. 139. 9
 Melancholicis apertio mariscarum opti
 ma. 106. 41.
 Melisophyllon canis rabiosi morsibus
 plurimum valet. 137. 22.
 Membrana viginti octo palmorum
 longitudinis ex intestinis eiecta ex
 qua materia esset. 59. 41
 Membrana laciniata & striata unde.
 51. 27
 Mēs celo delapsa de foris venit. 96. 19
 Mentis intentio ea qua quippiam disci

mus iucunditatem ac voluptatem
 haud vulgarem adferre solet. 262. 31
 Mens cur ledatur per accessiones co
 mitiales. 153. 71
 Mictionis crebra causa. 142. 31
 Militis cuiusdam mira historia. 197. 8
 Mirari quid. 49. 22
 Mirabile quid dicatur & quid sit. 49. 2
 Miraculum quid. 49. 4
 Mola quid. 3. 6
 in Mole gestatione quid mulieres per
 cipiant. 3. 24
 Mola ut in utero concipiatur. 3. 39
 Mole conceptus que causa sit. 3. 44
 Molam ad duos & tres annos gestari
 posse ex Hippocratis sententia. 4. 2
 Mole signa. 4. 23
 Mole gestatio, fallax & illusoria affe
 ctio est. 4. 42
 Mola, si una caro fiat, perit mulier. 5.
 25
 Molam, una carnem fieri quid sit. 5. 32
 ad Molam excutiendam remediū opti
 mum. 8. 28
 Monstra quid sint 169. 34. & de in
 ceptis, & pag. sequenti.
 Monstra ut generari tradiderit Ari
 stoteles. 170. 4
 Monstra unde fiant. 170. 31
 Monstrasi partus cur & unde in ute
 ris gignantur. 173. 11
 Monstra in morbis quibusdam contin
 gere. 178. 37
 Monstrosa qua nobis apparent & occulte
 Dei virtute illi facilia sunt. 249. 28
 Morborum pleraque genera à similitu
 dine deducta. 12. 17
 Morbos quosdam à semine genitali pro
 uenire. 146. 12
 Morbi maximi & grauiusmi Hippo
 crati qui dicantur. 204. 31
 Morborum genera multa esse que mu
 lieres conflictare soleant. 13. 4
 ad Morborum curationem necessaria
 que. 126. 4
 in Morbis acutis mittendus sanguis, si
 ager atate floreat, & viribus abun
 det. 204. 43
 Morbos

- Morbos illos duntaxat externo indigere auxilio quos ob magnitudinem natura superare non potest.* 163. 16
- Morbis inchoantibus mouendū, si quid mouendum est* 205. 1
- Morbos interdū à diu immitti* 223. 42
- Morbi vigore quietem habere oportet.* 189. 19. 256. 44 & 256. 26
- ad Morbos ultimos ultimarē remedia sunt saluti.* 74. 10
- in Morbis acutissimis eodem die medicandum, quod dilatio in huiusmodi morbis periculosa sit.* 24. 6. 117. 7. & 131. 19
- Morbus ubi maximus est à maximis remediis inchoandum.* 233. 45
- Morbus eiusdem generis unde natus sit in duobus aetate, sexu, temperamento dissimillimis, tum & paria symptomata, & idem finis, nempe mors in undecimo cause redditio.* 245. 29. & deinceps
- in Morbis est quid diuinum.* 245. 37
- in Morbis longius variis ac repetitis esse purgationibus utendum.* 106. 24
- in Morbis pestilentibus, & à veneno procedentibus non temere euacuandum.* 132. 13
- in Morbis lethaliibus & somnia secundum rationem facias, non tamen ex ratione succedit.* 113. 31
- in Morbis lethaliibus irrita esse solent quae in auxilij vim adhibetur.* 158. 42
- à Morbis grauib; & lethaliibus cur nonnulli euadant, à leuissimis & nullius momēti alij moriātur.* 125. 16
- in Morbis quae relinquuntur post crises, recidivas facere consueuerunt.* 259. 20
- à Morbis sauisimis diuina virtute homines liberari.* 134. 22
- Morbos quosdam sanari contra naturae ordinem.* 134. 22
- Moritur interdum id de quo medicus se curus primò fuit.* 22. 21
- Mors est natui caloris dissolutio & extinctio.* 30. 14
- Mortui futura certa quaedam indicia sunt.* 24. 21
- Mortem ascendere per fenestras quid sit.* 94. 44
- Morti proximi cur cum stertore & sonitu in aspera arteria percepto spiritum ducant.* 27. 5
- Motionum omnium principium quodnam sit.* 78. 14
- Motu pereunte cur non omnino pereat sensus.* 16. 16 & econtrā 20. ferè per totam pag.
- Motus à statu in utero qualis.* 3. 17
- Motus infantis in utero ab interno principio proficiscitur tanquam uiuentis animantis.* 3. 12
- Motus infantis in materno utero ab eo qui in euentis gestationibus apparet, longè diuersissimus.* 3. 4
- Mulierum quae superfetent.* 5. 9
- Mulieres dum in menstruis sunt, intuitu suo specula insciant.* 99. 34
- Mulieres medica quaedam apud Gal.* 139. 2
- Mulier intra quartum diem sine medicamentis à pleuritide graui sanata.* 168. 15
- Mulier uterum gerens sanguine misso abortit.* 169. 2
- Muliebri natura conditio, ut in dolore pariat.* 210. 9
- Mulieres Arelatenses pleraque partus difficultate laborant, ut extrahendus sit illis partus.* 210. 25
- Mulse in pulmonum affectibus utilitas.* 77. 6
- Murmurillum quid Galeno.* 110. 27
- Natura motus solerti indagine perspicere debet medicus.* 6. 3. & 225. 27
- Natura sagax, animantibus quid factum opus ipsa per se suggerit.* 7. 13
- Natura lege in nostros officiosi & attententi magis sumus.* 9. 33
- Natura arcani motus non satis nobis perspecti.* 22. 23
- Natura prouida verissima est hominum medicatrix.* 23. 16. 80. 10. 89. 91. 41. 167. 40. & 252. 30
- Natura quum materia non dominatur,*

I N D E X.

tur, tum indeterminati atque inordinati & incogniti sunt illius motus. 23. 41
 quum verò dominatur, quales. 44
 Natura ineffabilis atque recondita operatione ratio est. 24. 8 & 52. 35
 Natura humores malos per varias vias mittere solet. 24. 28 & quæ sint deinceps.
 Natura materiæ semper viam inuenire solet. 24. 34
 Natura saniem per ossa manare facit. 25. 2
 Naturæ occultæ operantis ratio, nostra cognitione profundior. 25. 6
 Natura robur in curandis morbis quantum valeat. 28. 18, 30, & 152. 2, & 173. 2
 Natura in nobis quid. 82. 21, & 89. 41
 & eius munia 45. & deinceps.
 Natura cum medicamentis est sympathia quedam. 76. 35
 Natura non sustinet repentinas mutationes. 106. 27
 Natura repugnante sunt omnia vana. 113. 30 & 118. 43, & 249. 41
 Naturæ familiaris semper exhibenda. 128. 2, & 202. 8
 Natura suis viribus utens quod alienum est, exernere nititur. 134. 40, & 250. 30
 Naturam ad optimam quæque viam demonstrare. 49. 45
 Naturæ, si his adfuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere. 50. 4
 Natura ludos in operibus suis facit. 50. 28
 à seipsa edocta omnia agere. 12. 34 & 168. 1
 interdum ea operatur quæ fieri non posse videantur. 12. 37
 nihil unquam frustra facit. 14. 29
 functionum omnium in nobis opifex. 80. 22 & 89. 42
 Natura hominum indocta. 167. 40
 Naturam hominum esse sapientissimam. 167. 43
 Naturæ sponte seuissimos sæpe curari morbos absque medicorum ductu. 80.

22, & 90. 9
 Natura sua sponte inuenit motiones quibus corpus regatur. 80. 27
 à Natura insitum nobis est ut quod imperfecto deest, ad perfectum duci cupiamus. 94. 1
 Natura omnes non eadem medicamenta postulant. 126. 6
 Nostra, & quæ charissima nobis sunt plus diligimus, & si ope nostra indigent accuratius tractamus. 9. 31
 de Novis rebus haudquaquam facile est pro dignitate differere. 49. 41
 Novitas, ob ignorationem stuporem in animo inducit. 49. 23
 Nymphaeæ flores, hellebori alexi pharmacum. 126. 42
 O
 Observatio diuturna notandis rebus artem efficit. 262. 45
 Oculus nativum est lumen. 99. 23
 Oculi in alto tanquam in specula positi. 99. 21
 per Oculos radij tanquam per fenestras vitreas emittuntur. 99. 11
 Oleum ulceribus adversissimum. 47. 41
 Oleum in dysenteribus ad ulcera intestinorum, ubi intentio est agglutinandi, admisceri non debet. 47. 40
 Oleum ulceribus, etsi adversarium, oleum tamen cerebinthine ad detergenda ulcera & sananda utile est. 225. 42 & deinceps.
 Oleum calens mirifice admotum & potum partus adinuat. 8. 17
 Opiata optima in vesica calculo & ceribus. 74. 40 & 145. 13
 Oscitante uno cur ad oscitationem usitantes impellantur. 85. 34
 Ostenta quæ dicantur. 62. 23
 Oxalidis vis in sistenda putredine humorum. 188. 43 & 247. 9
 Oxytel scillicet præstantissimum in epilepsia. 155. 27
 Papaveris rubei flores ad pleuritidem & sputum promovendum magnarum virium sunt. 216. 10
 deco

decoctum quantum in pleuritide va-
leat. 238. 24. & 252. 36
Paralysis quid. 173. 36. & illius causa
deinceps. 173. 36.
ad Paralyfin confectio optima. 175. 30
Pardorum oculi nitidissimi. 99. 25
à Parentibus sanis sanum semen, à mor-
bosus morbosum prodit. 146. 19
Partium principum morbi vel omni-
no lethales, vel ei periculo proximi.
154. 38, & 159. 41
Parti principi celeriter succurrendum
est. 154. 37
à Partibus laborantibus in recta affe-
ctuum curatione non minimam su-
mi indicationem. 176. 41
in Partes imbecilliores supernuacanea de-
cumbere solent. 122. 2
Passula exacinata roborando. hepati
mirifice valent. 172. 9
Pathemata animi quid sint. 79. 19. &
82. 31
Paulus in mole definitione carpitur. 3.
29.
Pavor quid. 79. 33
Pauperes diuitibus facilius & citius à
plenitudinis morbis curari. 170. 20
Pericranij ortus à dura meningē. 159.
16.
à Perturbationibus animi maxime ca-
uendum, & cur. 79. 29
Philonij Persici vis in sistendo sangui-
ne. 182. 14 190. 16. 220. 14. & 25
Philosophia munere nihil maius aut me-
lius homini datum est. 58. 35
Phlegmones interna indicium. 113. 38
Phlegmonem frequentissime accidere.
202. 25. signa. 35 & deinceps. Ge-
neratio. 42
Phthisis contagiosus morbus est. 146. 30
Phthisin morbum hereditarium esse.
73. 29 & cur deinceps eadem pag.
Phthisicus cur phthisicum, podagricus
podagricum generet. 147. 37
Pingues qui sunt, frigido esse tempera-
mento. 73. 29. 147. 37
Plantago renum ulceribus plurimum
confert. 243. 14

Pleuritis quid. 215. 29
Pleuritides incocta quae dicantur Gale-
no. 23. 3
Pleuritides quae necare celerius soleant.
23. 5
in Pleuritide nihil expuiffe quid signifi-
cet. 22. 37, & 23. 6
Pleuritis sinistri lateris periculosior. 252.
9
in Pleuritide ab eodem latere mittendus
sanguis. 45. 41 & 237. 9
Pleuritis graui quemadmodum alii pro-
fluuiio finiatur. 24. 24
in Pleuritide & angina dentis apri mi-
ra vis. 119. 21
Pleuritide graui sanata mulier inera
quatrduum sine medicamentis. 168.
15
Plinij apud Vesuuium montem mors.
27. 24 & 152. 40
Polygonon eruentis reuentionibus effica-
cissimum. 74. 40
Popularium morborum origo. 63. 6
Portenta quae dicantur. 62. 14. & deinceps.
Presidia non sunt infamanda quae mul-
tis fuerint saluti. 165. 4
Prassij vis ad tabem & purulenta ul-
cera pulmonum. 221. 37
Precibus ad deum factis sanari sepe a-
gros. 6. 10
Principes in nobis partes. 77. 38
Prodigia quae dicantur. 62. 6
Prudentius est cum qui seruari non po-
test, non attingere. 116. 44
Pruritus curatio. 105. 8
Pruritus & scabiei ad insaniam ex a-
more collatio. 105. 13
Pudendum in Viris cur oblongum fa-
ctum sit. 14. 14
Pudendi attritatio & scalpius in cal-
iculo Vesicae vnde. 147. 4
in Pueris plurimum inest calor innatus.
28. 27
Pueri cur repugnantes & refractarij
esse soleant. 92. 9
Pueritia ad annum decimum quartum
extenditur. 214. 13

- Puerperas in magnis malis esse, si sibi non caueant, praesertim si primiparae sint.* 235. 31
- Puerpera primipara pleuritide laboranti missus sanguis contra suorum nutum, moxque conualuit.* 235. 12
- Puerperium medico quid indicet.* 236. 39
- Pulchritudo diuina imago quadam dei est.* 236. 10
- Pulmonis substantia qualis.* 237. 17
- Pulmonum caro qualis.* 237. 20
- Pulmo respirationis organum.* 238. 20
- in Pulmonum affectibus genae rubescunt.* 238. 21
- est Pulmonibus reiecti sanguinis nota.* 238. 10
- Pulmones exagitant locutio & respiratio uehement.* 239. 30
- Pulmone exulcerato respirationis actio nem ladi est necesse.* 239. 29
- est Pulmonibus qui sanguinem reuiciunt, cur non doleant.* 239. 22
- Pulmonum ulcera cur curatu difficillima.* 239. 31, 239. 5, & 28
- Pus in tumoribus gigni ut deprehendatur.* 239. 14
- Puris sputum eruentam spuicionem sequi solet.* 239. 44
- Puris ingens copia ad viginti sexarios & eo amplius in thorace uulnerato inuenta dissecto cadauere nubilus inuenit Caesaris a sata.* 239. 35
- Unde tanta copia.* 239. 42
- Purulentos quos vocare Galenus soleat.* 239. 28
- Purulentorum indicia.* 239. 18
- Putredinis humorum in urinis & pulvis notat.* 239. 2
- Recidua sua radice deterior.* 239. 33
- Recondita in natura que dicantur.* 239. 38
- Recrementum ferri uehementer restringit profluuium ventris.* 239. 10
- Remedia quando prosint.* 239. 3, 3
- Remedium anceps quam nullum experiri praestat.* 239. 9
- Remedia non esse infamanda que plurimis saluti fuerunt.* 239. 14
- Remedia efficacia interdum inueniri a plebeiis hominibus.* 239. 18
- Remedia a malierculis inuenta non esse interdum improbanda.* 239. 9
- in Renum affectibus vomitus plurimum confert.* 239. 21
- Renum inflammationis signa, causa & curatio.* 239. 23
- ad Renum vesica affectus curandos qua dantur, in magna dosi exhiberi debent.* 239. 22
- in Renum ulceribus vomitus praestantissimus.* 239. 27
- Resolutio quid.* 239. 30
- in Resolutione curanda victus qualis esse debeat.* 239. 17
- in Resolutione non confestim & celeriter sed sensim a leuioribus ad fortiora progrediendum.* 239. 31
- Resumptiuum liquidum ut fiat.* 239. 32
- Rebes que planta sit.* 239. 20
- quid illius loco substituendum.* 239. 24
- Risus si effusus sit, thoracis musculos & septum transversum atque intercostales musculos uehementer mouet.* 239. 7
- Romanam gentem sine medicis sexcentos annos fuisse.* 239. 6
- Ructus quid.* 239. 27
- Raptura que fit ab erosionem in pulmone, graue periculum minatur.* 239. 44
- Ruta immense magnitudinis in oppido Machero hudea.* 239. 13
- Ruta succus mirabilis ad comitalem de pellendum.* 239. 4
- Sacchari aqua in renum apostemate optima.* 239. 34
- Sacchari rosacei in tabe leuanda mira vis.* 239. 41
- Sacchari rosacei vis in reiectione sanguinis & phibisi.* 239. 34
- Saccharum candum renum ulceribus optime facit.* 239. 20
- Salutare quod uni est, alteri noxium & est.*

est. 126. 7
 Sambaion confectio mira reparandis.
 Viribus. 183. 43
 Sanguis, natura thesaurus, & nativitas
 loris fomes est. 68
 ab Sanguinis immoderata profusione
 concoctricem hepatis facultatem, &
 nativum calorem minui. 8
 Sanguis quibus immodicè fluit in aqua
 intercutem cadere pronus. 10. 10
 Sanguinis missio tremori cordis maxime
 confert. 39. 3
 Sanguis sursum eiectus, qualiscunque
 malus. 69. 2, & 217. 19
 Sanguinis profluvia calidum promouet.
 69. 22
 in Sanguinis omnibus manationibus fri-
 gida dari debent, qua exhibentur. 69.
 21 & 220. 5
 Sanguis ut confluere prohibeatur. 69.
 43 & 149. 26
 Sanguinis manationes acerbis & refri-
 gerantibus curare oportet. 70. 9
 in Sanguinis ex ore profusione silentium
 imperandum. 69. 26 & 74. 27
 Sanguis ubi mitti agro ob etatem aut
 aliam causam non potest, ducenda
 largius alui est. 91. 24
 Sanguinis assati vitio qui insaniunt, in-
 risus effusos prorumpunt, cantsilenti
 & tripudio exultant. 98. 21
 Sanguinis benignitas spera ac fiduciam
 amantibus praestat. 103. 1
 Sanguis hominis gladio caesit, presente
 eo qui occidit, vulnere manat. 105.
 15 & deinceps. & 114. 20, &
 deinceps. 115. 10
 Sanguinem in Ventrem effusum suppu-
 rari necesse est. 110. 10
 in Sanguinis reiectione, scammoniata
 danda non sunt. 110. 18
 a Sanguinis sputo plerumque puris spu-
 tum subsequi solet. 110. 31
 Sanguinem extra vasa deductum pu-
 trescere necesse est. 119. 6
 Sanguinis e naribus fluxuri in decreta-
 ri indicia. 118. 23
 Sanguinis fluor e naribus decretorius fl-

uisti non debet nisi superfluat. 119. 29
 Sanguis multo copiosior ab eroso vase
 quam adaperto manare solet. 212. 36
 Sanguinis e pulmone reiectione nota. 217. 34
 Sanguinis missione in maximis tollen-
 dis doloribus nullum praesentius re-
 medium. 224. 40
 Sanguinis missio praesentissimum reme-
 dium in vulneribus curandis. 229. 4
 Sauciatur quis graviter quum curatur,
 referri in monumenta curationis
 ratio debet, ut posteris prosit quod
 nobis evenisse experti sumus. 232. 11
 Scabiei & pruritus ad insaniam ex a-
 more collatio. 105. 13
 Scabiosa a proprietate carbonibus pro-
 dest. 247. 26
 Scammoniatum medicamentis in profu-
 sione sanguinis non utendum. 71. 33
 75. 31, & 110. 18
 Scirrhus a quo humore fiat. 163. 20
 Scirrhus exquisitus & non exquisitus
 163. 31
 Scirrhus exquisitus Galeno quis. 11. 31
 Scirrhi exquisiti doloris expertes, & cu-
 rationem non admittunt. 11. 32, &
 163. 33
 Scirrhum, si plures perseveraverit dies,
 qui in hepate est, nunquam se curasse
 testatur Gal. 9. 45
 Sedes vulneris Hippocrati quae dica-
 tur. 123. 10
 Sedium affectuum inveniendarum ra-
 tio. 141. 28
 Semen, est hominis abstractum, & ma-
 iorum generis mistura. 73. 37
 Semen utrumque & maris & fami-
 nae ad fetus generationem concurre-
 re. 4. 6
 Semen virile generationi fetus princi-
 pium prebet. 13. 30 & semine fa-
 mina est calidius, ibidem. 33
 Semen mulieris in fetu formando cui
 usus sit. 13. 36
 Semen genitale ab omnibus corporis
 membris procedit. 146. 19
 in Semine morbi quidam heredantur.
 146. 23

Semini genitalis vi parentum vitia
in filios derivari. 146. 40
Semina frigidorum, maiorum cum car-
ticibus magis deterunt. 241. 20
Senes imbecilli & longis morbis deten-
ti sensim ad mortem properant. 27.
33
Seni sexagesimum superanti annum
bono corporis habitu missus a mesan-
guis in angina, & sanatus est. 261. 14
Sensibus quod expositum, ipsum de se fi-
dem facit. 116. 30
ad Sententiam pro testimonio discedam
in vulneribus quid medico opus sit.
112. 36
Septimo mense nati esse vitales sunt,
inferiores tamen esse solent. 25. 44.
& cur. pag. 26
Septimestres partus ex utero egressi,
quadraginta dierum afflictionem
patiuntur ex Hippocratis sententia.
26. 5
Septum transversum respirationis instru-
mentum. 245. 8
Septum transversum movendi thoraci-
cem gratia factum est. 245. 11
Serpens ab ancilla quadam progenitus.
170. 24
Servari interdum videmus cum de quo
medicus desperarat. 22. 22
Servari in spe contra spem, est contra ar-
tis spem in natura spe servari. 24. 19
Siccitates magnas cur largi imbres se-
quantur, & e contra. 59. 33
Siccitas quinque annorum in Gallia
Narbonensi. 59. 38
Siccitas insectorum generationi magis
quam humiditas idonea. 60. 8
Simile pulchrum de sole & corde. 99. 15
Sitis causa. 84. 42. & 161. 33
Sitis peculiare symptoma hydropicorum,
12. 24 & unde in hydropicis
fiat. 25. Sitis causa
de Simia & gallo dissectis tremore cor-
dis laborantibus exemplum Galeni,
38. 41
Sol non solum generationis insectorum,
sed & omnium causa est. 60. 6

de Sole & corde simile pulchrum. 99. 15
Somnus quid. 126. 2
in Somnum pronitatis causa. 18. 8
Sperma masculi matorem principium
fetus formandi. 4. 9
Sperma virile ad proles generationem
quale esse oporteat. 12
Sphacelus quid Galeno. 165. 8
Spina Aegyptiaca syrupus, quem de Ri-
ber vocant. 199. 11
Spirandi difficultate hydropici tentan-
tur. 124. 24
Spirandi difficultas in pleuritide gra-
vior fit, ubi nihil expuitur. 26. 39
Spirationis difficilis causa. 20. 41
Spiratio crebra, vehementer ac difficilis
mali morbi indicium est. 22. 43
Spiritus vapor sanguinis est. 99. 37
Spiritus in nobis gigni ex puriore &
magis elaborata sanguinis arterialis
parte. 99. 1
Spirituum in nobis generatio sanguinis
unde emanant, naturam sequitur.
99. 5
Spiritus qui ad oculos perforuntur om-
nium lucidissimus. 99. 10
Spiritus in dolorum acerbitate & san-
guinis profusione exhausti absumi-
que. 9. 44
Spiritus puros aer purus, nebulosus, ne-
bulosus in nobis creat. 99. 3
Spiritus praefocatus & cum stertore
emissus, mali morbi indicium. 26. 44
Spuma generatio. 12. 3. & 114. 6
Spumas & bullas a valido motu crea-
ri. 11. 30
Sputum in pleuritide quod celerius &
facilius prodierit, eo citius agrum li-
berat. 22. 38
in Sputo sanguinis valentibus non pur-
gandum. 221. 1
Sputum sanguinis non omne purulen-
tum sputum sequitur, sed id tantum
quod malignum est. 221. 21
Sputa luida, viridia, nigra mala. 245.
12. & deinceps. & cur mala, 19
Stercoris canis vis in levanda angina.
261. 40
& 3 Stercor

Stertor quid. 152. 35 & unde fiat. 36
 Stranguria causa. 142. 31
 Stupor quid. 113. 43
 Stupor futura resolutionis indicium. 17.
 10
 Subiecti nobilitas timidum in operan-
 do medicum facit. 128. 13
 Sublimati epoti curatio. 31. 22. usque
 ad pag. 35
 Substantias quasdam esse substantia
 nostra aduersarias. 119. 22
 Substantiam aquosam perpetuo flatus
 sequitur. 164. 31
 Subultionem motus infantis in utero
 habet. 31. 18
 Succurrendi ratio incerta quando con-
 tingit. 13. 43
 Succus e corde veruecis arte paratus
 praestantissimus ad vires defectas
 reparandas. 183. 24
 Suetio quando deficiat. 13. 15
 Sudores in paralysi utilissimi. 171. 22
 Superfretare posse mulieres Hippocra-
 tes dixit. 1. 8
 Supra, dictio, Hippocrati quid signifi-
 cet. 217. 22
 in Symbolum habetibus facilius est tran-
 sirus. 102. 24
 Symptomatum molam consequentium
 enumeratio. 4. 31
 Symptomata quae ad sublimatum epo-
 tum sequuntur. 31. a lin. 10. ad 15. 46
 Symptomata affectus naturam sequun-
 tur, velut umbra corpus. 160. 40
 Symptomata in acutis & ardentissimis
 febribus qualia hominem in vita di-
 scrimen adducere soleant. 213. 24
 ex Syphilide morbo in elephantiasin sa-
 pe transire fieri. 223. 36
 Syphilide morbo qui tenetur aduersus
 eos monitio. 224. 2
 Syriae regioni locusta cladem segetibus
 & plantis inferunt. 119. 8
 Syrupus Aegyptiacae spinae quem de Ri-
 bes vocant. 199. 11
 Syrupi expectorantes. 222. 6
 Syrupi de limonibus in arcenda putre-
 dine & bilis acrimonia retundenda
 107. 11

Silaus. 119. 10
 V. 119. 10
 Veneni seminarium confectum de pra-
 perè vacuantiibus medicamentis re-
 instigendum. 119. 10
 Venenum foras euocans cataplasma.
 133. 17
 in Venenosis affectibus quando sangui-
 nis missione & purgatione abstin-
 dum sit. 119. 10
 Venterculum intemperatum quae indi-
 cent. 119. 10
 Venus celestis puramens purum bonum
 spectans. 119. 10
 Venus secunda Platoni quid. de 119. 2
 Veneris utriusque collatio pulchra. 119. 10
 & deinceps. 119. 10
 ex Venerea lue quae mala nascantur.
 223. 24 & deinceps. 119. 10
 Vermium & eorum quae ex ipsis gignun-
 tur animalium commune quid. 63.
 35
 Vermes marini quidam sexaginta cubi-
 torum. 119. 10
 Vermem duodecim cubitorum e mulie-
 re quadam eiecitum Alexander Tral-
 lianus testatur. 119. 10
 e Veruecis corde succus arte paratus pra-
 stantissimus ad vires defectas re-
 parandas. 183. 24
 in Vesica ulceribus pinguis conferre.
 143. 36
 Vesica affectibus aquilonij flatu noxij.
 143. 36
 Vesicae suillis foris fieri oleo calenti ple-
 ni. 8. 19 & 16. 36
 Vicissitudines temporu sibi alternatim
 succedunt. 119. 10
 Victus ratio incauta & inordinata qua
 tum mali adferat. 119. 10
 de Victus ratione speculationem esse pul-
 cherrimam. 119. 10
 Victus ratio quantum in morbis conse-
 rat. 119. 10
 Victus boni & ordinati commendatio.
 19. a lin. 23. ad 34. 119. 10
 Victus congrua ratio in curatione pri-
 mas partes tenet. 119. 10
 Vigilia

- Vigilia quid.* 136. 10
Vigilia totum corpus exsiccat. 18. 45 & 135. 17
Vigilantium opera cur interdum exercent alium dormientes. 81. 8
Vinum citissime & Universum alit. 7. 4, & 83. 3
Vinum in defectu animo dandum. 46. 22
Vini in reparandis viribus quantia potentia sit, exemplo uxoris meae periclitantis observatum. 6. 43
Vinum immodice sumptum frigidus morbos parit. 173. 31
Viri cur facillime amore capiuntur. 102. 11
Vir & Uxor qui eodem morbo correpti, eodem die mortui sint. 246. 1
Vrium substantia ex quibus compleatur. 7. 18
Vires ubi valentes sunt omnia contemnerent ubi infirma, absquouis offendi. 15. 35, & 125. 21
Vires ledunt vigilia, dolor, immodicia vacuatio. 131. 30
Vrium defectio extenuationem confici qui solet. 148. 45 & cur id fiat. 149. 4
Vrium custodia similium exhibitionem indicat. 183. 3
Vltus omne siccari postulat. 47. 2, & 229. 33
Vlceribus frigidum mordax. 207. 12
Vlceribus renum plantago plurimum confert. 243. 14
ad Vlcera sordida iniectio nobilis & efficax. 207. 45
Vlcera ad sanationem quiete indigent. 386. 29
Vinctio fida in resolutione, tetano, & omnibus cruciis & nervorum contractionibus. 234. 16
Vnguentum prestantissimum ad paralysis. 176. 6
Vnio quam natura amica sit. 206. 44
Voluptas nocet empti dolore. 224. 1
Vrina quid. 84. 20
Vrine suppressioni adbibita remedia. 33. 43
Vrina purulenta causa. 143. 17
Vrina impubis iuvenis sanis trahit cum fortitudine Venenum. 133. 38
Vtero gerentem ad aliquo morbo acuto capi, lethale. 210. 4
Vtero gerentes quacunque a febris corripuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, diffuciliter pariunt. 210. 5
Vteri affectus in quibus mulieres motum in Vtero percipiunt. 3. 22
ad Vteri affectus curados qua dantur, in magna dosi exhiberi debent. 245. 22
Vulnera periculosa qua intra peritonem conduntur. 109. 35
in Vulneribus periculum quando insit Vigiliarum, convulsionis & delirij. 110. 5
Vulnera intra corpus qua penetrant periculosa. 113. 14
Vulnus capitis nullum contemni debet. 120. 29
in Vulnerere capitis convulsio lethalis. 121. 9
in Vulnerere capitis bilis vomitus & desipientia malum. 121. 11
Vulneribus capitis qua interroganda. 121. 18
in Vulneribus capitis purgatio plurimum confert. 122. 27
Vulneribus omnibus modicus cibus & aqua exhibit a competunt. 122. 29
Vulnerati cadauer secundum antequam magistratus pro testimonio de morte Vulnerati respondeamus. 122. 42
Vulneris sedes Hippocrati qua dicatur. 123. 10
Vulnera bisariam lethalia dici. 124. 19
Vulnera & alij morbi quomodo lethalia esse soleant. 124. 29
Vulnera quaedam in locis vilibus ac non malis existentia nec ullare graua videri, mortem tamen inferre. 125. 8
in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert. 158. 28
Vulnera capitis contusa periculosiora quam 4

quàm quæ cum fractura sunt. 159. 28.
*Vulnera capitis etiam exigua periculo
 non carere.* 159. 20

Vulnera intra peritoneum penetrantia periculosa. 185. 6

*in Vulneribus ab igniuomo anco tormen
 to factu suppurationia adhibenda ob
 contusionem.* 192. 32

*Vulnera ab igniuomis telis facta non
 prout alia tractari debent, sed pro
 priam sui generis exigunt curatio-*

nem.

*Vulnera ab igniuomis telis quàm peri-
 culosa.* 228. 18

*Vulnera capitis quæ ad meningas at-
 tingunt plerumque lethalia.* 230. 41

*Vulneratus quidam grauissime & le-
 thaliter in capite cur statim mutus
 factus non fuerit, septimo vero die
 mutus euaserit.* 231. 17 & deinceps.

*in Vulneribus capitis plurimum purga-
 tio confert.* 233. 2

FINIS.

*Errata quæ operarum incuria admissa sunt, Lector candide,
sic corrigo.*

- Pagina 3. linea 20. in margine. Lege 3. Methodij.
 Pagina 12. Linea 9. Lege, tanta morbo.
 pag. 15. lin. 10. eumq.
 pag. 19. lin. 21. per sensiles. Et rursus lin. 37. illic. Et
 lin. 41. eos horrere.
 pag. 20. lin. 38. qui rigorem pa.
 pag. 27. lin. ultima. tumor aliquis.
 pag. 31. lin. 30. effracta uasa.
 pag. 43. lin. 14. hac mea. Et lin. 19. quos *corripit* is.
 pag. 45. lin. 34. acrem biliosamq.
 pag. 48. lin. 38. ob id quantum. Dele. ad.
 pag. 49. lin. 36. consistunt.
 pag. 51. lin. 5. qua sanè.
 pag. 53. lin. 13. acutorum scriptus est.
 pag. 58. lin. 14. uerum id esse. Et lin. 24. ni id fat.
 pag. 59. li. 5. necare omnibus. Et li. 29. color niger.
 pag. 60. lin. 10. nō cicuta. Et lin. 19. Lege, id quod
 amarum sit. Et lin. 40. acria sint.
 pag. 63. lin. 28. qua quidem transiit.
 pag. 67. lin. 25. concoquitur panis cum far.
 pag. 68. lin. 3. quarundam partium.
 pag. 70. lin. 17. terrearum partium. Et lin. 43. acida
 apparet.
 pag. 74. lin. 15. non enim prof.
 pag. 77. lin. 35. Sic Hippocrates.
 pag. 78. lin. 40. possim.
 pag. 79. lin. 21. quin interni.
 pag. 83. lin. 34. non conueniat.
 pag. 85. lin. 26. meditatō. Et lin. 40. earum speciē.
 pag. 93. lin. 6. Hippocrates. Et lin. 37. indicare ui-
 detur.
 pag. 94. lin. 29. ardente.
 pag. 98. lin. 5. quamuis. Et lin. 24. Caluum. Et lin.
 26. causō unus tam.
 pag. 99. lin. 9. uerius dictum.
 pag. 101. lin. 43. imprimis. Et lin. 45. lethalia dici.
 pag. 104. lin. 15. qui si nat.
 pag. 113. lin. ultima. calcare.
 pag. 117. lin. 8. Habes itaque.
 pag. 119. lin. 34. Nunc uerō.
 pag. 122. lin. 31. quid portant.
 pag. 124. lin. 10. transpiratu.
 pag. 125. lin. 19. refrigerationem recipiens. Et lin.
 33. sopor potius.
 pag. 127. lin. 22. usus est loq.
 pag. 130. lin. 22. frigidioribus.
 pag. 131. lin. 2. intempestiue.
 pag. 133. lin. 34. ut dicitur.
 pag. 142. lin. 18. panē puro.
 pag. 147. lin. ultima. pestilentes.
 pag. 149. lin. 16. quum & soli.
 pag. 153. lin. 13. atque ex.
 pag. 154. lin. 14. isterici sympt.
 pag. 157. lin. 32. antidotum excogitauit.
 pag. 158. lin. 35. cinnamomum, rapam.
 pag. 159. lin. 11. chamæpitidis, cuiusque.
 pag. 167. lin. 27. uigilantes nimium.
 pag. 170. lin. 13. uoluptati.
 pag. 176. lin. 35. pro mitiorem, lege miliarem.
 pag. 181. lin. 7. candicans. Et lin. 34. &.
 pag. 187. lin. 37. totam medic.
 pag. 193. lin. 15. possunt.
 pag. 199. lin. 24. molestias eas, quæ percipi.
 pag. 200. lin. 3. problematis.
 pag. 205. lin. 37. indicationem.
 pag. 214. lin. 17. Auicenna.
 pag. 215. lin. 6. in margine, 5. Metaphys. Et lin. 28.
 internos.
 pag. 216. lin. 1. afferunt. Et lin. 29. tremor quidam.
 pag. 226. lin. 25. nullius alterius.
 pag. 230. lin. 35. apud nos.
 pag. 233. lin. 20. horum nempe omnium.
 pag. 237. lin. 43. non pessimus hic autor.
 pag. 244. lin. 5. uetustissimus autor.
 pag. 253. lin. 41. myrtiq. aquam.
 pag. 255. lin. 21. intemperatis naturis.
 pag. 260. lin. 23. cruce.
 pag. 261. lin. 39. catere.
 pag. 267. lin. 6. cum nihil non in medicina graue.
 pag. 274. lin. 44. uentriculus.
 pag. 276. lin. 11. enematis.
 pag. 277. lin. 9. publicè.
 pag. 282. lin. 17. faciant.
 pag. 285. lin. 3. secum ipsa pugn.
 pag. 296. lin. 16. apparatusq.
 pag. 302. lin. 41. eazum glacie.
 pag. 320. lin. 13. solutium sequatur.
 pag. 321. lin. 8. furac. Et lin. 9. ligati.
 pag. 322. lin. ultimi. nostri.
 pag. 324. lin. 31. pisiculi fixatiles.
 pag. 327. lin. 12. cochiarum.
 pag. 330. lin. 19. modo tensui. Et lin. 26. fundus
 ipsis est.
 pag. 334. lin. 25. chamædi.
 pag. 339. lin. 15. complectar quæ de affectione. Et
 lin. 30. ipsa.
 pag. 341. lin. 12. pingulum. Et lin. 31. eglecmata.
 pag. 365. lin. 28. aucteri.
 pag. 367. lin. 39. maximè.
 pag. 370. lin. 20. hos syderum curs.
 pag. 376. lin. 43. eadem ferè fu.
 pag. 387. lin. 33. Archigene. Et lin. 39. Crateum.
 pag. 389. lin. 12. huic uerò.
 pag. 390. lin. 23. exercenda.
 pag. 397. lin. 6. à colore.
 pag. 409. lin. 11. tum fuerit.
 pag. 417. lin. 22. abundantia.
 pag. 419. lin. 31. curemus.
 pag. 437. lin. 43. Meth. II.
 pag. 441. lin. 20. quod v. i. & x. Et lin. 27. & z.
 de Gener. & corr. Et lin. ultimi. i. ad.
 pag. 442. lin. 2. Galen. i. Therap.
 pag. 444. lin. 9. utrisque.
 pag. 446. lin. 37. Mundinus.
 pag. 457. lin. 35. effluat.

